

LONDINI 1684.

Jmpensis Dor: Newman

R
Ma
ten
dan
hun
res
nom
pren
origi
tum
exeq
Afr
medi
•
†

DE Q. CURTIO RUFO TESTIMONIA.

C. Suetonius Tranquillus in Indice excellentium Rhetorum, libello ejus mutilo in MSS. præposito:

Q. CURTIUS RUFUS.

C. Cornelius Tacitus, Annal. XI.

N*E tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque, trium & viginti millium spatio, fossam perduxit* (Corbulo) *qua incerta Oceani vetarentur. Insignia tamen triumphi indulsit Cæsar* (Claudius,) *quamvis bellum negavisset. Nec multo post* CURTIUS RUFUS *eundem honorem adipiscitur, qui in agro* * *Mattiaco recluserat specus quærendis venis argenti: Unde tenuis fructus, nec in longum, fuit. At legionibus cum damno labor, effodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infra moliri, queis subactus miles, & quia plures per provincias tolerabantur, componit occultas literas nomine exercituum, precantium imperatorem, ut quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tribueret. De origine* † CURTII RUFI, *quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa promserim, & vera exequi pudet. Postquam adolevit, sectator quæstoris, cui Africa obtigerat, dum in oppido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agitat, oblata ei species*

 muliebris

* *Al.* Maciaco, *vel* Mazyaco. *Vid. Lips. Saturn.* II.
† Quinti *addit Catanæus.*

muliebris ultra modum humanum, & audita est vox : Tu es, Rufe, qui in hanc provinciam pro consule venies. *Tali omine in spem sublatus, digressusque in Urbem, & largitione amicorum, * simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturam, Principis suffragio assequitur : cum hisce verbis Tiberius dedecus natalium ejus velavisset :* CURTIUS RUFUS VIDETUR MIHI EX SENATUS. *Longa post hac senecta & adversus superiores tristi adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, Consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit : atque ibi defunctus, fatale præsagium implevit.*

* singulari *citat Catanæus.*

C. Plinius Cæcilius Secundus Epistol. lib. VII. Epist. XXVII, ad Suram, De Curtio Rufo.

ET *mihi discendi, & tibi docendi facultatem otium præbet. Igitur perquam velim scire, esse Phantasmata, & habere propriam figuram, numenque aliquod putes inane : seu vanam ex metu nostro imaginem capere. Ego ut esse credam, imprimis eo ducor, quod audio accidisse* CURTIO RUFO. *Tenuis adhuc & obscurus obtinenti Africam comes hæserat. inclinata die spatiabatur in porticu ; offertur ei mulieris figura humana grandior, pulchriorque. perterrito, Africam se futurorum prænunciam dixit : iturum eum Romam, honoresque gesturum, atque etiam cum summo imperio in eandem provinciam reversurum, ibique moriturum. Facta sunt omnia. Præterea accedenti Carthaginem, egredientique nave, eadem figura in litore occurrisse narratur. Ipse certe implicitus morbo, futura præteritis, adversa secundis auguratus, spem salutis, nullo suorum desperante, projecit.*

IN Q. CURTIUM,

De rebus gestis Alexandri Magni Regis Macedonum,

SUPPLEMENTI

LIBER PRIMUS.

PHILIPPUS MACEDO (qui primus omnium regum ejus gentis, Macedoniæ regnum, subacta tota Græcia, ad summam potentiam evexit,) Amyntæ, viri prudentissimi, omnibusque imperatoriis virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios susceperat; Alexandrum, Perdiccam, & Philippum Alexandri Magni patrem, atque filiam Euryonem. Insidiis autem Eurydices uxoris, quæ nuptias generi, mariti morte pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicatum matris, & sceleris consilia prodidisset. Post mortem Amyntæ, Alexander, major natu filius, regno potitus est. Qui inter initia regni, cogente sane durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyriis pacta mercede, datoque Philippo fratre obside, redemit. Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Quæ res Philippo ad maxima egregiæ indolis incrementa profuit. Siquidem tota custodiendi pueri cura, Epaminondæ, strenuissimo Thebanorum duci, atque Philosopho præstantissimo, hac conditione demandata est, ut commissum sibi puerum diligenter servaret, & summo studio in id juxta incumberet, ut moribus principe dignis atque honestis disciplinis quam optime imbueretur. Fovebat ea tempestate laudatissimus princeps domi filio suo Epaminondæ præceptorem Pythagoricum, sub quo Philippus multum profecit. Interea temporis Alexander, insidiis matris Eurydices adpeti-

tus, occubuit: cui tamen antea Amyntas, in ſcelere deprehenſo propter communes liberos, ignarus iiſdem quandoque exitioſam fore, pepercerat. Frater quoque ejus Perdiccas, ſimili inſidiarum fraude, relicto parvulo filio, decipitur. Sub idem tempus, Philippus commodum è cuſtodia elapſus, diu,non regem, ſed tutorem pupilli egit. At ubi graviora bella imminebant, ſerumque auxilium in expectatione infantis erat, compulſus à populo, regnum Macedonicum malè affectum, cum bellicis artibus tum philoſophiæ præceptis præmunitus, adprehendit, anno cccc ab urbe condita, Olympiade cv. Circa prima itaque regni primordia, rerum infinita multitudine in diverſas trahente partes, finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis, belliſque veluti conſpiratione quadam ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium, ex diverſis locis, uno tempore confluentibus, rex Philippus cautius omnino agendum eſſe conſiderans (omnibus enim par eſſe non poterat,) alia interpoſita pactione compoſuit, alia redemit, facillimis agreſſis, ut militum trepidos firmaret animos, & ſibi hoſtium contemptum demeret. Primum illi cum Athenienſibus certamen fuit, quibus per inſidias victis, metu gravioris belli, cum interficere poſſet, omnes incolumes ſine pretio dimiſit: quæ res illi magnam & gratiam & auctoritatem conciliavit. Captis deinde Pæonibus, bellum in Illyrios tranſtulit: ibi multis hoſtium millibus cæſis, Lariſſæam urbem nobiliſſimam cepit.

Hinc Theſſalos, non cupiditate prædæ, ſed quod exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adjungere geſtiebat, nihil minus quam bellum metuentes, adoritur. Quibus ex improviſo præoccupatis, atque in poteſtatem redactis, jungendo equitum peditumque fortiſſimas turmas & copias, invictiſſimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter geſtis, Olympiada, Neoptolemi regis Moloſſorum filiam, uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Ariſba, rege Moloſſorum, qui ſororem Olympiadis, Troadam, in matrimonio habebat: quæ cauſa illi exitii malorumque omnium fuit.

fuit. Nam dum regni incrementa affinitate Philippi ſe acquiſiturum ſperat, proprio regno ab eodem privatus, in exilio conſenuit. Poſt nuptias autem Philippus per quietem viſus eſt conjugis alvo inſignem affixiſſe bullam, cujus ſculptura, quemadmodum is exiſtimaverat, Leonis haberet imaginem. Quod vates ita ſunt interpretati: Ipſam quidem eſſe gravidam, animoſum quoque & leonis natura præditum infantem parituram. Deinde cum Philippus urbem Methonem expugnaret, jactu ſagittæ dextrum amiſit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitiſque etiam adverſus victos fuit. Pagas etiam capiens, imperio ſuo adjecit. Triballorum quoque gentem, & quicquid præterea terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno velut impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedoniæ regno, cum domum rediiſſet, natus eſt ipſi Alexander filius ex Olympiade uxore, VIII. idus Aprilis, dicit Plutarchus: ab eo autem qui illum in Latinum convertit, ſcribitur, circa idus Auguſti; quod ſane, cujus ſit error, dubium eſt. Porrò Philippus, veluti è ſpecula quadam, libertati omnium inſidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine ſingulæ imperare cogitaverant, omnes in ſuam redegit poteſtatem. Inferioribus enim contra ſuperiores ſuadens certamina, omnibus ad invicem callide incitatis, à Thebanis etiam (qui tamen antea eum, tanquam hoſtem, repellere conabantur) contra Lacedæmonios & Phocenſes, qui, templo Apollinis ſpoliato, milites conduxerant, neceſſitate urgente, dux electus, oppreſſis ſacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus ac princeps, & victos pariter atque victores ſervitutem ſubire coegit. Inde in Cappadociam trajiciens, captis & occiſis finitimis regibus, univerſam provinciam imperio Macedoniæ adjecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invaſit. Nam cum eum fratres duo Thraciæ reges, de terminis regni ambigentes, diſceptationum ſuarum judicem eligerent, Philippus ad judicium velut ad bellum, inopinanti-

bus fratribus, instructo exercitu venit, & utrumque regno, de quo disceptabant, spoliavit. Omnes sane Principes docens, concordiam maximum ad conservanda imperia atque principatus stabiliendos, adminiculum esse.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsæ indolis manifestissima proferre indicia cœpit. Cumque ex æqualibus nonnulli ex eo percunctarentur, ad Olympicum numquid stadium libens decertaret? (plurimum enim pedum celeritate pollebat;) Libens equidem, inquit, si decertaturos mecum reges sim habiturus. Olim cum forte, absente Philippo, legati à Persarum rege venissent, eos, cum hospitio tum consuetudine captos, jucundissima sibi familiaritate conjunxit: admirantes quod is nihil aut humile aut puerile sciscitaretur, sed aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat: multa super rege, qualis in hostes esset, nunc super Persis, quæ vires, aut quæ esset potentia, rogitabat. Quas res admirati legati, late diffusam Philippi gravitatem nihil præ hujus pueri indole, & majore quam ætas pateretur animi magnitudine, duxerunt. Quoties à Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabili prælio parta victoria nunciabatur, haud magnopere lætabatur: cæterum ad suos aiebat æquales, Omnia, ô pueri, genitor occupabit, ita ut ne vobiscum grande ullum ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum ulla illecebrarum, aut pecuniæ, sed sola virtutis ac gloriæ cupido tenebat: quoque majores à patre facultates acciperet, eo se minora gerere posse existimabat. Quocirca, crescente dominio, gerendis præclaris rebus materiam magna ex parte exhaustam iri ratus, non opes, non deliciarum usus, verùm certamina & pugnas ardebat, & principatum, unde sibi, ob virtutum gloriam, nominisque immortalitatem (quæ spes nec Alexandrum, nec quemquam alium bonum, unquam fefellit) compararet, affectabat. Quamobrem ipsius cura, compluribus (uti par erat) nutritoribus, pædagogis,

pædagogis, ac præceptoribus eſt demandata. In primis tamen Ariſtoteli, ex cujus diſciplina decem ferme annis informatus eſt. Eodem fere tempore Philippus Delphos miſit, conſulens de ſucceſſore, reſponſumque tale accepiſſe ferunt: Is demum tuo imperio omnique orbe potietur, quemcunque Bucephalus ſeſſorem paſſus fuerit. Erat autem Bucephalus equus forma ſpectabilis atque ferociſſimus, quem Philonicus Theſſalus Philippo XIII talentis emerat. Hunc diu Philippus ſub clauſtris præferratis aſſervari juſſit: manſit tamen ita ferus, ut plane nullus eum ne tangere quidem auſus fuerit. Quare factum eſt, ut eum Philippus removeri atque abjici juſſerit. Alexander verò dum forte adeſſet, Qualem, inquit, iſti equum perdunt, dum eo per imperitiam ac mollitiem uti neſciunt? Cumque mira arte ſine verberibus tractaſſet equum, tandemque conſcenſum ad curſum admiſiſſet, tum calcibus uſus eſt, ac molliter flexis habenis quum equum reduxiſſet, deſcendentis caput exoſculatus pater, emiſſis lacrymis, Aliud, inquit, ô fili, tibi par regnum quære, quando te jam Macedonia non capit. Præſagiit vir prudens, tam excelſæ indoli non ſuffecturam paternam ditionem. Poſt hæc Philippus toti Greciæ bellum inferre ſtatuit, ad quod percommodum ratus, ſi Byzantium, nobilem & maritimam urbem, in poteſtatem redegiſſet, eandem ſibi reſiſtentem obſidione cinxit, relicto domi ad regni curam filio Alexandro, tum XVI annos nato. Hæc urbs à Pauſania Spartanorum rege condita, à Conſtantino poſtmodum gloria opibuſque aucta atque renovata, &c, à nomine ſuo Conſtantinopolis dicta, circiter MCL annos ſacratiſſimi Imperii ſedes totiuſque Orientis caput fuit. Nunc tamen (proh dolor!) fœdiſſimæ atque impiiſſimæ Turcarum gentis imperio ſubjacet. Sed ut ad Philippum redeam; Exhauſtis in obſidione opibus, piraticam aggreditur, centumque ſeptuaginta navium ſpolia rapuit, atque militibus ſuis diſtribuit. Ne autem in unius urbis obſidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortiſſimis, multas Cherſoneſi urbes expugnavit; filium deinde

Alexandrum XVIII annos natum, virtutis & promptitudinis in rebus agendis manifestissimæ, ut sub patris militia tirocinii rudimenta deponeret, ad se accersivit. Cum quo in Scythiam prædandi caussa, more negotiantium, impensis belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum ac feminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil, xx millia nobilium equarum ad genus faciendum, in Macedoniam missa sunt. Sed revertenti à Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes se transitum daturos, ni partionem accipiant prædæ. Hinc jurgium, mox & prælium, in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, præda amissa est. Quamprimum ex vulnere convaluit, diu dissimulatum bellum Atheniensibus infert. Cujus caussa Thebani se junxere, metuentes, ne victis Atheniensibus, veluti vicinum belli incendium, ad se transiret. Inita societate inter civitates paulo ante infestissimas, legationibus totam fatigant Græciam, communem hostem communibus viribus summovendum putantes. Quædam civitates motæ, Atheniensibus sese jungunt: quasdam autem belli metus ad Philippum traxit. In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu præfecit. Ubi laudatissimi herois virtus clarissimè emicuit. Talem enim in eadem pugna se præstitit, ut non inferior patre, imo etiam nulli secundus extiterit: postea quoque eam victoriam sibi invidia ac fraude patris præreptam fuisse conquestus sit. Commisso itaque apud Chæroneam prælio, etsi Athenienses numero militum longe præstarent, à Macedonibus tamen, continuo ac diuturno bellandi usu exercitatissimis, vincuntur. Non autem immemores pristinæ gloriæ cecidere. Hic dies universæ Græciæ & gloriam dominationis, & vetustissimam libertatem finiit. Ceterum cum Philippus semper erga Alexandrum optime affectus fuisset, tandem ex Cleopatra noverca, Olympiadi superinducta, discordia orta est. Caussam adhibuit Attalus avunculus Cleopatræ: qui cum in nuptiis Macedones exhortaretur.

retur, deos orarent, ut ad regni ſucceſſionem legitimus ex Philippo & Cleopatra crearetur hæres; excandeſcens Alexander, O improbum caput, inquit, nos verò tibi nothi videmur? ſimulque in eum conjecit poculum. Inſurgens inde pater contra Alexandrum, ſtricto eum petiit ferro: ictus tamen, inclinatione corporis, ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc Alexander conviтiis patrem adortus, receptam Olympiadem matrem ſecum in Epirum duxit. Eum tamen Philippus, exprobrata ſibi à Demarato Corinthio hac eorum diſcordia, paulo poſt multis precibus ægre revocavit. Inter hæc nuptias Cleopatræ filiæ, & Alexandri fratris Olympiadis, quem, pulſo Arisba, regem Epiri fecerat, Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, inſignis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum ſpectaculum Philippus, cum ſine cuſtodibus medius inter duos Alexandros, filium generumque, procederet, Pauſanias nobilis ex Macedonibus nemini ſuſpectus adoleſcens, occupatum anguſtiis Philippum in tranſitu obtruncavit, diemque lætitiæ deſtinatum, fœdum luctu funeris fecit. Hic puer ſtuprum per injuriam paſſus ab Attalo fuerat, qui eum etiam poſtea, tanquam vile ſcortum, libidini convivarum ſubjecit. De quo, Philippo conqueſtus, qui multum quidem ex rei turpitudine eſt motus, ſed Attalo, ob magnam familiaritatem, & quod ejus opera tunc uteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat etiam Attalus, ob Cleopatram, proxime à rege in matrimonium acceptam, arctiſſima ei junctus cognatione, copiarumque in Aſiam præmiſſarum dux fuerat delectus; vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco rex potius, ut Pauſaniæ animum juſtiſſimo dolore incenſum mulceret, eſt conatus: datiſque ei magnis muneribus, loco inſuper honeſtiore, inter coporis ſui cuſtodes, honoravit. Sed ille implacabili ardens ira, decrevit, non tantum de eo qui ſibi injuriam intuliſſet, ſed & qui ulciſci illatam noluiſſet, pœnam ſumere. Vixit Philippus annos XLVII; regnavit

navit XXV. Macedonum rex vicesimus tertius; cui maximæ opes erant instrumenta bellorum; divitiarum quæstu quam custodia solertior: itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. blandus pariter & insidiosus alloquio: qui plura promitteret quam præstaret; in seria & jocos artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiam fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærere, solennis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia & insignis oratio, acuminis & solertiæ plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

SUPPLEMENTI
IN Q. CURTIUM
LIBER II.

ANno ab urbe condita CCCCXXVI, mortuo Philippo, Alexander filius (ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus,) vigesimo ætatis anno, plenum invidia, & gravissimis odiis ac periculis undique circumseptum assequutus est imperium. Nec enim vicinæ barbarorum provinciæ & nationes modestè servitutem ferebant, avita vero dominia patriosque principatus affectabant. Primo omnium autem quotquot paternæ cædis causa fuerant, gravibus affecit pœnis. Deinde sepulturæ ejusdem maximam impendit curam. Principatum verò multo melius quam quisquam existimasset, confirmavit. Juvenis enim, atque ob ætatem adhuc teneram, ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus faceret, & metum simul atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus

bus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum sibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem, alii verò nomen regis solum immutatum esse dicerent. Et quum initio tumultus undique contra ipsum exorti essent, audacia, & animi constantia incredibili, citissime motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ concilio, contra Persas (quorum erat eo tempore summum in terris imperium, quique Græciam sæpe multis cladibus afflixerant,) Imperator est designatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat, morte tamen præventus, consummare haud potuerat. In hujus belli apparatu nunciatur, Athenienses, Thebanos, & Lacedæmonios, ab eo ad Persas defecisse, auctoremque ejus defectionis, magno auri pondere à Persis corruptum, Demosthenem oratorem extitisse. Quibus motibus occursurus, tanta celeritate instructo paratoque exercitu Græciam oppressit, ut quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum patris commonefaciens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset, sermonibusque humanissimis, ut magna à se sperarent, persuasos induxit, ut, communi totius Thessaliæ decreto, universæ gentis dux crearetur, omniaque vectigalia atque reditus suos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes qui per contemptum ab eo erant alienati perterrefecit. Athenienses itaque sicuti primi defecerunt, ita etiam primi pœnitere cœperunt; pueritiam Alexandri ante spretam supra virtutem veterum ducum extollentes, missisque legatis bellum deprecabantur. Quibus auditis & graviter increpatis, bellum remisit. In ea legatione Demosthenem quoque fuisse ferunt, sed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit: siquidem à Cytherone Athenas reversus est: sive correptus timore, quod frequenter Philippum cum suis vituperasset, atque in sua republica contra Macedones verba fecisset, sive ut regi

Persarum

Persarum (à quo magnam auri summam, ut Macedonum causam oppugnaret, accepisse dicebatur) omnem de se suspicionem eximeret. Hoc quoque ipsi ab Æschine exprobratum aiunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit : In præsens sane regium aurum sumptus huic suppeditat. Sed hoc deinceps haud sufficiet, cum nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander sedatis motibus qui in Græcia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu trajiceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, aliosque finitimos petere instituit, quos novis rebus studere acceperat. Nam quod regno ejus tum finitimi tum maxime infidi erant, minime negligendos censuit, præsertim cum in tam longinquas à domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces, (quos Græci Autonomos vocant, nullius imperio, nullius legibus obnoxios,) decem dierum itinere ad Hæmum montem prevenit : ibi, circa aditûs angustias, negotiatorum atque Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Insederant montis verticem, curribusque pro vallo, qua patebat aditus, utebantur : inde pugnaturi, si necessitas postulasset. Sin autem ex adversâ montis parte peterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu erant immissuri, quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii laxatis ordinibus, alii corpora humi strata scutis contegentes, periculum omne devitarunt. Hinc alacriores facti, ingenti clamore in hostes feruntur, eosque uno impetu superavere. Alexander, protinus superato jugo, per Hæmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Triballorum rex erat : is cognito Alexandri adventu, uxores ac pueros, ceteramque imbellem turbam, ad Danubium in insulam Peucam confestim misit, quo & Thraces Triballis finitimi se receperant. Nec multo post & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Triballorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat, sitam. Alexander Triballos repetens,

petens, hostes ex silvis in aperta provocatos superat, tribus millibus cæsis, reliquis in fugam conjectis, paucisque captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam, in quam Triballi ac Thraces confugerant, contendit: cui tamen barbari summa vi restiterunt, quod erat iis facilius, quoniam & naves paucæ erant, & insulæ maxima pars prærupta ac præceps, & fluminis cursus, utpote in angusto conclusus, concitatior. Quapropter Alexander abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, MCCCCC equitibus, peditibusque IV millibus, Getas (quorum circiter IV millia equitum, peditumque supra X millia prohibendi animo in adversa ripa armatos videreat) petiit. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem impetum sustinuere. Res prorsus ingentis audaciæ iis visa, Alexandrum tam facile unica nocte Danubium, omnium Europæ fluminum amplissimum atque altissimum, nullo ponte injecto, transisse. Confugientibus igitur illis in silvarum solitudines atque latebras, Rex urbem vacuam nactus, cepit, soloque æquavit. Huc loci venere legati à ceteris Danubii accolis, à Syrmo Triballorum rege, atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitiæ fœdus inirent. Quibus in fidem & amicitiam acceptis, è Germanis quæsivit, Quidnam in humanis rebus præ ceteris extimescerent: ratus nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se inprimis timere responderunt, ne forte in sese aliquando cœlum rueret. Alexander nihil motus responsi superbia, tantum adjecit, Germanos superbos esse, eosque domum remisit. Inde in Agrianos & Pæonas iter persequenti nunciatum est, Clitum Bardyles ab eo defecisse, Glauciamque Taulantiorum regem se ei conjunxisse. Erant & qui nunciarent fore, ut Autariatæ ipsum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro Agrianorum regi (qui patri Philippo admodum carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat) commisso, insuper Cyna sorore, ubi Pellam revertisset, ultro in uxorem promissa, ipse ad Clitum Glauciamque magna

na celeritate contendit, eoſque vario prælio vicit atque proſtravit. Hæc agenti, ſuperveniunt nuncii, multos in Græcia res novas moliri, civitateſque non paucas, & in primis Thebanos, ab eo defeciſſe. Qua re motus Alexander, in Macedoniam eſt reverſus, ut factum in Græcia tumultum reprimeret. Thebanis autem, conantibus præſidium Macedonicum ex arce Thebana (quam Cadmeam vocant) depellere, ipſamque, præaltis foſſis & munitiſſimo vallo cinctam, obſidentibus, rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longe à Thebis cum omnibus copiis inſedit. Itaque Thebanorum duces, quoniam Alexander præter ſpem omnium advenerat, ac incertum erat, utrùm auxilia, ſicuti à nonnullis civitatibus petierant, illis adventura eſſent, de belli ratione conſultare cœperunt. Omnibus tandem conſentientibus belli diſcrimen ſubire conſtituerunt. Sed rex ſuos continuit, illis ſpatium pœnitendi mutandique conſilii exhibens, nullo pacto futurum exiſtimans, ut una civitas contra tantas copias eſſet pugnatura. Habebat enim ultra XXX millia peditum, equitumque ad III millia, omnes laboribus bellicis exercitatiſſimos. Quorum virtuti confiſus, Perſicum bellum ſuſceperat. Sane ſi Thebani temporum fortunæ cedentes, pacem petiiſſent, rex eorum poſtulatis libentiſſime annuiſſet. Nam tum mirifico ſtudio ad Perſas in Aſiam tranſire properabat. Cum tamen armis, non precibus, uti decreviſſent, Alexander Macedones ad prælium inſtruxit. A Thebanis, contra hoſtes numero longe ſuperiores, ſummis viribus atque impigre decertatum eſt. Interim Macedonibus, qui cuſtodiæ Cadmeæ arcis præerant, à tergo invadentibus, circumventi Thebani, in ipſa pugna ceciderunt. Capta civitas & direpta, urbs everſa funditus eſt. Qua quidem in re ea ſpes idque conſilium extitit Alexandro, ut hujuſmodi caſu ac terrore compreſſi Græci, quietius dum abeſſet agerent: cum alioqui incuſantibus Thebanos ſociis Phocenſibus ac Platæenſibus morem gerere gratificarique concupiſceret. Plures ſex millibus oppetiere. Triginta millia

lia vendidit, ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum argenti ſummam coëgit. Pindari vatis tamen ſtirpi pepercit; ſummum in doctos favorem manifeſtiſſimo exemplo teſtatus. Non omittendum videtur, quod hic rerum geſtarum Alexandri ſcriptores de Timoclea referunt. Quum inſignem Thebanam feminam Thracius quidam dux conſtupraſſe dicitur, quumque poſt id eam poſceret pecuniam, ſolus à muliere ad puteum ſeductus fuiſſe, in quo diceret pretioſiora rerum ſuarum occultari. Ducem igitur ſuper os putei, ſpectandi cauſa inclinatum, illa in profundum detruſit; ſuperneque injectis lapidibus oppreſſit. Ob id facinus adductam ad ſe in vinculis feminam, percunctatus eſt Alexander quænam eſſet? Ea imperterrita, Theagenis, inquit, ſum ſoror, qui contra Philippum electus imperator, fortiter pugnans pro Græciæ libertate occubuit. Magnanimitatem mulieris & conſtantiam admiratus rex, liberam eam cum filiis dimiſit. Athenienſes Thebarum caſum moleſte & cum ſumma commiſeratione ferentes, profugis portas contra regis edictum aperuerunt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut ſecunda legatione, denuo bellum deprecantibus, ita demum remiſerit, ut oratores & duces, quorum fiducia toties rebellent, ſibi dedantur. Eo tamen demum res eſt deducta, ut, retentis oratoribus, duces in exilium agerentur, qui confeſtim ad Darium regem Perſarum profecti ſunt. Cæterum coactis in Iſthmo Græcis, & expeditionem in Perſas decernentibus, Alexandro plures Philoſophi & oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum verſabatur Corinthi, & Alexandrum parvifaciens, in Cranio habitabat: miratus Alexander, ad eum in ſole apricantem venit, rogans, reine cujuſquam indigeat? at ille, Ut paulum, inquit, à ſole diſcedas. Quo reſponſo Alexandrum adeo delectatum ferunt, ut ad ſuos converſus dixerit, ſe Diogenem eſſe velle, ſi Alexander non eſſet.

Rebus Græciæ compoſitis, adventante vere, ipſaque Græcia cum Macedonia Antipatro (qui ex amicis

maxime fidebat) commiſſis, ad Helleſpontum cum exercitu profectus, in Aſiam incredibili ardore mentis accenſus trajecit. Cum autem delati in continentem eſſent, primus Alexander jaculum, velut in hoſtium terram, conjecit, armatuſque, de navi, tripudianti ſimilis, proſiluit, atque ita hoſtias cædit, precatus, ne ſe regem illæ terræ invitæ accipiant. Inde hoſtem petens, milites à populatione Aſiæ prohibuit: parcendum ſuis rebus præfatus, nec perdenda ea quæ poſſeſſuri venerint. In exercitu ejus fuerunt XXXII. millia peditum, non ſupra V. millia equitum, naveſque CLXXX. Hac tam parva manu univerſum terrarum orbem utrùm ſit admirabilius quod vicerit, an quod aggredi auſus fuerit, incertum eſt: cum ad tam periculoſum bellum, non juvenes robuſtos, nec primo ætatis flore, ſed veteranos, pleroſque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre patruiſque militaverant, elegit, ut non tam milites, quam militiæ magiſtros, electos putares. Ordines quoque nemo niſi ſexagenarius duxit, ut ſi principia caſtrorum cerneres, ſenatum te alicujus priſcæ Reipub. videre diceres. Itaque nemo in prælio fugam, ſed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam ſpes, ſed in lacertis fuit. Alexander deinde paſſim peractis ſacrificiis, maxime apud Trojam ad Achillis tumulum, in quem genus ſuum ex materna linea referebat, eum ob id feliciſſimum adoleſcentem prædicans, quod ſuarum virtutum præconem Homerum inveniſſet, ad interiora Darii regis Perſarum contendit. Hunc Darium Arſanis filium, qui decimus quartus à Cyro, totius orientis monarchiam tenebat, hac potiſſimum cauſâ aggredi voluit, quod à patre ſuo Philippo tributum requiſiverat. Darius autem, miſſa prius ſuperba, contumelioſa, atque imperioſiſſima legatione, ſe regem regum, ac conſanguineum Deorum, Alexandrum vero famulum ſuum appellans, Satrapis ſuis id negotii dederat, ut inſanientem iſtum Philippi adoleſcentulum (ſic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus graviter cæſum, indutumque poſt veſte purpurea, ſibi vinctum traderent, navibuſque una

una cum nautis submersis, omnes ejus milites ad ulteriora maris rubri transportarent. Qui mandatum regis exequi volentes, ad Granicum amnem (qui Troadem à Propontide disterminat) magna Manu, videlicet vigenti millibus peditum, & pari equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obsederunt. Alexander, etiamsi præsentissimum periculum instare cerneret, quippe cum suis ex inferiore atque instabili loco (erat enim cum udus, tum cœno lubricus,) utpote ex flumine adversus hostes in eminenti ripa stantes, dimicandum foret: suæ tamen fortunæ ac virtuti, simulque fortitudini militum confisus, amnem trajecit. Et primo quidem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen hostes, non tam sua arte, quam virtute Macedonum, vicit atque prostravit. In eo conflictu Persarum viginti millia peditum, & CCL. equites, cæsa, Macedonum non plus triginta novem interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardeis enim maritimi barbarorum imperii propugnaculum cepit, iisque ac ceteris Lydiæ populis, ut legibus uterentur suis, concessit. Ephesum, quarto post pugnam die, lapso inde præ metu præsidio, occupavit. Interim ex Magnesia & Trallibus legati venerunt, urbium suarum deditionem pollicentes; ad quas in fidem recipiendas Parmenionem cum duobus millibus & quingentis mercenariis, parique Macedonum numero, equitibus ex amicis circiter ducentis, misit. Miletum deinde sibi resistentem oppugnavit: eaque potitus, versus Halicarnassum iter ingreditur. Omnibus interjacentibus oppidis primo impetu captis, Halicarnassum urbem permunitam obsedit, eamque non sine labore expugnatam, solo æquavit. Ingressus Cariam, Ada Cariæ regina, (quæ regno ab Orontobate, quem Darius miserat, pulsa, nihil quicquam in tota Caria, præter Alinda, ejus provinciæ urbem munitissimam, tenebat.) Alexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in filium adoptavit. Rex nec liberalitatem feminæ,

nec

nec filii nomen aſperantus, urbem eidem cuſtodiendam reliquit. Tota deinde Caria ſubacta, memor accepti beneficii, eam univerſam Adæ imperio ſubjecit. Hinc in Lyciam & Pamphyliam tendit, eo conſilio, ut ora maritima ad Phœniciam & Ciliciam uſque in poteſtatem redacta, navales copias hoſtibus inutiles redderet. Devictiſque rebellibus Piſidiæ populis, ſummo mentis ardore, nec minori alacritate, adverſus Darium, quem cum multis militantium millibus adventare conſtabat, contendens, Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, eſt ingreſſus.

QUINTI

QUINTI CURTII
DE REBUS GESTIS
Alexandri Magni Regis Macedonum
LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Celanarum urbe & arce recepta, primariam Phrygiæ urbem Alexander ingreditur: in qua fatalem Gordii nodum solvit, ac deinde obviam Dario ire statuit.*

2. *Exercitus Persici lustratio, de quo quum Darii jussu Charidemus Atheniensis, verum liberumque protulisset judicium, capite mulctatus est.*

3. *Pompa Persarum regum, orto Sole demum procedentium; tum copiarum Alexandri descriptio.*

4. *Desertas ab Arsane Darii præfecto Ciliciæ fauces Alexander opportune occupat.*

5. *Cum in Cydnum flumen abluendi corporis gratia intempestive descendisset, gravissimo morbo corripitur rex ipse.*

6. *Qui à fido sapientique medico Philippo, cui à toto exercitu ingentes gratiæ habentur, pristinæ valetudini mox restituitur.*

7. *Vegetior factus, Darium aggredi cogitat, Sisenemque Persam, imprudentia delinquentem, occidi jubet.*

8. *Darii ante pugnam consilia: tum exercitus Persici consternatio: proximæ internecionis præsagium.*

9. *Utriusque exercitus membra præcipua & collatio.*

10. *Alexandri oratio ad milites.*

11. *Pugna cruenta, in qua 100000 peditum ac 10000 equitum Persarum occumbunt: reliquis fusis fugatisque Castris Darii ingenti præda potitur Alexander.*

12. *Matris, & uxoris Darii nec non aliarum nobilium captivarum luctum, ob regem, quem putabant interfectum, regio prorsus animo levat Alexander.*

13. *Darii gazam immensam, cum ingenti nobilium numero, Parmenioni proditorie Damasci præfectus tradit.*

INTER hæc Alexander, ad conducendum ex Peloponneſo militem Cleandro cum pecunia miſſo, Lyciæ Pamphyliæque rebus compoſitis, ad urbem Celænas exercitum admovit: Media illa tempeſtate mœnia interfluebat Marſias amnis, fabuloſis Græcorum carminibus inclytus. Fons ejus ex ſummo montis cacumine excurrens, in ſubjectam petram magno ſtrepitu aquarum cadit: inde diffuſus, circumjectos rigat campos, liquidus, & ſuas duntaxat undas trahens. Itaque color ejus placido mari ſimilis, locum poëtarum mendacio fecit: quippe traditum eſt, nymphas amore amnis retentas, in illa rupe conſidere. Ceterum quamdiu intra muros fluit, nomen ſuum retinet. At cum extra munimenta ſe evolvit, majore vi ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander quidem urbem deſtitutam à ſuis intrat: arcem verò, in quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præmiſit, qui denunciaret, ni dederent, ipſos ultima eſſe paſſuros. Illi caduceatorem in turrim, & ſitu & opere multum editam, perductum, quanta eſſet altitudo, intueri jubent, ac nunciare Alexandro, non eadem ipſum & incolas æſtimatione munimenta metiri: ſe ſcire, inexpugnabiles eſſe: ad ultimum pro fide morituros. Ceterum, ut circumſideri arcem, & omnia ſibi in dies arctiora viderunt eſſe, ſexaginta dierum inducias pacti, ut, niſi intra eos auxilium Darius ipſis miſiſſet, dederent urbem: poſtquam nihil inde præſidii mittebatur, ad præſtitutam diem permiſere ſe regi. Superveniunt deinde legati Athenienſium, petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur ſibi. Ille non hos modo, ſed etiam ceteros Græcos, reſtitui ſuis juſſurum reſpondit, finito Perſico bello. Ceterum Dario imminens, quem nondum Euphratem ſuperaſſe cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli diſcrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis quam urbibus frequens. Tunc habebat quandam nobilem Midæ regiam, Gordium nomen eſt urbi, quam Sangarius am-

nis

nis præterfluit, pari intervallo Pontico & Cilicio mari distantem. Inter hæc maria, angustissimum Asiæ spatium esse comperimus; utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ quia continenti adhæret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulæ præbet: ac, nisi tenue discrimen objiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Jovis templum intrat. vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vectum esse constabat, adspexit, cultu haud sane à vilioribus vulgatisque usu abhorrens. Notabile erat vinculum adstrictum, compluribus nodis in semet ipsos implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, editam esse oraculo sortem, Asiæ potiturum qui inexplicabile vinculum solvisset, cupido incessit animo sortis ejus explendæ. Circa regem erat & Phrygum turba, & Macedonum: illa explicatione suspensa, hæc solicita ex temeraria regis fiducia: quippe series vinculorum erat ita adstricta, ut unde nexus inciperet, quove se conderet, nec ratione, nec visu percipi posset. Solvere aggressus injecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis, Nihil, inquit, interest quomodo solvatur, gladioque ruptis omnibus loris, oraculi sortem vel elusit, vel implevit. Cum deinde Darium, ubicunque esset, occupare statuisset: ut à tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellesponti, copiis autem præfecit Hegelochum; Lesbum, & Chium, & Coum, præsidiis hostium liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, sexcenta missa. Ex fœdere naves sociis imperat, quæ Hellesponto præsiderent. Nondum enim Memnonem vita excessisse cognoverat. in quem omnes intenderat curas; satis gnarus, cuncta in expedito fore, si nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Eneti: unde quidam Venetos trahere originem credunt: omnisque hæc regio paruit

regi,

regi, datiſque obſidibus, tributum (quod ne Perſis quidem tuliſſent) pendere ne cogerentur, impetraverunt. Calas huic regioni præpoſitus eſt; ipſe, aſſumptis qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

2. At Darius, nunciata Memnonis morte, haud ſecus quam par erat, motus, omiſſa omni alia ſpe, ſtatuit ipſe decernere, quippe quæ per duces ſuos acta erant, cuncta damnabat: ratus pluribus curam, omnibus abfuiſſe fortunam. Igitur caſtris ad Babylonem poſitis, quo majore animo capeſſerent bellum, univerſas vires in conſpectum dedit: & circumdato vallo, quod decies centenum millium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum iniit. Orto ſole, ad noctem agmina, ſicut deſcripta erant, intravere vallum; inde emiſſa occupaverunt Meſopotamiæ campos; equitum peditumque propemodum innumerabilis turba, majorem quam pro numero ſpeciem gerens. Perſarum erant centum millia, in queis eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Bactrianorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibuſque ſcutis cetræ maxime ſpeciem reddentibus. peditum decem millia pari armatura ſequebantur. Armenii quadraginta millia miſerant peditum, additis ſeptem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, ſex millia expleverant, equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant. Pluribus hærebant ferro præfixæ haſtæ, quidam lignum igni duraverant. hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata ſunt. A Caſpio mari octo millium pedeſter exercitus venerat: ducenti equites. Cum his erant ignobiles Aſiæ gentes, duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum mercede conducta, egregiæ juventutis, adjecta ſunt. Nam Bactrianos, & Sogdianos; & Indos, ceteroſque rubri maris accolas, ignota etiam ipſi gentium nomina, feſtinatio prohibebat acciri. Nec quicquam illi minus, quam multitudo

tudo militum, defuit; cujus tum universæ adſpectu admodum lætus, purpuratis ſolita vanitate ſpem ejus inflantibus, converſus ad Charidemum Athenienſem belli peritum, & ob exilium infeſtum Alexandro (quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulſus) percunctari cœpit; Satiſne ei videretur inſtructus ad obterendum hoſtem. At ille, & ſuæ ſortis & regiæ ſuperbiæ oblitus: Verum, inquit, & tu forſan audire nolis; & ego, niſi nunc dixero, alias nequaquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius Orientis excita ſedibus ſuis moles, finitimis poteſt eſſe terribilis: nitet purpura, aurumque fulget armis & opulentia, quantam qui oculis non ſubjecere, animis concipere non poſſunt. Sed Macedonum acies torva ſane & inculta, clypeis haſtiſque immobilis, cuneos, & conſerta robora virorum tegit. Ipſi phalangem vocant peditum ſtabile agmen. Vir viro, armis arma conſerta ſunt: ad nutum monentis intenti, ſequi ſigna, ordines ſervare didicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obſiſtere, circuire, diſcurrere in cornu, mutare pugnam, non duces magis quam milites callent. Et ne auri argentique ſtudio teneri putes, adhuc illa diſciplina paupertate magiſtra ſtetit. Fatigatis humus cubile eſt: cibus, quem occupant, ſatiat. tempora ſomni arctiora quam noctis ſunt. Jam Theſſali equites & Acarnanes, Ætolique, invicta bello manus, fundis, credo, & haſtis igne duratis, repellentur: pari robore opus eſt. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia quærenda ſunt. Argentum iſtud atque aurum, ad conducendum militem mitte. Erat Dario mite ac tractabile ingenium, niſi etiam ſuam naturam plerumque fortuna corrumperet. Itaque veritatis impatiens, hoſpitem ac ſupplicem, tunc maxime utilia ſuadentem, abſtrahi juſſit ad capitale ſupplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus, Habeo, inquit, paratum mortis meæ ultorem, expetet pœnas mei conſilii ſpreti ipſe, contra quem tibi ſuaſi. Tu quidem licentia regni ſubito mutatus, documentum eris poſteris, homines, cum ſe permiſere fortunæ, etiam naturam

turam dedicere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera deinde pœnitentia ſubiit regem: ac vera dixiſſe confeſſus, eum ſepeliri juſſit.

3. Thymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum eſt à rege, ut omnes peregrinos milites, in quos plurimum habebat ſpei, à Pharnabazo acciperet; opera eorum uſurus in bello. Ipſi Pharnabazo tradit imperium, quod ante Memnoni dederat. Anxium de inſtantibus curis, agitabant etiam per ſomnum ſpecies imminentium rerum: ſive illas ægritudo, ſive divinatio animi præſagientis accerſit. Caſtra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei viſa ſunt, & paulo poſt Alexander adduci ad ipſum in eo veſtis habitu, quo ipſe fuiſſet; equo deinde per Babylonem vectus, ſubito cum ipſo equo oculis eſſe ſubductus. Ad hæc vates varia interpretatione curam diſtrinxerant: alii lætum id regi ſomnium eſſe dicebant, quod caſtra hoſtium arſiſſent, quod Alexandrum, depoſita regia veſte, in Perſico & vulgari habitu perductum eſſe vidiſſet. Quidam non ita augurabantur: quippe illuſtria Macedonum caſtra viſa, fulgorem Alexandro portendere, quem regnum Aſiæ occupaturum eſſe, haud ambigere: quoniam in eodem habitu Darius fuiſſet, cum appellatus eſt rex. Vetera quoque omnia, ut fit, ſolicitudo revocaverat. Darium enim in principio imperii vaginam acinacis Perſicam juſſiſſe mutari in eam formam, qua Græci uterentur, protinuſque Chaldæos interpretatos, imperium Perſarum ad eos tranſiturum, quorum arma eſſet imitatus. Ceterum ipſe & vatum reſponſo, quod edebatur in vulgus, & ſpecie, quæ per ſomnum oblata erat, admodum lætus, caſtra ad Euphratem movere jubet. Patrio more Perſarum traditum eſt, orto ſole demum procedere. Die jam illuſtri ſignum è tabernaculo regis buccina dabatur. ſuper tabernaculum, unde ab omnibus conſpici poſſet, imago ſolis cryſtallo incluſa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis: Ignis, quem ipſi ſacrum & æternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi, patrium carmen canebant.

bant. Magos trecenti & ſexaginta quinque juvenes ſequebantur, puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero, quippe Perſis quoque in totidem dies deſcriptus eſt annus. Currum deinde Jovi ſacratum albentes vehebant equi. hos eximiæ magnitudinis equus, quem Solis appellabant, ſequebatur. Aureæ virgæ & albæ veſtes, regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro argentoque cælata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis & moribus. Proximi ibant, quos Perſæ immortales vocant, ad decem millia. cultus opulentiæ barbaræ non alios magis honeſtabat. Illi aureos torques, illi veſtem auro diſtinctam habebant, manicataſque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos cognatos regis appellant, decem & quinque millia hominum. Hæc vero turba muliebriter propemodum culta, luxu magis, quam decoris armis conſpicua erat. Doryphori vocabantur. Proximum his agmen, ſoliti veſtem excipere regalem. Hi currum regis anteibant, quo ipſe eminens vehebatur. Utrumque currus latus deorum ſimulachra ex auro argentoque expreſſa decorabant. Diſtinguebant internitentes gemmæ jugum: ex quo eminebant duo aurea ſimulachra cubitalia; quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam, pinnas extendenti ſimilem, ſacraverant. Cultus regis, inter omnia, luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat. Pallam auro diſtinctam aurei accipitres, velut roſtris inter ſe corruerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem ſuſpenderat, cui ex gemma erat vagina. Cydarim Perſæ regium capitis vocabant inſigne: hoc cærulea faſcia albo diſtincta circuibat. Currum decem millia haſtatorum ſequebantur. haſtas argento exornatas, ſpicula auro præfixa geſtabant. Dextera levaque regem ducenti ferme nobiliſſimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudebatur triginta millibus peditum, quos equi regis quadringenti ſequebantur. Intervallo deinde unius ſtadii, matrem

Darii Syſigambim currus vehebat, & in alio erat conjunx. Turba fœminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim inde, quas armamaxas appellant, ſequebantur. In his erant liberi regis, & qui educabant eos, ſpadonumque grex, haud ſane illis gentibus vilis. Tum regiæ pellices trecentæ ſexaginta vehebantur, & ipſæ regali cultu, ornatuque. poſt quas pecuniam regis ſexcenti muli & trecenti cameli vehebant; præſidio ſagittariorum proſequente. Propinquorum amicorumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque & calonum greges, vehebantur. Ultimi erant cum ſuis quiſque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contra, ſi quis aciem Macedonum intueretur, diſpar acies erat; equis, viriſque non auro, non diſcolori veſte, ſed ferro atque ære fulgentibus. Agmen & ſtare paratum, & ſequi, nec turba, nec ſarcinis prægrave; intentum ad ducis non ſignum modo, ſed etiam nutum. Et caſtris locus, & exercitui commeatus ſuppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit.

4. Darius autem tantæ multitudinis rex, loci, in quo pugnavit, anguſtiis redactus eſt ad paucitatem, quam in hoſte comtempſerat. Interea Alexander, Abiſtamine Cappadociæ præpoſito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regionem, quæ Caſtra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adverſus Crœſum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta ſtadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolæ dicunt arctiſſimas fauces, munimenta quæ manu ponimus, naturali ſitu imitante. Igitur Arſanes, qui Ciliciæ præerat, reputans quid initio belli Memnon ſuaſiſſet, quondam ſalubre conſilium ſero exſequi ſtatuit: igne ferroque Ciliciam vaſtat, ut hoſti ſolitudinem faciat: quicquid uſui eſſe poteſt, corrumpit: ſterile ac nudum ſolum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit, anguſtias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare præſidio, jugumque opportune itineri imminens obtinere; unde inultus ſubeuntem hoſtem aut prohibere,

re,

re, aut opprimere potuisset. Tunc paucis, qui callibus præsiderent, relictis, retro ipse concessit, populator terræ, quam à populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relicti erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt, quum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo jugo montis asperi ac prærupti Cilicia includitur: quod quum à mari surgat, veluti sinu quodam flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum littus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti sunt, quorum uno Cilicia intranda est, campestris eadem, qua vergit ad mare, planiciem ejus crebris distinguentibus rivis. Pyramus & Cydnus, inclyti amnes fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu à fontibus labens, puro solo excipitur. Nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus, quippe multa riparum amœnitate inumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes Lyrnissi & Thebes: Typhonis quoque specus, & Corycium nemus, ubi crocum gignitur, ceteraque in quibus nihil præter famam duraverat. Alexander fauces jugi, quæ Pylæ appellantur, intravit. contemplatus locorum situm, non alias magis dicitur admiratus esse felicitatem suam. obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent, qui in subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat viæ non angustæ modo, sed plerumque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere jusserat, scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat jugum, intentos arcus habebant, moniti, non iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum maxime Persæ subjiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione

menione ad inhibendum incendium cum expedita manu præmisso, postea quam Barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem à se conservatam intrat.

5. Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum est, interfluit. & tunc æstas erat, cujus calor non aliam magis quam Ciliciæ oram vapore solis accendit: & diei fervidissimum tempus cœperat. Pulvere ac sudore simul perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste deposita, in conspectu agminis (decorum quoque futurum ratus, si ostendisset suis, levi ac parabili cultu coporis se esse contentum) descendit in flumen. vixque ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde suffusus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti similem, ministri manu excipiunt, nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens solicitudo, & pene jam luctus in castris erat. Flentes querebantur in tanto impetu cursuque rerum, omnis ætatis ac memoriæ clarissimum regem, non in acie saltem, non ab hoste dejectum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse, & extinctum: instare Darium, victorem antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victores peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos, aut hostes populatos: per vastos solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes, fame atque inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Jam ut ad Hellespontum fuga penetrarent, classem qua transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum regem misericordia versa, illum florem juventæ, illam vim animi, eundem regem & commilitonem divelli à se & abripi, immemores sui querebantur. Inter hæc liberius meare spiritus cœperat. allevabat rex oculos, & paulatim redeunte animo circumstantes amicos agnoverat. Laxataque vis morbi ad hoc solum videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animum autem ægritudo corporis urgebat. quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nunciabatur.

nunciabatur. Vinctum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi è manibus, obscuraque & ignobili morte in tabernaculo extingui se, querebatur. Admissisque amicis pariter & medicis: In quo me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, ... Strepitum hostilium armorum exaudire videor ... ultro intuli bellum, jam provocor. Darius erg... tam superbas literas scriberet, fortunam meam ... filio habuit. sed nequicquam, si mihi arbitrio ... rari licet. Lenta remedia & segnes medicos ... petunt tempora mea. Vel mori strenue, quam ta... convalescere, mihi melius est. Proinde, si quid o... si quid artis in medicis est, sciant, me non ... mortis, quam belli remedium quærere. Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas ejus. ...rgo pro se quisque precari cœpere, ne festinatione pe...culum augeret, sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud injuria ipsis esse suspecta, quum ad perniciem ejus etiam à latere ipsius pecunia sollicitaret hostis. Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronunciari jusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabatur experiri remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

6. Erat inter nobiles medicus è Macedonia regem secutus, Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi; puero comes, & custos salutis datus. qui non ut regem modo, sed etiam ut alumnum eximia caritate diligebat; is non præceps se, sed strenuum remedium afferre, tantamque vim morbi potione medicata levaturum esse promisit. Nulli promissum ejus placebat, præter ipsum, cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam moram, perpeti poterat. Arma & acies in oculis erant, & victoriam in eo positam esse ...bitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset: ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset (ita enim medicus prædixerat) ægre ferens. Inter hæc à Parmenione fidissimo purpuratorum literas accipit, quibus ei denunciabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis à Dario, & spe nuptiarum

arum fororis ejus esse corruptum. Ingentem animo solicitudinem literæ incusserant, & quicquid in utramque partem aut metus aut spes subjecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseverem? ut si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At satius est, alieno me mori scelere, quam metu nostro. Diu animo in diversa versato, nulli quid scriptum esset enunciat, epistolamque sigillo annuli sui impresso, pulvino, cui incubabat, subjecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit à medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso, Alexander, levato corpore in cubitum, epistolam à Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus: tum epistolam Philippum legere jubet, nec à vultu legentis movit oculos; ratus aliquas conscientiæ notas in ipso ore posse deprehendere. Ille epistola perlecta, plus indignationis quam pavoris ostendit. projectisque amiculo & literis ante lectum: Rex, inquit, semper quidem spiritus meus ex te pependit, sed nunc vero (arbitror) sacro & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi objectum est, tua salus diluet. Servatus à me vitam mihi dederis, oro, quæsoque: omissoque metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa paulisper animum, quem solicitudine intempestiva amici sane fideles, sed moleste seduli, turbant. Non securum modo hæc vox, sed etiam lætum Regem, ac plenum bonæ spei fecit. Itaque si dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo animum velles experiri meum, alio profecto voluisses. Sed certiore, quam expertus es, ne optasses quidem. Hac epistola accepta, tamen, quod dilueras, bibi: & nunc credo, te non minus pro tua fide, quam pro mea salute esse solicitum. Hæc elocutus, dextram Philippo offert. Ceterum tanta vis medicaminis fuit, ut quæ secuta sunt, criminationem Parmenionis adjuverint. Interclusus spiritus arcte meabat, nec Philippus quidquam inexpertum omisit. Ille fomenta

menta corpori admovit, ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore, excitavit. Atque ut primum mentis compotem esse sensit, modo matris, sororumque, modo tantæ victoriæ appropinquantis admonere non destitit. Ut vero medicamentum se diffudit in venas,& sensim toto corpore salubritas percipi potuit: primo animus vigorem suum, deinde corpus quoque exspectatione maturius recuperavit. Quippe post tertium diem,quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidius ipsum Regem, quam Philippum intuebatur exercitus: pro se quisque dexteram ejus amplexi, grates habebant, velut præsenti Deo. Namque haud facile dictu est, præter ingenitam illi genti erga Reges suos venerationem, quantum hujus quoque Regis vel admirationi dediti fuerint, vel caritate flagraverint. Jam primum nihil, nisi divina ope, aggredi videbatur. Nam cum esset præsto ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat: ætas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam ejus opera honestabat: & quæ leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgo sunt; exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusque paululum à privato abhorrens, militaris vigor, queis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter carus ac venerandus esset, effecerat.

7. At Darius nuncio de adversa valetudine ejus accepto, celeritate quanta poterat, tam grave agmen ad Euphratem contendit: junctoque eo pontibus, quinque tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Jamque Alexander viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat: cujus potitus, ducentis talentis, nomine mulctæ, exactis, arci præsidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta, per ludum atque otium reddens, ostendit, quanta fiducia Barbaros sperneret: quippe Æsculapio, & Minervæ ludos celebravit. Spectanti nuncius lætus affertur ex Halicarnasso; Persas acie à suis esse superatos, Myndios quoque & Caunios, & pleraque tractus ejus suæ facta ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro,

cro, caſtriſque motis, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem Mallon pervenit; inde adeo alteris caſtris ad oppidum Caſtabalum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiſerat ad explorandum iter ſaltus, per quem ad urbem Iſſon nomine penetrandum erat. Atque ille anguſtiis ejus occupatis, & præſidio modico relicto, Iſſon quoque deſertam à Barbaris ceperat. Inde progreſſus, deturbatis qui interiora montium obſidebant, præſidiis cuncta firmavit: occupatoque itinere, ſicut paullo ante dictum eſt, idem & auctor & nuncius venit. Iſſon deinde Rex copias admovit. ubi conſilio habito, utrumne ultra progrediendum foret, an ibi opperiendi eſſent novi milites, quos ex Macedonia adventare conſtabat: Parmenio, non alium locum prælio aptiorem eſſe, cenſebat. quippe illic utriuſque Regis copias numero futuras pares, cum anguſtiæ multitudinem non caperent. planitiem ipſis campoſque eſſe vitandos, ubi circuiri, ubi ancipiti acie opprimi poſſent: timere, ne non virtute hoſtium, ſed laſſitudine ſua vincerentur: Perſas recentes ſubinde ſucceſſuros ſi laxius ſtare potuiſſent. Facile ratio tam ſalubris conſilii accepta eſt. Itaque inter anguſtias ſaltus hoſtem opperiri ſtatuit. Erat in exercitu Regis, Siſenes Perſa, quondam à Prætore Ægypti miſſus ad Philippum; doniſque, & omni honore cultus, exilium patria ſede mutaverat: ſecutus deinde in Aſiam Alexandrum, inter fideles ſocios habebatur. Huic epiſtolam Cretenſis miles obſignatam annulo, cujus ſignum haud ſane notum erat, tradidit. Nabarzanes Prætor Darii miſerat eam, hortabaturque Siſenem, ut dignum aliquid nobilitate ac moribus ſuis ederet; magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Siſenes, utpote innoxius, ad Alexandrum ſæpe deferre tentavit. Sed cum tot curis apparatuque belli Regem videret urgeri, aptius ſubinde tempus expectans, ſuſpicionem initi ſceleſti conſilii præbuit. Namque epiſtola, priuſquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam, ignoti annuli ſigillo impreſſo, Siſeni dari juſſerat, ad æſtimandam fidem Barbari. Qui

quia

quia per complures dies non adierat Regem, ſceleſto conſilio eam viſus eſt ſuppreſſiſſe, & in agmine à Cretenſibus haud dubie juſſu Regis occiſus eſt.

8. Jamque Græci milites, quos Thymondas à Pharnabazo acceperat, præcipua ſpes, & propemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere ſuadebant, ut retro abiret, ſpatioſóſque Meſopotamiæ campos repeteret. Si id conſilium damnaret, at ille divideret ſaltem copias innumerabiles, neu ſub unum fortunæ ictum totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc conſilium Regi, quam purpuratis ejus diſplicebat: ancipitem fidem, & mercede venalem proditionem imminere, & dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipſi in diverſa digreſſi, ſi quid commiſſum eſſet, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis; documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, ut erat ſanctus & mitis, ſe vero tantum facinus negat eſſe facturum, ut ſuam ſecutos fidem, ſuos milites jubeat trucidari. Quam deinde amplius nationum exterarum, ſalutem ſuam credituram ſibi, ſi tot militum ſanguine imbuiſſet manus? Neminem ſtolidum conſilium capite luere debere. Defuturos eos, qui ſuaderent, ſi ſuaſiſſe periculum eſſet. Denique, ipſos quotidie ad ſe vocari in conſilium, variaſque ſententias dicere, nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius ſuaſerint. Itaque Græciæ nunciari jubet, ipſum quidem benevolentiæ illorum gratias agere. ceterum ſi retroire pergat, haud dubie regnum hoſtibus traditurum. Fama bella ſtare: & eum qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam eſſe rationem. Tantæ enim multitudini, utique cum jam hyems inſtaret, in regione vaſta, & invicem à ſuis atque hoſte vexata, non ſuffectura alimenta. Ne dividi quidem copias poſſe, ſervato more majorum, qui univerſas vires ſemper diſcrimini bellorum obtulerant. Et hercule, terribilem antea Regem, & abſentia ſua ad vanam fiduciam elatum, poſteaquam adventare ſe ſenſerit, cautum pro temerario factum, delituiſſe inter anguſtias ſaltus, ritu ignobilium ferarum,

rum, quæ, ſtrepitu prætereuntium audito, ſylvarum latebris ſe occuluerunt. Jam etiam valetudinis ſimulatione fruſtrari ſuos milites. ſed non amplius ipſum eſſe paſſurum detrectare certamen. In illo ſpecu, in quem pavidi receſſiſſent, oppreſſurum eſſe cunctantes. Hæc magnificentius jactata, quam verius. Ceterum pecunia omni, rebuſque pretiociſſimis, Damaſcum Syriæ, cum modico præſidio militum miſſis, reliquas copias in Ciliciam duxit; inſequentibus, more patrio, agmen conjuge & matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem. Forte eadem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Amanicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Perſæ, quin Iſſo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam ſaucii quidam & invalidi, qui agmen non poterant perſequi, excepti erant. Quos omnes, inſtinctu purpuratorum, barbara feritate ſævientium, præciſis aduſtiſque manibus circumduci, ut copias ſuas noſcerent, ſatiſque omnibus ſpectatis nunciare, quæ vidiſſent, Regi ſuo juſſit. Motis ergo caſtris, ſuperat Pyramum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium hæſurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad caſtra Macedonum penetrant, Darium, quam maximo curſu poſſet, ſequi nunciantes. Vix fides habebatur. Itaque ſpeculatores, in maritimas regiones præmiſſos, explorare jubet, ipſene adeſſet, an præfectorum aliquis ſpeciem tribuiſſet univerſi venientis exercitus. Sed cum ſpeculatores reverterentur, procul ingens multitudo conſpecta eſt. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere viſa, cum incondita multitudo maxime propter jumenta laxius tenderet. Itaque eo ipſo loco metari ſuos caſtra juſſerat, lætus, quod omni expetiverat voto, in illis potiſſimum anguſtiis decernendum eſſe. Ceterum, ut ſolet fieri, cum ultimi diſcriminis tempus adventat, in ſolicitudinem verſa fiducia eſt. Illam ipſam fortunam, qua adſpirantes res tam proſpere geſſerat, verebatur: nec injuria, ex his quæ tribuiſſet ſibi, quam mutabilis eſſet, reputabat.

Unam

Unam ſupereſſe noctem, quæ tanti diſcriminis moraretur eventum. Rurſus occurrebant majora periculis præmia: &, ſicut dubium eſſet an vinceret, ita illud utique certum eſſe, honeſte & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare juſſit, ac deinde tertia vigilia inſtructos & armatos eſſe. Ipſe in jugum editi montis aſcendit, multiſque collucentibus facibus, patrio more, ſacrificium Diis præſidibus loci fecit. Jamque tertium, ſicut præceptum erat, ſignum tuba miles acceperat, itineri ſimul paratus & prælio: ſtrenueque juſſi procedere, oriente luce pervenerunt ad anguſtias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde ſtadia abeſſe, præmiſſi judicabant. Tunc conſiſtere agmen jubet, armiſque ipſe ſumptis aciem ordinabat. Dario adventum hoſtium pavidi agreſtes nunciaverunt: vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes ſequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido inceſſerat. quippe itineri quam prælio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipſa feſtinatio diſcurrentium, ſuoſque ad arma vocantium, majorem metum incuſſit. Alii in jugum montis evaſerant, ut hoſtium agmen inde proſpicerent: equos plerique frænabant. diſcors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare ſtatuit: & à fronte, & à tergo circumiturus hoſtem: à mari quoque, quo dexterum ejus cornu tegebatur, alios objecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmiſſa cum ſagittariorum manu, Pyramum amnem, qui duo agmina interfluebat, tranſire, & objicere ſeſe Macedonum copiis juſſerat. Si id præſtare non poſſent, retrocedere in montes, & occulte circumire ultimos hoſtium. Ceterum deſtinata ſalubriter omni ratione, potentior fortuna diſcuſſit: quippe alii præ metu imperium exequi non audebant, alii fruſtra exequebantur, quia ubi partes labant, ſumma turbatur.

6. Acies autem hoc modo ſtetit: Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum ſagit-

tariorumque

tariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymondas erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpositus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum Regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum assueta corporis custodiæ, & pedestris acies quadraginta millia sequebantur. Hyrcani deinde Medique equites: his proximi ceterarum gentium equites dextra lævaque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum sex millia jaculatorum funditorumque antecedebant. Quicquid in illis angustiis adiri poterat, impleverant copiæ: cornuaque hinc à jugo, illinc à mari stabant; uxorem matremque Regis, & alium feminarum gregem, in medium agmen acceperant. Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas validius erat, in fronte constituit. dextrum cornu Nicanor Parmenionis filius tuebatur: huic proximi stabant Cœnos, & Perdiccas, & Meleager, & Ptolemæus,& Amyntas, sui quisque agminis duces. In lævo, quod ad mare pertinebat, Craterus & Parmenio erant: sed Craterus Parmenioni parere jussus. Equites ab utroque cornu locati: dexterum Macedones Thessalis adjunctis, lævum Peloponnenses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis. Thraces quoque & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. At iis, qui præmissi à Dario jugum montis insederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper advectos. Parmenioni autem præceperat, ut quantum posset, agmen ad mare extenderet, quo longius abesset montibus, quos occupaverant Barbari. At illi, neque obstare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maxime aspectu territi, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne superne incesseretur timuerat, præstitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant. neque enim latius extendi aciem patiebantur angustiæ. Paulatim deinde se laxare sinus montium

um & majus ſpatium aperire cœperant, ita ut non pedes ſolum pluribus ordinibus incedere, ſed etiam à lateribus circumfundi poſſet equitatus.

10. Jam in conſpectu, ſed extra teli jactum, utraque acies erat, cum priores Perſæ inconditum & trucem ſuſtulere clamorem. Redditur & à Macedonibus major, exercitus impar numero, ſed jugis montium vaſtiſque ſaltibus repercuſſus. quippe ſemper circumjecta nemora petræque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat; identidem manu ſuos inhibens, ne impenſius ob nimiam feſtinationem concitato ſpiritu capeſſerent prælium. Cumque agmini obequitaret, varia oratione, ut cujuſque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad ſubigendam Aſiam, atque ultima Orientis, non ipſius magis, quam ſuo ductu profectos, inveteratæ virtutis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emenſoſque olim Herculis & Liberi patris terminos, non Perſis modo, ſed etiam omnibus gentibus impoſituros jugum. Macedonum Bactra & Indos fore; minima eſſe, quæ nunc intuerentur, ſed omnia victoria parari. Non in præruptis petris Illyricorum, & Thraciæ ſaxis ſterilem laborem fore; ſpolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem ſuo pavore fluctuantem umbonibus poſſe propelli. Victor ad hæc Athenienſium Philippus pater invocabatur, domitæque nuper Bœotiæ, & urbis in ea nobiliſſimæ ad ſolum dirutæ ſpecies repræſentabatur animis: Jam Granicum amnem, jam tot urbes aut expugnatas, aut in fidem acceptas, omniaque quæ poſt tergum erant ſtrata, & pedibus ipſorum ſubjecta, memorabat. Cum adierat Græcos, admonebat, ab iis gentibus illata Græciæ bella: Darii prius, deinde Xerxis inſolentiæ, aquam ipſam, terramque populantium, ut neque fontium hauſtum, nec ſolitos cibos relinquerent. Dein Deum templa ruinis & ignibus eſſe deleta. Urbes eorum expugnatas, fœdera humani divinique juris violata referebat. Illyricos vero & Thraeas, rapto vivere aſſuetos, aciem

em hostium, auro purpuraque fulgentem, intueri jubebat, prædam, non arma gestantem. Irent, & imbellibus feminis aurum viri eriperent. Aspera montium suorum juga, nudosque colles, & perpetuo rigentes gelu, ditibus Persarum campis agrisque mutarent.

11. Jam ad teli jactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in lævum cornu hostium invecti sunt. Quippe Darius equestri prælio decernere optabat; phalangem Macedonici exercitus robur esse conjectans. Jamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur: quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum montis jussis subsistere, ceteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, Præfectum eorum occulte circuire tergum suorum jubet, Parmenionique conjungi, &, quod is imperasset, impigre exsequi. Jamque ipsi in medium Persarum undique circumfusi, egregie se tuebantur: sed conferti, & quasi cohærentes, tela vibrare non poterant. Simul ut erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, levique & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conserere, gladios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fusum est: duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent: non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos. Nec vulnerati, ut alias solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret à fronte, à tergo sui urgerent. Alexander, non ducis magis, quam militis, munera exsequebatur, opimum decus cæso Rege expetens. quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se tuendum, & hostibus ad incessendum, ingens incitamentum. Ergo frater ejus Oxathres cum Alexandrum instare ei cerneret, equites, quibus præ-

erat, ante ipſum currum Regis objecit, armis & robore corporis multum ſuper ceteros eminens, animo vero & pietate in pauciſſimis. Illo utique prælio clarus, alios improvide inſtantes proſtravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipſo in equitum agmen irrumpunt. Tum vero ſimilis ruinæ ſtrages erat. Circa currum Darii jacebant nobiliſſimi duces, ante oculos Regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, ſicut dimicantes, procubuerant, adverſo corpore vulneribus acceptis. Inter hoc Aticies, & Trountes, & Sabaces Prætor Ægypti, magnorum exercituum præfecti, noſcitabantur: circa eos cumulata erat peditum equitumque obſcurior turba. Macedonum quoque, non quidem multi, ſed promptiſſimi tamen, cæſi ſunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perſtrictum eſt. Jamque, qui Darium vehebant, equi confoſſi haſtis, & dolore efferati, jugum quatere, & Regem curru excutere cæperant: cum ille, veritus ne vivus veniret in hoſtium poteſtatem, deſilit, & in equum, qui ad hoc ſequebatur, imponitur: inſignibus quoque Imperii, ne fugam proderent, indecore abjectis. Tum vero ceteri diſſipantur metu; & quæ cuique patebat ad fugam via, erumpunt, arma jacientes, quæ paullo ante ad tutelam corporum ſumpſerant: adeo pavor etiam auxilia formidabat. Inſtabat fugientibus eques à Parmenione miſſus, & forte in id cornu omnes fuga abſtulerat. At in dextro Perſæ Theſſalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipſo impetu proculcata erat, cum Theſſali ſtrenue circumactis equis dilapſi, rurſus in prælium redeunt, & ſparſos incompoſitoſque victoriæ fiducia Barbaros ingenti cæde proſternunt. Equi pariter equiteſque Perſarum, ſerie laminarum graves, agmen, quod celeritate maxime conſtat, ægre moliebantur: quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupaverant. Hac tam proſpera pugna nunciata, Alexander non ante auſus perſequi Barbaros, utrimque jam victor inſtare fugientibus cœpit. Haud amplius Regem quam mille

equites sequebantur: cum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo à tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Græci, qui in Darii partibus steterant Amynta duce (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti à ceteris, haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari longe diversam fugam intenderunt, alii qua rectum iter in Persidem ducebat: quidam circuitus, rupes, saltusque montium occultos petivere: pauci castra Darii. Sed jam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatum, diripuerant milites. Cumque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia contempserat. Jamque ad feminas perventum erat. quibus, quo cariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur: nec corporibus quidem vis ac libido parcebat. Omnia planctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant: nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines ætatesque victoris crudelitas ac licentia vagaretur. Tunc vero impotentis fortunæ species conspici potuit, cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu & opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites; ita tradito more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos animosque in semet converterant, captiva mater, conjunxque Darii. Illa non majestate solum, sed etiam ætate venerabilis: hæc formæ pulchritudine. nec illa quidem sorte corrupta, acceperat in sinum filium, nondum sextum ætatis annum egressum, in spem tantæ fortunæ, quantam paullo ante pater ejus amiserat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ virgines duæ, non suo tantum, sed illius mœrore etiam confectæ. Ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaque veste, pristini decoris immemores; Reginas, dominasque ve-

ris

ris quondam, tunc alienis nominibus vocantes. Illæ suæ calamitatis oblitæ, utro cornu Darius stetisset, quæ fortuna discriminis fuisset, requirebant. Negabant, se captas, si viveret Rex. Sed illum, equos subinde mutantem, longius fuga abstulerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia: decem vero millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor & quingenti saucii fuere, triginta omnino & duo ex peditibus desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit.

12. Rex, qui diu Darium persequendo fatigatus erat, postcaquam & nox appetebat, & eum assequendi spes non erat, in castra paullo ante à suis capta pervenit. Invitari deinde amicos, quibus maxime assueverat, jussit: quippe summa duntaxat cutis in femore perstricta, non prohibebat interesse convivio. Tum repente è proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu, planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, verita ne majoris motus principium esset, armare se cœperat. Causa subiti pavoris fuit, quod mater uxorque Darii, cum captivis mulieribus nobilibus, Regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu ejulatuque deflebant. Unus namque è captivis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darius (sicut paullo ante dictum est,) ne cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui repertum ferebat, agnovit: ratusque, interfecto detractum esse, falsum nuncium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrymasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardeis prodiderat, peritum Persicæ linguæ, ire ad consolandas eas jusserat. Veritus deinde, ne proditor captivarum iram doloremque renovaret, Leonatum ex purpuratis suis misit, jussum indicare, falso lamentari eas Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivæ erant, pervenit, missumque se à Rege, nunciare jubet.

At

At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam horam, missosque qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere possent, nec admittere auderent, nullo responso dato, tacite opperiebantur victoris arbitrium. Leonatus, exspectato diu qui se introduceret, posteaquam nemo procedere audebat, relictis in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsa res turbaverat feminas, quod irrupisse, non admissus videbatur. Itaque mater & conjunx provolutæ ad pedes orare cœperunt, ut, priusquam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret: functas supremo in regem officio se impigre morituras. Leonatus, & vivere Darium, & ipsis non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinæ fortunæ Reginas fore. tum demum mater Darii allevari se passa est. Alexander postero die, cum curam sepeliendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet; matrique Darii permitti, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro habitu præsentis fortunæ humari jussit; apparatum funerum, quo Persæ suprema efficia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiose cremarentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nunciarent ipsum venire. Inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longe omnium amicorum carissimus erat Regi: cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter, libertatis quoque in admonendo eo non alius jus habebat, quod tamen ita usurpatur, ut magis à Rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur. & sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Reginæ illum Regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus, Sysigambis advoluta est pedibus ejus; ignorationem nunquam antea visi Regis excusans. Quam manu allevans Rex, non errasti, inquit, mater:
nam

nam & hic Alexander eſt. Equidem, ſi hac continentia animi ad ultimum vitæ perſeverare potuiſſet, feliciorem fuiſſe crederem, quam viſus eſt eſſe, cum Liberi patris imitaretur triumphum, ab Helleſponto uſque ad Oceanum omnes gentes victoria emenſus: ſi viciſſet profecto ſuperbiam atque iram, mala invicta: ſi abſtinuiſſet inter epulas cædibus amicorum; egregioſque bello viros, & tot gentium ſecum domitores, indicta cauſa, veritus eſſet occidere. Sed nondum fortuna ſe animo ejus infuderat. Itaque orientem eam, moderate & prudenter tulit. ad ultimum, magnitudinem ejus non cepit. Tum quidem ita ſe geſſit, ut omnes ante eum Reges, & continentia & clementia vincerentur: Virgines, & Reginas excellentis formæ, tam ſancte habuit, quam ſi eodem quo ipſe, parente genitæ forent. Conjugem ejuſdem, quam nulla ætatis ſuæ pulchritudine corporis vicit, adeo ipſe non violavit, ut ſummam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Omnem cultum reddi feminis juſſit, nec quidquam ex priſtinæ fortunæ magnificentia captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Syſigambis, Rex, inquit, mereris, ut ea precemur tibi, quæ Dario noſtro quondam precatæ ſumus: & (ut video) dignus es, qui tantum Regem non felicitate ſolum, ſed etiam æquitate ſuperaveris. Tu quidem matrem me & Reginam vocas, ſed ego me tuam famulam eſſe confiteor. Et præteritæ fortunæ faſtigium capio, & præſentis jugum pati poſſum. Tua intereſt, quantum in nos licuerit, ſi id potius clementia, quam ſævitia, vis eſſe teſtatum. Rex bonum animum habere eas juſſit: Darii deinde filium collo ſuo admovit. Atque nil ille conſpectu tunc primum à ſe viſi conterritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex conſtantia pueri, Hephæſtionem intuens, Quam vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hauſiſſet! Tum tabernaculo egreſſus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque ſacratis, Syriam petit, Damaſcum, ubi Regis gaza erat, Parmenione præmiſſo.

13. Atque is, cum præceſſiſſe Darii ſatrapam comperiſſet,

periſſet, veritus, ne paucitas ſuorum ſperneretur, accerſere majorem manum ſtatuit: Sed forte in exploratores ab eo præmiſſos incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum, à Præfecto Damaſci miſſas, tradit ei: nec dubitare eum, quin omnem regiam ſupellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, aſſervari eo juſſo, literas aperit: in queis erat ſcriptum, ut mature Alexander aliquem ex ducibus ſuis mitteret cum manu exigua. Itaque re cognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille è manibus cuſtodientium lapſus, Damaſcum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum inſidias timentis, & ignotum iter ſine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen Regis ſui confiſus, agreſtes, qui duces itineris eſſent, excipi juſſit: quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuente Præfecto, ne ſibi fides habita non eſſet. Igitur, quaſi parum munimentis oppidi fidens, ante ſolis ortum pecuniam regiam, quam gazam Perſæ vocant, cum pretioſiſſimis rerum efferri jubet, fugam ſimulans, revera ut prædam hoſti offerret. Multa millia virorum feminarumque excedentem oppido ſequebantur; omnibus miſerabilis turba, præter eum, cujus fidei commiſſa fuerat: quippe quo major proditoris merces foret, objicere hoſti parabat gratiorem omni pecunia prædam, nobiles viros prætorum Darii conjuges, liberoſque, præter hos urbium Græcarum legatos, quos Darius, velut in arce tutiſſima, in proditoris reliquerat manibus. Gangabas Perſæ vocant humeris onera portantes: hi cum frigus tolerare non poſſent, quippe & procella ſubito nivem effuderat, & humus rigebat gelu, tum aſtrictas veſtes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura inſignes, induunt, nullo prohibere auſo, cum fortuna Regis, etiam humillimis, in ipſum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non ſpernendi agminis ſpeciem, qui intentiore cura ſuos quaſi ad juſtum prælium paucis adhortatus, equis calcaria ſubdere jubet, & acri impetu in hoſtem invehi. At illi, qui ſub oneribus

bus erant, omiſſis illis, per metum capeſſunt fugam. Armati quoque, qui eos perſequebantur, eodem metu arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Præfectus quaſi & ipſe conterritus, ſimulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes regiæ. Illa pecunia ſtipendio ingenti militum præparata : ille cultus tot nobilium virorum,tot illuſtrium feminarum : aurea vaſa, aurei fræni, tabernacula regali magnificentia ornata : vehicula quoque à ſuis deſtituta ingentis opulentiæ plena ; facies etiam prædantibus triſtis, ſi qua res avaritiam moraretur : quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia ſtirpibus dilacerata, alia in cœnum demerſa eruebantur. Non ſufficiebant prædantium manus prædæ. Jamque etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Feminæ pleræqne parvos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines, Ochi, qui ante Darium regnaverat, filiæ, olim quidem ex faſtigio paterno rerum mutatione detractæ, ſed tum ſortem earum crudelius aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejuſdem Ochi fuit, Oxathriſque (frater hic erat Darii) filia, & conjunx Artabazi principis purpuratorum : & filius cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui ſummum imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta eſt ; Mentoris filiæ tres, ac nobiliſſimi ducis Memnonis conjunx, & filius : vixque ulla domus purpurati fuit tantæ cladis expers. Lacedæmonii quoque, & Athenienſes, ſocietatis fide violata, Perſas ſecuti Ariſtogiton, Dropides, & Eleutherius, inter Athenienſes genere famaque longe clariſſimi. Lacedæmonii, Periſippus, & Onomaſtorides, cum Omaio & Callicratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniæ ſignatæ fuit talentorum duo millia & ſexaginta ; facti argenti pondus quingenta æquabat. Præterea xxx millia hominum, cum ſeptem millibus jumentorum, dorſo onera portantium, capta ſunt. Ceterum, Dii tantæ fortunæ proditorem ſepulturæ celeriter debita pœna perſecuti ſunt. Namque unus è conſciis ejus, credo Regis vicem etiam in illa ſorte reveritus,

reveritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum ſolatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nondum in omnium animis memoriam majeſtatis ſuæ exoleviſſe cernebat.

QUINTI

QUINTI CURTII
LIBER IV.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Alexander literis à Dario superbe scriptis regie respondet. Abdolonymum Sidoniis regem præficit. Amyntas transfuga, miro modo à Persis ipsis occiditur. Varia variis locis præfectorum Darii clades.*

2. *Tyrii, Alexandrum recipere recusantes, obsidentur.*

3. *Dubiis belli eventibus Tyri obsidio nobilitatur.*

4. *Tandem Tyrus, vi capta maximaque hominum strage corrupta, luctuoso deformatur incendio.*

5. *Darii iterata de pace ad Alexandrum submissior legatio: qua repudiata, Græci Alexandrum corona aurea donant: ille autem, per præfectos, multas in potestatem suam redigit provincias.*

6. *Ad bellum dum se accingit Darius, Alexander Gazam expugnat: ejusque præfectum Batim crudeli afficit supplicio.*

7. *Profectio, & varia Alexandri quæsita ad Jovis Hammonis oraculum.*

8. *In Ægypto Alexandria condita, variaque Alexandri bellicæ expeditiones.*

9. *Darius ad Arbellas pervenit, eoque invito Alexander Granicum superat.*

10. *Milites, ob lunæ defectum turbatos, per Ægyptios vates confirmat Alexander: Persas vastatores conjicit in fugam. Darii uxor captiva, mœrore confecta, supremum diem claudit: unde Alexandri lacrymæ, Darii suspiciones, luctus & vota.*

11. *Pacem tertio quæsitam Darius non impetrat: imo ad deditionem, aut ad bellum, ab Alexandro provocatus.*

12. *Ad prœlium dum Persarum ingens exercitus paratur, Macedones Panico quodam defuncti terrore, arma alacriter capessunt.*

13. *Consilia de nocturno prælio Parmenionis & Polypercontis Alexander damnat: somnoque refectus, interrito vultu suos ad pugnam accendit.*

14. *Alexandri ad Græcorum, Dariique ad Persarum exercitus, ante pugnam orationes.*

15. *Cruenti ad Arbellas prælii descriptio. Victor Alexander,*

xander, Darium victum persequitur.

16. *Parmenio in discrimine constitutus, Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti Macedones, reliquos Persas, multis suorum millibus desideratis, fuga sibi quærere salutem cogunt.*

DArius tanti modo exercitus Rex, qui triumphantis magis, quam dimicantis more curru sublimis inierat prælium, per loca quæ prope immensis agminibus compleverat, jam inania, & ingenti solitudine vasta, fugiebat. Pauci Regem sequebantur. nam nec eodem omnes fugam intenderant; & deficientibus equis, cursum eorum, quos Rex subinde mutabat, æquare non poterant. Unchas deinde pervenit, ubi excepere eum Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate præripere potuisset. At Alexander Parmenionem, per quem apud Damascum recepta erat præda, jussum eam ipsam, & captivos diligenti asservare custodia, Syriæ, quam Cœlen vocant, præfecit. Novum imperium Syri, nondum belli cladibus satis domiti, aspernabantur: sed celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Nardus quoque insula deditur regi. Maritimam tamen oram, & pleraque longius etiam à mari recedentia, Rex ejus insulæ Strato possidebat: quo in fidem accepto, castra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ à Dario redduntur: quibus ut superbe scriptis vehementer offensus est. Præcipue eum movit, quod Darius sibi Regis titulum, nec eundem Alexandri nomini adscripserat. Postulabat autem magis, quam petebat, ut accepta pecunia quantamcunque tota Macedonia caperet, matrem sibi, ac conjugem, liberosque restitueret. De regno, æquo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni imperii finibus: socius amicusque esset. in ea se fidem & dare paratum, & accipere. Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit: *Rex Alexander Dario.* Ille, cujus nomen sumpsisti, Darius, Græcos,

Græcos, qui oram Hellesponti tenent, coloniasque Græcorum Ionias, omni clade vastavit. cum magno deinde exercitu mare trajecit, illato Macedoniæ & Græciæ bello. Rursus Rex Xerxes gentis ejusdem, ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copiis venit: qui, navali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut absens quoque popularetur urbes, agros ureret. Philippum verò parentem meum quis ignorat ab his interfectum esse, quos ingentis pecuniæ spe solicitaverant vestri? Impia enim bella suscipitis, & cum habeatis arma, licitamini hostium capita, sicut tu proxime talentis mille, tanti exercitus Rex, percussorem in me emere voluisti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quoque pro meliore stantibus causâ, magnam partem Asiæ in ditionem redegi meam, te ipsum acie vici. quem etsi nihil à me impetrare oportebat, quod petieras; utpote qui ne belli quidem in me jura servaveris; tamen si veneris supplex, & matrem, & conjugem, & liberos, sine pretio recepturum te esse promitto. Et vincere, & consulere victis scio. Quod si te nobis committere times, dabimus fidem impune venturum. De cetero, cum mihi scribes, memento non solum Regi te, sed etiam tuo, scribere. Ad hanc perferendam Thersippus missus. ipse in Phœnicen deinde descendit, & oppidum Biblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, urbem vetustate famaque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adjutus; sed quia deditionem magis popularium, quam sua sponte fecerat, regno visus indignus: Hephæstionique permissum, ut quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret Regem. Erant Hephæstioni hospites, clari inter suos juvenes. qui facta ipsis potestate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus Hephæstio magnitudinem animi spernentis, quod alii per ignes ferrumque peterent, Vos quidem macti virtute, inquit, estote, qui primi intellexistis, quanto majus esset regnum fastidire, quam accipere. Ceterum date aliquem

regiæ ſtirpis, qui meminerit, à vobis acceptum habere ſe regnum. At illi, cum multos imminere tantæ ſpei cernerent, ſingulis amicorum Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes, ſtatuunt, neminem eſſe potiorem, quam Abdolonymum quendam, longa quidem cognatione ſtirpi regiæ annexum, ſed ob inopiam ſuburbanum hortum exigua colentem ſtipe. Cauſa ei paupertatis, ſicut pleriſque, probitas erat: intentuſque operi diurno, ſtrepitum armorum, qui totam Aſiam concuſſerat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum eſt, cum regiæ veſtis inſignibus hortum intrant, quem forte, ſteriles herbas eligens, Abdolonymus repurgabat. Tunc rege eo ſalutato, alter ex his, Habitus, inquit, hic quem cernis in meis manibus, cum iſto ſqualore permutandus tibi eſt. Ablue corpus illuvie æterniſque ſordibus ſqualidum. Cape Regis animum, & in eam fortunam, qua dignus es, iſtam continentiam profer. Et cum in regali ſolio reſidebis, vitæ neciſque omnium civium dominus, cave obliviſcaris hujus ſtatus, in quo accipis regnum: imo hercule, propter quem. Somnio ſimilis res Abdolonymo videbatur. Interdum, ſatiſne ſani eſſent, qui tam proterve ſibi illuderent, percunctabatur. Sed ut cunctanti ſqualor ablutus eſt, & injecta veſtis purpura auroque diſtincta, & fides à jurantibus facta ſerio: jam Rex iiſdem comitibus in regiam pervenit, Fama, ut ſolet, ſtrenue totas urbes diſcurrit: aliorum ſtudium, aliorum indignatio eminebat. Ditiſſimus quiſque humilitatem inopiamque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum Rex protinus juſſit, diuque contemplatus, Corporis, inquit, habitus, famæ generis non repugnat: ſed libet ſcire, inopiam qua patientia tuleris. Tum ille, Utinam, inquit, eodem animo regnum pati poſſim. Hæ manus ſuffecere deſiderio meo: nihil habenti, nihil defuit. Magnæ indolis ſpecimen ex hoc ſermone Abdolonymi cepit. Itaque non Stratonis modo regiam ſupellectilem attribui ei juſſit, ſed pleraque etiam ex Perſica præda: regionem quoque urbi appoſitam, ditioni ejus adjecit. Interea

rea

rea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro transfugisse diximus, cum quatuor millibus Græcorum, ipsum ex acie persecutus, fuga Tripolim pervenit: Inde, in naves militibus impositis, Cyprum transmisit: & cum in illo statu rerum id quemque, quod occupasset, habiturum arbitraretur, velut certo jure possessum, Ægyptum petere decrevit. Utrique Regi hostis, & semper ex ancipiti mutatione temporum pendens, hortatusque milites ad spem tantæ rei, docet, Sabacem Prætorem Ægypti cecidisse in acie: Persarum præsidium, & sine duce esse, & invalidum; Ægyptios semper Prætoribus eorum infensos, pro sociis ipsos, non pro hostibus æstimaturos. Omnia experiri necessitas cogebat quippe cum primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videntur esse potiora. Igitur conclamant, duceret, quo videretur. Atque ille utendum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans, à Dario se esse præmissum. Potitus ergo Pelusii, Memphin copias promovit: ad cujus famam Ægyptii, vana gens, & novandis quam gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Persarum: qui territi, tamen spem obtinendi Ægyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compellit, castrisque positis victores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus, hostium cuncta agebantur. Itaque Mazeces, quanquam infelici prælio suorum animos territos esse cognoverat: tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos ostentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi, quem deseruerat. Darii prætores, qui prælio apud Isson superfuerunt, cum omni manu, quæ fugientes secuta erat, assumpta etiam Cappadocum & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præerat: qui, quan-

quam plerosque militum ex præsidiis ad Regem dimiserat, tamen Barbaris spretis in aciem suos eduxit. Eadem illinc quoque fortuna partium fuit: tribus præliis alia atque alia regione commissis, Persæ funduntur. Eodem tempore classis Macedonum, ex Græcia accita, Aristomenem, qui ad Hellesponti oram recuperandam à Dario erat missus, captis ejus aut demersis navibus superat. A Milesiis deinde Pharnabazus Præfectus Persicæ classis pecunia exacta, & præsidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Syphnum petiit: eas quoque insulas præsidiis occupat, pecunia mulctat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europæ Asiæque Regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur. Græciæ quoque & Cretæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis, bellum Antipatro Macedoniæ præfecto moliebatur. Cretenses, has aut illas partes secuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum præsidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuere discrimina; unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuente fortuna.

2. Jam tota Syria, jam Phœnice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant: habebatque Rex castra in continenti, à quo urbem angustum fretum dirimit. Tyrus & claritate & magnitudine ante omnes urbes Syriæ Phœnicesque memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura videbatur, quam imperium. Coronam igitur auream legati donum afferebant, commeatusque large & hospitaliter ex oppido adduxerat. Ille dona, ut ab amicis, accipi jussit, benigneque legatos allocutus, Herculi (quem præcipue Tyrii colerent) sacrificare velle se dixit. Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere: se vero, ut id faceret, etiam oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra urbem, in ea sede quam Palætyron ipsi vocant. Ibi Regem Deo sacrum rite facturum. Non tenuit iram Alexander, cujus alioquin potens non erat. Itaque, Vos quidem, inquit, fiducia loci,

loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi ostendam, in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum. Cum hoc responso dimissos monere amici cœperunt, ut Regem, quem Syria, quem Phœnice recepisset, ipsi quoque urbem intrare paterentur. At illi, loco satis fisi, obsidionem ferre decreverunt: namque urbem à continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maxime objectum, crebros ex alto fluctus in litus evolvens: nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus, obstabat. Quippe vix leni & tranquillo mari moles agi possunt. Africus vero prima quæque congesta pulsu illiso mari subruit: nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undæ per nexus operum manantes, &, ubi acrior flatus extitit, summi operis fastigio superfusæ. Præter hanc difficulatem, haud minor alia erat: muros turresque urbis præaltum mare ambiebat. Non tormenta, nisi è navibus procul excussa, emitti, non scalæ mœnibus applicari poterant. Præceps in salum murus pedestre interceperat iter: naves nec habebat Rex, &, si admovisset, pendentes & instabiles missilibus arceri poterant. Inter quæ, haud parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginensium legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur; brevi Carthagine auxilia ventura: namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto per muros turresque tormenta disponunt, arma junioribus dividunt, opificesque, quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt: ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent, corvique, & alia tuendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque follibus ignem fla-

tu accenderent, ſanguinis rivi ſub ipſis flammis extitiſſe dicuntur. Idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangeret, manantis ſanguinis guttas notaverunt. Territoque Rege, Ariſtander peritiſſimus vatum reſpondit, ſi extrinſecus cruor fluxiſſet, Macedonibus id triſte futurum. Contra, cum ab interiore parte manaverit, urbi, quam obſidere deſtinaſſent, exitium portendere. Alexander cum & claſſem procul haberet, & longam obſidionem magno ſibi ad cetera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, miſit: quos Tyrii contra jus gentium occiſos præcipitaverunt in altum. Atque ille ſuorum tam indigna nece commotus, urbem obſidere ſtatuit. Sed ante jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum deſperatio inceſſit, cernentium profundum mare, quod vix divina ope poſſit impleri: quæ ſaxa tam vaſta, quas tam proceras arbores poſſe reperiri? exhauriendas eſſe regiones, ut illud ſpatium aggeraretur, & exæſtuare ſemper fretum; quoque arctius volutetur inter inſulam & continentem, hoc acrius furere. At ille haudquaquam rudis tractandi militares animos, ſpeciem ſibi Herculis in ſomno oblatam eſſe pronunciat, dexteram porrigentis: illo duce, illo aperiente, in urbem intrare ſe viſum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam eſſe urbem, quæ curſum victoris morari auſa eſſet. Ducibus deinde negotium datur, ut ſuos quiſque caſtiget: ſatiſque omnibus ſtimulatis, opus orſus eſt. Magna vis ſaxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente. materies ex Libano monte ratibus & turribus faciendis vehebatur. Jamque à fundo maris in altitudinem montis opus excreverat: nondum tamen aquæ faſtigium æquabat: & quo longius moles agebatur à littore, hoc magis quicquid ingerebatur, præaltum abſorbebat mare: cum Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos, armis inclytos, dorſo, ſicut jumenta, onera geſtare.

Interro-

Interrogabant etiam, num major Neptuno esset Alexander. Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & simul aggeris latitudo crescebat, urbique admovebatur: cum Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos ante fefellerat, conspecta, levibus navigiis nondum commissum opus circuire cœperunt: missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum & removere & appellere scaphas in expedito non esset, ad curam semet ipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria velaque jussit obtendi, ut extra teli jactum essent, duasque turres ex capite molis erexit, è quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra, Tyrii navigia procul à conspectu hostium litori appellunt; expositisque militibus, eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, incompositos Macedonas aggressi, triginta fere interficiunt, paucioribus captis.

3. Ea res Alexandrum dividere copias coëgit: Et ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam Craterumque præfecit: ipse cum expedita manu Arabiam petit. Inter hæc Tyrii navem magnitudine eximia, saxis arenaque à puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure illitam remis concitaverunt: & cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc prora ejus accensa, remiges desiliere in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Naves autem, igne concepto, latius fundere incendium cœpit, quod, priusquam posset occurri, turres, & cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desilierant in parva navigia, faces & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Jamque non modo Macedonum turres, sed etiam summa tabulata, conceperant ignem: cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim armis omissis in mare semet ipsi immitterent. At Tyrii, qui capere eos, quam interficere mallent, natantium manus stipitibus

ſaxiſque lacerabant, donec debilitati impune navigiis excipi poſſent: nec incendio ſolum opera conſumpta, ſed forte eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare illiſit in molem, crebriſque fluctibus compages operis verberatæ ſe laxavere, ſaxaque interfluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus injecta terra ſuſtinebatur, præceps in profundum ruit, tantæque molis vix ulla veſtigia invenit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adverſis rebus ſolet fieri) alius in alium culpam referebat, cum omnes verius de ſævitia maris queri poſſent. Rex novi operis molem orſus, id adverſum ventum, non latere, ſed recta fronte direxit, quod cetera opera velut ſub ipſo latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adjecit, ut turres in medio erectæ, procul teli jactu abeſſent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jaciebant. deinde ſaxis onerabant. Rurſus cumulo eorum alias arbores injiciebant. Tum humus aggerebatur. ſuper quæ alia ſtrue ſaxorum arborumque cumulata, velut quodam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, ſegniter exſequebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul hoſtium conſpectu ſubibant aquam, occultoque lapſu ad molem uſque penetrabant, falcibus palmites arborum eminentium ad ſe trahentes: quæ ubi ſecutæ erant, pleraque ſecum in profundum dabant: tum levatos onere ſtipites truncoſque arborum haud ægre moliebantur. Deinde totum opus, quod ſtipitibus fuerat innixum, fundamento lapſo, ſequebatur. Ægro animi Alexandro, & utrum perſeveraret an abiret, ſatis incerto, claſſis Cypro advenit. Eodemque tempore Cleander, cum Græcis militibus in Aſiam nuper advectus, centum & octoginta navium claſſem in duo dividit cornua. Lævum Pythagoras Rex Cypriorum, cum Cratero tuebatur: Alexandrum in dextero quinqueremis regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam claſſem habebant, auſi navale inire certamen. triremes omnes ante ipſa mœnia oppoſuerunt, quibus Rex invectus,

vectus, ipsas demersit. Postera die, classe ad mœnia admota, undique tormentis, & maxime arietum pulsu, muros quatit: quos Tyrii raptim obstructis saxis refecerunt. Interiorem quoque murum, ut, si prior fefellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis mali urgebat: moles intra teli jactum erat: classis mœnia circuibat: terrestri simul navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter se ita junxerant, ut proræ cohærerent; puppes intervallo, quantum capere poterant, distarent. Hoc puppium intervallum, antennis asseribusque validis deligatis, superque eos pontibus stratis, qui militem sustinerent, impleverant. sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem, sicuti dictum est, paratam circuire urbem jubet: jamque naves urbi undique admovebantur, & Tyrii desperatione torpebant, cum subito spissæ nubes intendere se cœlo, & quidquid lucis internitebat, effusa caligine, extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levari, deinde acrius vento concitatum, fluctus ciere, & inter se navigia collidere. Jamque scindi cœperant vincula, quibus connexæ quadriremes erant, ruere tabulata, & cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conferta navigia ulla ope in turbido regi poterant. Miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, & quod in hujusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores alias imperare soliti, tum metu mortis jussa exsequebantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare, veluti eripientibus navigia classicis cessit, appulsaque sunt littori lacerata pleraque. Iisdem diebus forte Carthaginensium legati triginta superveniunt; magis obsessis solatium, quam auxilium: quippe domestico bello Pœnos impediri, nec de imperio, sed pro salute dimicare nunciabant. Syracusani tunc Africam urebant, & haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quanquam

ab ingenti ſpe deſtituti erant, ſed conjuges liberoſque devehendos Charthaginem tradiderunt; fortius quidquid accideret laturi, ſi cariſſimam ſui partem extra communis periculi ſortem habuiſſent. Cumque unus è civibus concioni indicaſſet, oblatam eſſe per ſomnum ſibi ſpeciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deſerentis, molemque à Macedonibus jactam in ſalo, in ſilveſtrem ſaltum eſſe mutatam: quanquam auctor levis erat, tamen ad deteriora credenda proni, metu aurea catena devinxere ſimulacrum, aræque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inſeruere vinculum, quaſi illo Deo Apollinem retenturi. Syracuſis id ſimulacrum devexerant Pœni, & in majore locaverant patria, multiſque aliis ſpoliis urbium à ſemet captarum, non Carthaginem magis quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minime cordi eſſe crediderim, multis ſeculis intermiſſum, repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur. quod ſacrilegium verius, quam ſacrum, Carthaginenſes, à conditoribus traditum, uſque ad excidium urbis ſuæ feciſſe dicuntur: ac niſi ſeniores obſtitiſſent, quorum conſilio cuncta agebantur, humanitatem dira ſuperſtitio viciſſet. Ceterum efficacior omni arte imminens neceſſitas, non uſitata modo præſidia, ſed quædam etiam nova admovit. Namque ad amplianda navigia, quæ muros ſubibant, validis aſſeribus corvos & ferreas manus cum uncis ac falcibus illigaverant, ut, cum tormento aſſeres promoviſſent, ſubito laxatis funibus injicerent. Unci quoque & falces ex iiſdem aſſeribus dependentes, aut propugnatores, aut ipſa navigia lacerabant. Clypeos verò æneos multo igne torrebant, quos repletos fervida arena cænoque decocto, è muris ſubito devolvebant, nec ulla peſtis magis timebatur. Quippe ubi loricam corpuſque fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat, & quicquid attigerat, perurebat: jacienteſque arma, laceratis omnibus, queis protegi poterant, vulneribus inulti patebant. Corvi vero & ferreæ manus tormentis emiſſæ, pleroſque rapiebant.

4. Hic

4. Hic Rex fatigatus, statuerat, soluto obsidione, Ægyptum petere: quippe cum Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate dimissa. Ceterum tam discedere irritum, quam morari pudebat. Famam quoque, qua plura quam armis everterat, ratus leviorem fore, si Tyrum, quasi testem se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naves admoveri jubet, delectosque militum imponi. Et forte bellua inusitatæ magnitudinis, super ipsos fluctus dorso eminens, ad molem quam Macedones jecerant, ingens corpus applicuit, diverberatisque fluctibus allevans semet, utrinque conspecta est. Deinde, à capite molis, rursus alto se immersit: ac modo super undas eminens magna sui parte, modo superfusis fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emersit. Utrisque lætus fuit belluæ adspectus. Macedones iter jaciendo operi monstrasse eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem abripuisse belluam ad molem brevi profecto ruituram: lætique omine eo, ad epulas dilapsi, oneravere se vino: quo graves, orto sole navigia conscendunt, redimita coronis floribusque: adeo victoriæ non omen modo, sed etiam gratulationem præceperant. Forte Rex classem in diversam partem agi jusserat, triginta minoribus navigiis relictis in littore, è quibus Tyrii duobus captis, cetera ingenti terruerant metu: donec suorum clamore audito, Alexander classem litori, à quo fremitus acciderat, admovit. Prima è Macedonum navibus quinqueremis, velocitate inter ceteras eminens, occurrit: quam ut conspexere Tyrii, duæ è diverso in latera ejus invectæ sunt; in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro icta est, & illam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebat, libero impetu evecta in aliud quinqueremis latus invehebatur, cum opportunitate mira triremis è classe Alexandri, in eam ipsam, quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulsa est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur è puppi. Plures deinde Macedonum naves superveniunt;

unt; & Rex quoque aderat; cum Tyrii inhibentes remos, ægre evellere navem quæ hærebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim Rex insequutus, portum quidem intrare non potuit, cum procul è muris missilibus submoveretur: naves autem omnes fere aut demersit, aut cepit. Biduo deinde ad quietem dato militibus, jussisque & classem & machinas pariter admovere, & undique territis instare, ipse in altissimam turrim ascendit; ingenti animo, periculo majore; quippe regio insigni, & armis fulgentibus conspicuus, unus præcipue telis petabatur, & digna prorsus spectaculo edidit: multos è muris propugnantes hasta transfixit: quosdam etiam cominus gladio clypeoque impulsos præcipitavit. quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium propemodum cohærebat. Jamque crebris arietibus saxorum compage laxata, munimenta defecerant; & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obseratis occupant liberum mortis arbitrium; nonnulli ruunt in hostem, haud inulte tamen perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat; saxa, & quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronunciatis, nemo tamen armatus opem à Diis petere sustinuit. Pueri virginesque templa compleverant: viri in vestibulo suarum quisque ædium stabant, parata sævientibus turba. Multis tamen saluti fuere Sidonii, qui intra Macedonum præsidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores (quippe utramque urbem Agenorem condidisse credebant) multos Tyriorum etiam protegentes ad sua perduxere navigia. quibus occultatis, Sidona devecti sunt. Quindecim millia hoc furto subducta sævitiæ sunt. Quantumque sanguinis fusum sit, vel ex hoc existimari potest, quod intra munimenta urbis, sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde

deinde ſpectaculum victoribus ira præbuit Regis. Duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixi, per ingens litoris ſpatium pependerunt. Carthaginenſium legatis pepercit, addita denunciatione belli, quod præſentium rerum neceſſitas moraretur. Tyrus ſeptimo menſe, quam oppugnari cœpta erat, capta eſt: urbs & vetuſtate originis, & crebra fortunæ varietate ad memoriam poſteritatis inſignis: condita ab Agenore, diu mare, non vicinum modo, ſed quodcunque claſſes ejus adierunt, ditionis ſuæ fecit: &, ſi famæ libet credere, hæc gens literas prima aut docuit aut didicit. Coloniæ certe ejus pene orbe toto diffuſæ ſunt, Carthago in Africa, in Bœotia Thebæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero commeantes mari, ſæpiuſque adeundo ceteris incognitas terras, elegiſſe ſedes juventuti, qua tunc abundabant: ſeu quia crebris motibus terræ (nam hoc quoque traditur) cultores ejus fatigati, nova & externa domicilia armis ſibimet quærere cogebantur. Multis ergo caſibus defuncta, & poſt excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta refovente, ſub tutela Romanæ manſuetudinis acquieſcit.

5. Iiſdem ferme diebus Darii literæ allatæ ſunt, tandem ut Regi ſcriptæ. Petebat, uti filiam ſuam (Statyræ erat nomen) nuptiis Alexander ſibi adjungeret. Dotem fore omnem regionem inter Helleſpontum & Halyn amnem ſitam. inde Orientem ſpectantibus terris contentum ſe fore. Si forte dubitaret, quod offerretur, accipere, nunquam diu eodem veſtigio ſtare fortunam, ſemperque homines, quantamcumque felicitatem habeant, invidiam tamen ſentire majorem. Vereri ſe, ne avium modo, quas naturalis levitas ageret ad ſidera, inani ac puerili mentis affectu efferret. Nihil difficilius eſſe, quam in illa ætate tantam capere fortunam. Multas ſe adhuc reliquias habere, nec ſemper in anguſtiis poſſe deprehendi. Tranſeundum eſſe Alexandro Euphratem, Tigrimque, & Araxen, & Hydaſpen, magna munimenta regni ſui. Veniendum in campos, ubi paucitate ſuorum erubeſcendum ſit.

Medi-

Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani accolas, quando aditurum, vel Sogdianos, & Arachosios, nomine tantum notos? ceterasque gentes, ad Caucasum & Tanaïm pertinentes? Senescendum fore, tantum terrarum vel sine prælio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desineret. namque illius exitio esse venturum. Alexander his, qui litteras attulerant, respondit: Darium sibi aliena promittere; quod totum amiserit, velle partiri. Doti sibi dari Lydiam, Ioniam, Æolidem, Hellesponti oram, victoriæ suæ præmia: leges autem à victoribus dici, accipi à victis. In utro statu ambo essent, si solus ignoraret, quam primum Marte decerneret: se quoque, cum transisset mare, non Ciliciam aut Lydiam; quippe tanti belli exiguam hanc esse mercedem; sed Persepolim, caput regni ejus, Bactra deinde, Ecbatana, ultimique Orientis oram imperio suo destinasse. quocunque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse. desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem invicem hæc scripserant. Sed Rhodii urbem suam portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat; Philota regioni circa Tyrum jusso præsidere: Syriam, quæ Cœle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat; bello, quod supererat, interfuturus. Rex, Hephæstione Phœnices oram classe prætervehi jusso, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iisdem fere diebus solenne erat ludicrum Isthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui, ob res pro salute Græciæ ac libertate gestas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iidem paulo ante incertæ famæ captaverant auram, ut quocunque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur. Ceterum non ipse modo Rex obibat urbes, imperii jugum adhuc recusantes: sed Prætores quoque ipsius, egregii duces, pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idarne Prætore Darii superato, Miletum cepit: Amphoterus & Hegilochus, centum sexaginta navium classe, insulas

las inter Achaiam atque Asiam in ditionem Alexandri redegerunt; Tenedon quoque receptum, incolis ultro vocantibus. Statuerant & Chion occupare. Sed Pharnabazus Darii Prætor, comprehensis qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi & Athenagoræ, suarum partium viris, urbem cum modico præsidio militum tradit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant: non tam suis viribus, quam ipsorum, qui obsidebantur, voluntate: nec fefellit opinio. Namque inter Apollonidem, & duces militum, orta seditio, irrumpendi in urbem occasionem dedit. Cumque porta effracta cohors Macedonum intrasset, oppidani olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphotero & Hegilocho; Persarumque præsidio cæso, Pharnabazus cum Apollonide & Athenagora vincti traduntur; XII. triremes cum suo milite ac remige; præter eas triginta naves, & piratici lembi, Græcorumque tria millia à Persis mercede conducta. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captivos remiges adjecere classi suæ. Forte Aristonicus Methymnæorum Tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium quæ ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit: interrogatusque à custodibus, quis esset; Aristonicum ad Pharnabazum venire, respondit. Illi, Pharnabazum quidem jam quiescere, & non posse tum adiri: ceterum patere socio atque hospiti portum, &, postero die Pharnabazi copiam fore, affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare. Secuti sunt ducem piratici lembi: ac dum applicant navigia crepidini portus, objicitur à vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab iisdem excitantur: nulloque ex his auso repugnare, omnibus catenæ injectæ sunt: Amphotero deinde, Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mytilenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum millium Persarum præsidio tenebat: sed cum obsidionem tolerare non posset, urbe tradita pactus est, ut incolumi abire liceret. Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

6. Darius

6. Darius desperata pace, quam per literas legatosque impetrari posse crediderat, ad reparandas vires, bellumque impigre renovandum intendit. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire, Bessum quoque Bactrianorum ducem, perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se jubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis, multumque à Persarum luxu abhorrentibus, siti haud procul Scytharum bellicosissima gente, & rapto vivere assueta; semperque in armis errant. Sed Bessus, suspecta perfidia, haud sane æquo animo in secundo se continens gradu, Regem terrebat. Nam cum regnum affectaret, proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur. Ceterum Alexander, quam regionem Darius petiisset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat: more quodam Persarum, arcana Regum mira celantium fide, non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta: vetus disciplina Regum, silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum: nec magnam rem sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit; quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob hanc caussam Alexander omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Gazam obsidebat. Præerat ei Batis, eximiæ in Regem suum fidei, modicoque præsidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander æstimato locorum situ agi cuniculos jussit, facile ac levi humo acceptante occultum opus, quippe multam arenam vicinum mare emovit, nec saxa cotesque, quæ interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicere non possent, opus orsus, ut a sensu ejus averteret, turres muris admoveri jubet. Sed eadem humus admovendis inutilis turribus, desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tabulata turrium perfringebat: multique vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, qui admovendis turribus labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circumdari jussit. Ortoque sole, prius quam admoveret exercitum, opem Deûm exposcens,

ſcens, ſicrum patrio more faciebat. Forte prætervolans corvus, glebam, quam unguibus ferebat, ſubito amiſit: quæ cum Regis capiti incidiſſet, reſoluta defluxit. Ipſa autem avis in proxima turre conſedit. Illita erat turris bitumine ac ſulphure, in qua alis hærentibus fruſtra ſe allevare conatus, à circumſtantibus capitur. Digna res viſa, de qua vates conſulerentur, & erat non intactus ea ſuperſtitione mentis. Ergo Ariſtander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi; ceterum periculum eſſe, ne Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille, quanquam unam urbem ſibi, quo minus ſecurus Ægyptum intraret, obſtare ægre ferebat, tamen paruit vati, ſignumque receptui dedit. Hinc animus crevit obſeſſis: egreſſique porta, recedentibus inferunt ſigna: cunctationem hoſtium fore ſuam occaſionem rati. Sed acrius quam conſtantius prælium inierunt: quippe ut Macedonum ſigna circumagi videre, repente ſiſtunt gradum. Jamque ad Regem præliantium clamor pervenerat, cum, denunciati periculi haud ſine memor, loricam tamen, quam raro induebat, amicis orantibus, ſumpſit, & ad prima ſigna pervenit. Quo conſpecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortuna ſua facinus auſus, clypeo gladiū tegens, quaſi transfuga genibus Regis advolvitur. Ille aſſurgere ſupplicem, recipique inter ſuos juſſit. At gladio Barbarus ſtrenue in dextram tranſlato, cervicem appetit Regis: qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapſam amputat gladio; denunciato in illum diem periculo (ut arbitrabatur ipſe) defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile eſt fatum: quippe dum inter primores promptius dimicat, ſagitta ictus eſt; quam per loricam adactam, ſtantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde ſanguis manare cœpit; omnibus territis, quia quàm alte penetraſſet telum, lorica obſtante, non cognoverant. Ipſe, nec oris quidem colore mutato, ſupprimi ſanguinem, & vulnus obligari juſſit. Diu ante ipſa ſigna, vel diſſimulato vel victo dolore, perſtiterat,

terat, cum suppressus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius cœpit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo, & submitti genu cœpit. quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Batis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem, quo mœnium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subrui jussit. Oppidani ad pristinum fastigium murorum, novum extruxere munimentum. sed ne id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit, cuniculo subrutus murus, per cujus ruinas hostis intravit. Ducebat ipse Rex Antesignanos, & dum incautius subit, saxo crus ejus affligitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat: ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis ejus acceperat vulnera. Batim, egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum, deseruerant sui: nec tamen segnius prælium capessebat, lubricis armis, suo pariter atque hostium sanguine: cum undique telis circumducto Alexander, insolenti gaudio juvenis elatus, alias virtutem etiam in hoste miratus; Non ut voluisti, inquit, morieris, Bati: sed quidquid tormentorum in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita. Ille, non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens Regem, nullam ad minas ejus reddidit vocem. Tum Alexander, Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit. num genu posuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium, & si nihil aliud, certe gemitu interpolabo. Iram deinde vertit in rabiem, jam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora trajecta sunt, religatumque ad currum traxere circa urbem equi; gloriante Rege, Achillem, à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pœna in hostem capienda. Cecidere Persarum Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio

certe

certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo Regis, qui Ægyptum adire festinans, Amyntam cum decem triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque præliis etiam secundis atterebantur copiæ, devictarumque gentium militi minor, quam domestico, fides habebatur.

7. Ægyptii, olim Persarum opibus infensi, quippe avare & superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus ejus erexerant animos: utpote qui Amyntam quoque transfugam, & cum precario imperio venientem, læti recepissent. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteaquam à Gaza copias moverat, in Regionem Ægypti, quam nunc castra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere jussis, ipse cum expedita delectorum manu, Nilo amne vectus est. Nec sustinuere adventum ejus Persæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphi erat, in cujus præsidio Astaces prætor Darii relictus, Oxio amne superato, octoginta talenta Alexandro, omnemque regiam supellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine vectus, ad interiora Ægypti penetrat; compositisque rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Ammonis oraculum statuit. Iter, expeditis quoque & paucis vix tolerabile, ingrediendum erat: terra cæloque aquarum penuria est: steriles arenæ jacent: quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis æstus existit: luctandumque est non tantum cum ardore & siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod præaltum & vestigio cedens, ægre moliuntur pedes. Hæc Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Jovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebat esse, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. Eo legati Cyrenensium dona attulere: pacem,

pacem, & ut adiret urbes suas, petentes. Ille donis acceptis, amicitiaque conjuncta, destinata exsequi pergit. Ac primo quidem, & sequenti die, tolerabilis labor visus; nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis: jam tamen sterili & emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti sabulo, haud secus quam profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo ac fervido sabulo nulla erat. Ad hæc sol omnia incenderat, siccaque & adusta erant omnia; cum repente, sive illud Deorum munus, sive casus fuit, obductæ cælo nubes condidere solem; ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero ut largum quoque imbrem excusserunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam, ob sitim impotentes sui, ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Jamque haud procul oraculi sede aberant; cum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: & modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se pennis levabant, antecedentium iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines sita ita undique ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente sole contecta est: multique fontes, dulcibus aquis passim manantibus, alunt silvas. Cœli quoque mira temperies, verno tempori maxime similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Æthiopum: Meridiem versus, Arabes spectant. Troglodytis cognomen est. Horum regio usque ad Rubrum mare excurrit. At quà vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant; à Septentrione Nasamones sunt; gens Syrtica, navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe obsident litora, & æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Ammonios vocant, dispersis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent, tri-

plici

plici muro circumdatum. Prima munitio tyrannorum veterum regiam clausit. In proxima conjuges eorum, cum liberis & pellicibus, habitant. Hic quoque Dei oraculum eſt. Ultima munimenta, ſatellitum armigerorumque ſedes erant. Eſt etiam aliud Ammonis nemus; in medio habet fontem; aquam Solis vocant. Sub lucis ortum tepida manat: medio die, cum vehementiſſimus eſt calor, frigida eadem fluit: inclinato in veſperam, caleſcit: media nocte, fervida exæſtuat. quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decreſcit, donec ſub ipſum diei ortum aſſueto tepore langueſcat. Id, quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo Diis artifices accommodaverunt. Umbilico tenus, arieti ſimilis eſt habitus; ſmaragdo & gemmis coagmentatus. Hunc, cum reſponſum petitur, navigio aurato geſtant ſacerdotes; multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus. Sequuntur matronæ virgineſque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat oraculum. At tum quidem Regem, propius adeuntem, maximus natu è ſacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille vero & accipere ſe ait, & agnoſcere, humanæ ſortis oblitus. Conſuluit deinde, an totius orbis imperium fatis ſibi deſtinaret pater. Vates, æque in adulationem compoſitus, terrarum omnium rectorem fore oſtendit. Poſt hæc inſtitit quærere, an omnes parentis ſui interfectores pœnas dediſſent. Sacerdos, parentem ejus negat ullius ſcelere poſſe violari: Philippi autem omnes interfectores luiſſe ſupplicia. adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde facto, dona & Sacerdotibus & Deo data ſunt, permiſſumque amicis, ut ipſi quoque conſulerent Jovem. Nihil amplius quæſiverunt, quam an auctor eſſet ſibi divinis honoribus colendi ſuum Regem? Hoc quoque acceptum fore Jovi vates reſpondit, ut ipſi victorem Regem divino honore colerent. Vere & ſalubriter æſtimanti fidem oraculi, vana profecto reſponſa videri potuiſſent: ſed

ſed fortuna, quos uni ſibi credere coëgit, magna ex parte avidos gloriæ magis quam capaces facit. Jovis igitur filium ſe non ſolum appellari paſſus eſt, ſed etiam juſſit: rerumque geſtarum famam dum augere vult, tali appellatione corrumpit. Et Macedones, aſſueti quidem regio imperio, ſed majore libertatis umbra quam ceteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipſis expediebat, aut Regi, averſati ſunt. Sed hæc ſuo quoque tempori reſerventur. Nunc cetera exſequi pergam.

8. Alexander ab Ammone rediens, ut ad Mareotim paludem haud procul inſula Pharo ſitam venit, contemplatus loci naturam, primum in ipſa inſula ſtatuerat urbem novam condere. Inde, ut apparuit, magnæ ſedis inſulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc eſt Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris complexus quidquid loci eſt inter paludem & mare, octoginta ſtadiorum muris ambitum deſtinat, & qui ædificandæ urbi præeſſent relictis, Memphin petit. Cupido, haud injuſta quidem, ceterum intempeſtiva, inceſſerat, non interiora modo Ægypti, ſed etiam Æthiopiam inviſere. Memnonis Tithonique celebrata regia cognoſcendæ vetuſtatis avidum trahebat, pene extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cujus multo major ſupererat moles, otioſæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æſchylum Rhodium, & Peuceſten Macedonem, quatuor millibus militum in præſidium regionis ejus datis: clauſtra Nili fluminis Polymenem tueri jubet, triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Ægypto juncta eſt, præpoſitus Apollonius: vectigalibus ejuſdem Africæ, Ægyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam juſſis, novam urbem magna multitudine implevit. Fama eſt, cum Rex urbis futuris muris polentam, ut Macedonum mos eſt, deſtinaſſet, avium greges advolaſſe, & polenta eſſe paſtas. Cumque id omen pro triſti à pleriſque eſſet acceptum, reſpondiſſe vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multiſque eam terris

ris

ris alimenta præbituram. Regem, cum secundo amne deflueret, assequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio ætatis flore in paucis Alexandro carus, parvum navigium conscendit, pluribus quam capere posset impositis. Itaque mersa navis omnes destituit. Hector diu flumini obluctatus, cum madens vestis, & adstricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit: & ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est. Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est, repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuncius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ: vivum Samaritæ cremaverant. Ad cujus interitum vindicandum, quanta maxime celeritate potuit, contendit: advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui prætorem interemerant. Tyrannos (inter eos, Methymnæorum Aristonicum, & Chrysolaüm) popularibus suis tradidit, quos illi ob injurias tortos necaverunt. Atheniensium deinde, Rhodiorumque, & Chiorum legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur, &, ut captivi Græcorum suis restituerentur, orabant. Rhodii & Chii de præsidio querebantur. omnes ea, quæ desiderare visi, impetraverunt. Mitylenæis quoque, ob egregiam in partes suas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, obsides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque regibus, qui & à Dario defecerant ad ipsum, & oppugnanti Tyrum miserant classem; pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis præfectus ad liberandam Cretam missus, (namque & Persarum & piratarum armis pleræque ejus insulæ obsidebantur.) Ante omnia mare à piraticis classibus vindicare jussus: quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroque Rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram, cum triginta pateris, dicavit: imminensque

que

que Dario, iter ad Euphratem pronunciari juſſit.

9. At Darius, cum ab Ægypto divertiſſe in Africam hoſtem comperiſſet, dubitaverat, utrumne circa Meſopotamiam ſubſiſteret, an interiora regni ſui peteret, haud dubie potentior auctor præſens futurus ultimis gentibus impigre bellum capeſſendi, quas ægre per Præfectos ſuos moliebatur. Sed, ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis,quamcunque ipſe adiiſſet regionem, petiturum, haud ignarus, quam cum ſtrenuo res eſſet, omnia longinquarum gentium auxiliis Babylonem contrahi juſſit. Bactriani, Scythæque, & Indi convenerant. Nam & ceterarum gentium copiæ partibus ſimul adfuerunt. Ceterum cum dimido ferme major eſſet exercitus, quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant ; quæ ſumma cura comparabantur. Equitibus equiſque tegumenta erant ex ferreis laminis, ſerie inter ſe connexis queis antea præter jacula nihil dederat, ſcuta gladiique adjiciebantur. Equorum domandi greges peditibus diſtributi ſunt, ut major priſtino eſſet equitatus : ingenſque, ut crediderat, terror hoſtium, ducentæ falcatæ quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, ſecutæ ſunt.Ex ſummo temone haſtæ præfixæ ferro eminebant. Utrinque à jugo ternos direxerant gladios, & inter radios rotarum plura ſpicula eminebant in adverſum. Aliæ deinde falces ſummis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demiſſæ, quidquid obvium concitatis equis fuiſſet, amputaturæ. Hoc modo inſtructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextera erat Tigris, nobilis fluvius : lævam tegebat Euphrates : agmen Meſopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde ſuperato, cum audiſſet haud procul abeſſe hoſtem, Satropacem equitum præfectum cum mille delectis præmiſit. Mazæo prætori ſex millia data, quibus hoſtem tranſitu amnis arceret. Eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander eſſet aditurus, popularetur, atque ureret : quippe credebat, inopia debellari poſſe, nihil habentem, niſi quod rapiendo occupaſſet. Ipſi autem commeatus, alii terra, alii Tigri

gri

gri anine ſubvehebantur. Jam pervenerat ad Arbellam vicum, nobilem ſua clade facturus. Hic commeatuum ſarcinarumque majore parte depoſita, Lycium amnem ponte junxit, & per dies quinque, ſicut ante Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta fere ſtadia progreſſus, ad alterum amnem, Bumado nomen eſt, caſtra poſuit. Opportuna explioandis copiis regio erat, equitabilis & vaſta planities: ne ſtirpes quidem & brevia virgulta operiunt ſolum, liberque proſpectus oculorum, etiam quæ procul receſſere, permittitur. Itaque, ſi qua campi eminebant, juſſit æquari, totumque faſtigium extendi. Alexandro, qui numerum copiarum ejus, quantum procul conjectari poterat, æſtimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæſis majores copias eſſe reparatas. Ceterum omnis periculi, & maxime multitudinis contemptor, undecimis caſtris pervenit ad Euphratem: quo pontibus juncto, equites primos ire, phalangem ſequi jubet; Mazæo, qui ad inhibendum tranſitum cum ſex millibus equitum occurrerat, non auſo periculum ſui facere. Paucis deinde, non ad quietem, ſed ad reparandos animos, diebus datis militi, ſtrenue hoſtem inſequi cœpit, metuens ne interiora regni ſui peteret, ſequenduſque eſſet per loca omni ſolitudine atque inopia vaſta. Igitur quarto die præter Arbellam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio, quippe Mazæus, quæcunque adierat, haud ſecus quam hoſtis urebat. Ac nrimo caligine, quam fumus effuderat, obſcurante lucem, inſidiarum metu ſubſtitit. Deinde ut ſpeculatores præmiſſi tuta omnia nunciaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmiſit: cujus altitudo primo ſumma equorum pectora, mox ut in medium alveum ventum eſt, cervices quoque æquabat. nec ſane alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur; multorum torrentium non aquas ſolum, ſed etiam ſaxa ſecum trahens. Itaque à celeritate qua defluit, Tigris nomen eſt inditum, quia Perſica lingua Tigrim ſagittam appellant. Igitur pedes velut diviſus in cornua circundato equitatu, levatis ſu-

per capita armis, haud ægre ad ipſum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egreſſus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, oſtendit. ſed gradum firmare vix poterant, cum modo ſaxa lubrica veſtigium fallerent, modo rapidior unda ſubduceret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant. quippe cum ſemet ipſos regere non poſſent, in rapidos gurgites incommodo onere auferebantur. Et dum ſua quiſque ſpolia conſequi ſtudet, major inter ipſos quam cum amne orta luctatio eſt, cumulique ſarcinarum paſſim fluitantes, pleroſque perculerant. Rex monere ut ſatis haberent arma retinere: cetera ſe redditurum. Sed neque conſilium, neque imperium accipi poterat. Obſtrepebat hinc metus: præter hunc, invicem natantium mutuus clamor. Tandem, qua leniore tractu amnis aperit vadum, emerſere: nec quidquam præter paucas ſarcinas deſideratum eſt. Deleri potuit exercitus, ſi quis auſus eſſet vincere. Sed perpetua fortuna Regis avertit inde hoſtem. Sic Granicum, tot millibus equitum peditumque in ulteriore ſtantibus ripa, ſuperavit: ſic anguſtis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hoſtium. Audaciæ quoque, qua maxime viguit, ratio minui poteſt: quia nunquam in diſcrimen venit, an temere feciſſet. Mazæus, ſi tranſeuntibus flumen ſuperveniſſet, haud dubie oppreſſurus fuit incompoſitos in ripa; demum etiam per armatos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiſerat; quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, præfectum Pæonum equitum Ariſtona laxatis habenis invehi juſſit. Inſignis eo die pugna equitum, & præcipue Ariſtonis, fuit. Præfectum equitatus Perſarum Satropacem, directa in gutture haſta, transfixit, fugientemque per medios hoſtes conſecutus, ex equo præcipitavit, & obluctanti caput gladio dempſit: quod relatum magna cum laude ante Regis pedes poſuit.

10. Biduo ibi Rex ſtativa habuit; in proximum deinde iter pronunciari juſſit. Sed prima fere vigilia,

Luna

Luna deficiens primum nitorem ſideris ſui condidit: deinde ſanguinis colore ſuffuſo, lumen omne fœdavit: ſollicitiſque ſub ipſum tanti diſcriminis caſum ingens religio, & ex ea formido quædam incuſſa eſt. Diis invitis in ultimas terras trahi ſe querebantur. Jam nec flumina poſſe adiri, nec ſidera priſtinum præſtare fulgorem. Vaſtas terras, deſerta omnia occurrere, in unius hominis jactationem tot millium ſanguinem impendi: faſtidio eſſe patriam, abdicari Philippum patrem, cælum vanis cogitationibus peti. Jam pro ſeditione res erat, cum ad omnia interritus, duces, principeſque militum, frequentes adeſſe prætorio, Ægyptioſque vates, quos cæli ac ſiderum peritiſſimos eſſe credebat, quid ſentirent, expromere jubet. At illi, qui ſatis ſcirent, temporum orbes implere deſtinatas vices, Lunamque deficere, cum aut terram ſubiret, aut Solo premeretur, rationem quidem ipſis perceptam non edocent vulgus: ceterum affirmant, Solem Græcorum, Lunam eſſe Perſarum: quoties illa deficiat, ruinam ſtragemque illis gentibus portendi. Veteraque exempla recenſent Perſidis Regum, quos adverſis Diis pugnaſſe Lunæ oſtendiſſet defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quam ſuperſtitio: alioqui impotens, ſæva, mutabilis, ubi vana religione capta eſt, melius vatibus, quam ducibus ſuis paret. Igitur edita in vulgus Ægyptiorum reſponſa, rurſus ad ſpem & fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus, ſecunda vigilia caſtra movit. Dextra Tigrim habebat, à leva montes, quos Gordyæos vocant. Hoc ingreſſo iter, ſpeculatores, qui præmiſſi erant, ſub lucis ortum, Darium adventare nunciaverunt. Inſtructo igitur milite, & compoſito agmine, antecedebat. Sed Perſarum exploratores erant mille ferme, qui ſpeciem magni agminis fecerant. quippe ubi explorare vera non poſſunt, falſa per metum augurantur. His cognitis, Rex cum paucis ſuorum aſſecutus agmen refugientium ad ſuos, alios cecidit, alios cepit, equiteſque præmiſit ſimul ſpeculatum, ſimul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, ex-

tinguerent. quippe fugientes raptim tectis acervisque frumenti injecerant flammas. quæ cum in summo hæsissent, ad inferiora nondum penetraverant. Extincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est, copia aliarum quoque rerum abundare cœperunt. Ea res ipsa mili, ad persequendum hostem animum incendit, quippe urente & populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta præriperet. In rationem ergo necessitas versa: quippe Mazæus, qui antea per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander haud longius centum quinquaginta stadiis Darium abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatuum instructus, quatriduo in eodem loco subsistit. Interceptæ deinde Darii litteræ sunt, quibus Græci milites sollicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent; dubitavitque, an eos pro concione recitaret; satis confisus Græcorum quoque erga se benevolentiæ ac fidei: Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures militum; patere vel unius insidiis Regem; nihil nefas esse avaritiæ. Secutus consilii auctorem, castra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nunciat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore animique ægritudine fatigata, inter socrus & virginum filiarum manus, collapsa erat; deinde & extincta. Id ipsum nuncians alius supervenit. Et Rex haud secus, quam si parentis suæ mors nunciata esset, crebros edidit gemitus, lacrymisque obortis, quales Darius profudisset, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto assidens corpori, venit. Hic verò renovatus est mœror, ut prostratam humi vidit, recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia; sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes Alexandrum inter suas necessitudines flere, & solatia non adhibere,

sed

ſed quærere. Cibo certe abſtinuit, omnemque honorem funeri patrio Perſarum more ſervavit; dignus hercule, qui nunc quoque tantum manſuetudinis & continentiæ ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta eſt, nec ut ipſam, ſed ut Darii matrem, viderat: eximiamque plucritudinem formæ ejus, non libidinis habuerat incitamentum, ſed gloriæ. E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapſus, per eam portam, quæ, quia ab hoſte averſa erat, levius cuſtodiebatur, ad Darii caſtra pervenit: exceptuſque à vigiliibus, in tabernaculum Regis perducitur, gemens, & veſte lacerata. Quem ut conſpexit Darius, multiplici doloris exſpectatione commotus, &, quid potiſſimum timeret, incertus, Vultus tuus, inquit, neſcio quod ingens malum præfert: ſed cave miſeri hominis auribus parcas: didici enim eſſe infelix, & ſæpe calamitatis ſolatium eſt, noſſe ſortem ſuam. Num, quod maxime ſuſpicor, & loqui timeo, ludibria meorum nunciaturus es mihi, & (ut credo) ipſis quoque omni graviora ſupplicio? Ad hæc Tyriotes; Iſtud quidem procul abeſt, inquit: Quantuſcunque enim Reginis honor ab iis, qui parent, haberi poteſt, tuis à victore ſervatus eſt: ſed uxor tua paulo ante exceſſit à vita. Tum vero non gemitus modo, ſed etiam ejulatus totis caſtris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius quin interfecta eſſet, quia nequiſſet contumeliam pati: exclamatque amens dolore; Quod ego tantum nefas commiſi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem ſævitiæ meæ reddas? Odiſti me, non quidem provocatus. Sed finge, juſtum intuliſſe te bellum: cum feminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam gravius eſſe conſultum. Ingemuiſſe etiam Alexandrum morti, & non parcius fleviſſe, quam ipſe lacrymaretur. Ob hæc ipſe amantis animus in ſolicitudinem ſuſpicionemque revolutus eſt: deſiderium captivæ profecto à conſuetudine ſtupri ortum eſſe conjectans. Submotis igitur arbitris, uno duntaxat Tyriote retento, jam non flens, ſed ſu-

ſpirans, Videſne in te, Tyriote, locum mendacio non eſſe? Tormenta jam hic erunt: ſed nec exſpectaveris per Deos, ſi quid tibi tui Regis reverentia eſt. num, quod & ſcire expeto, & quærere pudet, auſus eſt & dominus & juvenis? Ille quæſtioni corpus offerre, Deos teſtes invocare, caſte ſanctèque habitam eſſe Reginam. Tandem, ut fides facta eſt, vera eſſe quæ affirmaret Spado, capite velato diu flevit: manantibuſque adhuc lacrymis, veſte ab ore rejecta, ad cœlum manus tendens, Dii patrii, inquit, primum mihi ſtabilite regnum: deinde, ſi de me jam tranſactum eſt, precor ne quis Aſiæ Rex ſit, quam iſte tam juſtus hoſtis, tam miſericors victor.

11. Itaque, quanquam pace fruſtra bis petita, omnia in bellum conſilia converterat; victus tamen continentia hoſtis, ad novas pacis conditiones ferendas, decem legatos, cognatorum principes, miſit: quos Alexander conſilio advocato introduci juſſit. E quibus maximus natu: Darium, inquit, ut pacem à te jam tertio peteret, nulla vis ſubegit, ſed juſtitia & continentia tua expreſſit. Matrem, conjugem, liberoſque ejus, niſi quod ſine illo ſunt, captos eſſe non ſenſit. Pudicitiæ earum, quæ ſuperſunt, curam, haud ſecus quam parens, agens: Reginas appellas, ſpeciem priſtinæ fortunæ retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Darii fuit, cum dimitteremur ab eo: & ille tamen uxorem, tu hoſtem luges. Jam in acie ſtares, niſi cura te ſepulturæ ejus moraretur. Ecquid mirum eſt, ſi tam ab amico animo pacem petit? Quid opus eſt armis, inter quos odia ſublata ſunt? Antea imperio tuo finem deſtinabat Halym amnem, qui Lydiam terminat. Nunc, quidquid inter Helleſpontum & Euphratem eſt, in dotem filiæ offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis & fidei obſidem retine. Matrem, & duas virgines filias redde. pro tribus corporibus XXX millia talentum auri precatur accipias. Niſi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc eſſe tempus, quo pacem non dare ſolum, ſed etiam occupare deberes. Reſpice, quantum poſt te reliqueris,

reliqueris, intuere quantum petas. Periculosum est prægrave imperium? difficile est continere quod capere non possis. Videsne ut navigia, quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimiæ opes magnæ jacturæ locum faciunt. Facilius est quædam vincere, quam tueri. quam, hercule, expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent! Ipsa mors uxoris Darii te admonere potest, minus jam misericordiæ tuæ licere, quam licuit. Alexander, legatis excedere tabernaculo jussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, Ante suasissem, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus redderes; ingentem pecuniam potuisse redigi ex iis, qui multi vincti virorum fortium occupaverant manus. Et nunc magnopere censerem, ut unam anum & duas puellas, itinerum agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Opimum regnum occupari posse conditione: non bello: nec quemquam alium inter Istrum & Euphratem possedisse terras, ingenti spatio intervalloque discretas. Macedoniam quoque respiceret potius, quam Bactra & Indos intueretur. Ingrata oratio Regi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, Et ego, inquit, pecuniam quam gloriam mallem, si Parmenio essem. Nunc Alexander, de paupertate securus sum; & me non mercatorem memini esse, sed Regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunam meam utique non vendo. Captivos si placet reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remittemus. Introductis deinde legatis, ad hunc modum respondit. Nunciate Dario, gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse, & me, quæ fecerim clementer & liberaliter, non amicitiæ ejus tribuisse, sed naturæ meæ: nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere. Bellum cum captivis & feminis gerere non soleo: armatus sit oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret, deliberarem forsitam an darem. Verumenimvero, cum modo milites meos lite-

ris ad proditionem, modo amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet, ad internicionem mihi persequendus est, non ut justus hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones verò pacis, quas fertis, si accepero, victorem eum faciunt. Quæ post Euphratem sunt, liberaliter donat. Ubi igitur me affamini? nempe ultra Euphratem sum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam, nempe quam scio alicui servorum ejus nupturam. Multum verò mihi præstat, si me Mazæo generum præponit. Ite, nunciate Regi vestro, & quæ amisit, & quæ adhuc habet, præmia esse belli. Hoc repente utriusque terminos regni, id quemque habiturum, quod proximæ lucis assignatura fortuna est; & me in Asiam non venisse, ut ab aliis acciperem, sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi vellet haberi, facerem forsitan quæ petit. Ceterum nec mundus duobus solibus potest regi, nec duo summa regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deditionem hodie, aut in crastinum bellum paret: nec aliam sibi, quam expertus est, polliceatur fortunam. Legati respondent; Cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur: ipsos petere, quam primum dimittantur ad Regem, eum quoque bellum parare debere. Dimissi nunciant, adesse certamen.

12. Ille quidem confestim Mazæum cum III millibus equitum, ad itinera, quæ hostis petiturus erat, occupanda præmisit. Alexander, corpori uxoris ejus justis persolutis, omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit. Duo cornua divisa erant peditum; in utrumque latus equite circumdato: impedimenta sequebantur agmen præmissum. Deinde cum Scythis equitibus Menidam jubet explorare, ubi Darius esset. At ille, cum Mazæus haud procul consedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud quam fremitum hominum, hinnitumque equorum, exaudisse nunciat.

Mazæus

Mazæus quoque conſpectis procul exploratoribus, in caſtra ſe recepit, adventus hoſtium nuncius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque diſponit. In lævo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum. Dacæ totidem, & Arachoſii, Suſiique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus ſequebantur. Proximus quadrigis erat Beſſus cum VIII millibus equitum, item Bactrianis. Maſſagetæ II millibus agmen ejus claudebant: pedites his plurium gentium non mixtos, ſed ſuæ quiſque nationis, junxerant copias. Perſas deinde cum Mardis, Sogdianiſque, Ariobarzanes & Orobates ducebant. Illis partibus copiarum Orſines præerat, à ſeptem Perſis oriundus; ad Cyrum quoque nobiliſſimum Regem originem ſui referens. Hos aliæ gentes, ne ſociis quidem ſatis notæ, ſequebantur. Poſt quas quinquaginta quadrigas Phradates magno Caſpianorum agmine antecedebat. Indi, ceterique Rubri maris accolæ, nomina verius quam auxilia, poſt currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta, queis peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii quos minores vocant, Armenios Babylonii, utroſque Belitæ, & qui montes Coſſæorum incolebant, ſequebantur. Poſt hos ibant Gortuæ, gentes quidem Euboïcæ, Medos quondam ſecuti, ſed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas. Parthorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi, Scythia profecti, tenent, claudebant agmen. Hæc ſiniſtri cornu acies fuit: dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Caduſiique, & Cappadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus: equites CXLV millia: pedeſtris acies ſexcenta millia expleverat. Hoc modo inſtructi, decem ſtadia procedunt; juſſique ſubſiſtere armati, hoſtem exſpectabant. Alexandri exercitum pavor, cujus cauſa non ſuberat, invaſit. quippe lymphati trepidare cœperunt; omnium pectora occulto metu percurrente. Cœli fulgor tempore æſtivo ardenti ſimilis internitens,

tens, ignis præbuit ſpeciem, flammaſque ex Darii caſtris ſplendere velut illatas temere præſidiis credebant. Quod ſi perculſis Mazæus, qui præſidebat itineri, ſuperveniſſet; ingens clades accipi potuit. Ille ſegnis in eo, quem occupaverat, tumulo ſedet; contentus non laceſſi. Alexander, cognito pavore exercitus, ſignum ut conſiſterent dari, ipſos arma deponere, ac levare corpora jubet, admonens, nullam ſubiti cauſam eſſe timoris; hoſtem procul ſtare: Tandem compotes ſui, pariter arma & animos recepere, nec quidam ex præſentibus tutius viſum eſt, quam eodem loco caſtra munire. Poſtero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum proſpiciebantur caſtra, conſederat, ſive metu, ſive quia ſpeculari modo juſſus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipſum collem, quem deſeruerat, occupaverunt. nam & tutior planitie erat, & inde acies hoſtium, quæ in campo explicabatur, conſpici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effuderant montes, univerſam quidem rei faciem non abſtulit: ceterum agminum diſcrimina, atque ordinem, prohibuit perſpici. Multitudo inundaverat campos, fremituſque tot millium, etiam procul ſtantium, aures impleverat. Fluctuare animo Rex, & modo ſuum, modo Parmenionis conſilium, ſera æſtimatione perpendere. quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus, niſi victor, aut ſine clade, non poſſet. Movebat etiam eum multitudo hoſtium, reſpectu paucitatis ſuæ gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente geſſiſſet, quantoſque populos fudiſſet, Itaque, cum ſpes metum vinceret, periculoſius bellum differre ratus ne deſperatio ſuis creſceret: diſſimulato eo, mercenarium equitem, ex Pæonia præcedere jubet. Ipſe phalangem, ſicut antea dictum eſt, in duo cornua extenderat. Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, diſcuſſa caligine, aciem hoſtium oſtenderat: & Macedones, ſive alacritate, ſive tædio exſpectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & à Perſis nemora valleſque

circum-

circumjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhunc ratus Alexander in eodem tumulo castra munire, vallum jaci jussit: strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit.

13. Tum vero universa futuri discriminis facies in oculis erat, armis insignibus equi virique splendebant, & omnia interiore cura præparari, sollicitudo Prætorum agmina sua interequitantium ostendebat. ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam exspectatione mentem turbaverant. Igitur, sive dubius animi, sive ut suus experiretur, consilium adhibet; quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio peritissimus inter duces artium belli, furto, non prælio, opus esse censebat: Intempesta nocte opprimi posse hostes discordes moribus, linguis. Ad hæc & somno & improviso periculo interritos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdiu primum terribiles occursuras facies Scytharum, Bactrianorumque, hirta illis ora, & intonsas comas esse. Præterea eximiam vastorum magnitudinem corporum. Vanis & inanibus militem magis quam justis formidinis causis moveri. deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Ciliciæ angustiis, & inviis callibus, sed in aperta & lata planitie dimicandum fore. Omnes ferme Parmenioni assentiebantur. Polypercon haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens Rex, (namque Parmenionem nuper acrius quam vellet increpitum, rursus castigare non sustinebat,) Latrunculorum, inquit, & furum ista solertia est, quam præcipitis mihi. quippe illorum votum unicum est, fallere. Meæ vero gloriæ semper, aut absentiam Darii, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar: palam luce aggredi certum est. Malo me fortunæ pœniteat, quam victoriæ pudeat. Ad hæc illud quoque accedit: vigilias agere Barbaros, & in armis stare, ut nec decipi quidem

dem possint compertum habeo. Itaque ad prælium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit. Darius illud quod Parmenio suaserat, hostem facturum esse conjectans, frænatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigilias intentiore cura servari, jusserat. Ergo ignibus tota ejus castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque agmina in armis stantium circumibant, Solem, Mithren, sacrumque & æternum invocans ignem, ut illis dignam vetere gloria majorumque monumentis fortitudinem inspirarent. & profecto si qua divinæ opis auguria humana mente concipi possent, Deos stare secum. illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique, arma jacientes. Expetere Præsides Persarum imperii Deos debitas à vecordibus pœnas nec ipsum ducem saniorem esse. quippe ritu ferarum prædam modo, quam expeteret, intuentem: in perniciem, quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat; noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non alias magis territus, ad vota & preces Aristandrum vocari jubet. Ille in candida veste, verbenas manu præferens, capite velato, præibat preces Regis, Jovem, Minervam, Victoriamque propitiantis. Tunc quidem sacrificio rite perpetrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. modo è jugo montis aciem in dexterum Persarum cornu demittere agitabat; modo recta fronte concurrere hosti: interdum hæsitare, an potius in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit. Jamque luce orta duces ad accipienda imperia convenerant, insolito circa prætorium silentio attoniti. Quippe alias accersere ipsos, & interdum morantes castigare assueverat. Tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur, & non somno quiescere, sed pavore marcere credebant: non tamen quisquam è custodibus corporis intrare tabernaculum audebat, & jam

tempus

tempus instabat; nec miles injussu ducis, aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronunciat. Jamque exire necesse erat: tunc demum intrat tabernaculum, sæpiusque nomine compellatum, cum voce non posset, tactu excitavit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciem hostis admovit: tuus miles adhuc inermis exspectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexander: Credisne me prius somnum capere potuisse, quam exonerarem animum solicitudine, quæ quietem morabatur? Signumque pugnæ tuba dari jussit. Et cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod securus somnum cepisset: Minime, inquit, mirum est. Ego enim, cum Darius terras ureret, vicos exscinderet, alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc vero quid metuam, cum acie decernere paret? hercule votum meum implevi. sed hujus quoque consilii ratio postea reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque præest: ego jam adero, &, quid fieri velim, exponam. Raro admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat. Tum quoque munimento corporis sumpto processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant Regem; & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ augurabantur. Atque ille prorupto vallo exire copias jubet, aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellant. Præerat his Clitus, cui junxit Philotæ turmas; ceterosque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat: in subsidiis cum manu sua Cœnus. Post eum Orestes, Lyncestesque. Post illos Polypercon, dux peregrini militis. Hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in societatem nuper adscitos. Hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnensium equites habebat, Achæorumque, & Locrensium, & Mareon turmis sibi adjunctis: hos Thessali equites claudebant, Philippo duce. Peditum

acies

acies equitatu tegebatur. Frons lævi cornu hæc erat. Sed ne circuiri posset à multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit; non recta fronte, sed à latere positis: ut si hostis circumvenire aciem tentasset, parata pugnæ forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adjunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit à fronte, ut totam aciem orbe muniret. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul objecerat leviter armatos, adeoque aciem versatilem posuit, ut qui ultimi stabant, ne circuirentur, verti tamen, & in frontem circumagi possent. Itaque non prima quam latera, non latera munitiora fuere quam terga. His ita ordinatis præcipit, ut si falcatos currus cum fremitu Barbari emiterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent: haud dubius, sine noxa transcursuros, si nemo se opponeret. Sin autem sine fremitu immisissent, eos ipsi clamore terrerent, pavidosque equos telis utrinque suffoderent. Qui cornibus præerant, extendere ea jussit, ita ut nec circumvenirentur, si arctius starent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater liberique Darii custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit; modico præsidio relicto. Lævum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat. Nondum ad teli jactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu poterat, ad Regem pervenit, nuncians, murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emissurum esse credebat: notatumque certo signo locum, ut fraus evitari à suis posset. Asservari transfuga jusso, duces convocat; expositoque quod nunciatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent, equitumque periculum edoceant. Ceterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipiente fremitu duorum agminum: sed, in conspectu omnium duces & proximum quemque interequitans alloquebatur.

14. Emensis tot terras in spem victoriæ, de qua dimicandum

micandum foret, hoc unum ſupereſſe diſcrimen; Granicum hic amnem, Ciliciæque montes, & Syriam, Ægyptumque prætereuntibus raptas, ingentia ſpei gloriæque incitamenta referebat. Reprehenſos ex fuga Perſas pugnaturos, quia fugere non poſſent, tertium diem jam metu exſangues, armis ſuis oneratos, in eodem veſtigio hærere, nullum deſperationis illorum majus indicium eſſe, quam quod urbes, quod agros ſuos urerent: quidquid non corrupiſſent, hoſtium eſſe confeſſi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne extimeſcerent; neque enim ad belli diſcrimen pertinere, qui ab his Scythæ, quive Caduſii appellentur: ob id ipſum, quod ignoti eſſent, ignobiles eſſe: numquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris ſuis erutos, nihil præter nomina afferre. Macedones virtute aſſecutos, ne quis toto orbe locus eſſet, qui tales viros ignoraret. intuerentur Barbarorum inconditum agmen: alium nihil præter jaculum habere, alium funda ſaxa librare, paucis juſta arma eſſe. Itaque illinc plures ſtare, hinc plures dimicaturos: nec poſtulare ſe, ut fortiter capeſſerent prælium, ni ipſe ceteris fortitudinis fuiſſet exemplum: ſe ante prima ſigna dimicaturum ſpondere: pro ſe, quot cicatrices, totidem corporis decora: ſcire ipſos, unum pene ſe prædæ communis exſortem: in illis colendis ornandiſque uſurpare victoriæ præmia. Hæc ſe fortibus viris dicere. Si qui diſſimiles eorum eſſent, illa fuiſſe dicturum: perveniſſe eo, unde fugere non poſſent tot terrarum ſpatia emenſis, tot amnibus montibuſque poſt tergum objectis, iter in patriam & penates manu eſſe faciendum. Sic duces, ſic proximi militum inſtincti ſunt. Darius in lævo cornu erat, magno ſuorum agmine delectis equitum peditumque ſtipatus: contempſeratque paucitatem hoſtis, vanam aciem eſſe extentis cornibus ratus. Ceterum, ſicut curru eminebat, dextera lævaque ad circumſtantium agmina oculos manuſque circumferens, Terrarum inquit, quas Oceanus hinc alluit, illinc claudit Helleſpontus, paulo ante domini, jam non de gloria, ſed de ſalute, &, quod ſaluti prepo-

nitis

nitis, de libertate pugnandum eſt. Hic dies imperium, quo nullum amplius vidit ætas, aut conſtituet aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoſte certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Magna munimenta regni Tigris atque Euphrates erant. Ventum eſt eo, unde pulſis ne fugæ quidem locus eſt. Omnia tam diutino bello exhauſta poſt tergum ſunt. Non incolas ſuos urbes, non cultores habent terræ. Conjuges quoque & liberi ſequuntur hanc aciem, parata hoſtibus præda, niſi pro cariſſimis pignoribus corpora opponitis. Quod mearum fuit partium, exercitum, quem pene immenſa planities vix caperet, comparavi. equos, arma diſtribui: commeatus, ne tantæ multitudini deeſſent, providi; locum, in quo acies explicari poſſet, elegi. Cetera in veſtra poteſtate ſunt. Audete modo vincere, famamque, infirmiſſimum adverſus fortes viros telum, contemnite. Temeritas eſt, quam adhuc pro virtute timuiſtis. quæ ubi primum impetum effudit, velut quædam animalia amiſſo aculeo, torpet. Hi vero campi deprehendêre paucitatem, quam Ciliciæ montes abſconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam & exhauſtam. Nam ultimi, quos locavit averſos, terga jam præbent: obteri mehercule equorum ungulis poſſunt, etiam ſi nil præter falcatos currus emiſero: & bello vicerimus, ſi vincimus prælio. nam ne illis quidem ad fugam locus eſt. Hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet incluſos: & quæ antea pro illis erant, in contrarium converſa ſunt. Noſtrum mobile & expeditum agmen eſt; illud præda grave. Implicatos ergo ſpoliis noſtris trucidabimus: eademque res & cauſa victoriæ erat, & fructus. Quod ſi quem è vobis nomen gentis movet: cogitet, Macedonum illic arma eſſe, non corpora. Multum enim ſanguinis invicem hauſimus, & ſemper gravior in paucitate jactura eſt. Nam Alexander quantuſcunque ignavis & timidis videri poteſt, unum animal eſt, &, ſi quid mihi creditis, temerarium & vecors; adhuc noſtro pavore, quam ſua virtute felicius. Nihil autem poteſt

eſſe

esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas adspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breves & mutabiles vices rerum sunt, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita Deorum fata ordinaverunt, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per ccxxx annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quam affligerent, admonerentque nos fragilitatis humanæ, cujus nimia in prosperis rebus oblivio est. Modo Græcis ultro bellum inferebamus; nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Jactamur invicem varietate fortunæ. Videlicet imperium, quia mutuo affectamus, una gens non capit. Ceterum si spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet. Ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem hujus imperii genitum, illos principes, illam sobolem regiæ stirpis, duces vestros, Regum instar, vinctos habet: nisi, quod in vobis est, ipse ego majore parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos (nam conjugem in illo carcere amisi) credite nunc omnes tendere ad vos manus, implorare patrios Deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut servitute, ut compedibus, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis æquo animo iis servire, quorum Reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus his quæ dixi, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios, æternumque ignem, qui præfertur altaribus, fulgoremque solis intra fines regni mei orientis, per æternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisque imperium primus in Persidem intulit, vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut quam gloriam accepistis à majoribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem quisquis contempserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam ut conspi-

conſpici poſſim, curru vehor. Nec recuſo, quo minus imitemini me, ſive fortitudinis exemplum ſive ignaviæ fuero.

15. Interim Alexander (ut eſt demonſtratum à transfuga) cum inſidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eodem ſuum obvertit, Beſſo admonito, ut Maſſagetas equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipſe ante ſe falcatos currus habebat, quos ſigno dato univerſos in hoſtem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quo plures, nondum ſatis proviſo impetu, obtererent. Alios ergo haſtæ multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demiſſæ falces laceravere. Nec ſenſim Macedones cedebant, ſed effuſa turbaverant fuga ordines. Mazæus quoque perculſis metum incuſſit, mille equitibus ad diripienda hoſtis impedimenta circumvehi juſſis: ratus, captivos quoque, qui ſimul aſſervabantur, rupturos vincula, cum ſuos appropinquantes vidiſſent. Non fefellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Propere igitur Polydamanta mittit ad Regem, qui & periculum oſtenderet, & quid fieri juberet, conſuleret. Ille, audito Polydamante, Abi, nuncia, inquit, Parmenioni, ſi acie vicerimus, non noſtra ſolum nos recuperaturos, ſed omnia, quæ hoſtium ſunt, occupaturos. Proinde non eſt quod quidquam virium ſubducat ex acie, ſed, ut me & Philippo patre dignum eſt, contempto ſarcinarum damno, fortiter dimicet. Interim Barbari impedimenta turbaverant, cæſiſque pleriſque cuſtodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari poſſent, rapiunt: & aggregati ſuorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt. lætique circa Syſigambim, viciſſe Darium, ingenti cæde proſtratos hoſtes, ad ultimum etiam impedimentis exutos nunciant: quippe eandem fortunam ubique eſſe credebant & victores Perſas ad prædam diſcurriſſe. Syſigambis, hortantibus captivis ut animum à mœrore allevaret, in eodem, quo antea fuit, perſeveravit; non vox ulla exci-

excidit ei: non oris color vultusve mutatus est: sed sedit immobilis. credo praecoce gaudio verita fortunam irritare. adeo ut, quid mallet, intuentibus eam, fuerit incertum. Inter haec Amyntas, praefectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum, sione consilio, an Regis imperio: sed non sustinuit Cadusiorum Scytharumque impetum, quippe vix tentato certamine, effugit ad Regem; amissorum impedimentorum testis magis quam vindex. Jam consilium Alexandri vicerat dolor, & ne cura recuperandi sua militem à praelio averteret, non immerito verebatur. Itaque Aretem, ducem hastatorum (Sarissophoros vocabant) adversus Scythas mittit. Inter haec currus, qui circa prima signa turbaverant aciem, in phalangem invecti erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat, junxerant hastas, & ab utroque latere temere incurrentium ilia suffodiebant: circuire deinde currus, & propugnatores praecipitare coeperunt. Ingens ruina equorum aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant; equi crebra jactatione cervicum, non jugum modo excusserant, sed etiam currus everterant: vulnerati interfectos trahebant: nec consistere territi, neo progredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigae in ultimam aciem; iis, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis. quippe amputata virorum membra humi jacebant: & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque & debiles, arma tamen non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, duce occiso, gravius territis instabat. Supervenere deinde missi à Dario Bactriani, pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persae clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrunt. Alexander territos castigare, adhortari; praelium, quod jam elan-

guerat,

guerat, solus accendere; confirmatisque tandem animis ire in hostem jubet. Rarior acies erat in dextero cornu Persarum: namque inde Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa cæde hostium invehitur. At qui in lævo cornu erant Persæ, spe, posse eum includi, agmen suum à tergo dimicantis opponunt. Ingensque periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani, calcaribus subditis, circumfusos Regi Barbaros adorti essent, aversosque cædendo in se obverti coëgissent. Turbata erat utraque Acies. Alexander & à fronte & à tergo hostem habebat. Qui averso ei instabant, ab Agrianis militibus premebantur. Bactriani, impedimentis hostium direptis, reversi, ordines suos recuperare non poterant. Plura simul abrupta à ceteris agmina, ubicunque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo Reges junctis prope agminibus prælium accendebant. Plures Persæ cadebant; par ferme utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur. utrumque delecti tuebantur, sui immemores. Quippe amisso Rege nec volebant salvi esse, nec poterant. Nam ante oculos sui quisque Regis mortem occumbere ducebant egregium. Maximum tamen periculum adibant, qui maxime tuebantur. quippe sibi quisque cæsi Regis expetebat decus. Ceterum, sive ludibrium oculorum, sive vera species fuit, qui circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paululum super caput Regis placide volantem aquilam; non sonitu armorum, non gemitu morientium territam; diuque circa equum Alexandri, pendenti magis quam volanti similis, apparuit. Certe vates Aristander alba veste indutus, & dextra præferens lauream, militibus in pugnam intentis, avem monstravit, haud dubium victoriæ auspicium. Ingens ergò alacritas ac fiducia paulo ante territos accendit ad pugnam, utique posteaquam auriga Darii, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est: nec aut Persæ, aut Macedones dubitavere, quin ipse Rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu, & incondi-

incondito clamore, gemituque, totam fere aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbavere. Cognati Darii, & armigeri, lævumque tuentes cornu, in fugam effusi, destituerant currum: quem à dextera parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugæ dedecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescebat. Dum inter spem & desperationem hæsitat, sensim Persæ cedebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo (quippe plures fatigaverat,) resistentium ora fodiebat, fugientium terga. Jamque non pugna, sed cædes erat, cum Darius quoque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor. sed prospectum oculorum nubes pulveris, quæ ad cœlum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus quam in tenebris errabant, ad sonum notæ vocis ut signum subinde coëuntes. Exaudiebant tamen strepitus habenarum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur. Hæc sola fugientis vestigia excepta sunt.

16. At in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio, sicut ante dictum est, tuebatur, longe alia fortuna utriusque partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer invectus, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehi cœperat, cum Parmenio equites nunciare jubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent, nisi mature subveniretur, non posse sisti fugam. Jam multum viæ processerat Rex, imminens fugientium tergis, cum à Parmenione tristis nuncius venit. refrænare equos jussit, qui vehebantur, agmenque constitit: frendente Alexandro, eripi sibi victoriam è manibus, & Darium felicius fugere, quam sequi se. Interim ad Mazæum superati Regis fama pervenerat. Itaque quamquam validior erat, fortuna tamen partium territus, perculsis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnæ remissæ: sed occasione vincendi strenue est usus. Thessalos equites ad se vocari jubet: Ecquid, inquit, videtis, istos, qui ferociter mo-

do

do instabant, pedem referre subito pavore perterritos? Nimirum nobis quoque Regis nostri fortuna vincit. omnia Persarum cæde strata sunt. quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis? Vera dicere videbatur, & spes languentes quoque erexerat, subditis calcaribus proruere in hostem: & illi jam non sensim, sed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, nisi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen, ignarus, quænam in dextro cornu fortuna Regis esset, repressit suos. Mazæus, dato fugæ spatio, non recto itinere, sed majore, & ob id tutiore circuitu, Tigrim superat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contenderat: quo trajecto dubitavit an solveret pontem: quippe hostem jam affore nunciabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte reciso, prædam hostis fore videbat. Abeuntem, cum intactum fineret pontem, dixisse constat, Malle insequentibus iter dare quam auferre fugientibus. Ipse ingens spatium fuga emensus, media fere nocte Arbela pervenit. Quis tot ludibria fortunæ, ducum agminumque cædem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc universorum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? Propemodum seculi res in unum diem fortuna cumulavit. Alii qua brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipue fatigatos & saucios exurebat, passimque omnibus rivis prostraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes, quam cum avide turbidam hausissent, tendebantur extemplo præcordia premente limo: resolutisque & torpentibus membris, cum supervenisset hostis, novis vulneribus excitabantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quidquid occulti humoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeo avia & sicca

ca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. E proximis vero itineri vicis senum ululatus feminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium. Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat: ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cum hostis urgeret, in flumen se precipitaverant, gravesque armis, & prælio ac fuga fatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modo fugientes, sed ne amnis quidem capiebat, agmina sua improvide subinde cumulantes. quippe ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primum formidare cœperunt. Alexander, instantibus suis abeuntem hostem sequi permitteret, hebetia tela esse; & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & præceps in noctem diei tempus, causatus est; re vera de lævo cornu, quod adhuc in acie stare credebat, sollicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Jamque signa converterat, cum equites à Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nunciant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quam dum copias reducit in castra. Pauci eum & incompositi sequebantur ovantes victoria. Quippe omnes hostes, aut in fugam effusos: aut in acie cecidisse credebant. Cum repente ex adverso apparuit agmen equitum, qui primo inhibuere cursum, deinde, Macedonum paucitate conspecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa Rex ibat, dissimulato magis periculo, quam spreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque Præfectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipsum incautius in se ruentem, hasta transfixit. Quo ex equo lapso, proximum, ac deinde plures, eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque. nec Persæ inulti cadebant; quippe non universæ acies, quam hæ tumultuariæ manus, vehementius iniere certamen. Tandem Barbari, cum obscura luce fuga tutior videretur esse, quam pugna, diversis agminibus abiere. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum

victores

victores finire potuerunt, millia XL. Macedonum minus quam CCC desiderati sunt. Ceterum hanc victoriam Rex majore ex parte virtuti, quam fortunæ suæ debuit: animo, non (ut antea) loco, vicit. Nam & aciem peritissime instruxit, & promptissime ipse pugnavit, & magno consilio jacturam sarcinarum impedimentorumque contempsit, cum in ipsa acie summum rei videret esse discrimen: dubioque adhuc pugnæ eventu, pro victore se gessit, Perculsos deinde hostes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius quam avidius persecutus est. Nam si, parte exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseverasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Jam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset, victori aut fœde fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt. Quippe vulnera quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta ictum est: Perdiccas, ac Cœnus & Menidas, sagittis prope occisi. Et, si vere æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus, fatebimur, & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

QUINTI CURTII
LIBER V.
BREVIARIUM LIBRI.

1. *Dario Mediæ fines ingresso, Arbela potitur Alexander, & Babylone. cujus situs, amplitudo, & corrupti mores describuntur.*

2. *Militibus præmia proponit, ut iis otium excuteret. Susianam urbem ac regum Persiæ thesauros recipit, & Sysigambim solatur.*

3. *Uxiorum regione superata, Madathem præfectum ac deditos & captivos, tum libertate tum immunitate donat: Persidemque intrare cogitans, ab Ariobarzane retrocedere cogitur.*

4. *Captivo quodam iter paucis cognitum aperiente, Persarum exercitum ipso Ariobarzane occiso delet Alexander.*

5. *Ad Persepolim properans captivorum Græcorum quatuor M. liberat.*

6. *Opulentissima Persepoli direpta, interiorem Persidis regionem petit, ac Mardorum domat gentem.*

7. *Alexander in convivio à Thaide aliisque castrensibus scortis impulsus, Persarum regiam incendit: deinde persequi Darium statuit.*

8. *Darii, suos ad pugnam hortantis, oratio.*

9. *Variæ Magnatum sententiæ, ac tumultus, ob Nabarzanis, qui cum Besso proditionis societatem inierat, consilium.*

10. *Bessi & Nabarzanis, de Dario prodendo aut occidendo nefaria deliberatio, quam miris artibus occultant.*

11. *Insidiæ proditorum Dario aperiuntur, qui Græcorum præsens tutumque respuit auxilium: paratus perire, si salvum esse nollent sui milites.*

12. *Bessus Darium fictis verbis & lacrymis delusum comprehendit, aureisque vinctum compedibus, in sordido vehiculo ad Alexandrum deduci curat.*

13. *Alexander, audito Darii periculo ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem cum parricidis aliis arma vultumque metuens victoris, Darium, multis confossum vulneribus, relinquit, fugaq; sibi consulere conatur.*

14. *Darii corpus repertum Alexander lacrymis prosequitur, & ad Sysigambim sepeliendum mittit.*

QUæ interim ductu imperioque Alexandri, vel in Græcia, vel Illyriis ac Thracia gesta sunt, si quæque suis temporibus reddere voluero, interrumpendæ sunt res Asiæ, quas utique ad fugam, mortemque Darii universas in conspectum dari, & sicut inter se cohærent, ita opere ipso conjungi, haud paulo aptius videri potest. Igitur, quæ prælio apud Arbela conjuncta sunt, ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbela pervenit, eodemque magnæ partis amicorum ejus ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes, agrosque omni copia rerum abundantes, petiturus esset; prædam opimam paratamque ipsum & milites ejus spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore: quippe se deserta cum expedita manu petiturum. Ultima regni adhuc intacta esse: inde bello vires haud ægre reparaturum. Occuparet sane gazam avidissima gens, & ex longa fame satiaret se auro, mox futura prædæ sibi. didicisse usu, pretiosam supellectilem pellicesque, & spadonum agmina, nihil aliud fuisse, quam onera & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio: quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus. jam Susa, jam cetera ornamenta regni, causamque belli, victorem occupaturum. At ille docere pergit, non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro: viris, non urbium tectis. omnia sequi armatos. Sic majores suos perculsos in principio rerum, celeriter pristinam reparasse fortunam. Igitur sive confirmatis eorum animis, sive imperium magis quam consilium sequentibus, Mediæ fines ingressus est. Paulo post Alexandro Arbela traduntur, regia supellectili ditique gaza repleta. Quatuor millia talentum fuere. præterea pretiosæ vestes, totius (ut supra dictum est) exercitus opibus in illam sedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus

aperit

aperit ſe à læva Arabia odorum fertilitate nobilis regio. Campeſtre iter eſt; inter Tigrim & Euphratem tam uber & pinguis ſoli, ut à paſtu repelli pecora dicantur, ne ſatietas perimat. Cauſa fertilitatis eſt humor, qui ex utroque amne manat: toto fere ſolo propter venas aquarum reſudante. Ipſi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia & quingenta ſtadia emenſi ſunt, qui ampliſſimum intervallum circa Armeniæ montes notaverunt. Iidem cum Mediæ & Gordianorum terras ſecare cœperunt, paulatim in arctius coëunt: & quo longius manent, hoc anguſtius inter ſe ſpatium terræ relinquunt. Vicini maxime ſunt his campi, quos incolæ Meſopotamiam appellant: mediam namque ab utroque latere concludunt. Eadem per Babyloniorum fines in Rubrum mare prorumpunt. Alexander quartis caſtris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi eſt, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit: adeo, ut ſatis conſtet, Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos fuiſſe. Ceterum, Babylonem procedenti Alexandro Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis ſupplex occurrit; urbem ſeque dedens. Gratus adventus ejus fuit Regi; quippe magni operis futura erat obſidio tam munitæ urbis. Ad hoc vir illuſtris, & manu promptus, famaque etiam proximo prælio celebris, & ceteros ad deditionem, ſui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis excepit. Ceterum quadrato agmine, quod ipſe ducebat, velut in aciem irent, ingredi ſuos jubet. Magna pars Babyloniorum conſtiterat in muris; avida cognoſcendi novum Regem. Plures obviam egreſſi ſunt. Inter quos Bagophanes, arcis & regiæ pecuniæ cuſtos, ne ſtudio à Mazæo vinceretur, totum iter floribus coroniſque conſtraverat, argenteis altaribus utroque latere diſpoſitis, quæ non thure modo, ſed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona ſequebantur, greges pecorum equorumque; leones quoque & pardales caveis præferebantur.

tur. Magi deinde ſuo more patrium carmen canentes. Poſt hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modo, ſed etiam artifices, cum fidibus ſui generis ibant; laudes ii Regum canere ſoliti; Chaldæi ſiderum motus, & ſtatas temporum vices oſtendere. Equites deinde Babylonii: ſuo atque equorum cultu, ad luxuriam magis quam ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis ſtipatus, oppidanorum turbam poſt ultimos pedites ire juſſit. Ipſe cum curru urbem, ac deinde regiam, intravit. Poſtero die ſupellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit. Ceterum ipſius urbis pulchritudo ac venuſtas, non Regis modo, ſed etiam omnium oculos in ſemet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat, vel (ut plerique credidere) Belus, cujus regia oſtenditur. Murus inſtructus laterculo coctili, bitumine interlitus, ſpatium xxx & duorum pedum latitudinem amplectitur. quadrigas inter ſe occurrentes ſine periculo commeare dicuntur. Altitudo muri c cubitorum eminet ſpatio. Turres denis pedibus, quam murus, altiores ſunt. Totius operis ambitus CCCLVIII ſtadia complectitur ſingulorum ſtadiorum ſtructuram ſingulis diebus perfectam eſſe, memoriæ proditum eſt. Ædificia non ſunt admota muris, ſed fere ſpatium unius jugeris abſunt. Ac ne totam quidem urbem tectis occupaverunt. per xc ſtadia habitatur: nec omnia continua ſunt. credo, quia tutius viſum eſt pluribus locis ſpargi. Cetera ferunt, coluntque: ut, ſi externa vis ingruat: obſeſſis alimenta ex ipſius urbis ſolo ſubminiſtrent. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coërcetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem preſſæ ad accipiendum impetum fluminis: quod ubi appoſitæ crepidinis faſtigium exceſſit, urbis tecta corriperet, niſi eſſent ſpecus, lacuſque, qui exciperent. Coctili laterculo ſtructi ſunt. totum opus bitumine aſtringitur. Pons lapideus, flumini impoſitus, jungit urbem. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus eſt. quippe Euphrates altum limum vehit, quo

pe nitus

penitus ad fundamenta jacienda egesto, vix fulciendo operi firmum reperiunt solum. Arenæ autem subinde cumulatæ, & saxis, quibus pons sustinetur, annexæ morantur amnem: qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti stadia complexam habet: triginta pedes in terram turrium fundamenta dimissa sunt. ad octoginta summum munimenti fastigium pervenit. Super arce, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem æquantes, multarumque arborum umbra & proceritate amœni. Saxeæ pilæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super pilas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigant: adeoque validas arborum sustinent moles, ut stipites earum octo cubitorum spatium crassitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ æque sint, ac si terra sua alerentur. Et, cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat: hæc moles, quæ tot arborum radicibus premitur, tantique nemoris pondere onerata est, inviolata durat: quippe viginti lati parietes sustinent, undecim pedum intervallo distantes, ut procul visentibus silvæ montibus suis imminere videantur. Syriæ Regem Babylone regnantem hoc opus esse molitum, memoriæ proditum est, amore conjugis victum, quæ desiderio memorum sylvarumque, in campestribus locis virum compulit, naturæ genium amœnitate hujus operis imitari. Diutius in hac urbe quam usquam constitit Rex, nec ullus locus disciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nihil ad irritandas illiciendasque immodicas voluptates instructius. Liberos conjugesque cum hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perside, Regibus purpuratisque cordi sunt. Babylonii maxime in vinum, & quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Feminarum convivia ineuntium in principio modestus est habitus. dein summa quæque amicula

 exuunt,

exuunt, paulatimque pudorem profanant. Ad ultimum (honos auribus sit) ima corporum velamenta projiciunt. nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum, virorumque, apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille domitor Asiæ per xxxiv dies saginatus, ad ea, quæ sequebantur discrimina, haud dubie debilior futurus fuit, si hostem habuisset. Ceterum quo minus damnum sentiret, identidem incremento novabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit: c c c c c præterea ejusdem generis equites. cum his DC Thracas, adjunctis peditibus suæ gentis tribus millibus & quingentis: & ex Peloponneso mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum CCCLXXX equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta principum Macedoniæ liberos adultos, ad custodiam corporis. quippe inter epulas hi sunt Regis ministri, iidemque equos ineunti prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliarum vices ante cubiculi fores servant: magnorumque præfectorum & ducum hæc incrementa sunt, & rudimenta. Igitur arci Babyloniæ Rex Agathone præsidere jusso, cum septingentis Macedonum, trecentisque mercede conductis: Prætores, qui regioni Babyloniæ, & civitati præessent, Menetam, & Apollodorum reliquit. his duo millia peditum cum mille talentis data. Utrique præceptum, ut in supplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapia Babyloniæ donat. Bagophanem, qui arcem tradiderat, sequi jussit. Armenia Mithreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde Babyloniæ Macedonibus equitibus sexcenti denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedestrium stipendium mensum est.

2. His ita compositis, in regionem, quæ Satrapene vocatur, pervenit: fertilis terra, copia rerum, & omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi substitit: ac ne desides otio dimitterent animos, judices dedit, præmiaque proposuit de virtute militari certantibus. Octo, qui

qui fortiſſimi judicati eſſent, ſingulis militum millibus præfuturi erant. Chiliarchas vocabant, tum primum in hunc numerum copiis diſtributis. Namque antea quinquagenariæ cohortes erant, nec fortitudinis præmia geſſerant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, teſtis eadem cujuſque factorum, & de judicibus latura ſententiam; quippe verone an falſò honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis cauſa donatus eſt Adarchias ſenior, qui omiſſum apud Halicarnaſſon à junioribus prælium, unus maxime accenderat: proximus ei Antigenes viſus eſt: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntæ datus eſt: poſt hos Antigonus, & ab eo Lynceſtes Amyntas fuit: ſeptimum locum Theodotus: ultimum obtinuit Hellanicus. In diſciplina quoque militaris rei pleraque à majoribus tradita, utiliter mutavit. Nam cum ante equites in ſuam quiſque gentem deſcriberentur, ſeorſum à ceteris exempto nationum diſcrimine, Præfectos non utique ſuarum gentium, ſed delectos, attribuit. Tuba, cum caſtra movere vellet, ſignum dabat. cujus ſonus plerumque, tumultuantium fremitu exoriente, haud ſatis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conſpici poſſet, ſupra prætorium ſtatuit: ex qua ſignum eminebat pariter omnibus conſpicuum. Obſervabatur ignis noctu, fumus interdiu. Jamque Suſi adituro, Abulites regionis ejus Præfectus, ſive Darii juſſu, ut Alexandrum præda retineret, ſive ſponte, filium obviam miſit, traditurum ſe urbem promittens. Benigne juvenem excepit Rex, & eo duce ad Choaſpen amnem pervenit, delicatam (ut fama eſt) vehentem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiæ occurrit. Dromades cameli inter dona erant, velocitatis eximiæ: duodecim elephanti à Dario ex India acciti; non jam terror (ut ſperaverat) Macedonum, ſed auxilium; opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex theſauris ſummam pecuniæ egeſſit, L millia talentum argenti, non ſignati forma, ſed rudi pondere. Multi Reges tantas opes

longa ætate cumulaverant liberis, posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi Regis manus intulit. Consedit deinde in regia sella, multo excelsiore, quam pro habitu corporis. Itaque pedes cum imum gradum non contingerent, unus ex Regiis pueris mensam subdidit pedibus: & cum spadonem, qui Darii fuerat, ingemiscentem conspexisset Rex, causam mœstitiæ requisivit. Ille indicat, Darium vesci in ea solitum: seque sacram ejus mensam ad ludibrium recidentem, sine lacrymis conspicere non posse. Subiit ergo Regem verecundia violandi hospitales Deos. Jamque subduci jubebat, cum Philotas; Minime vero hæc feceris, Rex, sed omen quoque accipe: mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subjectam. Rex, Persidis fines aditurus, Susam urbem Archelao, & præsidium trium millium, tradidit. Xenophilo arcis cura mandata est: mille Macedonum ætate gravibus præsidere arcis custodiæ jussis. Thesaurorum Callicrati tutela permissa. Satrapia regionis Susiæ restituta Abullti. Matrem quoque Darii & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes, multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum iis, qui confecerant, tradi Sysigambi jussit. Omni namque honore eam, & filii quoque pietate prosequebatur. Admoneri jussit, ut, si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas assuefaceret, donoque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymæ obortæ, prodidere animum aspernantis id munus: quippe non aliud magis in contumeliam Persarum feminæ accipiunt, quam admovere lanæ manus. Nunciant, qui dona tulerant, tristem esse Sysigambim. dignaque res excusatione & solatio visa. Ipse ergo pervenit ad eam, &, Mater (inquit) hanc vestem qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides. Nostri decepere me mores. Cave, obsecro, in contumeliam accipias ignorationem meam. Quæ tui moris esse cognovi, ut spero, abunde servata sunt. Scio apud vos filium in conspectu matris nefas esse considere, nisi cum illa permisit. Quotiescunque ad te veni, donec

ut considerem annueres, restiti. Procumbens venerari me sæpe voluisti, inhibui. Dulcissimæ matri Olympiadi nomen debitum, tibi reddo.

3. Mitigato ejus animo Rex quartis castris pervenit ad fluvium: Pasitigrim incolæ vocant. oritur in montibus Uxiorum, & per L stadia sylvestribus ripis præceps inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo præterit, jam navium patiens. DC stadia sunt mollioris soli, per quod leni tractu aquarum Persico mari se insinuat. Alexander, amne superato, cum IX millibus peditum, & Agrianis, atque Græcorum mercenariis, millibus III, additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit; arctum inter se & Susianos aditum relinquens. Madathes erat hujus regionis Præfectus, haud sane temporum homo. quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per calles, & aversum ab urbe: si paucos misisset leviter armatos; super capita hostium evasuros. Cum consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces: mille & quingenti mercede conducti, & Agriani fere mille Tauroni Præfecto dati, ac post solis occasum iter ingredi jussi. Ipse tertia vigilia castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias; cæsaque materia cratibus & pluteis faciendis, ut, qui turres admoverent, extra teli jactum essent, urbem obsidere cœpit. Prærupta erant omnia saxis & cotibus. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solum, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamen: quia Rex inter primos constiterat, interrogans tot urbium victores, an erubescerent hærere in obsidione castelli exigui & ignobilis? simul jam inter hæc eminus petebatur: cum testudine objecta milites, qui, ut inde discederet, perpellere nequiverant, tuebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit: ad cujus conspectum & animi hostium labare, & Macedones acrius prælium inire cœperunt. Anceps oppidanos malum urge-

bat, nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde triginta oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum à Rege redditur, non esse veniæ locum. Itaque suppliciorum metu perculsi, ad Sysigambim Darii matrem, occulto itinere ignotoque hostibus, mittunt, qui peterent, ut ipsa Regem mitigaret; haud ignari, parentis eam loco diligi colique. Et Madathes sororis filiam secum matrimonio junxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Sysigambis supplicum precibus repugnavit; abnuens deprecationem pro illis convenire fortunæ, in qua esset: adjecitque, metuere sese ne victoris indulgentiam fatigaret; sæpiusque cogitare, captivam esse se, quam reginam fuisse. Ad ultimum victa literis, Alexandrum ita deprecata est, ut ipsum excusaret, quod deprecaretur: petere se, ut illis quoque, si minus sibi, ignosceret. pro necessario ac propinquo suo, jam non hoste, sed supplice tantum, vitam precari. Moderationem clementiamque Regis, quæ tunc fuit, vel una hæc res possit ostendere: non Madathi modo ignovit, sed omnes & deditos & captivos libertate atque immunitate donavit: urbem reliquit intactam: agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset. Uxiorum deinde gentem subactam, Susianorum Satrapiæ contribuit: divisisque cum Parmenione copiis, illum campestri itinere procedere jubet: ipse cum expedito agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata, tertio die Persidem, quinto angustias (quas illi Susidas Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim millibus peditum occupaverat; rupes abscissas, & undique præruptas; in quarum cacuminibus extra teli jactum Barbari stabant: de industria quieti, & paventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident; tum vero ingentis magnitudinis saxa per montium prona devolvunt, quæ incussa sæpius subjacentibus petris,
majore

majore vi incidebant: nec singulos modo, sed agmina proterebant. Fundis quoque excussi lapides, & sagittæ, ingerebantur undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat, sed quod inulti, ferarum ritu, velut in fovea deprehensi, cæderentur. Ira igitur in rabiem versa, eminentia saxa complexi, ut ad hostem perveniant, alius alium levantes conabantur ascendere: ea ipsa multorum simul manibus correpta, & convulsa, in eos, qui commoverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec testudine quidem protegi poterant, cum tantæ molis onera propellerent Barbari. Regem non dolor modo, sed etiam pudor temere in illas angustias conjecti exercitus angebat. Invictus ante eam diem fuerat, nihil frustra ausus. impune Ciliciæ fauces intraverat, mari quoque novum iter in Pamphyliam aperuerat. Tunc hæsitabat deprehensa felicitas. nec aliud remedium erat, quam reverti, qua venerat. Itaque signo receptui dato, densatis agminibus, scutisque super capita consertis, retro evadere Rex ex angustiis jubet: triginta fuere stadia, quæ remensi sunt.

4. Tum castris undique aperto loco positis, non consultare modo quid agendum esset, sed vates quoque adhibere cœpit à superstitione animi. Sed quid tunc prædicere Aristander, cui tum plurimum credebatur ex vatibus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacrificiis, peritos locorum convocari jubet. Medium iter ostendebant, tutum apertumque: sed Rex dimittere milites insepultos erubescebat, ita tradito more, ut vix ullum militiæ tam solenne esset munus, quam humandi suos. Captivos ergo, quos nuper exceperat, vocari jubet: inter quos erat quidam, Græcæ Persicæque linguæ peritus, qui frustra eum in Persidem montium dorso exercitum ducere affirmat: sylvestres esse calles, vix singulis pervios, omnia contegi frondibus, implexosque arborum ramos sylvas committere. Namque Persis ab altero latere perpetuis montium jugis clauditur, quod in longitudinem MDC stadia, in latitudinem CLXX procurrit. Hoc dorsum à Caucaso monte ad Rubrum mare pertinet; quaque deficit mons, aliud

aliud munimentum, fretum, objectum est. Planities deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit: fertilis terra, multisque vicis atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos campos multorum aquas torrentium evolvit in Medum. Medus à mari, ad meridiem versus, minor amnis eo quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non alius est aptior; quicquid aluit, floribus vestiens. Platani quoque & populi contegunt ripas; ita ut procul visentibus continuata videantur montibus nemora riparum. Quippe obumbratus amnis, presso in solum dilabitur alveo: imminentque colles, ipsi quoque frondibus lætis, radices humore subeunte. Regio non alia tota Asia salubrior habetur: temperatum cœlum. hinc pepetuum jugum opacum & umbrosum, quod æstus levat: illinc mare adjunctum, quod modico tepore terras fovet. His expositis, captivus interrogatus à Rege, auditúne an oculis comperta haberet, quæ diceret; pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurrisse respondit; bis captum, semel à Persis in Lycia, iterum ab ipso. Subit animum memoria Regis oraculo editæ sortis. Quippe consulenti responsum erat, ducem in Persidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promissis, quanta & præsens necessitas exigebat, & ipsius fortuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum more. & quod bene verteret, monstraret iter, quamvis arduum & præceps, evasurum se esse cum paucis: nisi forte crederet, quo ipse pecoris causa isset, Alexandrum pro gloria & perpetua laude ire non posse. etiam atque etiam docere captivus, quam difficile iter esset, maxime armatis. Tum Rex, Prædem me, inquit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, recusaturum ire, qua duces. Cratero igitur ad custodiam castrorum relicto, cum peditibus, queis assueverat, & iis copiis, quas Meleager ducebat, & sagittariis ducentis, & equitibus mille, præcepit, ut castrorum specie manente, plures de industria ingens fieri imperaret, quo magis Barbari crederent ipsum Regem in castris esse. Ceterum, si forte Ariobarzanes cognovisset, per callium

um anfractus eum intrare, & ad occupandum iter suum partem copiarum tentasset opponere; Craterus in eum illato terrore retineret ad propius periculum conversum agmen. Sin autem ipse hostem fefellisset, & saltum occupasset, cum trepidantium Barbarorum tumultum exaudisset, persequentium Regem, id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe vacuum fore, hostibus in semet aversis. Ipse tertia vigilia, silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta portare militem jusserat leviter armatum. Sed præter invias rupes, ac prærupta saxa, vestigium subinde fallentia, nix cumulata vento, ingredientes fatigabat. Quippe velut in foveas delati hauriebantur, & cum à commilitonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes, quam assequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac dux, incertum, an satis fidus, multiplicabant metum, si custodes fefellissent, quasi feras bestias ipsos posse deprehendi. Ex unius captivi vel fide vel anima, pendere & Regis salutem, & suam. Tandem venere in jugum. A dextra iter ad ipsum Ariobarzanen erat. hic Philotam & Cœnum cum Amynta & Polyperconte, expeditam habentes manum, reliquit; monitos ut, quia eques pediti erat mixtus, & quam pinguissimum esset solum, & pabuli fertile, sensim procederent. Duces erant itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris, & ala, quam Agema appellant, ardua semita, sed longius à stationibus hostium remota, multa cum vexatione processit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies. Quippe tantundem itineris supererat, quantum emensi erant, sed minus præcipitis atque ardui. Itaque refectis cibo somnoque militibus, secunda vigilia surgit, & cetera quidem haud ægre præteriit. Ceterum, qua se jugum montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago concursu cavata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arborum rami alius alio implicati & coeuntes, ut perpetuam objecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeo ut vix lacrymis abstinerent, incesserat. Præcipue obscuritas terrori

terrori erat. Nam etiamsi qua sidera internitebant, continenti fronde tectæ arbores conspicere prohibebant. Ne aurium quidem usus supererat: silvas quatiente vento, quæ concutientibus ramis majorem quam pro flatu sonum reddebant. Tandem exspectata lux omnia, quæ terribiliora nox fecerat, minuit. Circumiri brevi spatio poterat eluvies, & sibi quisque dux itineris cœperat fieri. Evadunt ergò in editum verticem, ex quo hostium statione conspecta, strenue armati à tergo se ostendunt: nihil tale metuentibus. Quorum pauci, qui congredi ausi erant, cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros quoque, antequam discrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, queis Craterus præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pridie hæsitarat, miles educitur. Simul & Philotas cum Polyperconte Amyntaque & Cœno, diversum iter ingredi jussis, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undique Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppressi, memorabile tamen prælium edunt. ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit; & sæpe desperatio spei causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen XL ferme equitibus, & quinque millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit. Persepolim urbem caput regionis occupare festinanas. Sed à custodibus urbis exclusus, consecutis strenue hostibus, cum omnibus fugæ comitibus, renovato prælio cecidit. Craterus quoque raptim agmine acto supervenit.

5. Rex eodem in loco, quo hostium copias fuderat, castra communit. quanquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant, tamen præaltæ præcipitesque fossæ, pluribus locis objectæ, abruperant iter, sensimque & caute progrediendum erat, jam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei literæ redduntur à Tyridate custode regiæ pecu-

niæ;

niæ; indicantes, eos qui in urbe essent, audito ejus adventu, diripere velle thesauros: properaret occupare: expeditum iter esse, quanquam Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem Regis istius magis, quam celeritatem laudaverim: relictis enim pedestribus copiis, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo: quibus direptis ac dirutis, pontem ex materia eorum subditis saxis strenue induxit. Jamque haud procul urbe erant, cum miserabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci ad quatuor millia fere, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusque amputatis, inustisque Barbararum literarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant, & cum se quoque alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur. nec quidquam in illis præter vocem poterat agnosci. Plures igitur lacrymas commovere, quam profuderant ipsi: quippe in tam multiplici variaque fortuna singulorum, intuentibus similes quidem, sed tamen dispares pœnas, quis maxime miserabilis esset, liquere non poterat. Ut vero Jovem illi tandem Græciæ ultorem aperuisse oculos conclamavere, omnes pari supplicio affecti sibi videbantur: Rex, abstersis quas profuderat lacrymis, bonum habere animum jubet; visuros urbes suas, conjugesque: & castra inde duo ab urbe stadia communit. Græci excesserant vallo, deliberaturi, quid potissimum à Rege peterent. Cumque aliis sedes in Asia rogare, aliis reverti domos placeret; Euctemon ita locutus ad eos fertur: Nos, qui modo ad opem petendam ex tenebris & carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia nostra, quorum nos pudeat magis, an pœniteat, incertum est, ostentare Græciæ velut lætum spectaculum cupimus. Atqui optime miserias ferunt, qui abscondunt: nec ulla est tam familiaris infelicibus patria, quam solitudo, & status prioris oblivio. Nam qui multum in suorum miseri-

ſericordia ponunt, ignorant quam celeriter lacrymæ inareſcant. Nemo fideliter diligit, quem faſtidit: nam & calamitas querula eſt, & ſuperba felicitas. Ita ſuam quiſque fortunam in conſilio habet, cum de aliena deliberat: & niſi mutuo eſſemus miſeri, olim alius alii potuiſſemus eſſe faſtidio. Quid mirum eſt, fortunatos ſemper parem quærere? Obſecro vos, olim vita defuncti, quæramus locum, in quo hæc ſemeſa membra obruamus, ubi horribiles cicatrices celet exilium. Ingrati prorſus conjugibus, quas juvenes duximus, revertemur. Liberi in flore & ætatis & rerum, & fratres, agnoſcent ergaſtuli detrimenta; & quota pars noſtri tot obire terras poteſt? procul Europa in ultima Orientis relegati, ſenes, debiles, majore membrorum parte mutilati, tolerabimus ſcilicet quæ armatos & victores fatigaverunt? Conjuges deinde, quas captis ſors & neceſſitas unicum ſolatium applicuit, parvoſque liberos, trahimus nobiſcum, an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoſcere volet. Relinquemus ergo extemplo præſentia pignora, cum incertum ſit, an viſuri ſimus ea quæ petimus? Inter hos latendum eſt, qui nos miſeros noſſe cœperunt. Hæc Euctemon. Contra Theætetus Athenienſis orſus eſt dicere: Neminem pium habitu corporis ſuos æſtimaturum, utique ſævitia hoſtis, non natura calamitoſos. Dignum eſſe omni malo, qui erubeſceret fortuita: triſtem eum de mortalitate ferre ſententiam, & deſperare miſericordiam, quam ipſe alteri denegaturus ſit. Deos (quod ipſi nunquam auſi optare forent) offerre patriam, conjuges, liberos, & quicquid homines vel vita æſtimant, vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumperent; alium domi eſſe cœli hauſtum, alium lucis aſpectum. Mores, ſacra, linguæ commercium etiam à Barbaris expeti, quæ ingentia ipſi omiſſuri ſint ſua ſponte, non ob aliud tam calamitoſi, quam quod illis carere coacti eſſent. Se certe rediturum ad penates, & in patriam, tantoque beneficio Regis uſurum. Si quos contubernii, liberorumque, quos ſervitus coëgiſſet agnoſcere, amor detineret, relinquerent, quibus nil

patria

patria carius est. Pauci hujus sententiæ fuere. Ceteros consuetudo, natura potentior, vicit. Consenserunt, petendum esse à Rege, ut aliquam ipsis attribueret sedem. Centum ad hoc lecti sunt; quos Alexander ratus, quod ipse præstare cogitabat, petituros, Jumenta, inquit, assignari, quæ vos veherent, & singulis vestrum mille denarium dari jussi. Cum redieritis in Græciam, præstabo, ne quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi, obortis lacrymis, terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege tristitiæ causam exigente, Euctemon similia iis, quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille non fortunæ solum eorum, sed etiam pœnitentiæ misertus, terna millia denarium singulis dari jussit. Denæ vestes adjectæ sunt, & armenta cum pecoribus ac frumento data, ut coli serique attributus iis ager posset.

6. Postero die convocatos duces copiarum docet, nullam infestiorem urbem Græcis esse, quam regiam veterum Persidis Regum. Hinc illa immensa agmina infusa: hinc Darium prius, deinde Xerxem, Europæ impium intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse majoribus. Jamque Barbari, deserto oppido, qua quemque metus agebat, diffugerant; cum rex phalangem nil cunctatus inducit. Multas urbes refertas opulentia regia partim expugnarat: partim in fidem acceperat. Sed urbis hujus divitiæ vicere præterita. in hanc totius Persidis opes congesserant Barbari: aurum, argentumque cumulatum erat: vestis ingens modus: supellex, non ad usum modo, sed ad ostentationem luxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferro dimicabatur. pro hoste erat qui pretiosiorem occupaverat prædam. Et, cum omnia, quæ reperiebantur, capere non possent (nam res non occupabantur, sed æstimabantur,) lacerabant regias vestes, ad se quisque partem trahentes: dolabris pretiosæ artis vasa cædebant: nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulacrorum membra ut quisque avellerat, trahebat: neque avaritia solum, sed

etiam

etiam crudelitas, in capta urbe grassata est. Auro argentoque onusti, vilia captivorum corpora trucidabant, passimque obvii cædebantur, quos antea pretium sui miserabiles fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte occupaverunt, pretiosissima vestium induti: è muris semet ipsos cum conjugibus ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulo post facturus hostis videbatur, subjecerant ædibus, ut cum suis vivi cremarentur. Tandem suis Rex corporibus, & cultu feminarum abstinere jussit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, prope ut fidem excedat. Ceterum aut de aliis quoque dubitamus, aut credimus in hujus urbis gaza fuisse c & xx millia talenta. ad quæ vehenda (namque ad usus belli secum portare decreverat) jumenta & camelos à Susis & Babylone contrahi jussit. Accessere ad hanc pecuniæ summam captis Pasergadis sex millia talentorum. Cyrus Pasergadum urbem condiderat, quam Alexandro Præfectus ejus Globares tradit. Rex arcem Persepolis, tribus millibus Macedonum præsidio relictis, Nicarthiden tueri jubet. Tyridati quoque, qui gazam tradiderat, servatus est honos quem apud Darium habuerat, magnaque exercitus parte, & impedimentis ibi relictis, Parmenionem, Craterumque præfecit. Ipse cum mille equitibus, peditumque expedita manu, interiorem Persidis regionem, sub ipsum Vergiliarum sidus, petiit: multisque imbribus & prope intolerabili tempestate vexatus, procedere tamen, quo intenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis obsitum nivibus, quas frigoris vis gelu astrinxerat. Locorum squalor & solitudines inviæ fatigatum militem terrebant, humanarum rerum terminos se videre credentem. Omnia vasta, atque sine ullo humani cultus vestigio, attoniti intuebantur, & antequam lux quoque & cœlum ipsos deficerent, reverti jubebant. Rex castigare territos supersedit. Ceterum ipse equo desiliit, pedesque per nivem & concertam glaciem ingredi cœpit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites. Primusque

que Rex dolabra glaciem perfringens, iter sibi fecit. Exemplum Regis ceteri imitati sunt. Tandem propemodum invias sylvas emensi, humani cultus rara vestigia, & passim errantes pecorum greges reperere: & incolæ, qui sparsis tuguriis habitabant, cum se callibus inviis septos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui fugientes sequi non poterant, devios montes & obsitos nivibus petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata, tradidere se Regi. nec in deditos gravius consultum. Vastatis deinde agris Persidis, vicisque compluribus redactis in potestatem, ventum est in Mardorum gentem bellicosissimam, & multum à ceteris Persis cultu vitæ abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos se, ac conjuges, & liberos condunt. Pecorum aut ferarum carne vescuntur. Nec fœminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia sunt. Comæ prominent hirtæ, vestis super genua est, funda vinciunt frontem: hoc & ornamentum capitis, & telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit. Itaque trigesimo die, postea quam à Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque pro cujusque merito dedit. Propemodum omnia, quæ in ea urbe ceperat, distributa.

7. Ceterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permissis quoque & usitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate fœdavit. Hoste & æmulo regni reparante tum cum maxime bellum, nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus, de die inibat convivia, quibus feminæ intererant: non quidem quas violari nefas esset, quippe pellices, licentius quam decebat, cum armato vivere assuetæ. Ex his una Thais, & ipsa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, si regiam Persarum jussisset incendi: exspectare hoc

eos,

eos, quorum urbes Barbari delessent. Ebrio scorto de tanta re referenti sententiam, unus & alter, & ipsi mero onerati, assentiuntur. Rex quoque fuit avidior, quam patientior. Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi faces subdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem regiæ injecit. tum convivæ, & ministri, pellicesque. Multa cedro ædificata erat regia, quæ celeriter igne concepto late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum regiæ ventum est, vident Regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissa igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum habuit regia totius Orientis, unde tot gentes ante jura petebant, patria tot Regum, unicus quondam Græciæ terror, molita mille navium classem, & exercitus, quibus Europa inundata est, contabulato mari molibus, perfossisque montibus, in quorum specus fretum immissum est. Ac ne longa quidem ætate, quæ excidium ejus secuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi: Hujus vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul mœnibus fluxerat: inde urbem fuisse xx stadiis distantem credunt magis, quam sciunt accolæ. Pudebat Macedones tam præclaram urbem à comessabundo Rege deletam esse. Itaque res in serium versa est, & imperaverunt sibi, ut crederent illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, pœnituisse constat, & dixisse: Majores pœnas Persas Græcis daturos fuisse, si ipsum in solio regiaque Xerxis respicere coacti essent. Postero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, duci, triginta talenta dono dedit. Hinc in regionem Mediæ transiit, ubi supplementum novorum militum è Cilicia occurrit. Peditum erant quinque millia, equites mille: utrisque Plato Atheniensis præerat. His copiis auctus, Darium persequi statuit.

8. Ille

8. Ille jam Ecbatana pervenerat, caput Mediæ. Urbem hanc nunc tenent Parthi: eaque æstiva agentibus sedes est. Adire deinde Bactra decreverat: sed veritus ne celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterque mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD. sed jam nullum intervallum adversus celeritatem ejus satis longum videbatur. Itaque prælio magis quam fugæ se præparabat. Triginta millia peditum sequebantur: in quibus Græcorum erant quatuor millia; fide erga Regem ad ultimum invicta. Funditorum quoque & sagittariorum manus quatuor millia expleverat. Præter hos tria millia & ccc equites erant, maxime Bactrianorum. His Bessus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cum hoc agmine Darius paulatim declinavit via militari, jussis præcedere lixis impedimentorum custodibus. Consilio deinde advocato, Si me cum ignavis, inquit, & pluris qualemcumque vitam morte honesta æstimantibus fortuna junxisset, tacerem potius, quam frustra verba consumerem. sed majore quam vellem documento, & virtutem vestram & fidem expertus, magis etiam conniti debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quæ sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugientem persecuti estis. Fides vestra, & constantia, ut Regem me esse credam, facit. Proditores & transfugæ in urbibus meis regnant, non hercule qui tanto honore digni habeantur, sed ut præmiis eorum vestri sollicitentur animi. Meam tamen fortunam quam victoris maluistis sequi: dignissimi, quibus, si ego non possim, Dii pro me gratiam referant; & mehercule referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam ingrata fama, quæ non in cœlum vos debitis laudibus ferat. Itaque, etiamsi consilium fugæ, à qua multum abhorret animus, agitassem, vestra tamen virtute fretus, obviam essem hosti. Quousque enim in regno exulabo, & per fines imperii mei fugiam externum & advenam regem, cum liceat experto belli fortunam aut reparare quæ amisi, aut honesta morte defungi? nisi forte satius est exspectare

victoris

victoris arbitrium, & Mazæi, & Methrenis exemplo, precarium accipere regnum nationis unius, ut jam malit ille gloriæ ſuæ, quam iræ obſequi. Nec Dii ſiverint, ut hoc decus mei capitis, aut demere mihi quiſquam, aut condonare poſſit. nec hoc imperium vivus amittam, idemque erit regni mei, qui & ſpiritus, finis. Si hic animus, ſi hæc lex, nulli non parta libertas eſt: nemo è vobis faſtidium Macedonum, nemo vultum ſuperbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot malorum pariet, aut finem. Equidem quam verſabilis fortuna ſit, documentum ipſe ſum. Nec immerito mitiores vices ejus exſpecto. Sed ſi juſta ac pia bella Dii averſantur, fortibus tamen viris licebit honeſte mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis regna cum memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus ſtipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium claſſes in Græciam miſſas, per tot trophæa Regum, oro, & obteſtor, ut nobilitate veſtra gentiſque dignos ſpiritus capiatis, ut eadem conſtantia animorum, qua præterita toleraſtis, experiamini quidquid deinde ſors tulerit. Me certe in perpetuum, aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

9. Hæc dicente Dario, præſentis periculi ſpecies omnium ſimul corda animoſque horrore perſtrinxerat: nec aut conſilium ſuppetebat, aut vox; cum Artabazus vetuſtiſſimus amicorum, quem hoſpitem fuiſſe Philippi ſæpe diximus, nos vero, inquit, pretioſiſſimam veſtium induti, armiſque quanto maximo cultu poſſumus, adornati, Regem in aciem ſequemur. ea quidem mente, victoriam ut ſperemus, mortem non recuſemus. Aſſenſu excepere ceteri hanc vocem. Sed Nabarzanes, qui in eodem conſilio erat cum Beſſo, inauditi antea facinoris ſocietate inita, Regem ſuum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere & vincire decreverant: ea mente, ut ſi Alexander ipſos inſecutus foret, tradito Rege vivo, inirent gratiam victoris; magni profecto cepiſſe Darium æſtimaturi. Sin autem eum effugere potuiſſent, interfecto Dario, regnum ſibi occuparent, bellumque renovarent. Hoc parricidium

dium cum diu volutassent, Nabarzanes aditum nefariæ spei præparans, Scio me, inquit, sententiam esse dicturum prima specie haudquaquam auribus tuis gratam: sed medici quoque graviores morbos asperis remediis curant: & gubernator, ubi naufragium timet, jactura, quidquid servari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo; sed ut te, ac regnum tuum, salubri ratione conserves. Diis adversis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis initiis & ominibus opus est. Auspicium & imperium alii trade interim, qui tam diu Rex appelletur, donec Asia decedat hostis. Victor deinde regnum tibi reddat: hoc autem brevi futurum ratio promittit. Bactra intacta sunt. Indi & Sagæ in tua potestate: tot populi, tot exercitus, tot equitum peditumque millia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli moles supersit, quam exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Sæpe tædio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire satis est. Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est, petimus: Præfectum regionis ejus Bessum, Regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus, justo Regi tibi fiduciarium restituet imperium. Haud mirum est. Darium non temperasse animo: quanquam tam impiæ voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, Pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires? strictoque acinace interfecturus videbatur, ni propere Bessus Bactrianique, tristium specie, ceterum si perseveraret, vincturi cicumstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus consecutus, copias, quibus præerant, à cetero exercitu secedere jubent; secretum inituri consilium. Artabazus convenientem præsenti fortunæ sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, cœpit. Ferret æquo animo qualiumcunque, suorum tamen, vel stultitiam, vel

vel errorem. Instare Alexandrum, gravem etiamsi omnes præsto essent; quid futurum si persecuti fugam ipsius, alienentur à Rege; Ea re paruit Artabazo, & quanquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed attonitus mœstitia simul & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quæ nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant: nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Græcorum militum Patron arma capere suos jubet, paratosque esse ad exsequendum imperium. Persæ secesserant. Bessus cum Bactrianis erat, tentabatque Persas adducere, Bactra, & intactæ regionis opulentiam, simulque quæ manentibus instarent pericula, ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, nefas esse deseri Regem. Inter hæc Artabazus omnibus imperatoriis fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circuire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem ægre à Dario impetravit, ut cibum caperet animumque Regis.

10. At Bessus & Nabarzanes, olim agitatum scelus exsequi statuunt, regni capiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majestas est. ad nomen quoque Barbari conveniunt, & pristinæ veneratio fortunæ sequitur adversam. Inflabat impios animos regio cui præerant, armis, virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet. Multitudo juniorum, exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant; inde vires imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis, placuit, per milites Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuncium ad Alexandrum, qui indicaret vivum asservari eum. Si, id quod timebant, proditionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petituri. Ceterum propalam comprehendi Darius non poterat; tot Persarum millibus laturis opem Regi. Græcorum

eorum quoque fides timebatur. Itaque quod non poterant vi, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreverant, & excusare apud Regem consternationem suam. Interim qui Persas solicitarent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant: ruinæ rerum illos subdere capita: in perniciem trahi. cum Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulentia, quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus supervenit, sive Regis jussu, sive sua sponte, affirmans mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitiæ gradum patere apud Regem. Illi lacrymantes, nunc purgare se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, percesque perferret. Sic peracta nocte, sub lucis exortu Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat; titulum solennis officii occulto sceleri præferens. Darius, signo ad eundum dato currum pristino more conscendit. Nabarzanes, ceterique parricidæ procumbentes humi, quem paulo post in vinculis habituri erant, sustinuere venerari: lacrymas etiam pœnitentiæ indices profuderunt. adeo humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotæ, Darium, natura simplicem & mitem, non credere modo quæ affirmabant, sed etiam flere coëgerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit, cum intuerentur, qualem & Regem & virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat.

11. Patron autem Græcorum dux, præcepit suis, ut arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent; ad omne imperium suum parati, & intenti. Ipse currum Regis sequebatur, occasioni imminens alloquendi eum. quippe Bessi facinus præsenserat. Sed Bessus id ipsum metuens, custos verius quam comes, à curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac sæpius sermone revocato, inter fidem timoremque hæsitans, Regem intuebatur. qui ut tandem advertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem percunctari jubet, nunquid ipse velit dicere? Patron, se

 vero,

vero; ſed remotis arbitris, loqui velle cum eo, reſpondit. Juſſuſque propius accedere, ſine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat :) Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum ſuperſumus pauci; omnes fortunæ tuæ comites:& in hoc tuo ſtatu iidem, qui florente te fuimus. Quaſcunque ſedes elegeris,pro patria & domeſticis rebus petituri. Secundæ adverſæque res tuæ copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obteſtor, in noſtris caſtris tibi tabernaculum ſtatue. nos corporis tui cuſtodes eſſe patiaris. Amiſimus Græciam : nulla Bactra ſunt nobis. ſpes omnis in te, utinam & in ceteris eſſet ? Plura dici non attinet. Cuſtodiam corporis tui externus & alienigena non depoſcerem, ſi crederem alium poſſe præſtare. Beſſus quanquam erat Græci ſermonis ignarus, tamen ſtimulante conſcientia, indicium profecto Patronem detuliſſe credebat : & interpretis Græci relato ſermone, exempta dubitatio eſt. Darius autem, quantum ex vultu conſpici poterat,haud ſane territus,percunctari Patrona cauſam conſilii quod afferret, cœpit. Ille non ultra differendum ratus : Beſſus, inquit, & Nabarzanes inſidiantur tibi, in ultimo diſcrimine & fortunæ tuæ & vitæ. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus. Et Patron quidem egregiam conſervati Regis gloriam tulerat. Eludant licet quibus forte ac temere humana negotia volvi agique perſuaſum eſt : equidem æterna conſtitutione crediderim, nexuque cauſarum latentium, & multo ante deſtinatarum, ſuum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe reſpondit : Quanquam ſibi Græcorum militum fides nota ſit, nunquam tamen à popularibus ſuis receſſurum. Difficilius ſibi eſſe damnare, quam decipi. quidquid ſors tuliſſet, inter ſuos perpeti malle, quam transfugam fieri : ſero ſe perire, ſi ſalvum eſſe ſui milites nollent. Patron deſperata ſalute Regis, ad eos, quibus præerat, rediit ; omnia pro fide experiri paratus.

12. At Beſſus occidendi protinus Regis impetum conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum

vivum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, quod perfidi hominis insidias jam Alexandri opes spectantis prudenter cauteque vitasset: donum eum hosti laturum fuisse Regis caput; nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia: sine pignore, sine lare, terrarum orbis exsulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde se, Deosque patrios testes fidei suæ invocanti, Darius vultu assentiebatur: haud dubius quin vera deferrentur à Græcis: sed eo rerum ventum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quam decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat; quibus si credidisset salutem suam, damnata popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito, quam jure violari. Besso tamen insidiarum consilium purganti respondit: Alexandri sibi non minus justitiam, quam virtutem esse perspectam. Falli eos, qui proditionis ab eo præmium exspectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem ultoremque. Jamque nox appetebat, cum Persæ more solito armis positis ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat à Besso) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet, expositisque quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazus, quin transeundum esset in castra Græcorum: Persas quoque periculo vulgato secuturos. Destinatos sorti suæ, & jam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimum illum visuros amplectitur, perfususque mutuis lacrymis, inhærentem sibi avelli jubet: capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut à Rege intueretur, in humum pronum corpus abjecit. Tum vero custodiæ ejus assueti, quos Regis salutem vel periculis vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis, quos jam adventare credebant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quo discederent

non habebant) circumſtantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud atque aliud conſilium animo volutabat. Jamque ſolitudinem, quam paulo ante pro ſolatio petiverat, peroſus, Bubacem vocari jubet: quem intuens, Ite, inquit, conſulite vobis; ad ultimum Regi veſtro (ut decebat) fide exhibita. Ego hic legem fati mei exſpecto. Forſitan mireris quod vitam non finiam: alieno ſcelere quam meo mori malo. Poſt hanc vocem, ſpado gemitu non modo tabernaculum, ſed etiam caſtra complevit. Irrupere deinde alii, laceratiſque veſtibus, lugubri & barbaro ululatu Regem deplorare cœperunt. Perſæ, ad illos clamore perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent, nec quieſcere audebant, ne impie deſerere Regem viderentur. Varius ac diſſonus clamor, ſine duce, ac ſine imperio, totis caſtris referebatur. Beſſo & Nabarzani nunciaverant ſui, Regem à ſemet ipſo interemptum eſſe. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, ſequentibus quos ad miniſterium ſceleris delegerant: & cum tabernaculum intraſſent, quia Regem vivere ſpadones indicabant, comprehendi, vincirique juſſerunt. Rex curru paulo ante vectus, & Deorum, à ſuis, honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus ſervorum ſuorum, in ſordidum vehiculum pellibus undique contectum imponitur. Pecunia Regis, & ſupellex, quaſi jure belli, diripitur: onuſtique præda per ſcelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græciſque militibus, Parthienem petebat; omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Perſæ promiſſis Beſſi onerati, maxime quia nemo alius erat quem ſequerentur, conjunxere ſe Bactrianis, agmen eorum tertio aſſecuti die. Ne tamen honos Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria ſubinde excogitante fortuna. Et ne forte cultu regio poſſet agnoſci, ſordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percunctantibus in agmine monſtrari poſſet. cuſtodes procul ſequebantur.

13. Alexander, audito Darium moviſſe ab Ecbatanis,

nis, omisso itinere, quod patebat in Mediam, fugientem insequi pergit strenue. Tabas oppidum est in Parætacene ultima: quo ubi pervenit, ibi transfugæ nunciant, præcipitem fuga Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene Babylonio: non equidem vinctum Regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum. Rex, ducibus convocatis, Maximum, inquit, opus, sed labor brevissimus superest. Darius haud procul, destitutus à suis, aut vinctus, aut oppressus est. In illo corpore posita est victoria nostra, & tanta res celeritatis est præmium. Omnes pariter conclamant, paratos ipsos sequi: nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen cursus magis quam itineris modo ducit; ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta stadia processit: perventumque erat in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat. Ibi Melon Darii interpres excipitur. corpore æger, non potuerat agmen sequi: & deprehensus celeritate Regis, transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit: sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos Dimachas appellabant, adjungit. Dorso hi graviora arma portabant: ceterum equis vehebantur. cum res locusque posceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt Orsillos & Mythracenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant: nunciabantque, stadia quingenta abesse Persas: ipsos brevius iter monstraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespera, ducibus iisdem, cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset, sequi jussa. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi conjungi ultimis possent. Trecenta stadia processerant, cum occurrit Brocubelus, Mazæi filius, Syriæ quondam Prætor. Is quoque transfuga, nunciabat Bessum haud amplius quam ducenta stadia abesse. Exercitum, utpote qui nihil præcaveret, incompositum inordinatumque procedere: Hyrcaniam videri petituros. si festinaret sequi, palantibus

superventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioqui cupiditatem consequendi transfuga injecerat. Itaque calcaribus subditis, effuso cursu eunt. Jamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis. Jamque conspecti à Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant: nequaquam futuri pares, si Besso tantum animi fuisset ad prælium, quantum ad parricidium fuerat. Namque & numero Barbari præstabant, & robore. Ad hoc, refecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Bessus, & ceteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii assecuti, cœperunt hortari eum, ut conscenderet equum, & se hosti fuga eriperet. Ille Deos ultores adesse testatur, & Alexandri fidem implorans, negat se parricidas velle comitari. Tum vero ira quoque accensi, tela injiciunt in Regem, multisque confossum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerant, duobus servis, qui Regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugæ spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat, aut pavor, dissipabantur. Quingenti tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resisterene melius esset an fugere. Alexander, hostium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: Ipse cum ceteris sequitur: tria ferme millia resistentium occisa sunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abstineretur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darii vehiculum posset: singuli, ut quæque prehenderant, scrutabantur: nec tamen ullum vestigium fugæ Regis extabat. Festinantem Alexandrum vix tria millia equitum persecuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plu-

res

res captivi, quam qui caperent, erant: adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam satis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente decesserant militari via, & errore delata per quatuor stadia, in quadam valle constiterant, æstu simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monstratum à peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit. Ac dum galea haustam aquam sorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixa conspexit. Miratusque confossa potius, quam abacta esse, semivivi hominis corpus, cum propius accessisset, in sordido vehiculo pellibus contecto situm reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus confossum, adhuc tamen spirantem, esse cognovit. Qui applicito captivo, cum civem ex voce cognovisset, id saltem præsentis fortunæ solatium se habere dixit, quod apud intellecturum locuturus esset, nec incassum postremas voces emissurus; Hæcque Alexandro perferri jubet: Se nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis, in matrem, conjugem liberosque suos impensis: iis enim vitam, & pristini status reverentiam dignitatemque concessam: sibi autem à cognatis atque amicis, quibus & regna & vitam dederit, illa omnia erepta esse: precari se, ut illi victori terrarum omnium imperium contingat. Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solum sua, sed exempli, omniumque Regum causa, non negligere, illi cum decorum, tum utile futurum. Jamque deficiens, aquam poposcit: quam allatam postquam bibit, Polystrato, qui eam tulerat: Quisquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum universæ calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam, at referat Alexander: Alexandro vero Dii, pro ejus summa in meos humanitate ac clementia. Cui hoc fidei regiæ unicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem, accepta Polystrati manu, vita destituit. Quibus Alexandro nunciatis, ad corpus demortui perveni-

ens, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosecutus est. demptaque sibi chlamyde, corpus illius contexit: atque regio ornatum cultu, ad matrem Sysigambim, patrio regioque more sepeliendum, atque regiis majorum suorum tumulis inferendum, misit.

QUINTI

QUINTI CURTII
LIBER VI.

BREVIARIUM LIBRI.

1. Prælii inter Lacedæmonios atque Macedones descriptio, & pax ab Alexandro victore Græcis, qui eo absente defecerant, concessa.

2. Alexander bello invictus, otio & delitiis frangitur. unde rumor in castris, qui torpentem excitat.

3. Hortatoria Alexandri ad milites oratio, ut bellum, in Asia inchoatum, persequantur & absolvant.

4. Zioberis miri fluminis descriptio. Alexander Nabarzani per literas salutem quærenti veniam pollicetur. Deinde mari Caspio & Hyrcaniæ proximus, quosdam Darii præfectos recipit in gratiam.

5. Artabazo summa cum animi benevolentia excepto, Græcis qui Darium adjuverant, parcit Alexander, & Mardorum gente debellata, Amazonicæ cujusdam reginæ petitioni satisfacit.

6. Macedones Alexandri offenduntur moribus. qui ut seditionem averteret, ad bellum Besso inferendum mentem convertit. quod & stratagemate inchoat: ac Satibarzanem, quod defecisset, primum persequitur: Barbaros à montibus fortiter depellit; Artacacnam expugnat.

7. Conjurationem in Alexandrum Dymnus Nicomacho, hic per Ceballinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors Dymni, qui ipse sibi manus infert.

8. Amicorum regiorum consilio Philotas Parmenionis filius conjurationis auctor & particeps creditus, capitur ac velato capite in regiam abducitur.

9. De conjuratione, adversus Philotam expostulatoria Alexandri ad milites oratio, coram quibus Philotas adductus, defensionem parat.

10. Apologetica Philotæ oratio, qua conjurationis accusationem prolixe refellit.

11. Concio à quodam Belone accensa, in Philotam surgit. Is paulo post, ut se cruciatibus liberaret, ficta conjurationis circumstantias aperit. cumque aliis qui accusantur, saxis à Nicomacho obruitur.

PUgnæ discrimen immisit; obtruncatisque qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Cœperant fugere victores, & donec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed ut primum locus, in quo stare posset, fuit, æquis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios Rex eminebat, non armorum modo & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undiq; nunc cominus nunc eminus petebatur, diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec hasta femora perfossa, plurimo sanguine effuso, destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, jactationem vulnerum haud facile tolerantem. Nec tamen omisere Lacedæmonii pugnam, & ut primum sibi quam hosti æquiorem locum capere potuerunt, densatis ordinibus effusi, fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse, memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedæmonii vetera, Macedones præsentia decora intuebantur. Illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmoniis dux, Macedonibus locus deerat. Dici quoq; unius tam multiplex casus, modo spem, modo metum, utriusque partis augebat. velut de industria inter fortissimos viros certamen æquante fortuna. Ceterum angustiæ loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Spectabant ergo plures quam inierant prælium: & qui extra teli jactum erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens, pedem deinde referre cœpit urgente hoste, ac aperte fugere. Insequebatur dissipatos victor, & emensus omne spatium quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequebatur. Ille, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit, deponi se jussit: expertusque membra, an impetum animi sequi possent, postquam deficere sensit, poplitibus semet excepit: galeaque strenue sumpta, clypeo protegens corpus,

corpus, hastam dextra vibrabat: ultro vocans hostem, si quis jacenti spolia demere auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congredi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixa est: qua ex vulnere evulsa, inclinatum ac deficiens caput clypeo paulisper excepit. Deinde, linquente spiritu pariter ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia & CCCL. ex Macedonibus haud amplius CIↃ. Ceterum vix quisquam, nisi saucius, revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modo, sociosque ejus, sed etiam omnia qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus: sed bellum finire cupienti, opus erat decipi. & quanquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quam quas Præfecti modus caperet, metuebat. quippe Alexander hostes vinci voluerat; Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem indignabatur; suæ demptum gloriæ existimans, quicquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitrum victoriæ: sed concilium Græcorum, quid fieri placeret, consulit. A quo Lacedæmonii, nihil aliud, quam ut oratores mittere ad Regem liceret, precati, non gravatæ veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt; Megalopolitanis, quorum urbs erat obsessa à defectione, Achæis & Ætolis DXX talenta dare jussis. Hic fuit exitus belli, quod repente ortum, prius tamen finitum est, quam Darium Alexander apud Arbella superaret.

2. Sed ut primum instantibus curis laxatus est animus, militarium rerum, quam quietis otiique patientior, excepere eum voluptates: & quem arma Persarum non fregerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotandi pervigilandique insana dulcedo; ludique & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem: quem æmulatus quasi potiorem suo, ita popularium animos oculosque pariter offendit, ut à plerisque amicorum pro hoste haberetur. tenaces quippe disciplinæ

disciplinæ suæ, solitosque parco ac parabili victu ad implenda naturæ desideria defungi, in peregrina & victarum gentium mala impulerat. Hinc sæpius comparatæ in caput ejus insidiæ, secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor; ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, ceteraque his similia, quæ deinde dicentur. Igitur cum intempestivis conviviis dies pariter noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos è Græcia excitaverat, turba. quippe captivæ feminarum jubebantur suo ritu canere inconditum & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam Rex ipse conspexit mœstiorem quam ceteras, & producentibus eam verecunde reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat. Dejectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velato, suspicionem præbuit Regi, nobiliorem esse, quam ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata quænam esset, neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio ejus genitam esse respondit: uxorem Histaspis fuisse. Propinquus hic Darii fuerat; magni & ipse exercitus Prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiæ pristini moris hærebant. Itaque fortunam regia stirpe genitæ, & tam celebre nomen reveritus, non dimitti modo captivam, sed etiam restitui ei suas opes jussit; virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni, ut omnes captivos in regiam juberet adduci. Ubi singulorum nobilitate spectata, secrevit à vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt. inter quos repertus est Oxatres Darii frater, non illius fortuna, quam indole animi sui clarior. XXVI millia talentum proxima præda redacta erant: è queis XII millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa custodum fraude subtracta est. Oxydates erat nobilis Perses, qui à Dario capitali supplicio destinatus, cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapiam Mediæ attribuit, fratremque Darii recepit in cohortem amicorum; omni vetustæ claritatis honore

honore servato. Hinc in Parthienem pervuentum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphratem & Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrem ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europa, & in Asia. Qui super Bosphorum colunt, ascribuntur Asiæ. At qui in Europa sunt, à lævo Thraciæ latere ad Borysthenem, atque inde ad Tanaïm, alium amnem, recta plaga pertinent. Tanaïs Europam & Asiam medius interfluit: nec dubitatur quin Scythæ, qui Parthos condidere, non à Bosphoro, sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatompylos, condita à Græcis. Ibi stativa Rex habuit, commeatibus undique advectis. Itaque rumor otiosi militis, viritim sine auctore percrebuit, Regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula, & itineri sarcinas aptant. signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castris tumultus, hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perfertur ad Regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Græci milites, redire jussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena millia dono dederat. Ipsis quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secus quam per erat, territus Alexander, qui Indos atque ultima Orientis peragrare statuisset, Præfectos copiarum in Prætorium contrahit, obortisque lacrymis, ex medio gloriæ spatio revocari se, victi magis quam victoris fortunam in patriam relaturum, conquestus est: nec sibi ignaviam militum obstare, sed Deorum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium admovissent, paulo post in eandem cum majore laude famaque redituris. Tum vero pro se quisque operam suam offerre, difficillima quæque poscere, polliceri militum quoque obsequium, si animos eorum leni & apta oratione permulcere voluisset. Nunquam infractos & abjectos recessisse, quoties ipsius alacritatem & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi vulgi

aures

aures præparent sibi. Satisque omnibus, quæ in rem videbantur, compositis: vocari ad concionem exercitum jussit, apud quem talem orationem habuit:

3. Magnitudinem rerum, quas gessimus, milites, intuentibus vobis, minime mirum est, & desiderium quietis, & satietatem gloriæ occurrere. ut omittam Illyrios, Triballos, Bœotiam, Thraciam, Spartam, Achæos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui. Ecce orsi bellum ad Hellespontum, Jonas, Æolidem servitio Barbariæ impotentis exemimus. Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphiliam, Pisidias, Ciliciam, Syriam, Phœnicen, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem, habemus in potestate. Plures provincias complexus sum, quam alii urbes ceperunt. & nescio an enumeranti mihi quædam ipsarum rerum multitudo subduxerit. Itaque, si crederem satis certam esse possessionem terrarum quas tanta velocitate domuimus, ego vero, milites, ad penates meos, ad parentem sororesque & ceteros cives, vel renitentibus vobis, erumperem, ut ibi potissimum parta vobiscum laude & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoriæ præmia expectant, liberorum, conjugum, parentumque lætitia, pax, quies: rerum, per virtutem partarum, secura possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario imperio, adhuc jugum ejus rigida cervice subeuntibus Barbaris, tempore, milite opus est, dum mitioribus ingeniis imbuuntur, & efferatos mollior consuetudo permulcet. Fruges quoque maturitatem statuto tempore exspectant. adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescunt. Quid? creditis, tot gentes alterius imperio ac nomine assuetas, non sacris, non moribus, non commercio linguæ nobiscum cohærentes, eodem prælio domitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis continentur, non suis moribus; & qui præsentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis, quæ fuerunt in ditione Darii. Hyr-

caniam

aniam Nabarzanes occupavit. Bactra non solum possidet parricida Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahæ, Massagetæ, Sacæ, Indi, sui juris sunt. Omnes hi simul, si terga nostra viderint, sequentur. Illi enim ejusdem nationis sunt, nos alienigenæ & externi. Suis autem quique parent placidius, etiam cum is præest, qui magis timeri potest. Proinde aut quæ cepimus, omittenda sunt; aut quæ non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, milites, nihil quod nociturum est, medici relinquunt: sic nos, quidquid obstat imperio, recidamus. Parva sæpe scintilla contempta, magnum excitavit incendium. Nil tuto in hoste despicitur: quem spreveris, valentiorem negligentia facies. Ne Darius quidem hæreditarium Persarum accepit imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoæ castrati hominis admissus: ne vos magno labore credatis Bessum vacuum regnum occupaturum. Nos vero peccavimus, milites, si Darium ob hoc vicimus, ut servo ejus traderemus imperium: qui ultimum ausus scelus, Regem suum etiam externæ opis egentem, certe cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit: ad ultimum, ne à nobis conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem cruci affixum videre festino, omnibus Regibus gentibusque fidei, quam violavit, meritas pœnas solventem. At hercule, si mox eundem Græcorum urbes, aut Hellespontum vastare nunciatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia vestræ occupasse victoriæ? Tunc ad repetendas res festinabitis: tunc arma capietis. Quanto autem præstaret territum adhuc, & vix mentis suæ compotem, opprimere? Quatridui nobis iter superest, qui tot proculcavimus nives, tot amnes superavimus, tot montium juga transcurrimus: non mare illud, quod exæstuans iter fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Ciliciæ fauces, & angustiæ includunt. plana omnia & prona sunt. In ipso limine victoriæ stamus. Pauci nobis fugitivi, & domini sui interfectores supersunt. Egregium mehercule opus, & inter prima gloriæ vestræ numerandum,

dum, posteritati famæque tradetis: Darii quoque hostis, finito post mortem ejus odio, parricidas esse vos ultos: neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint, vos pia bella suscipere; & Bessi sceleri, non nomini suo irasci?

4. Summa militum alacritate, jubentium quocunque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec Rex moratus impetum. tertioque per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat; Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis, ut ab incursione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigyum impedimenta,& modico præsidio dato,campestri itinere ducere jubet. Ipse cum phalange & equitatu CL stadia emensus, castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus præaltis densisque arboribus umbrosum est, pingue vallis solum rigantibus aquis, quæ ex petris eminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Zioberis amnis effunditur, qui tria fere stadia in longitudinem universus fluit: deinde saxo, quod alveolum interpolat, repercussus, duo itinera velut dispensatis aquis aperit. Inde torrens & saxorum per quæ incurrit asperitate violentior, terram præceps subit. Per CCC stadia conditus labitur, rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior. Quippe in latitudinem XIII stadiorum diffunditur, rursusque angustioribus coërcitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen est. Incolæ affirmabant, quæcunque dimissa essent in cavernam, quæ propior est fonti, rursus, ubi aliud os amnis aperit, existere. Itaque Alexander duos tauros, qua subeunt aquæ terram,præcipitari jubet: quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre qui missi erant ut exciperent. Quartum jam diem eodem loco quietem militi dederat,cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accipit. quarum sententia hæc erat: Se Dario non fuisse inimicum, imo etiam, quæ credidisset utilia esse,

ſe, ſuaſiſſe: & quia fidele conſilium Regi dediſſet, prope occiſum ab eo. Agitaſſe Darium, cuſtodiam corporis ſui contra jus faſque peregrino militi tradere, damnata popularium fide, quam per ducentos & triginta annos inviolatam Regibus ſuis præſtitiſſent. Se in præcipiti & lubrico ſtantem, conſilium à præſenti neceſſitate reperiſſe. Darium quoque, cum occidiſſet Bagoam, hac excuſatione ſatisfeciſſe popularibus, quod inſidiantem interemiſſet. Nihil eſſe miſeris mortalibus ſpiritu carius. Amore ejus ad ultima eſſe propulſum: ſed ea magis eſſe ſecutum, quæ coëgiſſet neceſſitas, quam quæ optaſſet. In communi calamitate ſuam quemque habere fortunam. Si venire ſe juberet, ſine metu eſſe venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos à Deo falli non ſolere. Ceterum, ſi, cui fidem daret, videretur indignus, multa exſilia patere fugienti. Patriam eſſe ubicunque vir fortis ſedem elegerit. Nec dubitavit Alexander fidem, quo Perſæ modo accipiebant, dare, inviolatum, ſi veniſſet, fore. Quadrato tamen agmine & compoſito ibat: ſpeculatores ſubinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: phalanx eam ſequebatur: poſt pedites erant impedimenta: & gens bellicoſa, & natura ſitus difficilis aditu, curam Regis intenderat. Namque perpetua vallis jacet, uſque ad mare Caſpium patens. Duo terræ ejus veluti brachia excurrunt: media fluxu modico ſinum faciunt, Lunæ maxime ſimilem, cum eminent cornu nondum totum orbem ſidere implente. Cercetæ, Moſſyni, & Chalybes, à læva ſunt. Ab altera parte Leucoſyri, & Amazonum campi. & illos qua vergit ad ſeptentrionem; hos ad occaſum converſa proſpectat. Mare Caſpium dulcius ceteris, ingentis magnitudinis ſerpentes alit. piſcium longe diverſus ab aliis color. quidam Caſpium, quidam Hyrcanum appellant. Alii ſunt, qui Mæotim paludem in id cadere putant, & argumentum afferunt, aquam, quo dulcior ſit quam cetera maria, infuſo paludis humore miteſcere. A Septentrione ingens in litus mare incumbit, longeque agit fluctus, ſed

magna parte exæstuans stagnat. Idem alio cœli statu recipit in se fretum, eodemque impetu, quo effusum est, relabens, terram naturæ suæ reddit. & quidam credidere non Caspium mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere. cujus fastigium (ut supra dictum est) perpetua valle submittitur. Hinc Rex viginti stadia processit, semita propemodum invia, cui silva imminebat, torrentesque & eluvies iter morabantur. nullo tamen hoste obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum est. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur, & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cujus folia multo melle tinguntur: sed nisi Solis ortum incolæ occupaverint, vel modico tepore succus extinguitur. Triginta hic stadia processerat, cum Phrataphernes ei occurrit, seque, & eos, qui post Darii mortem profugerant, dedens. Quibus benigne exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus & Erigonus occurrunt; Præfectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experiendi clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapim. exsul hic regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit.

5. Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cum Artabazus, quem Dario fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darii, ac suis liberis, modicaque Græcorum militum manu, occurrit. dextram venienti obtulit Rex. Quippe & hospes Philippi fuerat, cum, Ocho regnante, exularet, & hospitii pignora in Regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus. Tu quidem, inquit, Rex perpetua felicitate floreas. Ego ceteris lætus hoc uno torqueor, quod præcipiti senectute diu frui tua bonitate non possum. xc & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis admovit, precatus ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus

bus iter plerumque faciebat. Tunc admoveri sibi & Artabazo equos jussit, ne ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Deinde ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat, convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmoniis quoque fides daretur, respondent, se quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium, quo victo applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omissis sponsionum fideique pignoribus, venire eos jussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Atheniensis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata, gladio se transfigit. Ceteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri seipsos permittunt; mille & D. milites erant. Præter hos legati ad Darium missi xc. In supplementum distributus miles, ceteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam jussit. Mardorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aspera, & latrociniis assueta. Hæc sola nec legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invicta manu comitante procedit. Noctu iter fecerat, & prima luce hostis in conspectu erat: tumultus magis quam prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugiunt, proximique vici ab incolis deserti capiuntur: Interiora regionis ejus haud sane adire sine magna vexatione exercitus poterant. Juga montium, præaltæ sylvæ, rupesque inviæ sepiunt: ea, quæ plana sunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores densæ sunt ex industria consitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inserunt terræ. Inde velut ex alia radice lætiores virent trunci. Hos qua natura fert, adolescere non sinunt. Quippe alium alii quasi nexu conserunt; qui ubi multa fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occulti ramorum velut laquei, perpetua sepe iter cludunt. Uno ratio erat, cædendo aperire

rire saltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi nudaverant stipites; & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes, lento vimine frustrabantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta subire soliti, tum quoque intraverant saltum, occultisque telis hostem lacessebant. Ille venantium modo latibula scrutatus, plerosque confodit: ad ultimum circuire saltum milites jubet, ut, si qua pateret, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalum vocabant,) quem Alexander non eodem, quo ceteras pecudes, animo æstimabat. Namque ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium: & Regem, cum vellet ascendere, sponte sua genua submittens, excipiebat, credebaturque sentire quem veheret. Majore ergo, quam decebat, ira simul ac dolore stimulatus, equum vestigari jubet, & per interpretem pronunciari, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hac denunciatione territi, cum ceteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, cædi sylvas jubet, aggestaque humo è montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantulum altitudinis opus creverat, cum Barbari, desperato regionem quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex obsidibus acceptis, Phradati tradere eos jussit. Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum. Jamque ad urbem Hyrcaniæ, in qua regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes accepta fide occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiæ: cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assuevit, ejusque maxime precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermodoonta amnem, Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem & Phasim amnem imperitantem. Hæc cupidine visendi Regis accensa, finibus regni sui excessit: & cum haud procul

procul abesset, præmisit indicantes, venisse reginam, adeundi ejus cognoscendique avidam. Protinus facta potestate veniendi, ceteris jussis subsistere, CCC feminarum comitatu processit. Atque ut primum Rex in conspectu fuit, equo ipsa desiliit, duas lanceas dextra præferens. Vestis non toto Amazonum corpori obducitur: nam læva pars ad pectus est nuda, cetera inde velantur: nec tamen sinus vestis, quam nodo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus facilius intendant, & tela vibrent. Interrito vultu Regem Thalestris intuebatur: habitum ejus haudquaquam rerum famæ parem oculis perlustrans. Quippe omnibus barbaris in corporum majestate veneratio est; magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignata est. Ceterum interrogata, num aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos se venisse; dignam ex qua ipse regni generaret hæredes. Fœminei sexus se retenturam; marem reddituram patri. Alexander, an cum ipso militare vellet, interrogat. & illa, causata sine custode regnum reliquisse, petere perseverabat, ne se irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerem feminæ cupido, quam Regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. Tredecim dies in obsequium desiderii ejus absumpti sunt. Tum illa regnum suum, Rex Parthienem, petiverunt.

6. Hic vero palam cupiditates suas solvit: continentiamque & moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam ac lasciviem vertit. Patrios mores, disciplinamque Macedonum Regum salubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens, Persicæ regiæ par Deorum potentiæ fastigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos ipsum, paulatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuere, & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circundedit,

dit, vestemque Persicam sumpsit: ne omen quidem veritus, quod à victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et ille, se quidem Persarum spolia gestare dicebat; sed cum illis quoque mores induerat: superbiamque habitus, animi insolentia sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris annuli gemma obsignabat: iis, quas in Asiam scriberet, Darii annulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero & equites, unaque principes militum, aspernantes quidem, sed recusare non ausos, Persicis ornaverat vestibus. Pellices c c c. & LX. totidem quot Darii fuerant, regiam implebant, quas spadonum greges, & ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Hæc luxu, & peregrinis infecta motibus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam aversabantur: totisque castris unus omnium sensus ac sermo erat, plus amissum victoria, quam bello quæsitum esse. Tum maxime vinci ipsos, dedique alienis moribus & externis: tantæ moræ pretium, domos quasi in captivo habitu reversuros: pudere jam sui Regem, victis quam victoribus similiorem, ex Macedoniæ Imperatore Darii Satrapen factum. Ille non ignarus, & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate donisque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur, ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportune alebatur. Namque Bessus, veste regia sumpta, Artaxerxem appellari se jusserat, Scythasque & ceteros Tanaïs accolas contrahebat. Hæc Satibarzanes nunciabat. quem receptum in fidem, regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum grave spoliis apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferri jussit in medium. Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Exspectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus, jumenta jussit abduci, suisque primum sarcinis face subdita, ceteras incendi præcepit. Flagrabant ex-

urentibus

urentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hostium raperent, sæpe flammas restinxerant, nullo sanguinis pretium audente deflere, cum regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habilesque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potius quam disciplinæ fecisse jacturam. Igitur Bactrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes mœstus, cupiebat quidem subsistere, funeri affuturus, sed penuria commeatuum festinare cogebat. Itaque Philotas cum duobus millibus & DC. relictus, ut justa fratri persolveret: ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literæ ei afferuntur à finitimis Satraparum. è quibus cognoscit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu: ceterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse præfecisset, defecisse ab eo. Itaque quanquam Besso imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus; levem armaturam, & equestres copias educit: totaque nocte strenue facto itinere, improvisus hosti supervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures subito contrahi poterant) Bactra perfugit: ceteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, qua spectat Occidentem. eadem, qua vergit ad Orientem, leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta & duo stadia comprehendit. In vertice herbidus campus in hoc multitudinem imbellem considere jubent. Ipsi, qua rupes erat, arborum truncos & saxa obmoliuntur. XIII millia armata erant. In horum obsidionem Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat. Et quia longius eum abesse cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo repurgari jubet, quicquid ingredi possent: deinde ut occurrebant inviæ cautes præruptæque rupes, irritus labor videbatur obstante natura. Ille, ut erat animi semper obluctantis difficultatibus, cum & progredi

gredi arduum, & reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud atque aliud (ut solet, ubi prima quæque damnamus) subjiciente animo: hæsitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggeri alias arbores jubet, & igni dari alimenta: celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit: flammam in ora hostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cœlum. Sonabant incendio sylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant. Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere tentabant: sed qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur cæde consumpti sunt. Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere se; quidam manibus hostium se obtulerunt; pauci semiustulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obsidebat, rediit. Ille, omnibus præparatis, Regis exspectabat adventum, captæ urbis titulo (sicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet: ipsoque aspectu territi Barbari, è muris supinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectionis auctorem reservaret, supplicibus semet dedentibus parceret. Rex, data venia, non obsidionem modo solvit, sed omnia sua incolis reddidit. Ab hac urbe digresso, supplementum novorum militum occurrit. Zoïlus D equites ex Græcia adduxerat: tria millia Illyrico Antipater miserat. Thessali equites c & xxx cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia & DC, peregrinus miles, advenerant: ccc equites gentis ejusdem sequebantur. Hac manu adjecta Drangas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaëntes, sceleris in Regem suum particeps Besso. Is suppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

7. Jam nonum diem stativa erant, cum externa vi non

non tutus modo Rex, ſed invictus, inteſtino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem auctoritatis & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obſequio uni ſibi dediti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perſpici poterat, ſimilis attonito, remotis arbitris cum juvene ſeceſſit in templum; arcana ſe & ſilenda afferre præfatus: ſuſpenſumque exſpectatione, per mutuam caritatem & pignora utriuſque animi rogat, ut affirmet jurejurando, quæ commiſiſſet, ſilentio eſſe tecturum. Et ille ratus, nihil quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præſentes Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem inſidias Regi comparatas, ſeque ejus conſilii fortibus viris & illuſtribus eſſe participem. Quibus juvenis auditis, ſe vero fidem in parricidio dediſſe conſtanter abnuit, nec ulla religione, ut ſcelus tegat, poſſe conſtringi. Dymnus & amore & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans, orare primum ut particeps conſilii operiſque fieret. Si id ſuſtinere non poſſet, attamen ne proderet ſe, cujus erga ipſum benevolentiæ præter alia hoc quoque haberet fortiſſimum pignus, quod caput ſuum permiſiſſet fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum averſari ſcelus perſeverantem, metu mortis terret; ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Alias deinde effœminatum, & muliebriter timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque regnum quoque, verſabat animum tanto facinore procul abhorrentem: strictum deinde gladium modo illius, modo ſuo admovens jugulo, ſupplex idem & infeſtus expreſſit, ut tandem non ſolum ſilentium, ſed etiam operam polliceretur. namque abunde conſtantis animi; & dignus qui pudicus eſſet, nihil ex priſtina voluntate mutaverat: ſed captum Dymni amore ſimulabat nihil recuſare. Sciſcitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei ſocietatem iniſſet. Plurimum referre quales viri tam memorabili operi admoturi manus eſſent. Ille & amore & ſcelere male ſanus, ſimul gratias agit, ſimul gratulatur, quod fortiſſimis juve-

juvenum non dubitasset se jungere, Demetrio corporis custodi, Peucolao, Nicanori. Adjicit his Aphobetum, Loceum, Dioxenum, Archepolim, & Amyntam. Ab hoc sermone dimissus Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quae acceperat, defert. Placet ipsum subsistere in tabernaculo, ne si regiam intrasset, non assuetus adire Regem, conjurati proditos se esse rescisscerent. Ipse Ceballinus ante vestibulum regiae (neque enim propius aditus ei patebat) consistit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Forte ceteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum quam ob causam, substiterat in regia. Huic Ceballinus ore confuso magnae perturbationis notas prae se ferens, aperit quae ex fratre compererat, & sine cunctatione nunciari Regi jubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus consumpto sermone, nihil eorum quae ex Ceballino cognoverat, nunciat. Sub vesperam eum prodeuntem in vestibulo regiae excipit juvenis, an mandatum exsecutus foret, requirens. Ille non vacasse sermoni suo Regem causatus, discessit. Postero die Ceballinus venienti in regiam praesto est. Intrantemque admonet pridie communicatae cum ipso rei. Ille curae sibi esse respondit: ac ne tum quidem Regi, quae audierat, aperit. Coeperat Ceballino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili juveni (Metron erat ei nomen) super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abscondito, protinus Regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset, ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, Habeo te, inquit, incolumem ex impiorum manibus ereptum. Percunctatus deinde Alexander quae noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque instititit quaerere, quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, jam tertium esse: existimans haud incorrupta fide tanto post deferre quae audierat,

dierat, vinciri eum jussit. Ille clamitare cœpit, eodem temporis momento, quo audisset, ad Philotam decurrisse: ab eo percontaretur. Rex item quærens, an Philotam adisset, an institisset ei, ut perveniret ad se; perseverante eo affirmare quæ dixerat; manus ad cœlum tendens, manantibus lacrymis, hanc sibi à carissimo quondam amicorum relatam gratiam querebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus quam ob caussam accerseretur à Rege, gladio, quo forte erat cinctus, graviter se vulnerat: occursuque satellitum inhibitus, perfertur in regiam. Quem intuens Rex: Quod, inquit, in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum regno dignior Philotas me quoque ipso videretur? Illum jam defecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque à conspectu Regis averso, subinde collapsus extinguitur. Rex, Philota venire in regiam jusso, Ceballinus, inquit, ultimum supplicium meritus, si in caput meum præparatas insidias biduo texit, hujus criminis reum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo propriore gradu amicitiæ me contingis, hoc majus est dissimulationis tuæ facinus: & ego Ceballino magis, quam Philotæ id convenire fateor. Faventem habes judicem, si quod admitti non oportuit, saltem negari potest. Ad hæc Philotas, haud sane trepidus, si animus vultu æstimaretur; Ceballinum quidem scorti sermonem ad se detulisse, sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse respondit: veritum ne jurgium inter amatorem & exoletum non sine risu aliorum detulisset. Cum Dymnus interemerit se ipsum, qualiacunque erant, non fuisse reticenda; complexusque Regem, orare cœpit, ut præteritam vitam potius quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facile dixerim, crediderimne ei Rex, an altius iram suppresserit, dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit, & contemptum magis quam celatum indicium esse, videri sibi dixit.

8. Advocato tamen concilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine exposuit.

posuit. Erat Craterus regi carus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus. Neque ignorabat, sæpe Alexandri auribus nimia jactatione virtutis atque operæ gravem fuisse, & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ tamen, suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciem, Utinam, inquit, in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses: suasissemus, si Philotæ velles ignoscere, paterere potius ignorare eum, quantum deberet tibi, quam usque ad mortis metum adductum, cogeres potius de periculo suo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poterit: tu non semper Philotæ poteris ignoscere. Nec est quod existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, venia posse mutari. Scit eos, qui misericordiam consumpserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiam si ipse, vel pœnitentia, vel beneficio tuo victus, quiescere volet, patrem ejus Parmenionem, tanti ducem exercitus & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigium positum, scio non æquo animo salutem filii sui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruisse mortem, confiteri pudet. Superest, ut malit videri injuriam accepisse, quam vitam. Proinde scio, tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus. Latus à domesticis hostibus muni. Hos si submoves, nihil metuo ab externo. Hæc Craterus nec ceteri dubitabant, quin conjurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modo, sed ex ultima plebe, auditis quæ ad eum delata erant, non protinus ad Regem fuisse cursurum? Nec Cebalini quidem exemplo; qui ex fratre comperta ipsi nunciasset. Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum, simulasse etiam non vacasse sermoni suo Regem, ne index alium internuncium quæreret. Nicomachum religione quoque Deum adstrictum, conscientiam suam exonerare properasse.

Philotam,

Philotam, consumpto per ludum jocumque pene toto die, gravatum esse pauca verba ad caput Regis pertinentia tam longo & forsitan supervacuo inserere sermoni. At enim non credidisse talia deferentibus pueris. cur igitur extraxisset biduum, tanquam indicio haberet fidem? Dimittendum fuisse Ceballinum, si delationem ejus damnabat. In suo quemque periculo magnum animum habere: cum de salute Regis timeretur, credulos esse debere: vana quoque deferenteis admittere. Omnes igitur quæstionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex, admonitos ut consilium silentio premerent, dimittit. Pronunciari deinde iter in posterum diem jubet, ne qua novi initi consilii daretur nota. Invitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsi epulas: & non cœnare modo, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in regiam coëunt Hephæstion, & Craterus, & Cœnus, & Erigyus. Hi ex amicis. Ex armigeris autem, Perdiccas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus dispositi equites, itinera quoque obsidere jussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magnisque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat regiam. Huic decem satellites traduntur, quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios conjuratos comprehendendos distributi sunt: Attarras cum trecentis ad Philotam missus, clausum aditum domus moliebatur, L juvenum promptissimis stipatus. Nam ceteros cingere undique domum jusserat, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum, sive securitate animi, sive fatigatione resolutum, somnus oppresserat: quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso cum injicerentur catenæ: Vicit, inquit, bonitatem tuam, Rex, inimicorum meorum acerbitas. Nec plura locutum, capite velato, in regiam abducunt. Postero die Rex edixit, omnes armati coirent. Sex millia fere mili-

 tum

tum venerant, præterea turba lixarum calonumque impleverant regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset à vulgo, quam Rex allocutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus. in pace erat vulgi. nihil potestas Regum valebat, nisi prius valuisset auctoritas. Igitur primum Dymni cadaver infertur, plerisque quid patrasset, quoque casu extinctus esset, ignaris.

9. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quoque mœstitia exspectationem haud parvam fecerat. Diu dimisso in terram vultu, attonito stupentique similis stetit. Tandem recepto animo, Pene, inquit, milites, paucorum hominum scelere vobis ereptus sum. Deum providentia & misericordia vivo: conspectusque vester venerabilis coëgit, ut vehementius parricidis irascerer: quoniam spiritus, imo unus vitæ meæ fructus est, tot fortissimis viris & de me optime meritis referre adhuc gratiam posse. Interrupit orationem militum gemitus, obortæque sunt omnibus lacrymæ. Tum Rex: Quanto, inquit, majorem in animis vestris motum excitabo, cum tanti sceleris auctores ostendero, quorum mentionem adhuc reformido, & tanquam salvi esse possit, nominibus abstineo? Sed vincenda est memoria pristinæ caritatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas sileam? Parmenio, illa ætate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum vetustissimus, ducem tanto sceleri se præbuit. Minister ejus Philotas, Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aspicitis, ceterosque ejusdem amentiæ in caput meum subornavit. Fremitus undique indignantium querentiumque tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, & maxime militaris, ubi aut studio agitur, aut ira. Nichomachus deinde, & Metron, & Ceballinus, producti, quæ quisque detulerat, exponunt: nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressa, vox in-

dicum

dicum silentio excepta est. Tum Rex: Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui hujus rei delatum indicium id ipsum suppressit? quod non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem deferens, tormenta non timuit. Ceballinus ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eo, ubi lavabar, irrumperet, Philotas solus nihil timuit, nihil credidit. O magni animi virum: Is de Regis periculo cum moneretur, vultum non mutaret? indicem tantæ rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio facinus, & avida spes regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediæ præest. Ipse apud multos copiarum duces meis præpotens viribus, majora, quam capit, sperat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas: In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo: Vobis salvis orbus esse non possum. Epistolam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem & Philotam scripserat, recitat, haud sane indicium gravioris consilii præferentem. Namque summa ejus hæc erat. Primum vestri curam agite, deinde vestrorum: sic enim, quæ destinavimus, efficiemus. Adjecitque Rex; Sic esse scriptam, ut, sive ad filios pervenisset, à consciis posset intelligi; sive intercepta esset, falleret ignaros. At enim Dymnus, cum ceteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiæ, sed potentiæ indicium est, quod sic ab iis timetur etiam à quibus prodi potest, ut, cum de se fateantur, illum tamen celent. Ceterum Philotam ipsius indicat vita. Hic Amyntæ, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit insidias, socium se, & conscium, adjunxit. Hic Attalo, quo graviorem inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei pro jure tum familiaris usus atque amicitiæ, qualis sors edita esset Jovis Ammonis oraculo; sustinuit rescribere mihi, Se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem: ceterum misereri eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui modum hominis excederet. Hæc sunt etiam

 animi,

animi, pridem alienati à me, & invidentis gloriæ meæ, indicia: quæ equidem, milites, quamdiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abrumpere, si, in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed jam non verba punienda sunt, linguæ temeritas pervenit ad gladios. Hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit. si ipsum dimisero, quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatui, optimæ exercitus parti, principibus nobilissimæ juventutis, unum præfeci: salutem, spem, victoriam meam, fidei ejus tutelæque commisi: patrem in idem fastigium, in quo me ipsi posuistis, admovi. Mediam, qua nulla opulentior regio est, tot civium sociorumque millia, imperio ejus ditionique subjeci. Unde præsidium petieram, periculum exstitit. Quam feliciter in acie occidissem, potius hostis præda, quam civis victima? Nunc servatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis identidem à me, milites, petere, ut saluti meæ parcam. Ipsi mihi præstare potestis, quod suadetis ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio: invitis vobis salvus esse nolo: volentibus, non possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum jussit induci. Facile apparebat, motos esse tam miserabili habitu, non sine invidia paulo ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant, sciebant, Regis interfuisse convivio: repente non reum modo, sed etiam damnatum: imo vinctum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti ducis, tam clari civis fortuna, qui modo duobus filiis Hectore & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinantem ad misericordiam concionem rursus aspera in Philotam oratione commovit: Proditos eos esse Barbaris: neminem ad conjugem suam, neminem in patriam & ad parentes fuisse rediturum: velut truncum corpus, dempto capite, sine spiritu, sine nomine, in aliena terra ludibrium hostis futuros. Haudquaquam pro re ipsius Amyntæ

oratio

oratio grata Regi fuit, quod conjugum, quod patriæ admonitos, pigriores ad cetera munia exſequenda feciſſet. Tunc Cœnus, quanquam Philotæ ſororem matrimonio ſecum conjunxerat, tamen acrius quam quiſquam in Philotam invectus eſt: parricidam eſſe Regis, patriæ, exercitus, clamitans: ſaxumque, quod forte ante pedes jacebat, arripuit, emiſſurus in eum; ut plerique credidere, tormentis ſubtrahere cupiens: ſed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ prius cauſæ debere fieri poteſtatem, nec aliter judicari paſſurum ſe, affirmans. Tum dicere rurſus permiſſus Philotas, ſive conſcientia ſceleris, ſeu periculi magnitudine amens & attonitus, non attollere oculos, non hiſcere audebat. Lacrymis deinde manantibus, linquente animo, in eum, à quo tenebatur, incubuit: abſterſiſque amiculo ejus oculis, paulatim recipiens ſpiritum ac vocem, dicturus videbatur. Jamque Rex intuens eum, Macedones, inquit, de te judicaturi ſunt: quæro, an patrio ſermone ſis apud eos uſurus? Tum Philotas: Præter Macedones, inquit, plerique adſunt, quos facilius, quæ dicam, percepturos arbitror, ſi eadem lingua fuero uſus, qua tu egiſti: non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi poſſet à pluribus. Tum Rex: Ecquid videtis odio etiam ſermonis patrii Philotam teneri? Solus quippe faſtidit eum dicere. Sed ſine, dicat utcunque cordi eſt, dum memineritis, æque illum à noſtro more atque ſermone abhorrere. Atque ita concione exceſſit.

10. Tum Philotas, Verba, inquit, innocenti reperire facile eſt, modum verborum miſero tenere difficile. Itaque inter optimam conſcientiam, & iniquiſſimam fortunam deſtitutus, ignoro quo modo & animo meo & tempori paream. Abeſt quidem optimus cauſæ meæ judex: qui cur me ipſe audire noluerit, non mehercule excogito, cum illi utique, cognita cauſa, tam damnare me liceat, quam abſolvere. Non cognita vero, liberari ab abſente non poſſum, qui à præſente damnatus ſum. Sed quanquam vincti hominis non ſupervacua ſolum, ſed etiam inviſa defenſio eſt, quæ

judicem non docere videtur, sed arguere: tamen,utcunque licet dicere, memet ipse non deseram,nec committam ut damnatus etiam mea sententia videar.Equidem, cujus criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit. Ceballinus plus quam audierat scire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum præterire, quem sequebatur? præsertim cum quærenti socios vel falsò fuerim nominandus, quo facilius qui tentabatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen meum præteriit, ut posset videri socio pepercisse. Nichomachus,quem taciturum arcana de semet ipso credebat, confessus, aliis nominatis, me unum subtrahebat. Quæso, commilitones, si Ceballinus me non adisset, nihil me de conjuratis scire voluisset: num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sane & vivat adhuc, & velit mihi parcere: quid ceteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahent? Maligna calamitas, & vere noxia, cum quis suo supplicio acquiescit pro alio cruciatus. Tot conscii ne in equuleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcit morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen & ad unum revertendum mihi est. Cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc qualecunque est, confessò mihi, ubicunque es, Alexander, remisisti: dexteram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui.Si credidisti mihi, absolutus sum: si pepercisti, dimissus. Vel judicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum à mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore acquiescebam, cum me, malis indormientem meis, inimici vinciendo excitarunt. Unde & parricidæ & proditori tam alti quies somni? scelerati, conscientia obstrepente, cum dormire non possint, agitant eos furiæ, non consummato modo, sed & cogitato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextera tua obtulerat. non timui ne plus alienæ crudelitati apud te

liceret,

liceret, quam clementiæ tuæ. Sed ne te mihi credidiſſe pœniteat, res ad me deferebatur à pucro, qui non teſtem, non pignus indicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, ſi cœpiſſet audiri. Amatoris & ſcorti jurgio interponi aures meas, credidi infelix, & fidem ejus ſuſpectam habui, quod non ipſe deferret, ſed fratrem potius ſubornaret. Timui ne negaret mandaſſe ſe Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuiſſe periculi cauſa. Sic quoque cum læſerim neminem, inveni, qui mallet perire me, quam incolumem eſſe. Quid inimicitiarum creditis excepturum fuiſſe, ſi inſontes laceſſiſſem? At enim Dymnus ſe occidit. Num igitur facturum eum divinare potui? Minime. Ita quod ſolum indicio fidem fecit, id me, cum à Ceballino interpellatus ſum, movere non potuit. At hercule, ſi conſcius Dymno tanti ſceleris fuiſſem, biduo illo proditos eſſe nos, diſſimulare non debui. Ceballinus ipſe tolli de medio nullo negotio potuit. Denique poſt delatum indicium quo periturus eram, cubiculum Regis ſolus intravi, ferro quidem cinctus. Cur diſtuli facinus? An ſine Dymno non ſum auſus? Ille igitur princeps conjurationis fuit, ſub illius umbra Philotas latebam, qui regnum Macedonum affecto! Ecquis è vobis corruptus eſt donis? quem ducem, quem Præfectum impenſius colui? Mihi quidem objicitur, quod ſocietatem patrii ſermonis aſperner, quod Macedonum mores faſtidiam. Sic ego imperio, quod dedignor, immineo! Jam pridem nativus ille ſermo commercio aliarum gentium exolevit; tam victoribus, quam victis, peregrina lingua diſcenda eſt. Non mehercule iſta me magis lædunt, quam quod Amyntas Perdiccæ filius inſidiatus eſt Regi: cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuſo defendere, ſi fratrem Regis non oportuit diligi à nobis. Sin autem in illo fortunæ gradu poſitum etiam venerari neceſſe erat, utrum, quæſo, quod non divinavi, reus ſum? An impiorum amicis inſontibus quoque moriendum eſt? Quod ſi æquum eſt, cur tam diu vivo? ſi injuſtum, cur nunc demum occidor? At enim ſcripſi, Miſereri

me

me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis filium crederet. Fides amicitiæ, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis: vos, quæ sentiebam, ne reticerem, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege. non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis stirpem tacitus agnosceret, quam qui prædicatione jactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est, sit Deus causæ meæ testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon interim. Qui Regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suæ insidiati sunt, latere patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, ne hanc quidem exhibendæ veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi: patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo, cum & ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim, tot modo liberorum parentem, in unico filio acquiescentem, eo quoque orbari, ni ipse in rogum meum imponitur. Ergo, carissime pater, & propter me morieris, & mecum. Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam extinguo. Quid enim me procreabas infelicem adversantibus Diis? an ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit, an senectus tua. Ego in ipso robore ætatis eripior: tibi carnifex spiritum adimet, quem si fortuna exspectare voluisset, natura reposcebat. Admonuit me patris mei mentio, quam timide & cunctanter, quæ Ceballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim cum audisset venenum à Philippo medico Regi parari, deterrere eum voluit epistola scripta, quo minus medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat. Num creditum est patri meo? num ullam auctoritatem ejus literæ habuerunt? Ego ipse quoties, quæ audieram, detuli, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si, & cum indicamus, invisi; & cum tacemus, suspecti sumus, quid facere nos oportet? Cumque unus è circumstantium turba exclamasset, Bene meritis non insidiari: Philotas, Recte, inquit,

inquit, quiſquis es, dicis. Itaque ſi inſidiatus ſum, pœnam non deprecor: & finem facio decendi, quoniam ultima verba gravia ſunt auribus veſtris. Abducitur deinde ab iis qui cuſtodiebant eum.

11. Erat inter duces manu ſtrenuus Belon quidam, pacis artium & civilis habitus rudis: vetus miles, ab humili ordine ad eum gradium, in quo tunc erat, promotus, qui, tacentibus ceteris, ſtolida audacia ferox, admonere eos cœpit, quoties ſuis quiſque diverſoriis, quæ occupaſſent, deturbatus eſſet, ut purgamenta ſervorum Philotæ reciperentur eo unde commilitones expuliſſet: auro argentoque vehicula ejus onuſta totis vicis ſtetiſſe: ac ne in vicinia quidem diverſorii quemquam commilitonum receptum eſſe, ſed per diſpoſitos, quos ad ſomnum habebat, omnes procul relegatos, ne femina illa murmurantium inter ſe, ſilentio verius quam ſono, excitaretur. Ludibrio ei fuiſſe ruſticos homines, Phrygaſque & Paphlagonas appellatos, qui non erubeſceret, Macedo natus, homines linguæ ſuæ per interpretem audire. Cur Hammonem conſuli vellet? eundem Jovis arguiſſe mendacium, Alexandrum filium agnoſcentis ſcilicet veritum ne invidioſum eſſet, quod Dii offerrent. Cum inſidiaretur capiti Regis & amici, non conſuluiſſe eum Jovem. nunc ad oraculum mittere, dum pater ejus ſolicitaretur, qui præſit in Media: & pecunia, quæ ejus cuſtodiæ commiſſa ſit, perditos homines ad ſocietatem ſceleris impellat. Ipſos miſſuros ad oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint; ſed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate Regis optimi perſolvant. Tum vero univerſa concio accenſa eſt, & à corporis cuſtodibus initium factum, clamantibus, diſcerpendum eſſe parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora ſupplicia metueret, haud ſane iniquo animo audiebat. Rex in concionem reverſus, ſive ut in cuſtodia quoque torqueretur, ſive ut diligentius cuncta cognoſceret, conſilium in poſterum diem diſtulit. Quanquam in veſperam inclinabat dies, tamen amicos convocari jubet: & ceteris quidem placebat,

cebat, Macedonum more obrui faxis. Hephæſtion autem, & Craterus, & Cœnus, tormentis veritatem exprimendam eſſe dixerunt: & illi quoque, qui aliud ſuaſerant, in horum ſententiam tranſeunt. Concilio ergo dimiſſo, Hephæſtion cum Cratero & Cœno ad quæſtionem de Philota habendam conſurgunt. Rex, Cratero accerſito, & ſermone habito, cujus ſumma non edita eſt, in intimam diverſorii partem ſeceſſit, remotis arbitris, in multam noctem quæſtionis exſpectavit eventum. Tortores in conſpectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultro: Quid ceſſatis, inquit, Regis inimicum, interfectorem, conſcientem occidere? quid quæſtione opus eſt? Cogitavi, volui. Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum veſtis exuitur, gentium jura, Deos patrios nequidquam apud ſurdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primo quanquam hinc ignis, illinc verbera, jam non ad quæſtionem, ſed ad pœnam ingerebantur, non vocem modo, ſed etiam gemitus habuit in poteſtate. Sed poſtquam intumeſcens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis oſſibus incuſſos ferre non poterat, ſi tormentis adhibituri modum eſſent, dicturum ſe, quæ ſcire expeterent, pollicetur. Sed, finem quæſtioni fore, jurare eos per Alexandri ſalutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit, Dic quid me velis dicere. Illo indignante ludificari, rurſuſque revocante tortores, tempus petere cœpit, dum reciperet ſpiritum, cuncta quæ ſciret indicaturus. Interim equites, nobiliſſimus quiſque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione contingebant, poſteaquam Philotam torqueri fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi inſidiati erant, cum ipſis necarentur: alii ſe interficiunt, alii in devios montes vaſtaſque ſolitudines fugiunt, ingenti per tota caſtra terrore diffuſo: donec Rex, tumultu cognito, legem ſe ſupplicii

conjunctis

conjunctis sontium remittere edixit. Philotas verone an mendacio liberare se à cruciatu voluerit, anceps conjectura est: quoniam & vera confessis, & falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Ceterum, Pater, inquit, meus, Hegelocho quam familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam cum primum Jovis filium se salutari jussit Rex: id indigne ferens ille; Hunc igitur regem agnoscimus, inquit, qui Philippum dedignatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus Regem: incidimus in superbiam, nec Diis, quibus se exæquat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostrone sanguine Deum facimus, qui nos fastidiat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, si viri simus, à Diis adoptabimur. Quis proavum hujus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos ultus est? hic quidem interfectoribus patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit super cœnam; & postero die prima luce à patre accersor. Tristis erat, & me mœstum videbat: audieramus enim quæ solicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur, utrumne vino gravatus effudisset illa, an altiore concepta consilio, accersiri eum placuit, ac venire: eodemque sermone ultro repetito, adjecit, se, sive auderemus duces esse, proximas à nobis partes vindicaturum: sive deesset animus, consilium silentio esse tecturum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur; non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum: Dario vero sublato, præmium Regis occisi Asiam, & totum Orientem interfectoribus esse cessurum. Approbatoque consilio, in hæc fides data est & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil scio: & hæc confessus, intelligo, non prodesse mihi quod prorsus sceleris expers sum. Illi rursus tormentis admotis, cum ipsi quoque hastis os oculosque ejus everberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, expressere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret:

cum

cum diu Bactra retentura Regem viderentur, timuisse respondit, ne pater LXX natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ custos, interim extingueretur, ipsique spoliato tantis viribus, occidendi Regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum præmium haberet in manibus. Repræsentasse consilium; cujus patrem fuisse auctorem si crederent, tormenta, quanquam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi collocuti, satis quæsitum videri, ad Regem revertuntur, qui postero die, & quæ confessus erat Philotas, recitari, & ipsum, quia ingredi non poterat, jussit afferri. Omnia agnoscente eodem, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producitur: multa affirmatione, animique pariter constantia, & vultu abnuens, quidquam sibi in Regem cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in semet ipsum. Cum Philotas, circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul stantem, propius eum jussit accedere. Illo perturbato, & recusante transire ad eum; Patieris, inquit, Demetrium mentiri, rursusque excruciari? Calin vox sanguisque defecerant, & Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur; quia nec à Nicomacho, nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nominatus esset adolescens: qui ut præfectos Regis circumstantes se vidit, Demetrium & semet ipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo à Nicomacho nominatos, more patrio dato signo, saxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander. Quippe Parmenio & Philotas principes amicorum, nisi palam sontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur: post confessionem, Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

QUINTI

QUINTI CURTII
LIBER VII.
BREVIARIUM LIBRI.

1. *Alexander Lyncestem majestatis reum interfici curat, deinde in Amyntam & Simmiam Philotæ amicos inquirit. qui suam innocentiam gravi oratione tuentur.*

2. *Amynta & fratribus in gratiam receptis Polydamas à rege jussus, in Mediam celeriter profectus, Parmenionem interfici curat. Unde indignatio & seditio quæ tandem extinguitur,*

3. *Varios populos sub jugum mittit Alexander, ac septendecim diebus cum exercitu Caucasum superat.*

4. *Bessus de bello adversus Alexandrum, inter epulas consultat, sapientique Cobaris consilio minime acquiescit. Interim Rex Bactra pervenit, ubi de Græcorum defectione & Satibarzane singulari certamine occiso, advenit ei nuncius.*

5. *Exercitus Alexandri siti liberatus Oxum amnem industrie trajicit. Bessus dolò captus ad Alexandrum adducitur. à quo & Darii fratri Oxatri cruci figendus traditur.*

6. *Barbarorum & Macedonum benevolentia varias expugnat urbes. Sed & Alexandriam ad Tanaïm condit amnem, brevissimoque temporis absolvit spatio.*

7. *De bello Scythis inferendo Alexander æger ex vulnere cum suis init consilium. Aristander vates regis voluntati extorum accommodat significata. Menedemus à Spitamene per insidias cum duobus peditum millibus & CCC equitibus à Dahis interficitur: quod callide admodum dissimulat Alexander.*

8. *Dum exercitus ad bellum accingitur, Scytharum legati adveniunt, ac de pace prorsus egregiam ad Alexandrum orationem habent.*

9. *Alexander legatis dimissis Tanaim trajicit: bellum Scythis infert: & cum victis benigne agit.*

10. *Sogdianorum nobilium invictus animus. Bessi supplicium: novo milite auctus Alexandri exercitus.*

11. *Petram urbem amplissimam, situ naturaque loci fere inexpugnabilem, ad deditionem cogit Alexander.*

Philotam

PHilotam sicut recentibus sceleris ejus vestigiis jure affectum supplicio censuerant milites: ita, posteaquam desierat esse quem odissent, invidia in misericordiam vertitur. Moverat & claritas juvenis, & patris ejus senectus, atque orbitas. Primus Asiam aperuerat Regi; omnium periculorum ejus particeps, semper alterum aciei cornu defenderat. Philippo quoque ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, seditiosæque voces referebantur ad Regem; queis ille haud sine motus, satisque prudens otii vitia negotio discuti, edicit ut omnes in vestibulo regiæ præsto adforent. quos ubi frequentes adesse cognovit, in concionem processit. Haud dubie ex composito Apharias postulare cœpit, ut Lyncestes Alexander qui multo antequam Philotas Regem voluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (sicut supra diximus) delatus, tertium jam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cædem conjurasse cum Pausania, pro comperto fuit: sed quia primus Alexandrum Regem salutaverat, suppli'o magis, quam crimini fuerat exemptus. Dum quoque Antipatri soceri ejus preces justam Regis iram morabantur. Ceterum recruduit soporatus dolor: quippe veteris periculi memoriam, præsentis cura renovabat. Igitur Alexander ex custodia educitur, jussusque dicere, quanquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitans & trepidus, pauca ex iis quæ composuerat, protulit: ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiæ indicium esset, non memoriæ vitium. Itaque ex iis, qui proxime astiterant, obluctantem adhuc oblivioni, lanceis confoderunt: cujus corpore ablato, Rex introduci jussit Amyntam & Simmiam. Nam Polemon minimus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi carissimi fuerant, ad magna & honorata ministeria illius maxime suffragatione producti: memineratque

Rex

Rex summo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat, hujus quoque ultimi consilii fuisse participes. Igitur olim esse sibi suspectos matris suæ literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur: ceterum se invitum deteriora credentem, nunc manifestis indiciis victum jussisse vinciri. Nam pride quam detegeretur Philotæ scelus, quin in secreto cum ipso fuisset, non posse dubitari. Fratrem vero qui profugerit cum Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper præter consuetudinem, officii specie, amotis longius ceteris, admovisse semet ipsos lateri suo, nulla probabili causa: seque mirantem quod non vice sua tali fungerentur officio, & ipsa trepidatione eorum perterritum, strenue ad armigeros, qui proxime sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod, cum Antiphanes scriba equitum Amyntæ denunciasset, pridie quam Philotæ scelus deprehensum esset, ut ex suis equis, more solito, daret iis qui amisissent suos: superbe respondisse, nisi incepto desisteret, brevi sciturum quis ipse esset. Jam linguæ violentiam, temeritatemque verborum, quæ in semet ipsum jacularentur, nihil aliud esse, quam scelesti animi indicem ac testem: quæ si vera essent, idem meruisse eos quod Philotam: si falsa, exigere ipsum ut refellant. Productus deinde Antiphanes, de equis non traditis, & adjectis etiam superbe minis, indicat. Amyntas, facta dicendi potestate: Si nihil, inquit, interest Regis; peto, ut, dum dico, vinculis liberer. Rex solvi utrumque jubet: desiderantique Amyntæ ut habitus quoque redderetur, armigeri lanceam dari jussit: quam ut læva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulo ante jacuerat, Qualiscunque, inquit, exitus nos manet, Rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiorem fortunæ imputaturos. Sine præjudicio dicimus causam; liberis corporibus animisque: habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Te quæso, permittas mihi id primum defendere, quod à te ultimum objectum est. Nos, Rex, sermonis adversus majesta-

tem tuam habiti nullius conſcii ſumus nobis. Dicerem, jam pridem viciſſe te invidiam, niſi periculum eſſet,ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Ceterum, etiamſi militis tui vel in agmine deficientis & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo ægri & vulnera curantis, aliqua vox aſperior eſſet accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea tempori noſtro imputare, quam animo. Cum quid accidit triſtius, omnes rei ſunt: corporibus noſtris, quæ utique non odimus, infeſtas admovemus manus. Parentes liberis ſi occurrant, & ingrati & inviſi ſunt. Contra, cum donis honoramur, cum præmiis onuſti revertimur, quis ferre nos poteſt? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec lætitia moderata eſt. Ad omnes affectus impetu rapimur; vituperamus, laudamus, miſeremur, iraſcimur. Utcumque præſens movit affectio, modo Indiam adire & Oceanum libet, modo conjugum & liberorum patriæque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter ſe colloquentium voces,ſignum tuba datum finit. In ſuos ordines quiſque currimus,& quidquid irarum in tabernaculo conceptum eſt, in hoſtium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccaſſet. Proinde ad id revertar propter quod rei ſumus. Amicitiam, quæ nobis cum Philota fuit, adeo non inficior, ut expetiſſe quoque nos, magnoſque ex ea fructus percepiſſe confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum eſſe voluiſti, filium, omnes pene amicos tuos dignatione vincentem, cultum à nobis eſſe miraris? Tu hercule (ſi verum audire vis) Rex, hujus nobis periculi cauſa es. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiæ tuæ aſcendimus. Is apud te fuit, cujus gratiam expetere, & iram timere poſſemus. An non propemodum in tua verba tui omnes te præeunte juravimus, eoſdem nos inimicos amicoſque habituros eſſe, quos tu haberes? hoc ſacramento pietatis obſtricti adverſamur ſcilicet, quem tu omnibus præferebas? Igitur ſi hoc crimen eſt, tu paucos

innocentes

innocentes habes, imo hercule neminem. Omnes enim Philotæ amici esse voluerunt: totidem, quot volebant, esse non poterant: Ita si à consciis amicos non dividis, nec ab amicis quidem separabis illos qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiæ affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris, locutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quicquam ex vetere vita ac more mutassem. Nunc vero, si, ut omnibus diebus, illo quoque qui suspectus est, fecimus; consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus: & pridie quam Philotas detectus est, hæc mihi cum Antiphane res erat. qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dederim, semet ipsum, quod eos desideraverat, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem, & exigentem, nisi quod melior est causa suum non tradentis, quam poscentis alienum. Ceterum, Rex, equos decem habui, è queis Antiphanes octo jam distribuerat iis, qui amiserant suos. Omnino duos ipse habebam: quos cum vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo locutum esse me cum ignavissimo, & hoc unum militiæ suæ usurpante, ut alienos equos pugnaturis distribuat. Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore & Alexandro excusem, & Antiphani. At hercule mater de nobis inimicis tibi scripsit. Utinam prudentius esset solicita pro filio, & non inanes quoque species anxio animo figuraret. Quare enim non adscribit metus sui causam? Denique non ostendit auctorem, quo facto dictove nostro mota, tam trepidas tibi literas scripsit. O miseram conditionem meam, cui forsitan non periculosius est tacere quam dicere! Sed utcunque cessura res est, malo tibi defensionem meam displicere, quam causam. Agnosces autem quæ dicturus sum. quippe meministi, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros juvenes in domo tuæ matris abscondi. Præcepisti igitur mihi, ne quem præter

ter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quam expediebat mihi, executus sum imperium tuum. Gorgiam, & Hecateum, & Gorgatam, quorum bona opera uteris, inde perduxi. Quid igitur iniquius est, quam me, qui, si tibi non paruissem, jure daturus fui pœnas, nunc perire quia parui? Neque enim ulla alia matri tuæ persequendi nos causa est, quam quod utilitatem tuam muliebri præposuimus gratiæ. Sex millia Macedonum peditum, & DC equites adduxi: quorum pars secutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui iræ ejus nos obtulisti.

2. Dum hæc Amyntas agit, forte supervenerunt qui fratrem ejus Polemonem, de quo ante dictum est, fugientem consecuti vinctum reducebant. Infesta concio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum jaceret. Atque ille sane interritus; Nihil, inquit, pro me deprecor, modo ne fratrum innocentiæ fuga imputetur mea. Hæc si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus sum. Hæc elocuto universa concio assensa est. Lacrymæ deinde omnibus manare cœperunt, adeo in contrarium repente mutatis, ut solum pro eo esset quod maxime læserat. Juvenis erat primo ætatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotæ conturbatos alienus terror abstulerat. Desertum eum à comitibus, & hæsitantem inter revertendi fugiendique consilium, qui secuti erant, occupaverunt. Is tum flere cœpit, & os suum converberare, mœstus non suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non concionem modo: sed unus erat implacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, Tum, ait, demens lacrymare debueras, cum equo calcaria subderes, fratrum desertor, & desertorum comes. Miser, quo, & unde fugiebas? Effecisti ut reus capitis, accusatoris uterer verbis. Ille peccasse se, sed gravius in fratres, quam

quam in ſemet ipſum, fatebatur. Tum vero, neque lacrymis, neque acclamationibus, quibus ſtudia ſua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emiſſa conſenſu, ut inſontibus & fortibus viris parceret. Amici quoque, data miſericordiæ occaſione, conſurgunt; flenteſque Regem deprecantur. Ille, ſilentio facto, Et ipſe, inquit, Amyntam mea ſententia fratreſque ejus abſolvo. Vos autem juvenes malo beneficii mei obliviſci, quam periculi veſtri meminiſſe. Ea fide redite in gratiam mecum, qua ipſe vobiſcum revertor. Niſi quæ delata eſſent, excuſſiſſem, valde diſſimulatio mea ſuſpecta eſſe potuiſſet. Sed ſatius eſt, purgatos eſſe, quam ſuſpectos. Cogitate, neminem abſolvi poſſe, niſi qui dixerit cauſam. Tu Amynta, ignoſce fratri tuo: erit hoc ſimpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus. Concione deinde dimiſſa, Polydamanta vocari jubet. Longe acceptiſſimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie ſtare ſolitus. Et quanquam conſcientia fretus, in regiam venerat: tamen ut juſſus eſt fratres ſuos exhibere admodum juvenes, & Regi ignotos ob ætatem, fiducia in ſolicitudinem verſa, trepidare cœpit: ſæpius quæ nocere poſſent, quam quibus eluderetur, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exſanguem metu Polydamanta propius accedere jubet: ſubmotiſque omnibus; Scelere, inquit, Parmenionis omnes pariter appetiti ſumus: maxime ego ac tu, quos amicitiæ ſpecie fefellit: ad quem perſequendum puniendumque (vide quantum fidei tuæ credam) te miniſtro uti ſtatui. Obſides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiſcere in Mediam, & ad Præfectos meos literas ſcriptas manu mea perfer. Velocitate opus eſt, qua celeritatem famæ antecedas. Noctu pervenire illuc te volo: poſtero die quæ ſcripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epiſtolas feres; unam à me, alteram Philotæ nomine ſcriptam. Signum annuli ejus in mea poteſtate eſt. Sic pater credens à filio impreſſum, cum te viderit, nihil metuet. Polydamas, tanto liberatus metu, impenſius etiam quam exigebatur,

promittit

promittit operam. Collaudatusque, & præmiis oneratus, deposita veste quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges ac liberi vinculum fidei obsides apud Regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca, camelis undecima die, quo destinaverat, pervenit. Et prius quam ipsius nunciaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (Prætor hic regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque ceteri quoque quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant, cum Parmenioni Polydamanta venisse nunciaverunt: qui dum lætatur adventu amici, simulque noscendi, quæ Rex ageret, avidus, (quippe longe intervallo nullam ab eo epistolam acceperat,) Polydamanta requiri jubet. Diversoria regionis illius magnos recessus habent, amœnosque nemoribus manu consitis. Ea præcipue Regum Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenio, medius inter duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus, cum Parmenio à Polydamante literas traditas legere cœpisset. Polydamus procul veniens, ut à Parmenione conspectus est, vultu lætitiæ speciem præferente, ad complectendum eum cucurrit: mutuaque gratulatione functi, Polydamas epistolam à Rege scriptam ei tradidit. Parmenio vinculum epistolæ solvens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille, ex ipsis literis cogniturum esse, respondit. Quibus Parmenio lectis, Rex, inquit, expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem, & nunquam cessantem. Sed tempus, saluti suæ, tanta jam parta gloria, parcere. Alteram deinde epistolam, Philotæ nomine scriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: ceteri exanimem quoque confodiunt. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cujus causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuncio milites concitant. Illi armati ad nemus,

mus, in quo perpetrata cædes erat, coëunt, &, ni Polydamas ceterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori eversuros denunciant, omniumque sanguine Duci parentaturos. Cleander, primores eorum intromitti jubet, literasque Regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiæ Parmenionis in Regem, precesque ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui saltem ut corpus ipsius sepelire permitterent, precabantur. Diu id negatum est, Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam consternationis subtrahendam ratus, capite deciso truncum humare permisit. Ad Regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ domique clari viri. Multa sine Rege prospere, Rex sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissimo Regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum satisfecit, LXX natus annos: juvenis, ducis, & sæpe etiam gregarii militis munia explicuit; acer consilio, manu strenuus, carus principibus, vulgo militum acceptior. Hæc impulerint illum ad regni cupiditatem, an tantum suspectum fecerint, ambigi potest: quia Philotas ultimis cruciatibus victus, verane dixerit, quæ facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander, quos mortem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos à cetero exercitu ratus, in unam cohortem secrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate conjunctum. Fere iidem erant, quos alioqui Rex habuerat invisos. Nam cum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset, iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat quæ sentiebat. Aliis gravis erat, plerisque non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ sunt. Et qui forte tædium laboris per literas erant

questi, hanc seorsum cohortem à ceteris tendere ignominiæ causâ jubet, fortitudine usurus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus, & consilium temerarium forsitan. quippe fortissimi juvenes contumeliis irritati erant, sicut omnia alia felicitas Regis excipit. Nihil illis ab bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominiæ demendæ cupido, & quia fortiora facta in paucis latere non poterant.

3. His ita compositis, Alexander Arianorum Satrape constituto, iter pronunciari jubet in Agriaspas, quos jam tunc mutato nomine Evergetas appellabant, ex quo frigore victusque penuria Cyri exercitum affectum, tectis & commeatibus juverant. Quintus dies erat ut in eam regionem pervenerat; cognoscit Satibarzanem, quid ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arios. Itaque Caranum & Erigyum cum Artabazo & Andronico, & sex millibus Græcorum peditum, DC equites sequebantur. Ipse sexaginta diebus gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde qui iis præesset Amenide, (scriba is Darii fuerat,) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione fuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & cc nobiles, & v millia Græcorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis. Arachosiis datus Memnon Prætor, quatuor millibus peditum, & DC equitibus in præsidium relictis. Ipse Rex nationem ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo commercio volentem mutuos usus, cum exercitu intravit. Parapamisadæ appellantur; agreste hominum genus, & inter Barbaros maxime inconditum: locorum asperitas, hominum quoque ingenia duraverat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant. Bactrianis ad Occidentem conjuncti sunt. Meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt. Et quia sterilis est terra materiæ, in nudo etiam montis dorso usque ad summum ædificiorum fastigium eodem laterculo utuntur.

utuntur. Ceterum ſtructura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur; ad ultimam in carinæ maxime modum coit. Ibi foramine relicto, ſuperne lumen accipiunt. Ad medium vites & arbores, ſi quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt. Penitus hyeme defoſſæ latent. Cum, nive diſcuſſa, aperiri humus cœpit, cælo ſolique redduntur. Ceterum adeo altæ nives premunt terram, gelu & perpetuo pene rigore conſtrictæ, ut ne avium quidem feræve ullius veſtigium exſtet. Obſcura cœli verius umbra quam lux, nocti ſimilis, premit terram, vix ut quæ prope ſunt conſpici poſſint. In hac tamen omnis humani cultus ſolitudine deſtitutus exercitus, quicquid malorum tolerari poteſt, pertulit: inopiam, frigus, laſſitudinem, deſperationem. Multos exanimavit rigor inſolitus nivis: multorum aduſſit pedes: plurimorum oculis præcipue perniciabilis fuit. fatigati quippe in ipſo gelu deficientia corpora ſternebant: que cum moveri deſiſſent, vis frigoris ita aſtringebat, ut rurſus ad ſurgendum conniti non poſſent. A commilitonibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter refecti ſunt. Sed tanta caligo erat, ut ædificia nulla alia res quam fumus oſtenderet. illi, nunquam ante in terris ſuis advena viſo, cum armatos repente conſpicerent, exanimati metu, quicquid in tuguriis erat, afferebant: ut corporibus ipſorum parceretur, orantes. Rex agmen circumibat pedes, jacentes quoſdam erigens, & alios, cum ægre ſequerentur, adminiculo corporis ſui excipiens. Nunc ad prima ſigna, nunc in medium, nunc in ultimo agmine itineris, multiplicato labore, aderat. Tandem ad cultiora perventum eſt; commeatuque largo recreatus exercitus, ſimul & qui conſequi non poterant, in illa caſtra venerunt. Inde agmen proceſſit ad Caucaſum montem, cujus dorſum Aſiam perpetuo jugo dividit: hinc ſimul mare, quod Ciliciam ſubit: illinc Caſpium fretum, & amnem Araxem, aliaque

regionis Scythiæ deserta spectat. Taurus secundæ magnitudinis mons committitur Caucaso: à Cappadocia se attolens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jungitur. Sic inter se tot juga velut serie cohærentia, perpetuum habent dorsum: ex quo Asiæ omnia fere flumina, alia in Rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcanum & Ponticum decidunt. XVII dierum spatio Caucasum superavit exercitus. Rupes in eo X in circuitu stadia complectitur, quatuor in altitudinem excedit: in qua vinctum Promethea fuisse antiquitas tradit. Condendæ in radicibus montis urbi sedes electa est VII millibus seniorum Macedonum; & præterea militibus, quorum opera uti desisset, permissum in novam urbem considere. Hanc quoque Alexandriam incolæ appellaverunt.

4. At Bessus Alexandri celeritate perterritus, Diis patriis sacrificio rite facto, sicut illis gentibus mos est, cum amicis ducibusque copiarum inter epulas de bello consultabat. Graves mero suas vires extollere; hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem, spernere. Præcipue Bessus ferox verbis, & parto per scelus regno superbus, ac vix potens mentis, dicere: Socordia Darii crevisse hostium famam. Occurrisse enim in Ciliciæ angustissimis faucibus, cum retrocedendo posset perducere incautos in loca natura & situ invia, tot fluminibus objectis, tot montium latebris, inter quas deprehensus hostis, ne fugæ quidem, nedum resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos recedere. Oxum amnem velut murum objecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasinios, & Dahas, Sacasque, & Indos, & ultra Tanaïm amnem colentes Scythas; quorum neminem adeo humilem esse, ut humeri ejus non possent Macedonis militis verticem æquare. Conclamant temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse: & Bessus circumferri merum largius jubet, debellaturus super mensa Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus, sed magicæ artis (si modo ars est, non vanissimi cujusque ludibrium)

brium) magis professione quam scientia celeber, alioquin moderatus, & probus. Is cum præfatus esset, scire, servo esse utilius parere dicto, quam afferre consilium, cum illos qui pareant, idem quod ceteros maneat; qui vero suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manum tradidit. Quo accepto Cobares, Natura, inquit, mortalium, hoc quoque nomine prava & sinistra dici potest, quod in suo quisque negotio hebetior est quam in alieno. Turbida facta sunt consilia eorum qui sibi suadent. Obstat aliis metus, aliis cupiditas, nonnunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor. nam in te superbia non cadit. Expertus es, unumquemque quod ipse repererit, aut solum, aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, regium insigne. Hoc aut moderate perferendum est, aut (quod abominor) in te ruet. Consilio, non impetu, opus est. Adjicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, Canem timidum vehementius latrare, quam mordere. Altissimá quæque flumina minimo sono labi. Quæ inserui, ut qualiscunque inter Barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientium suspenderat exspectationem sui. Tum consilium aperit, utilius Besso, quam gratius. In vestibulo, inquit, regiæ tuæ velocissimus consistit Rex. Ante ille agmen, quam tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerses, armis flumina oppones. Scilicet, qua tu fugiturus es, hostis sequi non potest? Iter utrique commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupas gratiam, dedisque te? Utcunque cesserit, meliorem fortunam deditus, quam hostis, habiturus. Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitan justus esse Rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest regnum, & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exsequi supervacaneum est. Nobilis equus umbra quoque virgæ regitur; ignavus ne calcari quidem concitari potest. Bessus & ingenio & multo mero ferox adeo exarsit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum, nam strinxerat

quoque acinacem, contineretur. Crete è convivio prosilivit, haud quaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ, quamdiu propter cœli intemperiem Indiam potius Macedonas petituros crediderant, obedienter imperata fecerunt. Postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quisque vicos dilapsi, Bessum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exustisque navigiis, quibus transierat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat. Alexander Caucasum quidem (ut supra dictum est) transierat: sed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso, haud secus quam oleo, artus perungebant. Sed hujus succi ducenis quadragenis denariis amphoræ singulæ, mellis denariis trecenis nonagenis, trecenis vini æstimabantur; tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. Siros vocabant Barbari; quos iter solerter abscondunt, ut nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluviatili pisce & herbis sustinebantur. Jamque hæc ipsi alimenta defecerant, cum jumenta, quibus onera portabant, cædere jussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianæ terræ multiplex & varia natura est. Alibi multa arbor, & vitis, largos mitesque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora sunt, frumento conseruntur. Cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejusdem terræ steriles arenæ tenent. Squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit. Cum vero venti à Pontico mari spirant, quicquid sabuli in campis jacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quam lux. Ergo interdiu invia est regio:

regio: quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt, & nitor siderum caligine absconditur. Ceterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed qua mitior terra est, ingens hominum equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipsa Bactra, regionis ejus caput, sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus amnis praeterit moenia. Is urbi & regioni dedit nomen. Hic Regi stativa habenti nunciatur ex Graecia Peloponnensium Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cum proficiscerentur tumultus ejus principia nunciaturi. Et alius praesens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare, Besso ferentes opem. Eodem tempore, quae in gente Ariorum Catanus & Erigyus gesserant, perferuntur. Commissum erat praelium inter Macedones Ariosque. Transfuga Satibarzanes Barbaris praeerat: qui cum pugnam segnem utrinque aequis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit; demptaque galea, inhibitis qui tela jaciebant, si quis viritim dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam Barbari, dux exercitus Erigyus, gravis quidem aetate, sed & animi & corporis robore nulli juvenum postferendus. Is galea dempta canitiem ostentans: Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos & milites Alexander habeat, ostendam. Nec plura elocutus, equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraeque tela cohiberent. Protinus certe cesserunt, dato libero spatio. intenti in eventum, non duorum modo, sed etiam suae sortis; quippe alienum discrimen secuturi. Prior Barbarus emisit hastam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam, equo calcaribus concito, in medio Barbari gutture ita fixit, ut per cervicem eminveret. Praecipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quo maturius interiret, ictum hostis adjuvit;

& Barbari, duce amisso, quem magis necessitate quam sponte secuti erant, tunc haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyo tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo, defectionem eorum tulit, dicens: Non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indiæ pervenisse cognovissent. Ipse Bessum persequens copias movit: cui Erigyus spolia Barbarica, ceu opimum belli decus, præferens occurrit.

5. Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcinas & impedimenta ibi cum præsidio reliquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sositanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum est) penuria, prius desperatione, quam desiderio bibendi sitim accendit. Per CCCC stadia, ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstivi solis accendit. quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus quam continenti incendio cuncta torrentur. Caligo deinde, immodico terræ fervore excitata, lucem tegit: camporumque non alia, quam vasti & profundi æquoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore & matutino frigore corpora levabantur. Ceterum cum ipsa luce æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem siccitas, ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & consistere, & progredi. Pauci à peritis regionis admoniti, præpararant aquam. Hæc paulisper repressit sitim. Deinde crescente æstu, rursum desiderium humoris accensum est. Ergo quidquid vini oleique erat, hominibus ingerebatur. Tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avide hausto humore, non sustinere arma, non ingredi poterant: & feliciores videbantur quos aqua defecerat; cum ipsi sine modo infusam vomitu cogerentur egerere. Anxium Regem tantis malis circumfusi amici, ut meminisset, orabant, animi sui magnitudinem unicum remedium deficientis exercitus esse; cum ex iis, qui præcesserant ad capiendum locum castris,

castris, duo occurrunt, utribus aquam gestantes; ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & ægre pati sitim non ignorabant, occurrerent. qui cum in Regem incidissent, alter ex iis, utre resoluto, vas quod simul ferebat, implet, porrigens Regi: ille, percontatus quibus aquam portarent, filiis ferre cognoscit. Tunc poculo pleno (sicut oblatum est) reddito, Nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum dividere omnibus possum. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulistis, date. Tandem ad flumen Oxium ipse pervenit prima fere vespera. Sed exercitus magna pars non potuerat consequi. In edito monte ignes jubet fieri, ut ii, qui ægre sequebantur, haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem qui primi agminis erant, mature cibo ac potione firmatos, implere alios utres, alios vasa, quibuscum aqua possit portari, jussit, ac suis opem ferre. Sed qui intemperantius hauserant, intercluso spiritu extincti sunt. Multoque major horum numerus fuit, quam ullo amiserat prælio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo refectus aut potu, qua veniebat exercitus, constitit. Nec ante ad curandum corpus recessit, quam præterierant qui agmen sequebantur: totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. nec postero die lætior erat: quia nulla navigia habebat, nec pons erigi poterat, circumquaque amnem nudo solo, & materia maxime sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas subjecerat, init. Utres quam plurimos stramentis refertos dividit. His incubantes transnavere amnem: quique primi transierant, in statione erant, dum trajicerent ceteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit. Jamque ad persequendum Bessum statuerat progredi, cum ea, quæ in Susianis erant, cognoscit. Spitamines erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus à Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest: quæ tamen jam minus in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli nefas tum in Bessum interfectorem Regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus præ-

 ferebatur,

ferebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non scelus, oderat Bessi. Nam ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit, Dataphernem & Catenem, quibus à Besso maxima fides habebatur, in societatem cogitatæ rei asciscit. Illi promptius adeunt, quam rogabantur; assumptisque octo fortissimis juvenibus, talem dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem & Catenem, ut vivum Alexandro traderent agitantes: à semet occupatos esse, & vinctos teneri. Bessus tanto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus sua sponte religatis, à participibus consilii trahebantur: quos Bessus truci vultu intuens consurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omissa circumsistunt eum, & frustra repugnantem vinciunt, direpto ex capite regni insigni: lacerataque veste, quam spoliis occisi Regis induerat. Ille, Deos sui sceleris ultores adesse confessus, adjecit, Non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur: sed Alexandro propitios, cujus victoriam semper etiam hostis adjuvisset. Multitudo an vindicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vinxerant, jussu Alexandri fecesse ipsos ementiti, dubios adhuc animi terruissent. In equum impositum Alexandroādituri ducunt. Inter hæc Rex, quibus matura erat missio, electis xc fere, equiti bina talenta dedit; pediti terna denariûm millia; monitosque ut liberos generarent, remisit domum. Ceteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum: Branchidæ ejus incolæ erant. Mileto quondam, jussu Xerxis, cum è Græcia rediret, transierant, & in ea sede constiterant: quia templum, quod Didymaon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant, sed jam bilingues erant, paulatim à domestico externoque sermone degeneres. Magno igitur gaudio Regem excipiunt, urbem seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari jubet. Vetus

odium

odium miles gerebat in Branchidarum gentem, proditionis ergo. His, sive injuriæ, sive originis meminisse mallent, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, se ipsum consideraturum quod optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Branchidas secum procedere jubet. Cumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circuire jussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum: ipsosque ad unum cædere. Illi inermes passim trucidantur; nec aut commercio linguæ, aut supplicum velamentis precibusque inhiberi crudelitas potest: tandem ut dejicereut, fundamenta murorum ab imo moliuntur, ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cædunt modo, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo & sterilis humus, excussis etiam radicibus, linqueretur: quæ si in ipsos proditionis auctores excogitata essent, justa ultio esse, non crudelitas, videretur. Nunc culpam majorum posteri luêre, qui ne viderant quidem Miletum; adeo Xerxi non potuerant prodere. Inde precessit ad Tanaïm amnem. Quo perductus est Bessus, non vinctus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inserta catena, tam Barbaris quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamenes, Et te, inquit, & Darium, Reges meos, ultus, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cujus ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculos Darius. Existat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est. Alexander multum collaudato Spitamene, conversus ad Bessum: Cujus, inquit, feræ rabies occupavit animum tuum, cum Regem de te optime meritum prius vincire, deinde occidere sustinuisti? Sed hujus parricidii mercedem falso Regis nomine persolvisti. Ibi ille facinus purgare non ausus, Regis titulum se usurpare dixit, ut, gentem suam tradere ipsi possit: qui si cessasset, alium fuisse regnum occupaturum. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quem inter corporis custodes habebat,

bebat, propius jussit accedere, tradique Bessum ei, ut cruci affixum, mutilatus auribus naribusque, sagittis configerent Barbari, asservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxatres cetera sibi curæ fore pollicetur. Aves non ab alio quam à Catene posse prohiberi adjecit; eximiam ejus artem cupiens ostendere: namque adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nam etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri hæc ars possit; tamen ingens visentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Ceterum supplicium ejus distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur.

6. Interea Macedones ad petendum pabulum incomposito agmine egressi, à Barbaris, ubi de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur; pluresque capti sunt, quam occisi. Barbari autem, captivos præ se agentes, rursus in montem recesserunt. Viginti millia latronum erant; fundis sagittisque pugnam invadunt: quos dum obsidet Rex, inter promptissimos dimicans, sagitta ictus est; quæ in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem mæsti & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere legatos ad Regem, quos ille protinus jussit admitti; solutisque fasciis magnitudinem vulneris dissimulans, crus Barbaris ostendit. Illi jussi considere, affirmant, non Macedonas quam ipsos fuisse tristiores, cognito vulnere ipsius: cujus si auctorem reperissent, dedituros fuisse. Cum Diis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit. Castris inde motis, lectica militari ferebatur, quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Equites, cum quibus Rex prælia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant. Pedites contra, cum saucios commilitones ipsi gestare assuevissent,

eripi

eripi sibi proprium officium, tum potissimum, cum Rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine, & sibi difficilem, & præteritis gravem electionem futuram ratus, invicem subire eos jussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. LXX stadia murus urbis amplectitur. Arx nullo cingitur muro. Præsidio urbi relicto proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt: liberi ex quo decesserat Cyrus: tum imperata facturi. Justissimos Barbarorum constabat. Armis abstinebant, nisi lacessiti. Libertatis modico & æquali usu principibus humiliores pares fecerunt. Hos benigne allocutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quendam misit ex amicis, qui denunciaret eis, ne Tanaïm amnem regionis injussu Regis transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphoro incolunt, viseret. Condendæ urbis sedem super ripam Tanaïs elegerat, claustrum etiam perdomitorum, & quos deinde adire decreverat. Sed consilium distulit Sogdianorum nunciata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem ceteri sequebantur. Alexander Spitamenem & Catenem, à quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius quin eorum opera redigi possent in potestatem, coërcendo qui novaverant, jussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coërcendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam Bactrianos equites à Rege omnes, ut occiderentur, accersiri: idque imperatum ipsis: non sustinuisse tamen exequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri sævitiam, quam Bessi parricidium ferre potuisse. Itaque sua sponte jam motos, metu pœne haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperta, Craterum obsidere Cyropolim jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem corona capit; signoque ut puberes interficerentur dato, reliqui in prædam cessere victoris. Urbs diruta est, ut ceteri cladis exemplo continerentur.

Mema-

Memaceni, valida gens, obſidionem, non ut honeſtiorem modo, ſed etiam ut tutiorem, ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L equites præmiſit, qui clementiam ipſius in deditos, ſimulque inexorabilem animum in deviƈtos oſtenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis ipſos dubitare reſpondent, equiteſque tendere extra munimenta urbis jubent. Hoſpitaliter deinde exceptos, graveſque epulis & ſomno, intempeſta noƈte adorti interfecerunt. Alexander haud ſecus quam par erat motus, urbem corona circumdedit, munitiorem quam ut primo impetu capi poſſet. Itaque Meleagrum, & Perdiccam, in obſidionem jungit, Cyropolim (ut ante diƈtum eſt) obſidentes. Statuerat autem parcere urbi conditæ à Cyro: quippe non alium gentium illarum magis admiratus eſt, quam hunc Regem, & Semiramim, in queis & magnitudinem animi, & claritatem rerum longe emicuiſſe credebat. Ceterum pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripere juſſit deleƈtos Macedones, haud injuria infeſtos, & ad Meleagrum & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obſidionem tulit, quippe & militum promptiſſimi cecidere, & ipſe Rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus ſaxo ita iƈta eſt, ut oculis caligine offuſa collaberetur; ne mentis quidem compos. Exercitus certe velut erepto eo ingemuit. Sed inviƈtus adverſus ea, quæ ceteros terrent, nondum percurato vulnere acrius obſidioni inſtitit; naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo ſuffoſſa mœnia, ingens nudavere ſpatium, per quod irrupit, viƈtorque urbem dirui juſſit. Hinc Menedemum cum tribus millibus peditum, & oƈtingentis equitibus, ad urbem Maracanda miſit. Spitamenes transfuga, præſidio Macedonum inde dejeƈto, muris urbis ejus incluſerat ſe, haud oppidanis conſilium defeƈtionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaïm amnem redit, & quantum ſoli occupaverant caſtris, muro circumdedit. Sexaginta ſtadiorum urbis

murus

murus fuit: hanc quoque urbem Alexandriam appellari jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, qua munimenta excitata erant, tecta quoque urbis absolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolæ novæ urbi dati captivi, quos reddito pretio dominis, liberavit: quorum posteri nunc quoque nondum apud eos tam longa ætate propter memoriam Alexandri exoleverunt.

7. Rex Scytharum, cujus tum ultra Tanaim imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis impositam esse cervicibus, fratrem, Cartasim nomine, cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias. Bactrianos Tanaïs ab Scythis, quos Europæos vocant, dividit. Idem Asiam & Europam fines interfluit. Ceterum Scytharum gens haud procul Thracia sita, ab Oriente ad Septentrionem se vertit. Sarmatarumque, ut quidam credidere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regione aliam ultra Istrum jacentem colit. Ultima Asiæ, qua Bactra sunt, stringit: quæ Septentrioni proxima sunt, profundæ inde sylvæ, vastæque solitudines excipiunt. Rursus, quæ ad Tanaïm & Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, cum in conspectu ejus obequitaret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipue voce deficiens, quam & medicus cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in consilium advocari jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant. Scythæ etiam lacessebant, Ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque incusans, querebatur, se jacere segnem, cujus velocitatem nemo ante valuisset effugere. Vix suos credere, non simulari valetudinem. Itaque qui post Darium victum ariolos & vates consulere desierat, rursus ad superstitionem, humanarum mentium ludibria,

ludibria, revolutus, Ariſtandrum, cui credulitatem ſuam addixerat, explorare eventum rerum ſacrificiis jubet. Mos erat aruſpicibus, exta ſine Rege ſpectare, & quæ portenderentur, referre. Inter hæc Rex, dum fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, propius ipſum conſidere amicos jubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephæſtion, Craterus, & Erigyus erant cum cuſtodibus in tabernaculum admiſſi. Diſcrimen, inquit, me occupavit, meliore hoſtium, quam meo, tempore. Sed neceſſitas ante rationem eſt, maxime in bello; quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus ſtamus, & quantum in nobis animi ſit, alieno Marte experiuntur. Haud dubie ſi omiſerimus Scythas ultro arma inferentes, contemti, ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si vero Tanaïm tranſierimus, & ubique invictos eſſe nos Scytharum pernicie ac ſanguine oſtenderimus; quis dubitabit, patere etiam Europam victoribus? Fallitur qui terminos gloriæ noſtræ metitur ſpatio, quod tranſituri ſumus. Unus amnis interfluit: quem ſi trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti æſtimandum eſt, dum alium ſubigimus, in alio quodammodo orbe trophæa ſtatuere, & quæ tam longo intervallo natura videtur diremiſſe, una victoria ſubito committere? At hercule ſi paululum ceſſaverimus, in tergis noſtris Scythæ hærebunt. An ſoli ſumus qui flumina tranare poſſumus? Multa in noſmet ipſos recident quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos quoque docet. Utribus amnem trajiciendi exemplum fecimus nuper. hoc ut Scythæ imitari neſciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, ceteri exſpectantur. Ita bellum vitando alemus, & quod inferre poſſumus, accipere cogemur. Manifeſta eſt concilii mei ratio. Sed an permiſſuri ſint Macedones animo uti meo, dubito: quia ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus ſum, non pedibus ingreſſus. Sed ſi me ſequi vultis, valeo, amici. Satis virium eſt ad toleranda iſta. Aut ſi jam

adeſt

adest vitæ meæ finis, in quo tandem opere melius extinguar? Hæc quassa adhuc voce deficiens, vix proximis exaudientibus dixerat; cum omnes à tam præcipiti consilio Regem deterrere cœperunt. Erigyus maxime, qui haud sine auctoritate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cujus potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo, Deos quoque obstare consilio: magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Aristander occurrerat, tristia exta fuisse significans. Hæc ex vate comperta Erigyus nunciabat. Quo inhibito, Alexander non ira solum, sed etiam pudore confusus, quod superstitio, quam celaverat, detegebatur, Aristandrum vocari jubet. Qui ut venit, intuens eum, Non Rex, inquit, sed privatus sum. Sacrificium ut faceres mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium quam apud me professus es? Erigyus arcana mea & secretate, prodente, cognovit. Quem certum mehercule habeo extorum interpretem metu suo. Tibi autem sæpius, quam potest, denuncio, ipse mihi indices quid ex extis cognoveris, ne possis inficiari dixisse quæ dixeris. Ille exsanguis attonitoque similis stabat, per metum etiam voce suppressa. Tandemque eodem metu stimulante, ne Regis exspectationem moraretur, Magni, inquit, laboris, non irriti, discrimen instare prædixi. Nec me mea ars quam benevolentia magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tuæ video; & quantum in uno te sit, scio. Vereor, ne non præsenti fortunæ tuæ sufficere possit. Rex jussum confidere felicitati suæ remisit. Sibi enim ad alia gloriam concedere Deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent, supervenit Aristander, non alias lætiora exta vidisse se affirmans, utique prioribus longe diversa: tum sollicitudinis causas aperuisse, nunc prorsus egregie litatum esse. Ceterum quæ subinde nunciata sunt Regi, continuæ felicitati rerum ejus imposuerant labem. Menedemum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis auctorem.

Qui,

Qui, comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse quem venturum sciebat, consedit occultus. Sylvestre iter aptum insidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente desiliunt, equestris pugnæ ordinem turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circuire jussos, pariter & à lateribus, & à fronte, & à tergo, hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen restitit, clamitans: Nihil aliud superesse locorum fraude deceptis, quam honestæ mortis solatium ex hostium cæde. Ipsum prævalens equus vehebat, quo sæpius in cuneos Barbarorum effusis habenis evectus, magna strage eos fuderat. Sed cum unum omnes peterent, vulneribus exanguis, Hipsidem quendam ex amicis hortatus est, ut in equum suum ascenderet, & se fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit, corpusque ex equo defluxit in terram. Hipsides poterat quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit, & memorabili edita pugna, obrutus telis est. Quod ubi videre qui cæde supererant, tumulum paulo quam cetera editiorem capiunt, quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander solerti consilio texit, morte denunciata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

8. Ceterum cum animo disparem vultum diutius ferre non posset, in tabernaculum, supra ripam fluminis de industria locatum, secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta pensando noctem vigiliis extraxit, sæpe pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes, è quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Jamque lux appetebat, cum thoracem indutus, procedit ad milites, tum primum post vulnus proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facile periculi, quod horrebant,

rebant, cogitationem præſentia ejus excuteret. Læti ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, conſalutant eum, &, quod ante recuſaverant bellum, feroces depoſcunt. Ille ſe ratibus equitem phalangemque tranſportaturum eſſe pronunciat. ſuper utres jubet nare levius armatos. Plura nec dici res deſideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Ceterum tanta alacritate militum rates junctæ ſunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ ſint. Jamque ad tranſeundum omnia aptaverant, cum legati Scytharum viginti, more gentis, per caſtra equis vecti nunciari jubent Regi, velle ipſos ad eum mandata perferre. Admiſſi in tabernaculum, juſſique conſidere, in vultu Regis defixerant oculos. credo, quia, magnitudine corporis animum æſtimantibus, modicus, haudquaquam famæ par videbatur. Scythis autem non ut ceteris Barbaris rudis & inconditus ſenſus eſt. Quidam eorum ſapientiam capere dicuntur, quantamcumque gens capit ſemper armata. Sicque locutos eſſe apud Regem, memoriæ proditum eſt, abhorrentia forſitan moribus noſtris & tempora & ingenia cultiora ſortitis. Sed ut poſſit oratio eorum ſperni, tamen fides noſtra non debet: quæ utcunque tradita ſunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita locutum accepimus: Si Dii habitum corporis tui, aviditati animi parum eſſe voluiſſent, orbis te non caperet. Altera manu orientem, altera Occidentem contingeres. Et hoc aſſecutus, ſcire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiſcis quæ non capis. Ab Europa petis Aſiam, ex Aſia tranſis in Europam. Deinde, ſi humanum genus omne ſuperaveris, cum ſylvis & nivibus, & fluminibus, feriſque beſtiis, geſturus es bellum. Quid tu? ignoras, arbores magnas diu creſcere, una hora exſtirpari? Stultus eſt, qui fructus earum ſpectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipſis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit, & ferrum rubigo conſumit. Nihil tam firmum eſt, cui periculum

lum non ſit, etiam ab invalido. Quid nobis tecum eſt? nunquam terram tuam attigimus. Qui ſis, unde venias, licetne ignorare in vaſtis ſylvis viventibus? Nec ſervire ulli poſſumus, nec imperare deſideramus. Dona à nobis data ſunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum bonum, aratrum, & ſagitta, & patera. His utimur & cum amicis, & adverſus inimicos. Fruges amicis damus, boum labore quæſitas: Patera cum iiſdem vinum Diis libamus: inimicos ſagitta eminus, haſta cominus petimus. Sic Scythiæ Regem, & poſtea Perſarum, Medorumque ſuperavimus, patuitque nobis iter uſque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium, quas adiſti, latro es. Lydiam cepiſti, Syriam occupaſti, Perſidem tenes, Bactrianos habes in poteſtate, Indos petiſti. Jam etiam ad pecora noſtra avaras & inſatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus eſt, quæ te eſurire cogunt? Primus omnium ſatietate paraſti famem, ut, quo plura haberes, acrius, quæ non habes, cuperes. Non ſuccurrit tibi, quamdiu circum Bactra hæreas? Dum illos ſubigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria naſcitur. Nam ut major fortiorque ſis quam quiſquam; tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Tranſi modo Tanaïm, ſcies quam late pateant, nunquam tamen conſequeris Scythas. Paupertas noſtra velocior erit quam exercitus tuus, qui prædam tot nationum vehit. Rurſus, cum procul abeſſe nos credes, videbis in tuis caſtris. Eadem enim velocitate & ſequimur, & fugimus. SCYTHARUM SOLITUDINES, Græcis etiam proverbiis audio eludi. Nos deſerta & humano cultu vacua, magis quam urbes & opulentos agros, ſequimur. Proinde fortunam tuam preſſis manibus tene; lubrica eſt, nec invita teneri poteſt: impone felicitati tuæ frænos; facilius illam reges. Noſtri SINE PEDIBUS dicunt eſſe FORTUNAM, quæ manus & pinnas tantum habet: cum manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non ſinit. Denique ſi Deus es, tribuere mortalibus

libus beneficia debes, non sua eripere. Sin autem homo es: id quod es, semper esse te cogita. Stultum est, eorum meminisse propter quæ tui oblivisceris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmissima est inter pares amicitia: & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse cave credas. Inter dominum & servum nulla amicitia est: etiam in pace, belli tamen jura servantur. Jurando gratiam Scythas sancire ne credideris: colendo fidem jurant. Græcorum ista cautio est, qui acta consignant, & Deos invocant: nos religionem in ipsa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cujus benevolentia dubites. Ceterum nos & Asiæ & Europæ custodes habebis. Bactra, nisi dividat Tanaïs, contingimus. Ultra Tanaïm, usque ad Thraciam, colimus. Thraciæ Macedoniam conjunctam esse fama est. utrique imperio tuo finitimos, hostes an amicos velis esse, considera. Hæc Barbaris.

9. Contra Rex, fortuna sua, & consiliis suorum, se usurum esse respondet. Nam & fortunam cui confidat, & consilium suadentium, ne quid temere & audacter faciat, secuturum. Dimissisque legatis, in præparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos locaverat, jussos in genua subsidere, quo tutiores essent adversus ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta intenderent stabant, & ab utroque latere, & à fronte circundati armatis. Reliqui, qui post tormenta constiterant, remigem lorica indutum scutorum testudine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehebant, servatus est: major pars à puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento repleti vehebant, objectæ rates tuebantur. Ipse Rex cum delectis primus ratem solvit, & in ripam dirigi jussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates possent. Ceterum præter hanc speciem ripis præsidentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat. Namque cursum gubernatores,

natores, cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillantesque milites, & ne excuterentur soliciti, nautarum ministeria turbaverant. Nec tela quidem conati nisu vibrare poterant, cum prior standi sine periculo, quam hostem incessendi cura esset. Tormenta saluti fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes, haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem vim sagittarum infudere ratibus. Vixque ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Jamque terræ rates applicabantur, cum acies clypeata consurgit, & hastas certo ictu, utpote libero nisu, mittit è ratibus. Et ut territos recipientesque equos videre, alacres mutua adhortatione in terram desiliere, Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frænatos habebant equos, perfregere Barbarorum aciem. Interim ceteri, agmine dimicantium tecti, aptavere se pugnæ. Ipse Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebantur officio: aliusque alium adhortati in hostem, salutis immemores, ruere cœperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt, omnesque effusis habenis (namque equestris acies erat) capessunt fugam: quos Rex, quanquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX tamen stadia insequi perseveravit. Jamque linquente animo, suis præcepit, ut, donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhærerent. Ipse, exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant jam Liberi patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebris intervallis dispositi, arboresque proceræ, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedones ira longius provexit: quippe media fere nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis, equosque MDCCC abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX, pedites C fere: M saucii fuerunt.

Hæc

Hæc expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportunæ victoriæ domuit. Invictos Scythas esse crediderant: quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sacæ misêre legatos, qui pollicerentur, gentem mandata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quam clementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remiserat, ut fidem faceret, sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira, fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sacarum legatis, comitem excipinum dedit, admodum juvenem, ætatis flore conciliatum sibi: qui, cum specie corporis æquaret Hephæstionem, lepore haud sane illi par erat. Ipse, Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus sequi jusso, ad Maracanda urbem pervenit: ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perfugerat. Itaque quatriduo Rex longum itineris spatium emensus, pervenerat in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi jussit, & inferias more patrio dedit. Jam Craterus cum phalange subsequi jussus, ad Regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit, urique agros, & interfici puberes jussit.

10. Sogdiana regio majori ex parte deserta est: octingenta fere stadia in latitudinem vastæ solitudines tenent. Ingens spatium rectæ regionis est, per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt: deinde caverna accipit, & sub terram rapit. Cursus absconditi indicium est aquæ meantis sonus, cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum, ad Regem triginta nobilissimi, corporum robore eximio, perducti erant. Qui, ut per interpretem cognoverunt, jussu Regis ipsos ad supplicium trahi; carmen lætantium more canere, tripudiisque, & lasciviori corporis motu, gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi

oppe-

oppetere mortem, revocari eos juſſit, cauſam tam effuſæ lætitiæ, cum ſupplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, ſi ab alio occiderentur, triſtes morituros fuiſſe reſpondent. Nunc à tanto Rege, victore omnium gentium majoribus ſuis redditos, honeſtam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus ſui moris lætitiaque celebrare. Tum Rex admiratus magnitudinem animi: Quæro itaque, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri eſtis? illi, nunquam ſe inimicos ei, ſed bello laceſſitos, hoſtes fuiſſe reſpondent. Si quis ipſos beneficio, quam injuria experiri maluiſſet, certaturos fuiſſe ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi eſſent? Vitam quam acciperent, pignori futuram eſſe dixerunt; reddituros, quandocunque repetiſſet. Nec promiſſum fefellerunt. Nam qui remiſſi domos ierant, in fide continuere populares. Quatuor inter cuſtodes corporis retenti, nulli Macedonum in regem caritate ceſſerunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori præſidio indigebat) relicto, Bactra pervenit. Inde Beſſum Ecbatana duci juſſit, interfecto Dario pœnas capite perſoluturum. Iiſdem fere diebus Ptolemæus & Menidas peditum tria millia, & equites mille adduxerunt mercede militaturos: Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus venit. Totidem è Syria Aſclepiodorum ſequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in queis quingenti equites erant, miſerat. Itaque exercitu aucto, ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda proceſſit: interfectiſque conſternationis auctoribus, quarto die ad flumen Oxum perventum eſt: hic, quia limum vehit, turbidus ſemper, & inſalubris eſt potu. Itaque puteos miles cœperat fodere. Nec tamen humo alte egeſta exiſtebat humor, cum in ipſo tabernaculo Regis conſpectus eſt fons: quem, quia tarde notaverant, ſubito extitiſſe finxerunt. Rexque ipſe credi voluit, donum Dei id fuiſſe. Superatis deinde amnibus Ocho & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circa eam
ſex

ſex oppidis condendis electa ſedes eſt. Duo ad meridiem verſa, quatuor ſpectantia Orientem, modicis inter ſe ſpatiis diſtabant, ne procul repetendum eſſet mutuum auxilium. Hæc omnia ſita ſunt in editis collibus, tum velut fræni domitarum gentium, nunc originis ſuæ oblita, ſerviunt quibus imperaverunt. Et cetera quidem pacaverat.

11. Una erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum XXX millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congeſtis, quæ tantæ multitudini vel per biennium ſuppeterent. Petra in altitudinem XXX eminet ſtadia, circuitu C & L complectitur. Undique abſciſſa & abrupta, ſemita peranguſta aditur. In medio altitudinis ſpatio habet ſpecum, cujus os arctum & obſcurum eſt: paulatim deinde ulteriora panduntur. Ultima etiam altos receſſus habent: fontes per totum fere ſpecum manant. E quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate ſpectata, ſtatuerat inde abire: Cupido deinde inceſſit animo, naturam quoque fatigandi. Prius tamen quam fortunam obſidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) miſit ad Barbaros, qui ſuaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, ſuperbe multa reſpondit. Ad ultimum, an Alexander volare poſſit, interrogat. Quæ nunciata Regi, ſic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus conſultare erat ſolitus, indicaret inſolentiam Barbari illudentis ipſos, quia pinnas non haberent. Se autem proxima nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare; Trecentos, inquit, perniciſſimos juvenes ex ſuis quiſque copiis perducite ad me, qui per calles, & pene invias rupes, domi pecora agere conſueverint. Illi præſtantes & levitate corporum, & ardore animorum, ſtrenue adducunt: quos intuens Rex, Vobiſcum, inquit, ô juvenes, & mei æquales, urbium invictarum ante munimenta ſuperavi: montium juga perenni nive obruta emenſus ſum: anguſtias Ciliciæ intravi: Indiæ ſine laſſitudine vim frigoris ſum perpeſſus. Et mei documenta vobis dedi, & veſtra habeo. Petra, quam videtis,

detis, unum aditum habet, quem Barbari obsident, cetera negligunt. Nullæ vigiliæ sunt, nisi qua castra nostra spectant. Invenietis viam, si solerter rimati fueritis aditus ferenteis ad cacumen. Nihil tam altè natura constituit, quo virtus non possit eniti. Experiendo, quæ ceteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen quod cùm ceperitis, candidis velis signum mihi dabitis: ego, copiis admotis, hostem in nos à vobis convertam. Præmium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta decem. Uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Certum habeo, vos non tam liberalitatem intueri meam, quam voluntatem. His animis Regem audierunt, ut jam cepisse verticem viderentur. dimissique, ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validosque funes parabant. Rex circumvectus Petram, qua minime asper ac præruptus aditus videbatur, secunda vigilia (quod bene verteret) ingredi jubet. Illi, alimentis in biduum sumptis, gladiis modo atque hastis armati subire cœperunt. Ac primo pedibus ingressi sunt: deinde ut in prærupta perventum est, alii manibus eminentia saxa complexi, levavere semet; alii adjectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter saxa defigerent, queis gradus subinde insisterent; diem inter metum laboremque consumpserunt. Per aspera enixis, duriora restabant, & crescere altitudo petræ videbatur. Illa vero miserabilis erat facies, cùm ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in se patienda alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates eniituntur in verticem montis, omnes fatigatione continuati laboris affecti, quidam multati parte membrorum, pariterque eos & nox, & somnus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis & in asperis saxorum, periculi instantis obliti in lucem quieverunt: tandemque velut ex alto sopore excitati, occultas subjectasque ipsis valles rimantes, ignari in qua parte Petræ tanta vis hostium condita esset, fumum specus infra se ipsos evolutum

evolutum notaverunt. Ex quo intellectum est, illam hostium latebram esse. Itaque hastis imposuere quod convenerat signum, totoque è numero duos & triginta in ascensu interiisse cognoscunt. Rex, non cupidine magis potiundi loci, quam vicem eorum, quos ad tam manifestum periculum miserat, solicitus, toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu demum, cum obscuritas conspectum oculorum ademisset, ad curandum corpus recessit. Postero die nondum satis clara luce primus vela, signum capti verticis, conspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare cogebat varietas cœli, internitente lucis fulgore conditi. Verum ut liquidior lux apparuit cælo, dubitatio exempta est. Vocatumque Cophen, per quem Barbarorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret, nunc saltem salubrius consilium inirent. Sin autem fiducia loci perseverarent, ostendi à tergo jussit qui ceperant verticem. Cophes ad eos missus suadere cœpit Arimazi Petram tradere, gratiam Regis inituro, si tantas res molientem in unius rupis obsidione hærere non coëgisset. Ille, ferocius superbiusque quam antea locutus, abire Cophen jubet. At is prehensum manu Barbarum rogat, ut secum extra specum prodeat: quo impetrato, juvenes in cacumine ostendit, ejusque superbiæ haud immerito illudens, pinnas ait habere milites Alexandri. Jamque è Macedonum castris signorum concentus, & totius exercitus clamor audiebatur. Ea res, sicut pleraque belli vana & inania, Barbaros ad deditionem traxit. quippe occupati metu, paucitatem eorum, qui à tergo erant, æstimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes reliquerat) strenue revocant, & cum eo triginta principes mittunt, qui Petram tradant, &, ut incolumibus abire liceat, paciscantur. Ille, quanquam verebatur, ne conspecta juvenum paucitate deturbarent eos Barbari; tamen & fortunæ suæ confisus, & Arimazi superbiæ infensus, nullam se conditionem deditionis accipere, respondet. Arimazes, desperatis magis quam perditis rebus, cum propinquis nobilissimisque gentis suæ descendit in castra, quos omneis

verberibus affectos sub ipsis radicibus Petræ crucibus jussit affigi. Multitudo dedititiorum incolis novarum urbium cum pecunia capta dono data est. Artabazus, in Petræ regionisque, quæ apposita esset ei, tutela, relictus est.

QUINTI CURTII
LIBER VIII.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Massagetis, Dahis, & Sogdianis subactis, Scythæ sui Regis filiam Alexandro conjugem offerunt. qui, leone interfecto & quatuor millibus ferarum in venatione dejectis, Clitum solenni convivio adhibitum, & liberius loquentem, interficit.*

2. *Sera Alexandri pœnitentia, quam sequuntur bellicæ expeditiones adversus Bactrianos transfugas & Sysimithren: Philippi item strenuissimi juvenis, & Erigyi clarissimi ducis, obitus.*

3. *Spitamenis uxorem, interfecti mariti caput afferentem, Alexander castris excedere jubet: provincias quasdam à præfectorum suorum injuriis vindicat.*

4. *Frigoris nimia vi pene opprimitur exercitus Gabazam aditurus. Alexandri constantia, & erga gregarium militem humanitas, ejusdemque cum Roxane matrimonium.*

5. *Cogitationibus in bellum Indicum versis, adulatorum fraude, nimia superbia elatus Alexander, Jovis filius vult salutari: quod Calisthenes gravi oratione improbat.*

6. *Ex ignominia Hermolao nobili puero illata nascitur in caput Alexandri conjuratio. qua detecta, inter auctores sceleris innocens Calisthenes conjicitur.*

7. *Hermolai, Calisthenem justum esse asseverantis, adversus crudelem Alexandri superbiam invectiva.*

8. *Alexandri ad Hermolai invectivam responsio; conjuratorum item, atque innocentis Calisthenis supplicium.*

9. *Indi, Gangis, Dyardenis, Indiæ, ejus incolarum, luxu diffluentium regum, ac sapientum, luculenta descriptio.*

10. *Varios Indiæ populos mira felicitate, non tamen sine sanguine, Alexander subjicit.*

11. *Aornus petra & arx inaccessa ab Alexandro oppugnatur, & ab obsessis relicta capitur.*

12. *Omphis rex potentissimus se regnumque suum Alexandro permittit. a quo in integrum restituitur; unde mutua dona regia.*

13. Porum regem Omphis suasu, Alexander ancipiti quidem & sub initia periculosissimo aggreditur bello.
14. Indorum & Macedonum insignis & cruenta pugna. Pori captivi magnanimitas, & Alexandri regia clementia.

ALEXANDER majore fama quam gloria in ditionem redacta Petra, cum propter vagum hostem spargendæ manus essent, in tres partes divisit exercitum: Hephæstionem uni, Cœnon alteri duces dederat: ipse ceteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam subacti, plures ante certamen imperata fecerunt: quibus eorum, qui in defectione perseveraverant, urbes agrosque jussit attribui. At exsules Bactriani cum DCCC equitibus Massagetarum proximos vicos vastaverunt. Ad quos coërcendos Attinas regionis ejus Præfectus ccc equites, insidiarum quæ parabantur ignarus, eduxit. Namque hostis in sylvis, quæ erant forte campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad insidias præda perduceret. Itaque incomposito agmine, solutisque ordinibus, Attinas prædabundus sequebatur: quem prætergressum sylvam, qui in ea consederant, ex improviso adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata est, qui cum omni equitatu supervenit. Et Massagetæ quidem jam refugerant. Dahæ mille oppressi sunt: quorum clade, totius regionis finita defectio. Alexander quoque, Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat, cum legatis gentis occurrit. Phrataphernes quoque, qui præerat Massagetis & Dahis, regionum confinio adjunctus, miserat: qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis sui filiam matrimonio sibi jungeret: si dedignaretur affinitatem, principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utraque legatione benigne audita, Hephæstionem

ſtionem & Artabazum opperiens, ſtativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaria, pervenit. Barbaræ opulentiæ in illis locis haud ulla ſunt majora indicia, quam magnis nemoribus nobilium ferarum greges clauſi. Spatioſas ad hoc eligunt ſylvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris nemora cinguntur, turreſque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum ſaltum fuiſſe conſtabat; quem Alexander cum toto exercitu ingreſſus, agitari undique feras juſſit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipſum Regem invaſurus incurreret, forte Lyſimachus, qui poſtea regnavit, proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat. Quo Rex repulſo, & abire juſſo, adjecit, Tam à ſemet uno, quam à Lyſimacho, leonem interfici poſſe. Lyſimachus enim quondam, cum venaretur in Syria, occiderat eximiæ magnitudinis feram ſolus, ſed lævo humero uſque ad oſſa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. id ipſum exprobrans ei Rex, fortius quam locutus eſt, fecit. Nam feram non excepit modo, ſed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni à Rege Lyſimachum temere vulgavit, ab eo caſu (quem ſupra diximus) ortam eſſe crediderim. Ceterum Macedones, quanquam proſpero eventu defunctus erat Alexander, tamen ſcivere gentis ſuæ more, ne pedes venaretur ſine delectis principum amicorumque. Ille quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem ſaltu cum toto exercitu epulatus eſt. Inde Maracanda reditum eſt. Acceptaque ætatis excuſatione ab Artabazo, provinciam ejus deſtinat Clito. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dimicantem clypeo ſuo texit: & Rhoſacis manum capiti Regis imminentem gladio amputavit; vetus Philippi miles, multiſque bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, ſoror ejus, haud ſecus quam mater à Rege diligebatur. Ob has cauſis validiſſimam Imperii partem fidei ejus tutelæque commiſit. Jamque iter parare in poſterum juſſus ſolenni & tempeſtivo adhibe-

tur convivio. In quo Rex cum multo incaluisset mero, immodicus æstimator sui, celebrare, quæ gesserat, cœpit: gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obterere, nobilem apud Cheroneam victoriam sui operis fuisse jactavit, ademptamque sibi malignitate & invidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedonas milites & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione acceperat, jacuisse, non alias quam simulatione mortis tutiorem, se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quæ patrem nunquam æquo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem quam sine eo fecisset ipse in Illyricos, victorem scripsisse se patri, fusos fugatosque hostes, nec affuisse usquam Philippum. Laude dignos esse non qui Samothracum initia viserent, cum Asiam uri, vastarique oporteret; sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent. Hæc & his similia læti audiere juvenes: ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clitus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis quam sermo exaudiri posset à Rege. Quo significabatur, male instituisse Græcos, quod trophæis Regum duntaxat nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercipi. Itaque Rex, cum suspicaretur, malignius habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clito audissent. Et illis ad silentium obstinatis, Clitus paulatim majore voce Philippi acta, bellaque in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter juniores senesque orta contentio est. Et Rex, velut patienter audiret, queis Clitus obterebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Ceterum cum animo videretur imperaturus, si finem proaciter orto sermoni Clitus imponeret: nihil eorum omittente, magis exasperabatur. Jamque Clitus etiam

am Parmenionem defendere audebat: & Philippi de Atheniensibus victoriam, Thebarum præferebat excidio; non vino modo, sed etiam animi prava contentione provectus. Ad ultimum, Si moriendum, inquit, est pro te, Clitus est primus. At victoriæ majus præmium ferunt, qui procacissime patris tui memoriæ illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem & non modo indomitam, sed quæ ne subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias, præcipitia ingenia sortitas. Sed quæ ad me pertinent, transeo: Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex juniores pugnam detrectantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassam hæsuros fuisse. Quomodo ergo Asiam etiam cum istis junioribus subjecisti? Verum est (ut opinor) quod avunculum tuum in Italia dixisse constat: Ipsum in viros incidisse, te in feminas. Nihil ex omnibus inconsulte ac temere actis Regem magis moverat, quam Parmenionis cum honore mentio illata; dolorem tamen Rex pressit, contentus jussisse ut convivio excederet: nec quidquam aliud adjecit, quam forsitan eum (si diutius locutus foret) exprobraturum sibi fuisse vitam à semet ipso datam: hoc enim superbe sæpe jactasse. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, injectis manibus, jurgantes monentesque conabantur abducere. Clitus cum abstraheretur, ad pristinam vinolentiam ira quoque adjecta: Suo pectore tergum illius esse defensum: nunc, posteaquam tanti meriti præteriit tempus, etiam memoriam invisam esse, proclamat. Attali quoque cædem objiciebat: & ad ultimum, Jovis, quem patrem sibi Alexander assereret, oraculum eludens, veriora se Regi, quam patrem ejus, respondisse dicebat. Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero mero sensibus victis, ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici, ne positis quidem, sed abjectis poculis, consurgunt, in eventum rei, quem tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clitum adhuc eadem linguæ intemperantia

furentem percutere conatus, à Ptolemæo & Perdicca inhibetur. medium complexi, & obluctari perſeverantem, morabantur. Lyſimachus & Leonatus etiam lanceam abſtulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendi ſe à proximis amicorum, quod Dario nuper accidiſſet, exclamat: ſignumque tuba dari, ut ad regiam armati coirent, jubet. Tum vero Ptolemæus & Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam præcipiti ira preſeveret, ſpatiumque potius animo det: omnia poſtero die juſtius executurum. Sed clauſæ erant aures, obſtrepente ira. Itaque impotens animi, percurrit in regiæ veſtibulum, & vigili excubanti haſta ablata conſtitit in aditu, quo neceſſe erat iis, qui ſimul cœnaverant, egredi. Abierant ceteri: Clitus ultimus ſine lumine exibat. Quem Rex, quiſnam eſſet, interrogat. Eminebat etiam in voce, ſceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non ſuæ, ſed Regis iræ memor, Clitum eſſe, & de convivio exire reſpondit. Hæc dicentis latus haſta transfixit, morientiſque ſanguine aſperſus: I nunc, inquit, ad Philippum, & Parmenionem, & Attalum.

2. Male humanis ingeniis natura conſulit, quod plerumque non futura, ſed tranſacta perpendimus. quippe Rex poſteaquam ira mente deceſſerat, etiam ebrietate diſcuſſa, magnitudinem facinoris ſera æſtimatione perſpexit. Videbat tunc immodica libertate abuſum, ſed alioqui egregium bello virum, &, niſi erubeſceret fateri, ſervatorem ſui, occiſum. Deteſtabile carnificis miniſterium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto veſtibulo cruor paulo ante convivæ: vigiles attoniti & ſtupentibus ſimiles procul ſtabant, liberioremque pœnitentiam ſolitudo excicbat. Ergo haſtam ex corpore jacentis evulſam retorſit in ſemet: jamque admoverat pectori, cum advolant vigiles, & repugnanti è manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi proſtraverat corpus; gemitu ejulatuque miſerabili tota perſonante Regia. Laniare deinde os unguibus, & circumſtantes rogare,

ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. In has preces tota nox exacta est: scrutantemque num ira Deorum ad tantum nefas actus esset, subit, anniversarium sacrificium Libero patri non esse redditum stato tempore. Itaque inter vinum & epulas cæde commissa, iram Dei fuisse manifestam. Ceterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum. Vivendum esse in solitudine, velut feræ bestiæ terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, jussit inferri. Quo posito ante ipsum, lacrymis obortis, Hanc, inquit, nutrici meæ gratiam retuli, cujus duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuere mortem? hic frater, unicum orbitatis solatium: à me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus ejus unus supersum, quem solum æquis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici sine memoria calamitatis ejus efferre possim? Et cum finis lacrymis querelisque non fieret, jussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum jacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum irrumpunt, diuque precibus ipsorum reluctatum ægre vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minus cædis puderet, jure interfectum Clitum Macedones decernunt, sepultura quoque prohibituri, ni Rex humari jussisset. Igitur decem diebus maxime ad confirmandum pudorem apud Maracanda consumptis, cum parte exercitus Hephæstionem in regionem Bactrianam misit, commeatus in hiemem paraturum. Quam Clito autem destinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipse Xenippa pervenit. Scythiæ confinis est regio, habitaturque pluribus ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed Posteaquam Regem adventare compertum est, pulsi ab incolis, duo

milia

millia fere & ducenti congregantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniis aſſueti. Tum ferocia ingenia non bellum modo, ſed etiam veniæ deſperatio efferaverat. Itaque ex improviſo adorti Amyntam Prætorem Alexandri, diu anceps prælium fecerant. Ad ultimum, DCC ſuorum amiſſis, quorum CCC hoſtis cepit, dedere terga victoribus, haud ſine inulti: quippe LXXX Macedonum interfecerunt, præterque eos trecenti & quinquaginta ſaucii facti ſunt, veniam tamen etiam poſt alteram defectionem impetraverunt. His in fidem acceptis, in regionem, quam Naura appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Syſimithres, duobus ex ſua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus ſtupro coïre cum liberis fas eſt. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regionis, qua in arctiſſimum cogitur, valido munimento ſepſerant. Præterfluebat torrens amnis, qui terga petræ claudebat; hanc manu perviam incolæ fecerant. Sed aditus ſpecus accipit lucem: interiora, niſi illato lumine, obſcura ſunt. Perpetuus cuniculus iter præbet in campos ignotum, niſi indigenis. At Alexander, quanquam anguſtias naturali ſitu munitas valida manu Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis, munimenta, quæ manu adjuncta erant, concuſſit, fundiſque & ſagittis propugnantium pleroſque dejecit: quos ubi diſperſos fugavit, ruinas munimentorum ſupergreſſus; ad petram admovit exercitum. Ceterum interveniebat fluvius coëuntibus aquis ex ſuperiore faſtigio in vallem, magnique operis videbatur tam vaſtam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & ſaxa congeri juſſit. Ingenſque Barbaros pavor rudes ad talia opera concuſſerat, excitatam molem ſubito cernentes. Itaque Rex ad deditionem metu poſſe compelli ratus, Oxarten miſit nationis ejuſdem, ſed ditionis ſuæ, qui ſuaderet duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem, & turres admovebantur, & excuſſa tormentis tela micabant. Itaque verticem Petræ, omni alio præſidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum diffidentemque rebus ſuis Syſi-

mithrem

mithrem cœpit hortari, ut fidem, quam vim Macedonum, mallet experiri; neu moraretur festinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum. Et ipse quidem Sysimithres deditionem annuebat: ceterum mater eademque conjux morituram se ante denuncians quam in ullius veniret potestatem, Barbari animum ad honestiora quam tutiora converterat: pudebatque, libertatis majus esse apud feminas quam apud viros pretium. Itaque dimisso internuncio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed cum hostis vires suasque pensaret, rursus muliebris consilii, quod præceps magis quam necessarium esse credebat, pœnitere eum cœpit. Revocatoque strenue Oxarte, futurum se in Regis potestate respondit, unum precatus, ne voluntatem & consilium matris suæ proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Præmissum igitur Oxartem cum matre liberisque, & totius cognationis grege, sequebatur, ne exspectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiserat. Rex, equite præmisso, qui reverti eos juberet, opperirique præsentiam ipsius, supervenit, & victimis Minervæ ac Victoriæ cæsis, imperium Sysimithri restituit, spe majoris etiam provinciæ facta, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi juvenes patre tradente, secum militaturos sequi jussit. Relicta deinde phalange, ad subigendos, qui defecerant, cum equite processit. Arduum & impeditum saxis iter primo utcunque tolerabant. Mox equorum non ungulis modo attritis, sed corporibus etiam fatigatis, sequi plerique non poterant, & rarius subinde agmen fiebat, pudorem (ut fere fit) immodico labore vincente. Rex tamen subinde equos mutans, sine intermissione fugientes insequebatur. Nobiles juvenes comitari eum soliti defecerant, præter Philippum; Lysimachi erat frater, tum primum adultus, &, quod facile appareret, indolis raræ. Is pedes (incredibile dictu) per cc stadia vectum Regem comitatus est, sæpe equum suum offerente Lysimacho: nec tamen ut digrederetur à Rege, effici potuit, cum loni-

lorica indutus arma gestaret. Idem, cum perventum esset in saltum, in quo se Barbari abdiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed posteaquam Barbari in fugam effusi deseruere sylvas, animus, qui in ardore pugnæ corpus sustentaverat, liquit: subitoque ex omnibus membris profuso sudore, arboris proximæ stipiti se applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus Regis exceptus est, inter quas collapsus, extinguitur. Mœstum Regem alius haud levis dolor excepit. Erigyus inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulo ante quam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu atque honore celebratum est.

3. Dahas deinde statuerat petere: ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna, indulgendo ei nunqum fatigata, pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico amore flagrabat: quam, ægre fugam & nova subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, identidem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus placaret, quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cum pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri vellet, orabat. Et quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formæ profecto fiducia cupere eam quam primum dedi Alexandro, acinacem strinxit, percussurus uxorem, nisi prohibitus esset fratrum ejus occursu. Ceterum abire è conspectu jubet, addito metu mortis, si se oculis ejus obtulisset: & ad desiderium levandum noctes inter pellices agere cœpit. Sed penitus hærens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus, orare non destitit, ut tali consilio abstineret pateretur que sortem, quamcumque his fortuna fecisset. Sibi mortem deditione esse leviorem. At illa purgare se, quod quæ utilia esse censebat, muliebriter forsitan,

forsitan, sed fida tamen mente suasisset: de cetero futuram in viri potestate. Spitamenes simulato captus obsequio, de die convivium apparari jubet; vinoque & epulis gravis semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto & gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit, caputque ejus abscissum cruore respersa servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante (sicut erat cruenta veste) in Macedonum castra pervenit, nunciarique Alexandro jubet, esse quæ ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinus Barbaram jussit admitti. Quam ut asspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere, quæ vellet, jubet. At illa, servum, quem stare in vestibulo jusserat, introduci desideravit. Qui, quia caput Spitamenis veste tectum habebat, suspectus, scrutantibus quid occuleret ostendit. Confuderat oris exsanguis notas pallor, nec quis esset nosci satis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput afferre eum, tabernaculo excessit, percontatusque quid rei sit, illo profitente cognoscit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diversa agitantem commoverant. Meritum ingens in semet esse credebat, quod transfuga, & proditor, tantis rebus (si vixisset) injecturus moram, interfectus esset. Contra facinus ingens aversabatur, cum optime meritum de ipsa, communium parentem liberorum per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas, denunciarique jussit, ut excederet castris, neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro, seque, dedunt. Ille maxima præsentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus à Prætoribus suis avare ac superbe imperabatur. Ergo Phrataphemi Hyrcaniam, & Mardos cum Tapuris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsami Cariæ Præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in Mediam missus, ut Oxidates inde

discederet.

discederet. Babylonia, mortuo Mazæo, Deditameni subjecta est.

4. His compositis, tertio mense ex hybernis movit exercitum ; regionem, quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit ; proximus ei nondum quidem procellosus & tristis, obscurior tamen pristino, non sine minis crescentis mali, damno præteriit. Tertio ab omni parte cœli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos terrere cœperunt. Erat prope continuus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species visebatur : attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec considere audebat. Tum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis suis tecti exceperant. Sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipsi destinare in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempestatis violentia major, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solitis, per totum saltum errabundum agmen ferebatur, multique, prius metu quam labore defatigati, prostraverant humi corpora, quanquam imbrem vis frigoris concreto gelu adstrinxerant. Alii se stipitibus arborum admoverant : id plurimis & adminiculum & suffugium erat. Nec fallebat ipsos, morti locum eligere, cum immobileis vitalis calor linqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant extingui quiescendo : quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax vis mali insistebat, lucemque, naturale solatium, præter tempestatem haud disparem nocti, sylvarum quoque umbræ suppresserant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex tuguriis fumum, hortarique ut proxima quæque suffugia occuparent. Nec ulla res magis saluti fuit, quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, Regem deserere erubescebant. Ceterum efficacior in adversis necessitas, quam ratio, frigoris remedium invenit.

Dolabris

Dolabris enim sylvas sternere adgressi, passim acervos, struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor stupentia membra commovit, paulatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere cœpit. Excepere alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat. Alios castra, quæ in humido quidem, sed jam cœli mitescente sævitia, locaverunt. Mille militum atque lixarum calonumque pestis illa consumpsit. Memoriæ proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum viventibus, sed & inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, seque & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, Rex, quanquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat artus, ex sella sua exiluit, torpentemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in sua sede jussit considere. Ille diu, nec ubi requiesceret, nec à quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem, Regemque vidit, territus surgit. Quem intuens Alexander: Ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore sorte, quam Persæ, sub Rege vivatis? Illis enim in sella Regis consedisse capitale foret, tibi saluti fuit. Postero die convocatis amicis, copiarumque ducibus, pronunciare jussit, ipsum omnia quæ amissa essent redditurum, & promisso fides extitit. Nam Sysimithres multa jumenta, & camelorum duo millia, adduxit, pecoraque & armenta, quæ distributa, pariter militem & damno & fame liberaverunt. Rex gratiam sibi relatam à Sysimithre præfatus sex dierum cocta cibaria ferre milites jussit. Sacas petens, totam hanc regionem depopulatus, triginta millia pecorum ex præda Sysimithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui se Regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei reddito, haud amplius, quam, ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam

eo,

eo, qui penes ipſum relinquebatur, tradito, Barbara opulentia convivium, quo Regem accipiebat, inſtruxerat. Id cum multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines juſſit. Inter quas erat filia ipſius Roxane nomine, eximia corporis ſpecie, & decore habitus in Barbaris raro. Quæ, quanquam inter electas proceſſerat, omnium tamen oculos convertit in ſe, maxime Regis minus jam cupiditatibus ſuis imperantis inter obſequia fortunæ, contra quam non ſatis cauta mortalitas eſt. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo quam parentis aſpexerat; tunc in amorem virgunculæ, ſi regiæ ſtirpi compararetur, ignobilis, ita effuſus eſt, ut diceret, ad ſtabiliendum regnum pertinere, Perſas & Macedonas connubio jungi, hoc uno modo & pudorem victis, & ſuperbiam victoribus detrahi poſſe. Achillem quoque, à quo genus ipſe deduceret, cum captiva coïſſe. Ne inferri nefas arbitrarentur, ita matrimonii jure velle jungi. Inſperato gaudio lætus pater, ſermonem ejus excepit. Et rex medio cupiditatis ardore juſſit afferri patrio more panem (hoc erat apud Macedonas ſanctiſſimum coëuntium pignus,) quem diviſum gladio uterque libabat. Credo, eos qui gentis mores condiderunt, parco & parabili victu oſtendere voluiſſe jungentibus opes, quantulo contenti eſſe deberent. Hoc modo Rex Aſiæ & Europæ, introductam inter convivales ludos matrimonio ſibi adjunxit, è captiva geniturus qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, ſi per vinum & epulas ſocerum ex deditis eſſe electum. Sed poſt Cliti cædem libertate ſublata, vultu, qui maxime ſervit, aſſentiebantur.

5. Ceterum Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo, quod deſtinata impedire poſſet, moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi juſſit, & ad ſe armata perduci, obſides ſimul habiturus & milites. Craterum autem ad perſequendos Hauſtanem, & Catenem, qui ab ipſo defecerant, miſit, quorum Hauſtanes captus eſt, Catenes in prælio occiſus.

occiſus. Polypercon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compoſitis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modo, ſed gemmis quoque margaritiſque ad luxum magis quam ad magnificentiam exculta. Clipei militares auro & ebore fulgere dicebantur. Itaque, necubi vinceretur cum ceteris præſtaret, ſcutis argenteas laminas, equis frænos aureos addidit; loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. cxx millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum ſequebantur. Jamque omnibus præparatis, quod olim prava mente conceperat tunc eſſe maturum, quonam modo cœleſtes honores uſurparet, cœpit agitare. Jovis filium non dici tantum ſe, ſed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare poſſet, ac linguis. Itaque more Perſarum Macedonas venerabundos ipſum ſalutare proſternentes humi corpora. Non deerat talia concupiſcenti perniciosa adulatio; perpetuum malum Regum, quorum opes ſæpius aſſentatio quam hoſtis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa: nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare ſuſtinuit: ſed Græcorum, qui profeſſionem honeſtarum artium malis corruperant moribus. Agis quidam Argivus, peſſimorum carminum poſt Chœrilum conditor, & ex Sicilia Cleo: hic quidem, non ingenii ſolum, ſed etiam nationis vitio, adulator: & cetera urbium ſuarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum ducibus, à Rege præferebantur: hi tum cœlum illi aperiebant, Herculemque & patrem Liberum, & cum Polluce Caſtorem novo numini ceſſuros eſſe jactabant. Igitur feſto die omni opulentia convivium exornari jubet, cui non Macedones modo, & Græci principes amicorum; ſed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cum diſcubuiſſet Rex, pauliſper epulatus, convivio egreditur. Cleo, ſicut præparaverat, ſermonem cum admiratione laudum ejus inſtituit. Merita deinde percenſuit, quibus uno modo referri gratia poſſet; ſi, quem intelligerent Deum eſſe, confiterentur,

exigua thuris inpensa tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum, sed etiam prudenter, Reges suos inter Deos colere: majestatem enim imperii, salutis esse tutelam. Ne Herculem quidem, & patrem Liberum, prius dicatos Deos, quam vicissent secum viventium invidiam. Tantundem quoque posteros credere, quantum præsens ætas spopondisset. Quod si ceteri dubitant, semet ipsum, cum rex inisset convivium, prostraturum humi corpus. debere idem facere ceteros, & in primis sapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem esse prodendum exemplum. Haud perplexe in Calisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri & prompta libertas invisa erat Regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum, silentio facto, unum illum intuentibus ceteris, Si Rex, inquit, sermone tuo affuisset, nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur: Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeres, neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, Nullum esse eundem & diuturnum & præcocem fructum: cœlestesque honores non dare te Regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor Regi, ut vita diuturna sit, & æterna majestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur, divinitas. Herculem modo, & patrem Liberum, consecrata immortalitatis exempla, referebas. Credisne, illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in cœlum fama perveheret. Scilicet ego & tu, Cleo, Deos facimus? A nobis divinitatis suæ auctoritatem accepturus est Rex? Potentiam tuam experiri libet. Fac aliquem Regem, si Deum potes facere. Facilius est imperium dare, quam cœlum. Dii propitii sine invidia quæ Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere res, ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriæ, nec desidero, ad quem modum

dum Rex mihi colendus sit, discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges queis vivamus, accipimus. Æquis auribus Calisthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expresserat non assensionem modo, sed etiam vocem, seniorum præcipue, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio: nec quidquam eorum quæ invicem jactata erant, Rex ignorabat, cum post aulæa, quæ lectis obduxerat, staret. Igitur ad Agim & Cleonem misit, ut sermone finito, Barbaros tantum, cum intrasset, procumbere suo more paterentur. Et paulo post, quasi potiora quædam egisset, convivium repetit. Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium cœpit hortari, ut vehementius id quateret ad terram: elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, Tu autem, inquit, non veneraberis me? An tibi uni digni videmur esse ludibrio? Ille nec Regem ludibrio, nec se contemptu dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruisset, Videsne, inquit, idem te fecisse, quod in alio paulo ante ridebas? Et tradi eo in custodiam jusso, convivium solvit. Polyperconti quidem postea castigato diu, ignovit.

6. In Calisthenem olim contumacia suspectum, pervicacioris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occasio. Mos erat (ut supra dictum est) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant, servatis noctium vicibus, proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. Iidem acceptos ab agasonibus equos, cum Rex adscensurus esset, admovebant, comitabanturque & venantem, & in præliis; omnibus artibus studiorum liberalium exculti. Præcipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus vesci cum Rege. Castigandi verberibus eos nullius potestas præter ipsum erat. Hæc cohors velut seminarium ducum præfectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habu-

habuere posteri Reges, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerunt: Igitur Hermolaus, puer nobilis ex regia cohorte, cum aprum telo occupasset, quem Rex ferire destinaverat, jussu ejus verberibus affectus est. Quam ignominiam ægre ferens, deflere apud Sostratum cœpit. Ex eadem cohorte erat Sostratus, amore ejus ardens: qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam Regi infestus, juvenem sua sponte jam motum, data fide acceptaque perpulit, ut occidendi Regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem executi sunt: quippe solerter legerunt, quos in societatem sceleris asciscerent; Nicostratum, Antipatrum, Asclepiodorumque: placuit & Philotam assumi. Per hos adjecti sunt Anticles, Elaptonius & Epimenes. Cetérum agendæ rei haud sane facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilii impedirentur. forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, ceteroque apparatu exsequendæ rei, triginta & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus spesve mutaverat. Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus: in qua Rex vescebatur, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas, provexit omnes ad largius vinum. ludi etiam convivales extraxere tempus: nunc lætis conjuratis, quod sopitum aggressuri essent: nunc solicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere, ipsorum post septem dies reditura vice, nec sperare poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Ceterum, cum jam lux appeteret, & convivium solvitur,& conjurati exceperunt Regem; læti, occasionem exsequendi sceleris admotam: cum mulier attonitæ, ut creditum est, mentis, conversari in Regia solita, quia instinctu videbatur futura prædicere,

non

non occurrit modo abeunti, ſed etiam ſemet objecit, vultuque & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium monuit: & ille per ludum, Bene Deos ſuadere, reſpondit: revocatiſque amicis, in horam diei ferme ſecundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in ſtationem ſucceſſerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati ſtabant, vice officii ſui expleta. Adeo pertinax ſpes eſt, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiſcentiæ devolverunt. Rex benignius quam alias allocutus, diſcedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perſtitiſſent, jubet. data ſingulis quinquaginta ſeſtertia: collaudatique, quod etiam ab aliis tradita vice, tamen excubare perſeveraſſent. Illi tanta ſpe deſtituti domos abeunt, & ceteri quidem exſpectabant ſtationis ſuæ noctem. Epimenes, ſive comitate Regis, qua ipſum inter conjuratos exceperat, repente mutatus, ſive quia cœptis Deos obſtare credebat, fratri ſuo Eurylocho, quem antea expertem eſſe conſilii voluerat, quid pararetur, aperit, Omnibus Philotæ ſupplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in regiam pervenit: excitatiſque cuſtodibus corporis, ad ſalutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat: & tempus, quo venerat, & vultus haud ſane ſecuri animi index, & mœſtitia è duobus alterius, Ptolemæum ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, ſopitum mero ac ſomno excitant Regem. Ille, paulatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum ſuam averſari Deos dixit, quia frater ipſius, quanquam impium facinus auſus foret, tamen & pœnitentiam ejus ageret, & per ſe potiſſimum profiteretur indicium, in eam ipſam noctem, quæ decederet, inſidias comparatas fuiſſe. Auctores ſceleſti conſilii eſſe, quos minime crederet Rex. Tum Epimenes cuncta ordine, conſciorumque nomina exponit. Caliſthenem non ut participem facinoris nominatum eſſe conſtabat, ſed ſolitum puerorum ſermonibus vituperantium criminantiumque

umque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt; cum Hermolaus apud eum quoque verberatum ſe à Rege quereretur, dixiſſe Caliſthenem, meminiſſe debere, eos jam viros eſſe. Idque an ad conſolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum eſſet in ambiguo fuiſſe. Rex animi corporiſque ſopore diſcuſſo, cum tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis & cujuſdam Tiridatis opulenti bonis donat protinus: fratremque, antequam pro ſalute ejus precaretur, reſtituit. Sceleris autem auctores, interque eos Caliſthenem, vinctos aſſervari jubet. quibus in regiam adductis, toto die & nocte proxima mero ac vigiliis gravis acquievit. Poſtero autem die, frequens concilium adhibuit, cui patres propinquique eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de ſua quidem ſalute ſecuri: quippe Macedonum more perire debebant omnium devotis captibus, qui ſanguine contigiſſent eos. Rex introduci conjuratos, præter Caliſthenem, juſſit, atque quæ agitaverant, ſine cunctatione confeſſi ſunt. Increpantibus deinde univerſis eos: ipſe Rex, Quo ſuo merito tantum in ſemet cogitaſſent facinus? interrogat.

7. Stupentibus ceteris, Hermolaus; Nos vero, inquit, quoniam, quaſi neſcias, quætis, occidendi te conſilium inivimus, quia non ut ingenuis imperare cœpiſti, ſed quaſi in mancipia dominaris. Primus ex omnibus pater ipſius, Sopolis, parricidam etiam parentis ſui clamitans eſſe, conſurgit, & ad os manu objecta, ſcelere & malis inſanientem ultra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magiſtro didiciſſet Caliſthene. Et Hermolaus, Utor, inquit, beneficio tuo, & dico quæ noſtris malis didici. Quota pars Macedonum ſævitiæ tuæ ſupereſt? Quotuſquiſque non è viliſſimo ſanguine? Attalus, & Philotas, & Parmenio, & Lynceſtes Alexander, & Clitus, quantum ad hoſtes pertinet, vivunt; ſtant in acie, te clypeis ſuis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria, vulnera accipiunt, quibus tu egregiam grati-

am

am retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit. Alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio, indicta causa, trucidatus est, per quem Attalum occideras. Invicem enim misere miserorum uteris manibus ad expetenda supplicia. Et quos paulo ante ministros cædis habuisti, subito ab aliis jubes trucidari. Obstrepunt subinde cuncti Hermolao. Pater supremum stringerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset à Rege. quippe Hermolaum dicere jussit; petiitque, ut causas supplicii augentem, patienter audirent. Ægre ergo coërcitis, rursus Hermolaus: Quam liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permittis! at Calisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producitur, cum etiam confessi audiantur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Calisthenem dicat, cum morti olim destinatus sit à justissimo & patientissimo Rege. Hæc ergo sunt Macedonum præmia, quorum ut supervacuo & sordido abuteris sanguine. At tibi triginta millia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quæ tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo more victores sub jugum mitteres. Persarum te vestis & disciplina delectat, patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum Regem occidere voluimus: & te transfugam belli jure persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere venerarique te ut Deum. Tu Philippum patrem aversaris, & si quis Deorum ante Jovem haberetur, fastidires etiam Jovem. Miraris si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut in sontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex

me enim ſcire cœpiſti, quid ingenui homines ferre non poſſunt. De cetero parce: quorum orbam ſenectutem ſuppliciis ne oneraveris. Nos jube duci, ut quod ex tua morte petieramus, conſequamur ex noſtra. Hæc Hermolaus.

8. At Rex, Quam falſa ſint, inquit, quæ iſte tradita à magiſtro ſuo dixit, patientia mea oſtendit. Confeſſum enim ultimum facinus, tamen, ut vos quoque, non ſolum ipſe, audiretis, expreſſi, non imprudens, cum permiſiſſem huic latroni dicere, uſurum eum rabie, qua compulſus eſt, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procacius ſe in venatione geſſiſſet, more patrio, & ab antiquiſſimis Macedoniæ Regum uſurpato, caſtigari eum juſſi. Hoc & oportet fieri, & ut à tutoribus pupilli, à maritis uxores, ſervis quoque pueros hujus ætatis verberare concedimus. Hæc eſt ſævitia in ipſum mea, quam impia cæde voluit ulciſci. Nam in ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis ſim, non ignoratis, & commemorare ſupervacuum eſt. Hermolao parricidarum ſupplicia non probari, cum eadem ipſe meruerit, minime hercule admiror. Nam cum Parmenionem & Philotam laudat, ſuæ ſervit cauſæ. Lynceſtem vero Alexandrum bis inſidiatum capiti meo, à duobus judiciis liberavi. Rurſum convictum, per biennium tamen diſtuli, donec vos poſtularetis, ut tandem debito ſupplicio ſcelus lueret. Attalum, antequam Rex eſſem, hoſtem meo capiti fuiſſe meminiſtis. Clitus utinam non coegiſſet me ſibi iraſci: cujus temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tuliſſet. Regum ducumque clementia non in ipſorum modo, ſed etiam in illorum, qui parent, ingeniis ſita eſt. Obſequio mitigantur imperia. Ubi vero reverentia exceſſit animis, & ſumma imis confundimus, vi opus eſt, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer, iſtum crudelitatem mihi objeciſſe, qui avaritiam exprobrare auſus ſit? Nolo ſingulos veſtrum excitare, ne inviſam liberalitatem meam faciam, ſi pudori veſtro

gravem

gravem fecero. Totum exercitum aſpicite, qui paulo ante nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis. Menſas auro onerant, greges ſervorum ducunt, ſpolia de hoſtibus ſuſtinere non poſſunt. At enim Perſæ, quos vicimus, in magno honore ſunt. Apud me quidem moderationis meæ certiſſimum indicium eſt, quod ne victis quidem ſuperbe impero. Veni enim in Aſiam, non ut funditus everterem gentes, nec ut dimidiam partem terrarum ſolitudinem facerem: ſed ut illos quoque, quos bello ſubegiſſem, victoriæ meæ non pœniteret. Itaque militant vobiſcum, pro imperio veſtro ſanguinem fundunt, qui ſuperbe habiti rebellaſſent. Non eſt diuturna poſſeſſio, in quam gladio inducimur. Beneficiorum gratia ſempiterna eſt. Si habere Aſiam, non tranſire, volumus, cum his communicanda eſt noſtra clementia. horum fides ſtabile & æternum faciet imperium: & ſane plus habemus quam cupimus. Inſatiabilis autem avaritia eſt, adhuc implere velle, quod jam circumfluit. Veruntamen eorum mores in Macedonas transfundo. in multis enim gentibus eſſe video quæ non erubeſcamus imitari. nec aliter tantum imperium apte regi poteſt, quam ut quædam & tradamus illis, & ab iiſdem diſcamus. Illud pene dignum riſu fuit, quod Hermolaus poſtulabat à me, ut averſarer Jovem, cujus oraculo agnoſcor. An etiam quid Dii reſpondeant in mea poteſtate eſt? Obtulit nomen filii mihi: recipere, ipſis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque Deum eſſe me credant. Fama enim bella conſtant, & ſæpe etiam quod falſò creditum eſt, veri vicem obtinuit. An me luxuriæ indulgentem putatis arma veſtra auro argentoque adornaſſe? Aſſuetis nihil vilius hæc videri materia volui; Macedonas invictos ceteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum ſordida omnia & humilia ſpectantium capiam: & docebo nos non auri aut argenti cupidos, ſed orbem terrarum ſubacturos veniſſe. quam gloriam tu parricida intercipere voluiſti, & Macedonas, Rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc

monens me, ut veſtris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos ſcire, quid de his ſtatuiſſem, quo triſtiores periretis, ſi qua vobis parentum memoria & cura eſt. Sed olim iſtum morem occidendi cum ſceleſtis inſontes propinquos parenteſque ſolvi: & profiteor, in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Nam tuum Caliſthenem, cui uni vir videris, quia latro es, ſcio cur produci velis, ut coram his probra, quæ modo in me jeciſti, modo audiſti, illius quoque ore referantur. Quem, ſi Macedo eſſet, tecum introduxiſſem, digniſſimum te diſcipulo magiſtrum. Nunc Olynthio non idem juris eſt. Poſt hæc concilium dimiſit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, juſſit. Illi, ut fidem ſuam ſævitia Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Caliſthenes quoque ante tortus interiit, initi conſilii in caput Regis innoxius: ſed haudquaquam aulæ & aſſentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius cædes majorem apud Græcos Alexandro excitavit invidiam, quam quod præditum optimis moribus, artibuſque à quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clito mori perſeveraret, non tantum occiderit, ſed etiam torſerit, indicta quidem cauſa. Quam crudelitatem ſera pœnitentia conſecuta eſt.

9. Sed ne otium ſerendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, ſemper bello quam poſt victoriam clarior. India tota ferme ſpectat Orientem, minus in latitudinem, quam recta regione ſpatioſa. quæ Auſtrum accipiunt, in altius terræ faſtigium excedunt. Plana ſunt cetera, multiſque inclytis amnibus, Caucaſo monte ortis, placidum per campos iter præbent. Indus gelidior eſt, quam ceteri. Aquas vehit à colore maris haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, à Meridiana regione decurrit, & magnorum montium juga recto alveo ſtringit. In eum objectæ rupes inclinant ad Orientem. Uterque Rubro mari accipitur findens ripas, multaſque arbores cum magna ſoli parte exſorbet. Saxis quoque impeditus, crebrò reverberatur. Ubi mollius ſolum reperit,

rit, ſtagnat, inſulaſque molitur. Aceſines eum auget. Ganges decurſurum in mare intercipit: magnoque motu amnis uterque colliditur. Quippe Ganges aſperum os influenti objicit. nec repercuſſæ aquæ cedunt. Dyardenes minus celeber auditu eſt, quia per ultima Indiæ currit. Ceterum non crocodilos modo, uti Nilus, ſed etiam delphines, ignotaſque aliis gentibus belluas alit. Erimanthus crebris flexibus ſubinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea cauſa eſt, cur tenues reliquias jam ſine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur, ſed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Ceterum quæ propiora ſunt mari, Aquilones maxime deurunt. Ii cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant ita alendis frugibus mites. Sed adeo in illa plaga mundus ſtatas temporum vices mutat, ut, cum alia fervore ſolis exæſtuant, Indiam nives obruant: rurſuſque ubi cetera rigent, illic intolerandus æſtus exiſtat: nec cur, ulli ſe naturæ cauſa ingeſſit. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret à ceteris. Ab Erythro Rege inditum eſt nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde pleriſque ſunt veſtes. Libri arborum teneri, haud ſecus quam ceræ literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis ſonum dociles ſunt: animalia inuſitata ceteris gentibus, niſi invecta. Eadem terra & rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum major eſt vis, quam quos in Africa domitant. Et viribus magnitudo reſpondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni modicoque lapſu ſegnes aquas ducunt. Gemmas margaritaſque mare littoribus infundit. Neque alia illis major opulentiæ cauſa eſt utique, poſtquam vitiorum commercium vulgavere in exteras gentes; quippe æſtimantur purgamenta æſtuantis freti pretio quod libido conſtituit. Ingenia hominum, ſicut ubique apud illos locorum quoque ſitus format. Corpora uſque ad pedes carbaſo velant. Soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent: brachia quoque & lacertos auro colunt, quibus inter populares

aut nobilitas aut opes eminent. Capillum pectunt sæpius quam tondent: Mentum semper intonsum est. Reliquam oris cutem ad lævitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cum Rex se in publico conspici patitur, thuribula argentea ministri ferunt, totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus complent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro & purpura carbasa, quæ indutus est: lecticam sequuntur armati corporisque custodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu seriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; totas eas vitis auro cælata percurrit, aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteæ effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet. Cum capillum pectit atque ornat, tunc responsa legationibus, tunc jura popularibus reddit. Demptis soleis odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vivario animalia inter vota cantusque pellicum figere. Binum cubitorum sagittæ sunt, quas emittunt majore nixu quam effectu: quippe telum, cujus in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi expeditio est, elephanti vehunt currum, & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum à Reginæ ordine agmen est, æquatque luxuria. Feminæ epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cujus omnibus Indis largus est usus. Regem mero somnoque sopitum, in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat, inter hæc vitia curam esse sapientiæ? Unum agreste & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem, pulchrum; & vivos se cremari jubent. Quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est, exspectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in

in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scite spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quemquam admovere lethi diem credunt, cui exspectare interrite liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt: arbores maxime, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies. Anni plena spatia servant. Lunæ cursu notant tempora, non ut plerique, cum orbem sidus implevit, sed cum se curvare cœpit in cornua: & idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia traduntur, quibus morari ordinem rerum haud sane operæ pretium videbatur.

10. Igitur Alexandro fines Indiæ ingresso, gentium suarum Reguli occurrerunt, imperata facturi: illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem, fama cognitos esse; ipsum coram adesse, cernique. Rex benigne exceptos sequi jussit, iisdem itinerum ducibus usurus. Ceterum cum amplius nemo occurreret, Hephæstionem & Perdiccam cum copiarum parte præmisit, ad subigendos, qui aversarentur imperium: jussitque ad flumen Indum procedere, & navigia facere, queis in ulteriora transportari posset exercitus. Illi, quia plura flumina superanda erant, sic junxere naves, ut solutæ plaustris vehi possent, rursusque conjungi. Post se Cratero cum phalange jusso sequi, equitatum ac levem armaturam eduxit, eosque, qui occurrerant, levi prælio in urbem proximam compulit. Jam supervenerat Craterus. Itaque ut principio terrorem incuteret genti, nondum arma Macedonum expertæ, præcipit ne cui parceretur, munimentis urbis, quam obsidebat, incensis. Ceterum dum obequitabat mœnibus, sagitta ictus est. Cepit tamen oppidum, & omnibus incolis ejus trucidatis, etiam in tecta sævitum est. Inde domita ignobili gente, ad Nysam urbem pervenit. Forte castris ante mœnia ipsa in sylvestri loco positis, nocturnum frigus vehementius quam alias horrore corpora affecit, opportunumque remedium ignis oblatum est. Cæsis quippe sylvis flam-

rum excitaverant: quæ igni alita, oppidanorum sepulcra comprehendit. Vetusta cedro facta erant, conceptumque ignem late fudere, donec omnia solo æquata sunt. Et ex urbe primum canum latratus, deinde etiam hominum fremitus auditus est. Tum & oppidani hostem, & Macedones ipsos ad urbem venisse cognoscunt. Jamque Rex eduxerat copias, & mœnia obsidebat, cum hostium, qui discrimen tentaverant, obruti telis sunt. Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat: quorum dubitatione comperta, circumsideri tantum eos, & abstineri cædibus jussit. Tandemque obsidionis malis fatigati dedidere se. A Libero patre conditos se esse dicebant; & vera hæc origo erat. Sita est sub radicibus montis, quem Meron incolæ appellant. Inde Græci mentiendi traxere licentiam, Jovis femine Liberum patrem esse celatum. Rex situ montis cognito ex incolis, cum toto exercitu, præmissis commeatibus, verticem ejus ascendit. Multa hedera vitisque toto gignitur monte. Multæ perennes aquæ manant. Pomorum quoque varii salubresque succi sunt, sua sponte fortuitorum seminum fruges humo nutriente Lauri, baccæque, & multa in illis rupibus agrestis est sylva. Credo equidem non divino instinctu, sed lascivia esse profectos, ut passim hederæ ac vitium folia decerperent, redimitique fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot millium, præsidem nemoris ejus Deum adorantium, juga montis collesque resonabant, cum orta licentia à paucis (ut fere fit) in omnes se repente vulgasset. Quippe velut in media pace, per herbas congestamque frondem, prostraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non aversatus, large ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ quam virtutis esse beneficium? quippe, ne epulantes quidem & sopitos mero aggredi ausus est hostis: haud secus bacchantium ululantiumque fremitu perterritus, quam si prælinatium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab

ab Oceano revertentes temulentos comessantesque protexit. Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum est. Deseruerant incolæ sedes, & in avios sylvestresque montes confugerant. Ergo Acadera transit, æque usta & destituta incolentium fuga. Itaque rationem belli necessitas mutavit. Divisis enim copiis, pluribus simul locis arma ostendit: oppressique, & qui exspectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit: rursusque quas distribuerat copias junxit. Superato deinde Choaspe amne, Cœnon in obsidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit. Ipse ad Mazagas venit, nuper Assaceno (cujus regnum fuerat) demortuo. Regioni quoque urbique præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam qua spectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente & à Meridie, velut de industria, rupes præaltas admolita natura est, infra quas cavernæ & voragines longa vetustate in altum cavatæ jacent ; quaque desinunt, fossa ingentis operis objecta est. Triginta quinque stadia murus urbem complectitur, cujus inferiora saxo, superiora crudo latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet: simulque terra humore diluta, ne tamen universa consideret, interpositæ erant trabes validæ, quibus injecta tabulata muros & tegebant & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, consiliique incertum (quia nec cavernas, nisi aggere, poterat implere, nec tormenta aliter muris admovere) quidam è muro sagitta percussit. Tum forte in suram incidit telum, cujus spiculo evulso admoveri equum jussit: quo vectus, ne obligato quidem vulnere, haud segnius destinata exsequebatur. Ceterum cum crus saucium penderet, & cruore siccato frigescens vulnus aggravaret dolorem, dixisse fertur: Se quidem Jovis filium dici, sed corporis ægri vitia

ſentire. Non tamen ante ſe recepit in caſtra quam cuncta proſpexit, &, quæ fieri vellet, edixit. Ergo ſicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant, alii magnarum arborum ſtipites cumulis, ac moles ſaxorum in cavernas dejiciebant. Jamque agger æquaverat ſummæ faſtigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem abſoluta ſunt. Ad ea viſenda Rex, nondum obducta vulneri cicatrice, proceſſit: laudatiſque militibus, admoveri machinas juſſit, è quibus ingens vis telorum in propugnatores effuſa eſt: præcipue rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantaſque moles nulla ope, quæ cerneretur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excuſſas tormentis prægraves haſtas, negabant convenire mortalibus. Itaque deſperata urbis tutela, conceſſere in arcem. Inde, quia nihil obſeſſis præter deditionem placebat, legati ad Regem deſcenderunt, veniam petituri. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium feminarum grege, aureis pateris vina libantium, proceſſit. Ipſa genibus regis parvo filio admoto, non veniam modo, ſed etiam priſtinæ fortunæ impetravit decus: quippe appellata Regina eſt, & credidere quidam plus formæ quam miſerationi datum. Puero quoque certe, poſtea ex ea utcunque genito, Alexandro fuit nomen.

11. Hinc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu miſſus, inconditos oppidanos prælio vicit: intra munimenta compulſos ſecutus, urbem in deditionem redegit. Multa ignobilia oppida deſerta à ſuis venere in Regis poteſtatem. Quorum incolæ armati, petram Aornon nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule fruſtra obſeſſam eſſe, terræque motu coactum abſiſtere, fama vulgaverat. Inopem conſilii Alexandrum, quia undique præceps & abrupta rupes erat, ſenior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, ſi pretium operi eſſet, aditum ſe monſtraturum eſſe promittens. Octoginta talenta conſtituit daturum

Alexander,

Alexander, & altero ex juvenibus obſide retento, ipſum ad exſequenda, quæ obtulerat, dimiſit. Leviter armatis dux datus eſt Mullinus ſcriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hoſtem, in ſummum jugum placebat evadere. Petra, non ut pleræque modicis ac mollibus clivis in ſublime faſtigium creſcit, ſed in metæ maxime modum erecta eſt: cujus ima ſpatioſiora ſunt, altiora in arctius coëunt, ſumma in acutum cacumen exſurgunt. Radices ejus Indus amnis ſubit, præaltus utrinque aſperis ripis. Ab altera parte voragines eluvieſque præruptæ ſunt; nec alia expugnandi patebat via, quam ut replerentur. Ad manum ſylva erat, quam Rex ita cædi juſſit, ut nudi ſtipites jacerentur: quippe rami fronde veſtiti impediſſent ferentes. Ipſe primus truncam arborem jecit, clamorque exercitus, index alacritatis, ſecutus eſt, nullo detrectante munus, quod Rex occupaſſet. Intra ſeptimum diem cavernas expleverant, cum Rex Sagittarios & Agrianos jubet per ardua niti. Juveneſque fortiſſimos ex ſua cohorte triginta delegit. Duces his dati ſunt Charus, & Alexander, quem Rex nominis, quod ſibi cum eo commune eſſet, admonuit. Ac primo, quia tam manifeſtum periculum erat, ipſum Regem diſcrimen ſubire non placuit. Sed ut ſignum tuba datum eſt, vir audaciæ promptæ, converſus ad corporis cuſtodes, ſequi ſe jubet, primuſque invadit in rupem. Nec deinde quiſquam Macedonum ſubſtitit, relictiſque ſtationibus ſua ſponte Regem ſequebantur. Multorum miſerabilis fuit caſus, quos ex prærupta rupe lapſos amnis præterfluens hauſit. Triſte ſpectaculum etiam non periclitantibus. Cum vero alieno exitio, quid ipſis timendum foret, admonerentur, in metum miſericordia verſi, non extinctos, ſed ſemet ipſos deflebant. Et jam eo perventum erat, unde ſine pernicie, niſi victores, redire non poſſent; ingentia ſaxa in ſubeuntes provolventibus Barbaris, qui perculſi, inſtabili & lubrico gradu præcipites recidebant. Evaſerant tamen Alexander & Charus, quos cum triginta delectis præmiſerat Rex, & jam pugnare

re cominus cœperant. Sed cum superne tela Barbari ingererent, sæpius ipsi feriebantur quam vulnerabant. Ergo Alexander & nominis sui, & promissi memor, dum acrius quam cautius dimicat, confossus undique obruitur. Quem ut Charus jacentem respexit, ruere in hostem, omnium præter ultionem immemor, cœpit: multosque hasta, quosdam gladio interemit. Sed cum tot unum incesserent manus, super amici corpus procubuit exanimis. Haud secus quam par erat, promptissimorum juvenum ceterorumque militum interitu commotus Rex, signum receptui dedit. Saluti fuit, quod sensim & intrepidi se receperunt. & Barbari hostem depulisse contenti, non institere cedentibus. Ceterum Alexander cum statuisset desistere incepto: quippe nulla spes potiundæ petræ offerebatur, tamen speciem ostendit in obsidione perseverantis. Nam & itinera obsideri jussit, & turres admoveri, & fatigatis alios succedere. Cujus pertinacia cognita, Indi per biduum quidem, ac duas noctes, cum ostentatione non fiduciæ modo, sed etiam victoriæ, epulati sunt, tympana suo more pulsantes. Tertia vero nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri: ceterum ex tota petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari ut tutior esset ipsis fuga obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex Balacro qui specularetur præmisso, cognoscit, petram fuga Indorum esse desertam. Tum dato signo ut universi conclamarent, incomposite fugientibus metum incussit, multique (tanquam adesset hostis) per lubrica saxa, perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mulctati, ab integris deserti sunt. Rex locorum magis quam hostium victor, tamen magnæ victoriæ sacrificiis & cultu Diis satisfecit. Aræ in petra locatæ sunt Minervæ Victoriæque. Ducibus itineris, quos subire jusserat leviter armatos, etsi promissis minora præstiterant, pretium cum fide redditum est.

12. Petræ, regionisque ei adjunctæ, Sisocosto tutela permissa. Inde processit Ecbolima, & cum angustias itineris obsideri viginti millibus armatorum ab

Eryce quodam comperisse, gravius agmen exercitus Cœno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus cum funditore ac sagittario, deturbatis qui obsederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Indi, sive odio ducis, sive gratiam victoris Regis inituri, Erycem fugientem adorti interemerunt, caputque ejus atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille, facto impunitatem dedit: honorem denegavit exemplo. Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris pervenit, omniaque (ut præceperat) ad trajiciendum præparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi regnum Alexandro. Et post mortem parentis legatos miserat, qui consulerent eum, regnare se interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum? Permissoque ut regnaret, non tamen jus datum usurpare sustinuit. is benigne quidem exceperat Hephæstionem, gratuitum frumentum copiis ejus admensus: non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius, nisi Regis, experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est. Elephanti quoque per modica intervalla militum agmini immixti, procul castellorum fecerant speciem. Ac primo Alexander, non socium, sed hostem adventare credebat. Jamque & ipse, arma milites capere, & equites discedere in cornu jusserat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, jussis subsistere ceteris, ipse concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit: sive hostis sive amicus occurreret, vel sua virtute vel illius fide tutus. coivere, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis: ceterum sine interprete non poterat conseri sermo. Itaque adhibito eo, Barbarus, occurrisse se dixit cum exercitu, totas imperii vires protinus traditurum, nec expectasse, dum per nuncios daretur fides. Corpus suum & regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantem: nihil magis quam famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate Barbari Rex, & dextram fidei suæ pignus dedit, & regnum restituit. LVI elephanti erant, quos tradidit Alexandro,

dro, multaque pecora eximiæ magnitudinis. Tauros ad tria millia, pretiosum in ea regione acceptumque animis regnantium armentum. Quærenti Alexandro, plures agricultores haberet, an milites: cum duobus Regibus bellanti sibi majore militum quam agrestium manu opus esse, respondit. Abisares & Porus erant. Sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hydaspen amnem regnabat, & belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis, permittente Alexandro, & regium insigne sumpsit, & more gentis suæ nomen, quod patris fuerat: Taxilem appellavere populares, sequente nomine imperium, in quemcunque transiret. Ergo cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum frumenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum à se esset, ostendit: & aureas coronas ipsi, amicisque omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta, dono dedit. Qua benignitate ejus Alexander mire lætus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam vehebat, adjecit: multaque convivalia ex auro & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis cum iisdem insignibus queis assueverant cum ipsum veherent. Quæ liberalitas, sicut Barbarum adstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus, quam ægre tulissent, quod Clitum ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, Invidos homines nihil aliud quam ipsorum esse tormenta.

13. Postero die legati Abisaræ adiere Regem. omnia ditioni ejus, ita ut mandatum erat, permittebant, firmataque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denunciaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti regnum suum præsto esset,

sed

ſed armatus. Jam Hydaſpen Alexander ſuperare decreverat, cum Barzentes defectionis Arachoſiis auctor, vinctus, trigintaque elephanti ſimul capti, perducuntur, opportunum adverſus Indos auxilium. quippe plus in belluis quam in exercitu ſpei aut virium illis erat. Gamaxuſque Rex exiguæ partis Indorum, qui Barzenti ſe conjunxerat, vinctus adductus eſt. Igitur transfuga & Regulo in cuſtodiam, elephantis autem Taxili traditis, ad amnem Hydaſpen pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus conſederat, tranſitu prohibiturus hoſtem. LXXXV elephantos objecerat eximio corporum robore, ultraque eos currus CCC & peditum XXX fere millia: in queis erant ſagittarii (ſicut ante dictum eſt) gravioribus telis quam ut apte excuti poſſent. Ipſum vehebat elephantus ſuper ceteras belluas eminens. armaque auro & argento diſtincta, corpus raræ magnitudinis honeſtabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat eſſe ſapientia. Macedonas non conſpectus hoſtium ſolum, ſed etiam fluminis, quod tranſeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudnem ſtadia diffuſum profundo alveo & nuſquam vada aperiente, ſpeciem vaſti maris fecerat. Nec pro ſpatio aquarum late ſtagnantium impetum coërcebat, ſed quaſi in arctum coëuntibus ripis torrens & eliſus ferebatur, occultaque ſaxa ineſſe oſtendebant pluribus locis undæ repercuſſæ. Terribilior erat facies ripæ, quam equi virique compleverant. Stabant ingentes vaſtorum corporum moles, & de induſtria irritatæ horrendo ſtridore aures fatigabant. Hinc hoſtis, hinc amnis, capacia quidem bonæ ſpei pectora, & ſæpe ſe experta, improviſo tamen pavore percuſſerant. quippe inſtabilis rates, nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari poſſe credebant. Erant in medio amne inſulæ crebræ, in quas Indi & Macedones nantes, levatis ſuper capita armis, tranſibant. Ibi levia prælia conſerebantur, & uterque Rex, parvæ rei diſcrimine, ſummæ experiebatur eventum. Ceterum in Macedonum exercitu temeritate atque audacia inſignes fuere Symmachus & Nicanor, nobiles juvenes, &

& perpetua patrium felicitate ad spernendam omne periculum accensi. Queis ducibus promptissimi juvenum lanceis modo armati tranavere in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indorum nulla re magis quam audacia armati interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum. Sed dum supervenientes contemptim & superbe quoque exspectant, circumventi ab his qui occulti enataverant, eminus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt, aut vorticibus impliciti. Eaque pugna multam fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis è ripa. Alexander, inops consilii, tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior ceteris, sylvestris eadem, & tegendis insidiis apta. Fossa quoque præalta haud procul à ripa, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Ut igitur à custodia hujus opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare jussit procul ab insula, & subinde Indos clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoque consilio Porum agmenque suum ei parti, quam se petere simulabat, coëgit advertere. Jam extra conspectum hostis insula erat. Alexander in diversa parte ripæ statui suum tabernaculum jussit, assuetamque comitari ipsum cohortem ante id tabernaculum stare: & omnem apparatum regiæ magnificentiæ hostium oculis de industria ostendit. Attalum etiam, æqualem sibi, & haud disparem habitu oris & corporis, utique cum procul viseretur, veste regia exornat præbiturum speciem, ipsum Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transitu. Hujus consilii effectum primo morata tempestas est, mox adjuvit; incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Trajicere amnem cum ceteris copiis in regionem insulæ (de qua ante dictum est) parabat, averso hoste in eos qui cum Ptolemæo inferiorem obsederant ripam, cum procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effudit, obrutique milites nimbo, in terram

terram refugerunt, navigiis ratibusque desertis. Sed tumultuantium fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber. Ceterum adeo spissae intendere se nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipsos facies noscitaretur. Terruisset alium obducta nox coelo, cum ignoto amne navigandum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam caeci atque improvidi, & ex periculo gloriam accersentes petebant, occupante: obscuritatem, quae ceteros terrebat, suam occasionem ratus, dato signo ut omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam jussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quae petebatur: quippe adhuc Porus Ptolemaeum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petrae fluctus illiserat, haerente, ceterae evadunt: armaque capere milites, & ire in ordinem jussit.

14. Jamque agmen in cornua divisum ipse ducebat, cum Poro nunciatur, armis virisque ripam obtineri, & rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenii vitio spei suae indulgens, Abisarem, belli socium (& ita convenerat,) adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente hostem, centum quadrigas & quatuor millia equitum venienti agmini Porus objecit. Dux erat copiarum, quas praemisit, Hages, frater ipsius. Summa virium in curribus. senos viros singuli vehebant; duos clypeatos, duos sagittarios ab utroque latere dispositos; ceteri aurigae erant haud sane inermes: quippe jacula complura, ubi cominus proeliandum erat, omissis habenis, in hostem ingerebant. Ceterum vix ullus usus hujus auxilii eo die fuit. Namque (ut supra dictum est) imber violentius quam alias fusus, campos lubricos & inequitabiles fecerat; gravesque & propemodum immobiles currus illuvie & voraginibus haerebant. Contra Alexander, expedito ac levi agmine strenue invectus est. Scythae & Dahae primi omnium invasere Indos. Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Jam undique pugna se moverat, cum ii, qui currus agebant, il-

lud

lud ultimum auxilium ſuorum rati, effuſis habenis in medium diſcrimen ruere cœperunt. Anceps id malum utriſque erat. Nam & Macedonum pedites primo impetu obterebantur,& per lubrica atque invia immiſſi currus excutiebant eos à quibus regebantur. Aliorum turbati equi non in voragines modo lacunaſque, ſed etiam in amnem præcipitavere curricula. Pauci tamen hoſtium tenus exacti penetravere ad Porum, acerrime pugnam cientem. Is ut diſſipatos tota acie currus vagari ſine rectoribus vidit, proximis amicorum diſtribuit elephantos. Poſt eos poſuerat pedites, ac ſagittarios tympana pulſare ſolitos. Id pro cantu tubarum Indis erat, nec ſtrepitu eorum movebantur; olim ad notum ſonum auribus mitigatis. Herculis ſimulacrum agmini peditum præferebatur. id maximum erat bellantibus incitamentum: & deſeruiſſe geſtantes militare flagitium habebatur. Capitis enim ſanxerant pœnam iis, qui ex acie non retuliſſent: metu, quem ex illo hoſte quondam conceperant, etiam in religionem venerationemque converſo. Macedonas non belluarum modo, ſed etiam ipſius Regis aſpectus parumper inhibuit. Belluæ diſpoſitæ inter armatos, ſpeciem turrium procul fecerant. Ipſe Porus humanæ magnitudinis propemodum exceſſerat formam. magnitudini adjicere videbatur bellua, qua vehebatur, tantum inter ceteras eminens, quantum aliis ipſe præſtabat. Itaque Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum, Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Cum beſtiis ſimul & cum egregiis viris res eſt. Intuenſque Cœnum, Cum ego, inquit, Ptolemæo, Perdiccaque, & Hephæſtione comitatus in lævum hoſtium cornu impetum fecero, videriſque me in medio ardore certaminis, ipſe dextrum move, & turbatis ſigna infer. Tu Antigone, & tu Leonate, & Tauron, invehimini non in mediam aciem, ſed urgebitis frontem. Haſtæ noſtræ prælongæ & validæ, non alias magis quam adverſus belluas rectoreſque earum uſui eſſe poterunt. Deturbate eos, qui vehuntur, & ipſas confodite. Anceps genus aux-

ilii

illi est, & in suos acrius furit. In hostem enim imperio, in suos pavore agitur. Hæc elocutus, concitat equum primus. Jamque (ut destinatum erat) invaserat ordines hostium, cum Cœnus ingenti vi in lævum cornu invehitur: Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus qua equitem invehi senserat, belluas agi jussit. Sed tardum & pene immobile animal, equorum velocitatem æquare non poterat. Nec sagittarum quidem ullus erat Barbaris usus. Quippe longas & prægraves, nisi prius in terra statuerent arcum, haud satis apte & commode imponunt: tum humo lubrica, & ob id impediente conatum, molientes ictus celeritate hostium occupabantur. Ergo spreto Regis imperio (quod fere fit, ubi turbatis acrius metus quam dux imperare cœpit) totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius jungere aciem, alius dividere; stare quidam, & nonnulli circumvehi terga hostium jubebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obvius hosti ire pergit, elephantosque ante agmen suorum agi jubet. Magnum belluæ injecere terrorem, insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque, ordinesque turbaverat. Jam fugæ circumspiciebant locum paulo ante victores, cum Alexander Agrianos, & Thracas leviter armatos, meliorem concursatione quam cominus militem, emisit in belluas. Ingentem ii vim telorum injecere & elephantis & regentibus eos. Phalanx quoque instare constanter territis cœpit. Sed quidam avidius persecuti belluas, in semet irritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, ceteris, ut parcius instarent, fuere documentum. Præcipue terribilis illa facies erat, cum manu arma virosque corriperent, & super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna, nunc sequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec securibus (id namque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare cœperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos falcibus similes,

les, quis appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpertum, non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi supplicii, timor omittebat. Ergo elephanti vulneribus tandem fatigati, suos impetu sternunt, & qui rexerant eos, præcipitati in terram ab ipsis obterebantur. Itaque pecorum modo magis pavidi quam infesti, ultra aciem exigebantur, cum Porus destitutus à pluribus tela multo ante præparata in circumfusos ex elephante suo cœpit ingerere, multisque eminus vulneratis, expositus ipse ad ictus undique petebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat: multoque sanguine profuso, languidis manibus magis elapsa quam excussa tela mittebat. Nec segnius bellua instincta rabie, nondum saucia, invehebatur ordinibus, donec rector belluæ Regem conspexit, fluentibus membris, omissisque armis, vix compotem mentis. Tum belluam in fugam concitat, sequente Alexandro. Sed equus ejus multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, posito magis Rege, quam effuso. Iterque dum equum mutat tardius insecutus est. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmissus ab Alexandro, monere cœpit Porum, ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori. At ille, quamquam exhaustæ erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus: Agnosco, inquit, Taxilis fratrem, imperii regnique sui proditorem; & telum, quod unum forte non effluxerat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius cœpit. Sed elephantus quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit fugam, peditemque sequenti hosti objecit. Jam Alexander consecutus erat; & pertinacia Pori cognita, vetabat resistentibus parci. Ergo undique & in pedites, & in ipsum Porum tela congesta sunt, queis tandem gravatus, labi ex bellua cœpit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere jussit in genua, qui ut se submisit, ceteri quoque (ita enim instituti erant) demisere corpora in terram. Ea res & Porum

& ceteros victoribus tradidit. Rex ſpoliari corpus Pori, interemptum eſſe credens, juſſit: & qui detraherent loricam veſtemque, concurrere: cum bellua dominum tueri, & ſpoliantes cœpit appetere, levatumque corpus ejus rurſus dorſo ſuo imponere. Ergo telis undique obruitur, confoſſoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio ſed miſeratione commotus, Quæ, malum, inquit, amentia te coëgit, rerum mearum cognita fama, belli fortunam experiri, cum Taxiles eſſet in deditos clementiæ meæ tam propinquum tibi exemplum? At ille; Quoniam, inquit, percontaris, reſpondebo ea libertate, quam interrogando feciſti. Neminem me fortiorem eſſe cenſebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas: fortiorem eſſe te, belli docuit eventus. Sed ne ſic quidem parum felix ſum, ſecundus tibi. Rurſus interrogatus, quid ipſe victorem ſtatuere debere cenſeret: Quod hic, inquit, dies tibi ſuadet, quo expertus es, quam caduca felicitas eſſet. Plus monendo profecit, quam ſi precatus eſſet. Quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non miſericordia modo, ſed etiam honore excipere dignatus eſt. Ægrum curavit haud ſecus quam ſi pro ipſo pugnaſſet. Confirmatum, contra ſpem omnium, in amicorum numerum recepit. Mox donavit ampliore regno quam tenuit. Nec ſine quidquam ingenium ejus ſolidius aut conſtantius habuit, quam admirationem veræ laudis & gloriæ. Simplicius tamen famam æſtimabat in hoſte, quam in cive: quippe à ſuis credebat magnitudinem ſuam deſtrui poſſe: eandem clariorem fore, quo majores fuiſſent quos ipſe viciſſet.

QUINTI CURTII
LIBER IX.
BREVIARIUM LIBRI.

1. *Devicto Poro, in Indiam penetrat Alexander, variasque gentes & urbes, quarum mores describuntur, sibi subjicit.*

2. *Gangaridas & Pharrasios aggressurus, milites fatigatos & bellum detrectantes, prolixa oratione ad perseverantiam hortatur.*

3. *Cœnus, militum nomine, Alexandro respondet, & paulo post morbo extinguitur.*

4. *Sobiis, & aliis expugnatis, regionem Oxydracarum & Mallorum ingreditur. Oratione ad milites habita, Barbaros fugat, eorumque oppidum: contempto Demophoonte vate, obsidet.*

5. *Præcipiti saltu in Oxydracarum oppidum se immittens, graviter vulneratur, &, fortissimis quibusdam ducibus desideratis, oppidoque post aliquot dies expugnato, sibi suisque restituitur.*

6. *Ab amicis rogatus, ut saluti suæ publicæque parceret, generose respondit, in instituto suo de domando orbe perseverans.*

7. *Græcorum quorundam in Bactris defectio repressa. Dum Indorum legatos convivio excipit Alexander, inter Horratam & Dioxippum, qui tandem imparibus armis duello certans, rixa oritur. Paulo post Dioxippus inimicorum calumniis ultra modum irritatus, seipsum interemit.*

8. *Donis à legatis Indorum acceptis, Sabracas, Musicanes, Præstos aliosque populos debellat; Ptolemæo venenata plaga accepta curato, ope cujusdam herbæ, cujus species in somnis Alexandro est oblata.*

9. *Cupidine visendi Oceani correptus, non sine periculis propter nautarum imperitiam, tandem voti sui compos redditur.*

10. *Ab Oceano in Arabitarum, Gedrosiorum & Indorum regiones revertitur: ubi cum fame & pestilentia luctatur exercitus. deinde liberatur, planeque restituitur. Unde sequutus est probrosus bacchantium lusus, supplicio Aspastis Satrapis cruentatus.*

Alexander

ALexander tam memorabili victoria lætus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis cæsis, milites quoque, quo promptioribus animis reliqua belli munia obirent, pro concione laudatos docuit quicquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum: ceteram opimam prædam fore, celebratasque opes in ea regione eminere, quam peterent. Proinde jam vilia & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis, margaritisque, & auro atque ebore Macedoniam Græciamque, non suas tantum domos, repleturum. Avidi milites & pecuniæ & gloriæ, simul quia nunquam affirmatio ejus fefellerat eos, pollicentur operam: dimissisque cum bona spe, navigia ædificari jubet, ut cum totam Asiam percurrissent, finem terrarum mare viseret. Multa materia navalis in proximis montibus erat, quam cædere aggressi, magnitudinis inusitatæ repercre serpentes. Rhinocerotes quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Ceterum hoc nomen belluis eis inditum à Græcis, sermonis ejus ignari aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa, copiarum duces coronis & mille aureis singulos donat. Ceteris quoque pro portione aut gradu, quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus est. Abisares, qui prius, quam cum Poro dimicaretur, legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit, pollicentes omnia facturum quæ imperasset, modo ne cogeretur corpus suum dedere. Neque enim aut sine regio imperio victurum, aut regnaturum esse captivum. Cui Alexander nunciari jussit, si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum. Hinc Poro, amneque superato, ad interiora Indiæ processit. Sylvæ erant prope in immensum spatium diffusæ, procerisque & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Plerique rami instar ingentium stipitum flexi in humum, rursus, qua se curvaverant, erigebantur, adeo ut species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ. Cœli temperies salubris: quippe & vim solis umbræ levant, & aquæ largæ

manant

manant è fontibus. Ceterum hic quoque serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri reddentibus. Virus haud ullum magis noxium est: quippe morsum præsens mors sequebatur, donec ab incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad flumen Hydraoten. Junctum erat flumini nemus opacum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum multitudine frequens. Castris inde motis, oppidum haud procul positum corona capit, obsidibusque acceptis, stipendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea regione) urbem pervenit; non muro solum, sed etiam palude munitam. Ceterum Barbari vehiculis inter se junctis dimicaturi occurrerunt. Aliis tela, aliis hastæ, aliis secures erant: transiliebantque in vehicula strenuo saltu, cum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus pugnæ Macedonas terruit, cum eminus vulnerarentur. Deinde spreto tam incondito agmine, ab utroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere cœperunt. Et vincula, queis conserta erant, jussit incidi, quo facilius singula circumvenirentur. Itaque octingentis suorum amissis, in oppidum refugerunt. Postero die scalis undique admotis, muri occupantur. Paucis pernicitas saluti fuit: qui cognito urbis excidio, paludem tranavere, & in vicina oppida ingentem intulere terrorem; invictum exercitum, & Deorum profecto, advenisse, memorantes. Alexander ad vastandam eam regionem, Perdicca cum expedita manu misso, partem copiarum Eumeni tradit, ut is quoque Barbaros ad deditionem compelleret. Ipse ceteros ad urbem validam, in quam aliarum quoque confugerant incolæ, induxit. Oppidani, missis qui regem deprecarentur, nihilominus bellum parabant: quippe orta seditio in diversa consilia diduxerat vulgum. Alii omnia deditione potiora: quidam nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil in commune consulitur, qui deditioni imminebant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander, quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data, & obsidibus acceptis, ad proximam deinde urbem castra movit.

vit.

vit. Obſides ducebantur ante agmen: quos cum è muris agnoviſſent, utpote gentis ejuſdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam Regis ſimulque vim commemorando, ad deditionem eos compulere: ceteraſque urbes ſimili modo deditas in fidem accepit. Hinc in Regnum Sophitis perventum eſt. Gens, ut Barbari, ſapientia excellit, boniſque moribus regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt aluntque: ſed eorum, quibus ſpectandi infantium habitum cura mandata eſt. Si quos ſegnes aut aliqua membrorum parte inutiles notaverunt, necari jubent. Nuptiis coëunt, non genere ac nobilitate conjunctis, ſed electa corporum ſpecie: quia eadem æſtimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admoverat copias, ab ipſo Sophite obtinebatur. Clauſæ erant portæ, ſed nulli in muris turribuſque ſe armati oſtendebant: dubitabantque Macedones, deſeruiſſentne urbem incolæ, an fraude ſe occulerent: cum ſubito patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis ſpecie. Veſtis erat auro purpuraque diſtincta, quæ etiam crura velabat. Aureis ſoleis inſuerat gemmas. Lacerti quoque & brachia margaritis ornata erant. Pendebant ex auribus inſignes candore & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli diſtinguebant. Quo tradito, precatus ut ſoſpes acciperet, ſe liberoſque, & gentem ſuam dedidit. Nobiles ad venandum canes in ea regione ſunt. Latratu abſtinere dicuntur, cum videre feram; leonibus maxime infeſti. Horum vim ut oſtenderet Alexandro, in conſpectu leonem eximiæ magnitudinis juſſit emitti, & quatuor omnino admoveri canes; qui celeriter occupaverunt feram: cum ex iis qui aſſueverant talibus miniſteriis unus, canis leoni cum aliis inhærentis crus avellere, & quia non ſequebatur, ferro amputare cœpit. nec ſic quidem pertinacia victa, rurſus aliam partem ſecare inſtitit, & inde non ſegnius inhærentem, ferro ſubinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes moribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem in-

generasse naturam memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo, quam credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito: nec subducere, quæ accepi. Relicto igitur Sophite in suo regno, ad fluvium Hypasin processit, Hephæstione, qui diversam regionem subegerat, conjuncto. Phegelas erat gentis proximæ Rex; qui popularibus suis colere agros (ut assueverant) jussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil quod imperaret detrectans, biduum apud eum substitit.

2. Rex tertio die amnem superare decreverat transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phegelam, quæ noscenda erant, undecim dierum ultra flumen per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere deinde Gangem maximum totius Indiæ fluminum. Ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas & Pharrasios, eorumque Regem esse Aggrammen, viginti millibus equitum, ducentisque peditum, obsidentem vias. Ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percunctatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis & regni haud falso jactari affirmat. Ceterum qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimæ sortis: quippe patrem ejus tonsorem vix diurno quæstu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse Reginæ. Ab ea in propiorem ejus, qui tum regnasset, amicitiæ locum admotum, interfecto eo per insidias, sub specie tutelæ liberûm, ejus invasisse regnum, necatisque pueris, hunc qui nunc regnat, generasse, invisum vilemque popularibus, magis paternæ fortunæ quam suæ memorem. Affirmatio Pori multiplicem animo Regis injecerat curam: hostem belluasque spernebat, situm locorum & vim fluminum extimescebat. Relegatos in ultimum pene rerum humanarum persequi terminum, & eruere, arduum videbatur. Rursus avaritia gloriæ, & insatiabilis

bilis cupido famæ, nihil invium, nihil remotum videri finebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emensi spatia terrarum, in acie, & in castris senes facti, per objecta flumina, per tot naturæ obstantes difficultates, secuturi essent. Abundantes onustosque præda, magis parta frui velle, quam acquirenda fatigari. Non idem sibi, & militibus, animi esse. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare. *Militem labore defatigatum, proximum quemque fructum, finito tandem periculo, exspectare. Vicit ergo cupido rationem, & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maxime modum disseruit: Non ignoro, milites, multa, quæ terrere vos possent, ab incolis Indiæ per hos dies, de industria esse jactata. Sed non est improvisa nobis mentientium vanitas. Sic Ciliciæ fauces, sic Mesopotamiæ campos, Tigrim & Euphratem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero. Nostra quoque gloria cum sit ex solido, plus tamen habet nominis quam operis. Modo quis belluas offerentes mœnium speciem, quis Hydaspen amnem, quis cetera auditu majora quam vero, sustinere posse credebat? Olim hercule fugissemus ex Asia, si nos fabulæ debellare potuissent. Creditisne elephantorum greges majores esse quam usquam armentorum sunt? cum & rarum sit animal nec facile capiatur, multoque difficilius mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Nam flumen quo latius fusum est, hoc placidius stagnat; quippe angustis ripis coërcita, & in angustiorem alveum elisa, torrentes aquas invehunt: contra spatio alvei segnior cursus est. Præterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis exspectat. Ita quantumcunque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, præsens habemus exemplum: in suos vehementius,

hementius,

vehementius, quam in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia, cum, uno aut altero vulneratis, ceteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quoque incommode regunt: congregata vero tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cum haberem, ipse non opposuerim: satis gnarus, plus suis quam hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primum inconditam sustinebitis turbam! Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella, cujus campi devictorum à nobis ossibus strati sunt. Sero hostium legiones numerare cœpistis, posteaquam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cum per Hellespontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilia præsto sunt. Dahæ, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbæ confido. Vestras manus intueor; vestram virtutem, rerum, quas gesturus sum, vadem prædemque habeo. Quamdiu vobiscum in acie stabo, nec meos nec hostium exercitus numeravero. Vos modo animos mihi plenos alacritatis ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum laborumque nostrorum, sed in exitu stamus. Pervenimus ad Solis ortum, & Oceanum; nisi obstat ignavia, inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricolæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere è manibus. Majora sunt periculis præmia, dives eadem & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco quam ad prædam. Dignis estis, qui opes, quas illud mare litoribus invehit, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpertum, nihil metu omissum relinquatis. Per vos gloriamque vestram, qua humanum fastigium exceditis; perque & mea in vos, & in me vestra merita, quibus invicti contendimus, oro, quæsoque,

quæsoque, ne humanarum rerum terminos adeuntem, alumnum commilitonemque vestrum, ne dicam Regem, deseratis. Ceteri vobis imperavi, hoc unum debiturus sum. Et is vos rogo, qui nihil unquam vobis præcepi, quin primus me periculis obtulerim; qui sæpe aciem clypeo meo texi; ne infringeretis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumque patrem, si invidia abfuerit, æquabo. Date hoc precibus meis, & tandem obstinatum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestræ index? Ubi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci videor à vobis. Surdas jamdudum aures pulso. Aversos animos & infractos excitare conor. Cumque illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent; Nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat quos alloquor. Quid autem postulo? vestram gloriam & magnitudinem vindicamus. Ubi sunt illi, quorum certamen paulo ante vidi contendentium, qui potissimum vulnerati Regis corpus exciperent? Desertus, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Objicite me fluminibus & belluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam qui desertum à vobis sequantur. Scythæ Bactrianique erunt mecum, hostes paulo ante, nunc milites nostri. Mori præstat, quam precario Imperatorem esse. Ite reduces domos, ite deserto Rege ovantes. Ego hic à vobis desperatæ victoriæ, aut honestæ morti, locum inveniam.

3. Nec sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Exspectabant ut duces principesque ad Regem perferrent, vulneribus & continuo labore militiæ fatigatos non detrectare munia, sed sustinere non posse. Ceterum illi metu attoniti in terram ora defixerunt. Igitur primo fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur, paulatimque liberius dolor erigi cœpit, manantibus lacrymis, adeo ut Rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quanquam cuperet, temperare ocu-

lis potuerit. Tandem universâ concione effusius flente, Cœnus ausus est, cunctantibus ceteris, propius tribunal accedere, significans, se loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos est,) hortari cœperunt, ut causam exercitus ageret. Tum Cœnus: Dii prohibeant, inquit, à nobis impias mentes, & profecto prohibent. Idem animus est tuis qui fuit semper, ire quo jusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si peseveras, inermes quoque, & nudi, & exangues, utcumque tibi cordi est, sequimur, vel antecedimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, rerum necessitate ultima expressas, præbe, quæso, propitias aures, imperium atque auspicium tuum constantissime secutis: & quocumque pergis, secuturis. Vicisti, Rex magnitudine rerum non hostes modo, sed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevimus. Emensis maria terrasque, melius nobis, quam incolis, omnia nota sunt. Pene in ultimo mundi fine consistimus: in alium orbem paras ire, & Indiam quæris, Indis quoque ignotam. Inter feras serpentesque degentes eruere ex latebris & cubilibus suis expetis, ut plura quam sol videt, victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper in incremento erit, nostra vis in fine jam est. Intuere corpora exanguia, tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putria. Jam tela hebetia sunt, jam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus, quia domestica subvehi non potest. In externum degeneravimus cultum. Quoto cuique lorica est? quis equum habet? Jube quæri, quam multos servi ipsorum persecuti sunt, quid cuique supersit ex præda. Omnium victores, omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed bello. Instrumenta belli consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum objicies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de industria Barbari: magnum tamen esse numerum, etiam ex mendacio intelligo. Quod si adhuc penetrare in Indiam certum est,

eſt, regio à Meridie minus vaſta eſt. Qua ſubacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum voluit eſſe natura. Cur circuitu petis gloriam, quæ ad manum poſita eſt? Hic quoque occurrit Oceanus. Niſi mavis errare, pervenimus, quo tua fortuna ducit. Hæc tecum, quam ſine te cum his, loqui malui: non ut inirem circumſtantis exercitus gratiam, ſed ut vocem loquentium potius quam ut gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Cœnus impoſuit, clamor undique cum ploratu oritur, Regem patrem, dominum, confuſis appellantium vocibus. Jamque & alii duces, præcipueque ſeniores, queis ob ætatem & excuſatio honeſtior erat, & auctoritas major, eadem precabantur. Ille nec caſtigare obſtinatos, nec mitigare poterat iratos. Itaque inops conſilii deſilivit è tribunali, claudique regiam juſſit, omnibus, præter aſſuetos, adire prohibitis. Biduum iræ datum eſt. tertio die proceſſit: erigique duodecim aras ex quadrato ſaxo, monumentum expeditionis ſuæ; munimenta quoque caſtrorum juſſit extendi, cubiliaque amplioris formæ quam pro corporum habitu, relinqui, ut ſpeciem omnium augeret, poſteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens quæ emenſus erat, ad flumen Aceſinem locat caſtra. Ibi forte Cœnus morbo extinctus eſt. cujus morte ingemuit Rex quidem; adjecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorſum, tanquam ſolus Macedoniam viſurus eſſet. Jam in aqua claſſis, quam ædificari juſſerat, ſtabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in ſupplementum equitum VI millia, præter eos ab Harpalo peditum ſeptem millia adduxerat, armaque viginti quinque millia auro & argento cælata pertulerat: queis diſtributis, vetera cremari juſſit. Mille navigiis aditurus Oceanum, diſcordes & vetera odia retractantes Porum & Taxilem Indiæ Reges, firmata per affinitatem gratia, reliquit in ſuis regnis, ſummo in ædificanda claſſe amborum ſtudio uſus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicæam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiſerat, memoriæ ac nomini dedi-

cens urbem. Elephantis deinde & impedimentis terra sequi jussis: secundo amne defluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiæ possent.

4. Perventum erat in regionem, in qua Hydaspes amnis Acesini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores suos esse commemorant: ægros relictos se, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clavæ pro telo erant. Multaque, etiam cum Græci mores exolevissent, stirpis ostendebant vestigia. Hic exscensione facta, CCL stadia processit. Depopulatusque regionem, oppidum caput ejus corona cepit. XL peditum millia alia gens in ripa fluminum opposuerat; quæ, amne superato, in fugam compulit, inclusosque mœnibus expugnat. Puberes interfecti sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnaque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed cum in obsidione perseverasset, oppidani desperata salute ignem subjecere tectis, se quoque, ac liberos conjugesque incendio cremant. Quod cum ipsi augerent, hostes extinguerent, nova forma pugnæ erat. Delebant incolæ urbem. hostes defendebant: adeo etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium dereliquit. Ipse navigio circumvectus est arcem: quippe tria flumina, tota India præter Gangem maxima, munimento arcis applicant undas. A Septentrione Indus alluit, à Meridie Acesines Hydaspi confunditur. Ceterum amnium coitus maritimis similes fluctus movet, multoque ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque cum crebri fluctus se inveherent, & navium hinc proras, hinc latera pulsarent, subducere nautæ cœperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc prærapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt: leviora, cum & ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse Rex in rapidis-

pidiſſimos vortices incidit, quibus intorta navis obliqua, & gubernaculi impatiens, agebatur. Jam veſtem detraxerat corpori, projecturus ſemet in flumen, amicique ut exciperent eum, haud procul nabant; apparebatque anceps periculum, tam nataturi, quam navigare perſeverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana eſſe poterat, admota eſt, ut fluctus, qui ſe invehebant, everberarentur. Findi crederes undas, & retro gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ applicabatur, ſed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuiſſe crederes. Ergo aris pro numero fluminum poſitis, ſacrificioque facto, triginta ſtadia proceſſit. Inde ventum eſt in regionem Oxydracarum Mallorumque; quos alias bellare inter ſe ſolitos, tunc periculi ſocietas junxerat. Novem millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum decem millia, nongentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni diſcrimine jam defunctos ſe eſſe crediderant, poſteaquam integrum bellum cum ferociſſimis Indiæ gentibus ſupereſſe cognoverunt, improviſo metu territi, rurſus ſeditioſis vocibus Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ ultra eſſent, coactos tranſmittere, non tamen finiſſe, ſed mutaſſe bellum: indomitis gentibus ſe objectos, ut ſanguine ſuo aperirent ei Oceanum. Trahi extra ſidera, & ſolem, cogique adire quæ mortalium oculis natura ſubduxerat. Novis identidem armis novos hoſtes exiſtere. Quos ut omnes fundant fugentque, quod præmium ipſos manere? caliginem ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non ſua, ſed militum ſolicitudine anxius, concione advocata docet, imbelles eſſe, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes obſtare, quo minus terrarum ſpatia emenſi, ad finem ſimul mundi laborumque perveniant. Ceſſiſſe illis metuentibus Gangem; & multitudinem nationum, quæ ultra amnem eſſent, declinaſſe iter eo, ubi par gloria, minus periculum eſ-

ſet. Jam proſpicere ſe Oceanum: jam perflare ad ipſos auram maris: ne inviderent ſibi laudem quam peteret. Herculis & Liberi patris terminos tranſituros illos. Regi ſuo parvo impendio immortalitatem famæ daturos. Paterentur ſe ex India redire: non fugere. Omnis multitudo, & maxime militaris, mobili impetu fertur. Ita ſeditionis non remedia, quam principia, majora ſunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu eſt redditus: jubentium duceret Diis ſecundis, & æquaret gloria quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hoſtes protinus caſtra movit. Validiſſimæ Indorum gentes erant, & bellum impigre parabant, ducemque ex natione Oxydracatum ſpectatæ virtutis elegerant, qui ſub radicibus montis caſtra poſuit, lateque ignes, ut ſpeciem multitudinis augeret, oſtendit; clamore quoque, ac ſui moris ululatu identidem acquieſcentes Macedonas fruſtra terrere conatus. Jam lux apperebat, cum Rex fiduciæ ac ſpei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed metune an ſeditione oborta inter ipſos, ſubito profugerunt Barbari. Certe avios montes & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex fruſtra perſecutus, impedimenta cepit. Perventum deinde eſt ad oppidum Oxydracarum, in quod plerique confugerant, haud majore fiducia mœnium, quam armorum. Jam admovebat Rex, cum vates monere eum cœpit, ne committeret, aut certe differret obſidionem: vitæ ejus periculum oſtendi. Rex Demophoonta (is namque vates erat) intuens, Si quis, inquit, te arti tuæ intentum & exta ſpectantem ſic interpellet, non dubitem quin incommodus ac moleſtus videri tibi poſſit. Et cum ille ita prorſus futurum reſpondiſſet: Cenſeſne, inquit, tantas res, non pecudum fibras, ante oculos habenti, ullum eſſe majus impedimentum, quam vatem ſuperſtitione captum? Nec diutius quam reſpondit moratus admoveri jubet ſcalas: cunctantibuſque ceteris, evadit in murum. Anguſta muri corona erat. Non pinnæ, ſicut alibi, faſtigium ejus diſtinxerant, ſed perpetua lorica obducta tranſitum ſepſerat. Itaque Rex hæ-

rebat.

rebat magis quam ſtabat in margine, clypeo undique incidentia tela propulſans. Nam undique eminus ex turribus petebatur. Nec ſubire milites poterant, quia ſuperne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit: quippe cernebant cunctatione ſua dedi hoſtibus Regem. Sed feſtinando morabantur auxilia. Nam dum pro ſe quiſque certat evadere, oneravere ſcalas: queis non ſufficientibus, devoluti, unicam ſpem Regis fefellerunt. Stabat enim in conſpectu tanti exercitus, velut in ſolitudine deſtitutus.

5. Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, laſſaverat, clamantibus amicis, ut ad ipſos deſiliret, ſtabantque excepturi: cum ille rem auſus incredibilem atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis quam gloriæ inſignem. Namque in urbem hoſtium plenam præcipiti ſaltu ſemet ipſe immiſit, cum vix ſperare poſſet, dimicantem certe & non inultum eſſe moriturum. quippe antequam aſſurgeret, opprimi poterat, & capi vivus: ſed forte ita libraverat corpus, ut ſe pedibus exciperet. Itaque ſtans init pugnam, & ne circuiri poſſet, fortuna providerat. Vetuſta arbor haud procul muro ramos multa fronde veſtitos, velut de induſtria Regem protegentes, objecerat. Hujus ſpatioſo ſtipiti corpus, ne circuiri poſſet, applicuit, clypeo tela, quæ ex adverſo ingerebantur, excipiens. Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere. Miſſilia ramis plura quam clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primum celebrati nominis fama, deinde deſperatio, magnum ad honeſte moriendum incitamentum: Sed cum ſubinde hoſtis afflueret, jam ingentem vim telorum exceperat clipeo, jam galeam ſaxa perfregerant, jam continuo labore gravia genua ſucciderant. Itaque contemptim & incaute, qui proximi ſteterant, incurrerunt: à quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipſum exanimes procumberent. Nec cuiquam deinde propius inceſſendi eum animus fuit. procul jacula ſagittaſque mittebant. Ille ad omnes ictus expoſitus, ægre jam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec

Indus

Indus duorum cubitorum sagittam (namque Indis, ut ante diximus, hujus magnitudinis sagittæ erant) ita excussit, ut per thoracem paulum super latus dexterum infigeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis, adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextra. Itaque ad exspoliandum corpus qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori suo manus sensit, credo ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hostis latus subjecto mucrone hausit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul stupentibus ceteris. Ille, ut, antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans jam extingueretur, clypeo se allevare conatus est: & postquam ad connitendum nihil supererat virium, dextra impendentes ramos complexus, tentabat assurgente. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in genua procumbit, manu provocans hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliam oppidi partem, deturbatis propugnatoribus, muri vestigia persequens, Regi supervenit. Quo conspecto, Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis solatium supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulo post Leonatus: huic Aristonus supervenit. Indi quoque cum intra mœnia Regem esse comperissent, omissis ceteris illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus Timæus multis adverso corpore vulneribus acceptis egregiaque edita pugna cecidit. Peucestes quoque tribus jaculis confossus, non se tamen scuto, sed Regem tuebatur. Leonatus dum avide ruentes Barbaros submovet, cervice graviter icta semianimis procubuit ante Regis pedes. Jam & Peucestes vulneribus fatigatus submiserat clypeum. In Aristono spes ultima hærebat. Hic quoque graviter saucius, tantam vim hostium ultra sustinere non poterat. Inter hæc ad Macedonas, Regem cecidisse, fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores, dolabris perfregere murum, & qua moliti erant aditum irrupe-

re

re in urbem, Indoſque plures fugientes, quam congredi auſos, ceciderunt. Non ſenibus, non feminis, non infantibus parcitur. Quiſquis occurrerat, ab illo vulneratum Regem eſſe credebant. Tandemque internecione hoſtium juſtæ iræ parentatum eſt. Ptolemæum, qui poſtea regnavit, huic pugnæ affuiſſe, auctor eſt Clitarchus, & Timagenes. Sed ipſe ſcilicet gloriæ ſuæ non refragatus, abfuiſſe ſe miſſum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta componentium vetuſta rerum monumenta vel ſecuritas, vel, par huic vitium, credulitas fuit. Rege in tabernaculum relato, medici lignum haſtæ corpori infixum, ita ne ſpiculum moveretur, abſcindunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos ineſſe telo, nec aliter id ſine pernicie corporis extrahi poſſe, quam ut ſecando vulnus augerent. Ceterum; ne ſecantes profluvium ſanguinis occuparet, verebantur: quippe ingens telum adactum erat, & penetraſſe in viſcera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximiæ, ſed in tanto periculo territus, manus admovere metuebat, ne in ipſius caput parum proſperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & ſollicitudine propemodum exanguem Rex conſpexerat. Quid, inquit, quodve tempus expectas, & non quamprimum hoc dolore me ſaltem moriturum liberas? An times, ne reus ſis, cum inſanabile vulnus acceperim? At Critobulus tandem vel finito vel diſſimulato metu hortari eum cœpit, ut ſe continendum præberet, dum ſpiculum evelleret. Etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cum affirmaſſet nihil opus eſſe iis qui ſemet continerent, ſicut præceptum erat, ſine motu præbuit corpus. Igitur patefacto latius vulnere, & ſpiculo evulſo, ingens vis ſanguinis manare cœpit, linquique animo Rex, & caligine oculis offuſa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamenta fruſtra inhiberent, clamor ſimul atque ploratus amicorum oritur, Regem exſpiraſſe credentium. Tandem conſtitit ſanguis, paulatimque animum recepit, & circumſtantes cœpit agnoſcere. Toto eo die ac nocte, quæ

ſecuta

ſecuta eſt, armatus exercitus regiam obſedit, confeſſus omnes unius ſpiritu vivere. Nec prius receſſerunt, quam compertum eſt, ſomno pauliſper acquieſcere. Hinc certiorem ſpem ſalutis ejus in caſtra retulerunt.

6. Rex, ſeptem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice, cum audiſſet convaluiſſe apud Barbaros famam mortis ſuæ, duobus navigiis junctis ſtatui in medium undique conſpicuum tabernaculum juſſit, ex quo ſe oſtenderet periiſſe credentibus: conſpectuſque ab incolis, ſpem hoſtium falſo nuncio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalli à cetera claſſe præcipiens, ne quies corpori invalido adhuc neceſſaria, pulſu remorum impediretur. Quarto poſteaquam navigare cœperat die, pervenit in regionem, deſertam quidem ab incolis, ſed frumento & pecoribus abundantem. Placuit is locus, & ad ſuam, & ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum & cuſtodibus corporis, excubare ante Prætorium, quoties Regi adverſa valetudo incidiſſet. Hoc tum more quoque ſervato, univerſi cubiculum ejus intrant. Ille ſolicitus ne quid novi afferrent, quia ſimul venerant, percontatur, num hoſtium recens nunciaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces preferret ad eum: Crediſne, inquit, adventu magis hoſtium, ut jam in vallo conſiſterent, quam cura ſalutis tuæ, ut nunc eſt tibi vilis, nos eſſe ſollicitos? Quantalibet vis omnium gentium conſpiret in nos, impleat armis viriſque totum orbem, claſſibus maria conſternat, inuſitatas belluas inducat, tu nos præſtabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedoniæ columen ac ſidus diuturnum fore polliceri poteſt? cum tam avide manifeſtis periculis offeras corpus, oblitus, tot civium animas trahere te in caſum? Quis enim tibi ſuperſtes aut optat eſſe, aut poteſt? Eo pervenimus, auſpicium atque imperium ſecuti tuum, unde, niſi te reduce, nulli ad penates ſuos iter eſt. Qui ſi adhuc de Perſidis regno cum Dario dimicares, etſi nemo vellet, tamen ne admirari quidem poſſet tam

promptæ

promptæ esse te ad omne discrimen audaciæ. Nam ubi paria sunt periculum ac præmium, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium majus. Tuo vero capite ignobilem vicum emi quis ferat, non tuorum modo militum, sed ullius etiam gentis barbaræ, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paulo ante vidimus. Eloqui timeo, invicti corporis spoliis inertissimos manus fuisse injecturos, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quod te non potuimus persequi. Universos licet milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne amitteret, præstare non potuit. Patere, nos, quæso, alio modo esse viles tibi. Quocunque jusseris, ibimus: obscura bella, & ignobiles pugnas nobis deposcimus. Temet ipsum ad ea serva quæ magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidis hostibus. Nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemæus, & similia iis cæteri. Jamque confusis vocibus flentes eum orabant, ut tandem exsatiatæ laudi modum faceret, ac saluti suæ, id est, publicæ, parceret. Grata erat Regi pietas amicorum. Itaque singulos familiarius amplexus considere jubet, altiusque sermone repetito: Vobis quidem, inquit, ô fidissimi, piissimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestræ præponitis, sed quod à primordiis belli nullum erga me benevolentiæ pignus atque indicium omisistis: adeo ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam caram: quam esse cœpit, ut vobis diu frui possim. Ceterum non eadem est cogitatio eorum qui pro me mori optant, & mea; qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me judico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum, percipere, cupitis. Ego me metior non ætatis spatio, sed gloria. Licuit paternis opibus contento, intra Macedoniæ terminos per otium corporis expectare obscuram & ignobilem senectutem.

tem. Quanquam ne pigri quidem sibi fata disponunt, sed unicum bonum diuturnam vitam æstimantes sæpe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos sed victorias numero, si munera fortunæ bene computo, diu vixi. Orsus à Macedonia imperium, Græciam teneo: Thraciam, & Illyricos subegi: Triballis, Medisque imperito: Asiam, qua Hellesponto, qua Rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absum à fine mundi. Quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europæ terminos momento unius horæ transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post XXVIII ætatis annum, videorne vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis. Aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus extingui mihi (si fors ita feret) pulcrum est. Ea stirpe sum genitus, ut multam prius quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus feminæ ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Semiramis condidit? quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum feminam æquavimus gloria, & jam nos laudis satietas cepit? Dii faveant, majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt quæ nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modo me ab intestina fraude, & domesticorum insidiis præstate securum. Belli martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie tutior quam in theatro fuit. hostium manus sæpe vitavit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures à suis quam ab hoste interemptos numerabitis. Ceterum quoniam olim rei agitatæ in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est: mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecretur, quandocunque excesserit vita. Hoc si licuerit, ipse præstabo. Si me præceperit fatum,

fatum, vobis mandasse mementote. Ac tum quidem amicos dimisit. Ceterum per complures dies ibi stativa habuit.

7. Hæc dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias à Rege deducti Carabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii: quippe occisis quibusdam popularium, qui validiores erant, arma spectare cœperunt. Et Bactriana arce, quæ quasi negligentius asservata erat, occupata, Barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quoque nomen assumpserat, non tam imperii cupidine quam in patriam revertendi cum iis qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis ejusdem, sed ob æmulationem infestus, comparavit insidias, invitatumque ad epulas, per Boxum quendam Maccrianum in convivio occidit. Postero die concione advocata, Bicon ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Ceteri principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter spem suam Bicon præsenti periculo ereptus, paulo post insidiatus auctoribus salutis suæ est: cujus dolo cognito, & ipsum comprehenderunt, & Boxum. Ceterum Boxum protinus placuit interfici, Biconem etiam per cruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cum Græci milites, incertum ob quam caussam, lymphatis similes ad arma discurrunt, quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem jusserant, omisere, veriti ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos & miserabilis facilis supplicio destinati in diversum animos repente mutavit, dimittique eum jusserunt. Hoc modo pœna bis liberatus, cum ceteris, qui colonias à Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra & Scytharum terminos gesta. Interim Regem duarum gentium (de quibus ante

ante dictum eſt) centum legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decoro habitu, lineæ veſtes intextæ auro, purpuraque diſtinctæ. Ei ſe dedere ipſos, urbes, agroſque referebant; per tot ætates inviolatam libertatem illius primum fidei ditionique permiſſuros. Deos ſibi deditionis auctores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere. Rex conſilio habito, deditos in fidem accepit, ſtipendio, quod Arachoſiis utraque natio penſitabat, impoſito. Præterea duo millia & D equites imperati: & omnia obedienter à Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium, reguliſque, exornari convivium juſſit. Centum aurei lecti modicis intervallis poſiti erant: lectos circumdederant aulæa, purpura auroque fulgentia. quidquid aut apud Perſas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confuſis utriuſque gentis vitiis in illo convivio oſtendens. Intererat epulis Dioxippus Athenienſis, pulgil nobilis, & ob eximiam virtutem virium jam Regi pernotus & gratus. Invidi malignique increpabant per ſeria & ludum, ſaginati corporis ſequi inutilem belluam, cum ipſi prælium inirent, oleo mandentem præparare ventrem epulis. Eadem igitur in convivio Horratas Macedo jam temulentus exprobrare ei cœpit, & poſtulare, ut ſi vir eſſet, poſtero die ſecum ferro decerneret: Regem tandem vel de ſua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et à Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam, accepta conditio eſt. Ac poſtero die Rex, cum etiam acrius certamen expoſcerent, quia deterrere non poterat, deſtinata exſequi paſſus eſt. Ingens hic militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo ſtudebant, convenerat multitudo. Macedo juſta arma ſumpſerat; æreum clypeum, haſtam, quam ſariſſam vocant, læva tenens: dextra lanceam: gladioque cinctus, velut cum pluribus ſimul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, læva puniceum amiculum, dextra validum nodoſumque ſtipitem præferebat. Ea ipſa res omnium animos exſpectatione ſuſpenderat:

quippe

quippe armato congredi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo, haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit: quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextram, assiluit, & stipite mediam eam fregit. Amisso uterque telo, Macedo gladium cœperat stringere: quem occupatum complexu, pedibus repente subductis, Dioxippus arietavit in terram: ereptoque gladio, pedem super cervicem jacentis imposuit, stipitem intentans, eliisurusque eo victum, ni prohibitus esset à Rege. Tristis spectaculi eventus non Macedonibus modo sed etiam Alexandro fuit, maxime qui Barbari affuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse. Hinc ad criminationem invidorum adapertæ sunt aures Regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur: ministrique quasi amisissent quod amoverant, Regem adeunt. Sæpe minus est constantiæ in rubore, quam in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et cum excessisset convivio, literis conscriptis, quæ Regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, existimans indignationis esse, non pœnitentiæ testem, utique posteaquam falso insimulatum eum, nimium invidorum gaudium ostendit.

8. Indorum legati dimissi domos, paucis post diebus cum donis revertuntur. CCC erant equi, MXXX currus, quos quadrijugi equi ducebant: Lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, & tigres; utrumque animal ad mansuetudinem domitum. Lacertarum quoque ingentium pelles, & dorsa testudinum. Cratero deinde imperat Rex, haud procul amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret. Eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naves, & in fines Mallorum secundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indiæ gentem, quæ populi, non Regum imperio regebatur. Sex millia pedi-

tum habebant, equitum octo millia: has copias currus D sequebantur. Tres duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi flumini (frequentes autem vicos maxime in ripa habebant) ut videre totum amnem, qua prospici poterat, navigiis constratum, & tot militum arma fulgentia, territi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus, variæque nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes, & cum Diis prælium inituros. Navigia non posse numerari, quæ invictos veherent. Tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent, gentem dedituors. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari jusserat, fines eorum, qui Musicani appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Parapamisidis præfecerat, iisdem arguentibus, cognovit: multaque avare ac superbe fecisse convictum, interfici jussit. Oxyatres Prætor Bactrianorum non absolutus modo, sed etiam jure amplioris imperii donatus est. Finibus Musicanis deinde in ditionem redactis, urbi eorum præsidium imposuit. Inde Præstos, & ipsam Indiæ gentem perventum est. Oxycanus Rex erat, qui se munitæ urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander tertio die quam cœperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus cum in arcem, confugisset, legatos de conditione deditionis misit ad Regem. Sed antequam adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem: qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingressus est. Multisque oppidis in fidem acceptis validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum. quip-

pe

pe in media ferme urbe è terra exiſtebant, nullo ſuffoſſi ſpecus ante veſtigio facto. Octoginta millia Indorum in ea regione cæſos Clitarchus eſt auctor, multoſque captivos ſub corona veniſſe. Rurſus Muſicani defecerunt, ad quos opprimendos miſſus eſt Pithon, qui captum principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem ſublato, rurſus amnem, in quo claſſem exſpectare ſe juſſerat, repetit. Quarto deinde die ſecundo amne pervenit ad oppidum qua iter in regnum erat Sabi. Nuper ſe ille dediderat, ſed oppidani detrectabant imperium, & clauſerant portas. Quorum paucitate contempta, Rex D Agrianos mœnia ſubire juſſerat, & ſenſim recedentes elicere extra muros hoſtem, ſecuturum profecto, ſi fugere eos crederet. Agriani (ſicut imperatum erat) laceſſito hoſte, ſubito, terga verterunt: quos Barbari effuſe ſequentes, in alios, inter quos ipſe Rex erat, incidunt. Renovato ergo prælio, ex tribus millibus Barbarorum ſexcenti cæſi ſunt, mille capti, ceteri mœnibus urbis incluſi. Sed non ut prima ſpecie læta victoria, ita eventus quoque fuit: quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque ſaucii ſubinde exſpirabant. Nec cauſa tam ſtrenuæ mortis excogitari poterat à medicis, cum etiam leves plagæ inſanabiles eſſent. Barbari autem ſperaverant, incautum & temerarium Regem excipi poſſe. & forte inter promptiſſimos dimicans, intactus evaſerat. Præcipue Ptolemæus lævo humero leviter quidem ſaucius, ſed majore periculo quam vulnere affectus, Regis ſolicitudinem in ſe converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum eſſe credebant, certe pellice ejus ortum conſtabat. Idem corporis cuſtos, promptiſſimuſque bellator, & pacis artibus quam militiæ major & clarior, modico civilique cultu, liberalis imprimis adituque facilis, nihil ex faſtu regio aſſumpſerat. Ob hæc Regi an popularibus carior eſſet dubitari poterat: tum certe primum expertus ſuorum animos, adeo ut fortunam, in quam poſtea aſcendit, in illo periculo Macedones ominati eſſe videantur. Quippe

pe non levior illis Ptolemæ fuit cura, quam Regis, qui & prælio & sollicitudine fatigatus cum Ptolemæo assideret, lectum, in quo ipse acquiesceret, jussit inferri. In quem ut se recepit, protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus, per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset. Colorem quoque herbæ referebat, agniturum, si quis reperisset, affirmans; inventamque deinde, quippe à multis erat requisita, vulneri imposuit: protinusque dolore finito, intra breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, seipsos urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathalyam perventum est. Rex erat Mœris, qui urbe deserta in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agrosque populatur. Magnæ inde prædæ actæ sunt pecorum armentorumque, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumptis amnis peritis, defluxit ad insulam medio ferme alveo enatam.

9. Ibi diutius subsistere coactus, quia duces socordius asservati profugerant, misit qui conquirerent alios: nec repertis, pervicax cupido incessit visendi Oceanum, adeundique terminos mundi; sine regionis peritis flumini ignoto caput suum totque fortissimorum virorum salutem permittere. Navigabant ergo, omnium, per quæ ferebantur, ignari; quantum inde abesset mare, quæ gentes colerent, quam placidum amnis os, quam patiens longarum navium esset, anceps & cæca æstimatio augurabatur. Unum erat temeritatis solatium, perpetua felicitas. Jam CCCC stadia processerant, cum gubernatores agnoscere ipsos auram maris, & haud procul videri sibi Oceanum abesse, indicant Regi. Lætus ille hortari nauticos cœpit, incumberent remis, adesse finem laboris omnibus votis expetitum. Jam nihil gloriæ deesse, nihil obstare virtuti. Sine ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longius posse procedere. Brevi incognita, nisi immortalibus, esse visuros. Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos

gos exciperent, è quibus certiora noſci poſſe ſperabat. Illi ſcrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati quam procul abeſſet mare, reſponderunt, nullum ipſos mare ne fama quidem accepiſſe. Ceterum tertio die perveniri poſſe ad aquam amaram, quæ corrumperet dulcem. Intellectum eſt mare deſtinari ab ignaris naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quo propius ſpes admovebatur, creſcebat ardor animorum. Tertio jam die mixtum flumini ſubibat mare, leni adhuc æſtu confundente diſpares undas. Tum aliam inſulam medio amni ſitam evecti paulo lenius, quia curſus æſtu reverberabatur, applicant claſſem, & ad commeatus petendos diſcurrunt, ſecuri caſus ejus, qui ſupervenit ignaris. Tertia ferme hora erat, cum ſtata vice Oceanus exæſtuans invehi cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coërcitum, deinde vehementius pulſum, majore impetu adverſum agebatur quam torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti natura erat, monſtraque, & iræ Deûm indicia cernere videbantur. Identidem intumeſcens mare, & in campos paulo ante ſiccos deſcendere ſuperfuſum. Jamque levatis navigiis, & tota claſſe diſperſa, qui expoſiti erant, undique ad naves trepidi & improviſo malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu feſtinatio quoque tarda eſt. Hi contis navigia appellebant, hi dum remos aptari prohibebant, conſiderant. Quidam enavigare properantes, ſed non exſpectatis qui ſimul eſſe debebant, clauda & inhabilia navigia languide moliebantur. Aliæ navium inconſulte ruentes non receperant, pariterque & multitudo & paucitas feſtinantes morabatur. Clamor hinc exſpectare, hinc ire jubentem, diſſonæque voces nuſquam idem ac unum tendentium, non oculorum modo uſum, ſed etiam aurium abſtulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox à tumultuantibus poterat, nec imperium à territis incompoſitiſque ſervari. Ergo collidi inter ſe naves abſtergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unius exer-

citus

citus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ, premebantur à sequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Jamque æstus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis duntaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi, omissis navigiis enare cœperunt. Dispersa classis partim in præalta aqua stabat, qua subsederant valles, partim in vado hærebat, utcunque inæquale terræ fastigium occupaverant undæ; cum subito novus & pristino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus: reddebatque terras paulo ante profundo salo mersas. Igitur destituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabularum remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in naves subsistere audebat, identidem præsentibus graviora quæ sequerentur expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipsos credebant: in sicco naufragia, in amni mare, ne finis malorum. Quippe æstum paulo post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem & ultima sibimet ominabantur. Belluæ quoque fluctibus distitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quoque desperatio salutis, ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præsideret in speculis, equitesque præmitteret ad os amnis, ut cum mare cursus exæstuare sensissent, procederent. Navigia quoque lacerata refici, & eversa fluctibus erigi jubet, paratosque esse & intentos cum rursus mare terras inundasset. Tota ea nocte inter vigilias adhortationesque consumpta, celeriter equites ingenti cursu refugere, & secutus est æstus. Qui primo, aquis leni tractu subeuntibus, cœpit levare navigia: mox totis campis inundans, etiam impulit classem: plausuque militum nauticorumque, insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus ripisque resonabat. Unde tantum redisset subito mare, quo pridie refugisset, quænam

esset ejusdem elementi natura, modo discors, modo imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex cum ex eo, quod acciderat, conjectaret, post solis ortum statum tempus esse, media nocte, ut aestum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit: evectusque os ejus, cccc stadia processit in mare. tandem voti sui compos, praesidibusque maris & locorum Diis sacrificio facto, ad classem rediit.

10. Hinc aversum flumen subiit classis, & altero die appulsa est haud procul lacu salso, cujus ignota natura plerosque decepit temere ingressos aquam; quippe scabies corpora invasit: & contagium morbi etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde praemisso, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ducturus exercitum videbatur (quippe sicca erat regio;) ipse cum copiis substitit, vernum tempus exspectans. Interim & urbes plerasque condidit. Nearcho atque Onesicrito, nauticae rei peritis, imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se vellent. Jamque mitigata hyeme, & navibus, quae inutiles videbantur, crematis, terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabitarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus, consilio habito, dedidit se, nec quidquam deditis praeter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen: Arabon incolae appellant. Regio deserta & aquarum inops excipit, quam emensus in Horritas transit. Ibi majorem exercitus partem Hephaestioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemaeo Leonatoque partitus est. Tria simul agmina populabantur Indos, magnaeque praedae actae sunt. Maritimos Ptolemaeus, ceteros ipse Rex, & ab alia parte Leonatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Arachosii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. desertam vastamque regionem late tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii jure miscentur. Ipsa

ſolitudo natura quoque immitia efferavit ingenia. Prominent ungues nunquam reciſi. Comæ hirſutæ, & intonſæ ſunt. Tuguria conchis & ceteris purgamentis maris ſtruunt. Ferarum pellibus tecti, piſcibus ſole duratis, & majorum quoque belluarum, quas fluctus ejicit, carne veſcuntur. Conſumptis igitur alimentis, Macedones primo inopiam, deinde ad ultimum famem ſentire cœperunt; radices palmarum (namque ſola ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed cum hæc quoque alimenta defecerant, jumenta cædere aggreſſi, ne equis quidem abſtinebant: & cum deeſſent quæ ſarcinas veherent, ſpolia de hoſtibus, propter quæ ultima Orientis peragraverant, cremabant incendio. Famem deinde peſtilentia ſecuta eſt, quippe inſalubrium ciborum novi ſucci, ad hoc itineris labor, & ægritudo animi, vulgaverant morbos, &, nec manere ſine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progreſſos acrior peſtilentia urgebat. Ergo ſtrati erant campi pene pluribus ſemivivis quam cadaveribus. Ac ne levius quidem ægri ſequi poterant, quippe agmen raptim agebatur, tantum ſingulis ad ſpem ſalutis ipſos proficere credentibus, quantum itineris feſtinando præciperent. Igitur qui defecerant, notos ignotoſque, ut allevarentur, orabant. Sed nec jumenta erant, quibus excipi poſſent, & miles vix arma portabat, imminentiſque etiam ipſis facies mali ante oculos erat. Ergo ſæpius revocati ne reſpicere quidem ſuos ſuſtinebant, miſericordia in formidinem verſa. Illi relicti, Deos teſtes, ſacra communia, Regiſque implorabant opem, cumque fruſtra ſurdas aures fatigarent, in rabiem deſperatione verſi, parem ſuo exitum, ſimileſque ipſis amico & contubernales precabantur. Rex dolore ſimul & pudore anxius, quia cauſa tantæ cladis ipſe eſſet, ad Phrataphernem Parthinorum Satraphem miſit, qui juberet camelis cocta cibaria afferre. Alios quoque finitimarum regionum Præfectos, certiores neceſſitatis ſuæ fecit: nec ceſſatum eſt ab his. Itaque fame duntaxat vindicatus exercitus, tandem in Gedroſiæ fines perducitur. Omnium rerum ſola fertilis regio eſt, in qua

qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. Hic Leonati literas accipit, conflixisse ipsum cum octo millibus peditum, & quingentis equitibus Oritarum, prospero eventu. A Cratero quoque nuncius venit, Ozinem & Zariaſdem nobiles Persas defectionem molientes, oppressos à se, in vinculis esse. Præposito igitur, regioni Siburtio (namque Memnon Præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit. Aspastes erat Satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India Rex esset. Quem occurrentem, dissimulata ira, comiter allocutus, dum exploraret quæ delata erant, in eodem honore habuit: cum Indiæ Præfecti (sicut imperatum erat) equorum, jumentorum, jugaliumque vim ingentem, ex omni, quæ sub imperio erat, regione misissent, quibus deerant impedimenta, restituit. Arma quoque ad pristinum refecta sunt cultum: quippe haud procul à Perside aberant, non pacata modo, sed etiam opulenta. Igitur (ut supra dictum est) æmulatus Patris Liberi, non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat, sed etiam famam; sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus, sive baccantium lusus; statuit imitari, animo super humanum fastigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus coronisque sterni jubet. Liminibus ædium crateras vino repletos, & alia eximiæ magnitudinis vasa disponi. Vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici, & cohors regia, variis redimita floribus coronisque. Alibi tubicinum cantus, alibi lyræ sonus audiebatur: item in vehiculis pro copia cujusque adornatis comessabundus exercitus, armis, quæ maxime decora erant, circumpendentibus, ipsum convivasque currus vehebat, crateris aureis ejusdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit. Parta præda, si quid victis saltem adversus comessantes animi fuisset, mille hercule viri, modo & sobrii, septem dierum crapula graves in suo triumpho capere potuerunt.

runt. Sed fortuna, quæ rebus famam pretiumque constituit, hic quoque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præsens ætas, & posteritas deinde mirata est, per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos; Barbaris, quod temeritas erat, fiduciam esse credentibus. Hunc apparatum carnifex sequebatur; quippe Satrapes Aspastes (de quo ante dictum est) interfici jussus est. adeo nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

QUINTI

QUINTI CURTII

LIBER X.

BREVIARIUM LIBRI.

1. *Cleander & alii duces delictorum veniam impetrant, dum nonnulli minus facinorosi puniuntur. Alexandri consilium de Occidentali Europæ parte perlustranda: liberalitas erga Abisaris filium: & in Orsinem nobilissimum Satrapam crudelitas.*

2. *Dum turbatum Græciæ statum pacare, & ex militibus (ære alieno liberatis) alios remittere domum, alios retinere cogitat, in castris oritur seditio: quam gravi oratione & regia auctoritate compescit.*

3. *Seditiosis supplicio affectis, totius exercitus dissipat consilia, & Persis credit corporis sui custodiam.*

4. *Oratio Macedonis militis victi. Conjuratio in Alexandrum. qui veneno extinguitur.*

5. *Dicta & gesta ejusdem ante obitum: quantum à suis fuerit desideratus: præcipue vero à Darii matre, quæ dolori succumbens, paulo post extincta est. Alexandri elogium.*

6. *De successore Alexandri inter Magnates consultatio, & variæ sententiæ.*

7. *Aridæus, Philippo genitus, Meleagro promovente, à quibusdam rex salutatur. Unde civilis belli semina.*

8. *Primarii duces Meleagri artibus occurrunt. Aridæus autem, pacis studiosus, tumultum componere media quadam ratione conatur.*

9. *Perdiccas Meleagrum & trecentos fere alios, qui eum sequuti fuerant, dolo opprimit.*

10. *Alexandri imperium in partes divisum. cujus summa Aridæo tributa: Provinciæ autem Magnatibus. Defuncti corpus ab amicis curatum, & tandem Alexandriam Ægypti translatum est.*

Iisdem fere diebus Cleander & Sitalces, & cum Agathone Heracon superveniunt, qui Parmenionem jussu regis occiderant, quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos è provincia, cui præfuerant, sequebantur: nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant cædis perquam gratæ Regi ministerio. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant: virginesque & principes feminarum stupra perpessæ, corporum ludibria deflebant: invisum Macedonum nomen avaritia eorum ac libido Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palam objiciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tacitum prodesse eis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidisse iram in iræ ministros, nec ullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam. Rex, cognita causa, pronunciavit, ab accusatoribus unum & id maximum crimen esse præteritum, desperationem salutis suæ. nunquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti, aut credidissent reversurum. Igitur hos quidem vinxit: DC autem militum, qui sævitiæ eorum ministri fuerant, interfici jussit. Eodem die sumptum est supplicium de his quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat. Haud multo post Nearchus & Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere jusserat, superveniunt. Nunciabant autem quædam audita, alia comperta. Insulam ostio amnis subjectam auro abundare, inopem equorum esse: singulos equos ab iis, qui ex continenti trajicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare, æstu secundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes: truci cantu deterritas sequi classem cum magno æquoris strepitu, velut demersa navigia, subisse aquas. Cetera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare, non à colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro Rege appellari. Esse haud procul

procul à continenti insulam palmetis frequentibus consitam,& in medio fere nemore columnam eminere Erythri Regis monumentum, literis gentis ejus scriptam. Adjiciebant, navigia quæ lixas mercatoresque vexissent, famam auri secutis gubernatoribus, in insulam esse transmissa, nec deinde ab his postea visi. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent classem; inde adverso amne Babylonem subituros. Ipse animo infinita complexus; statuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus: inde Numidiæ solitudinibus peragratis, cursum Gadis dirigere. Ibi namque columnas Herculis esse, fama vulgaverat. Hispanias deinde, quas Iberiam Græci à flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehi Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiæ Prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæsa, devectaque ad urbem Syriæ Capsagas, ingentium carinas navium ponere, septiremes omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum, ut æs, stupamque & vela præberent. Hæc agenti, Pori & Taxilis Regum literæ traduntur, Abisarem morbo, Philippum Præfectum ipsius ex vulnere interiisse, oppressosque qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudæmonem. dux erat Thracum. Abisaris regnum filio ejus attribuit. Ventum deinde Pasargadas: Persica est gens, cujus Satrapes Orsines erat, nobilitate ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat à Cyro quondam Rege Persarum. Opes & à majoribus traditas habebat, & ipse longa imperii possessione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis ejus daturis occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, currusque argento & auro adornati, pretiosa supellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureæ, & signati argenti talentûm quatuor millia. Ceterum tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. Nam cum omnes amicos Regis donis super ipsorum vota coluisset,

Bagoæ ſpadoni, qui Alexandrum obſequio corporis devinxerat ſibi, nullum honorem habuit: admonituſque à quibuſdam, quam Alexandro cordi eſſet, reſpondit, amicos Regis, non ſcorta, ſe colore: nec moris eſſe Perſis, mares ducere, qui ſtupro effœminarentur. His auditis, ſpado potentiam, flagitio & dedecore quæſitam, in caput nobiliſſimi & inſontis exercuit. Namque gentis ejuſdem leviſſimos falſis criminibus aſtruxit, monitos, tum demum ea deferre, cum ipſe juſſiſſet. Interim, quoties ſine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, diſſimulans cauſam iræ, quo gravior criminantis auctoritas eſſet. Nondum ſuſpectus erat Orſines: jam tamen vilior. Reus enim in ſecreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importuniſſimum ſcortum, ne in ſtupro quidem & dedecoris patientia fraudis oblitum, quoties amorem Regis in ſe accenderet, Orſinem, modo avaritiæ, interdum etiam defectionis, arguebat. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cujus inevitabilis ſors eſt, appetebat. Forte enim ſepulcrum Cyri Alexander juſſit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat inferias. Auro argentoque repletum eſſe crediderat. quippe ita fama Perſæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Ceterum corona aurea impoſita: amiculo cui aſſueverat ipſe, ſolium, in quo corpus jacebat, velavit: miratus, tanti nominis Regem, tantis præditum opibus, haud pretioſius ſepultum eſſe, quam ſi fuiſſet è plebe. Proximus erat lateri ſpado, qui Regem intuens, Quid mirum, inquit, eſt, inania ſepulcra eſſe Regum, cum Satraparum domus aurum inde egeſtum capere non poſſint? quod ad me attinet, ipſe hoc buſtum antea non videram, ſed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita eſſe cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat Orſines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cum hi, quibus negotium idem dederat, ſuperveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo ſubornati, falſis criminibus occupant

pant aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio insontis spado, ipse morituro manum injecit. Quem Orsines intuens, Audieram, inquit, in Asia olim regnasse feminas: hoc vero novum est, regnare castratum. Hic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec insontis modo, sed eximiæ quoque benignitatis in Regem. Eodem tempore Phradates regnum affectasse suspectus occiditur. Cœperat esse præceps ad repræsentanda supplicia; idem ad deteriora credenda. Sic scilicet res secundæ valent commutare naturam; & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulo ante Lyncestem Alexandrum, delatum à duobus indicibus, damnare non sustinuerat. Humiliores quoque reos, contra suam voluntatem, quia ceteris videbantur insontes, passus absolvi, hostibus victis regna reduxerat. Ad ultimum à semetipso degeneravit usque adeo, ut adversus libidinem animi, arbitrio scorti aliis regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas è Cœno accepit de rebus in Europa gestis, dum ipse Indiam subigit: Zopyrio Thraciæ præpositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odrysis populares suos ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia, ne Græcia quidem **.

2. Igitur triginta navibus Sunium transmittunt, promontorium est Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, Rex Arpalo Atheniensibusque juxta infestus, classem parari jubet; Athenas protinus petiturus. Quod consilium dum agitat, clam literæ ei redduntur, Arpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliasse sibi principum animos: mox concilio plebis habito, jussum urbe excedere, ad Græcos milites pervenisse, à quibus interceptum & trucidatum, à quodam viatore per insidias. His lætus in Europam trajiciendi consilium omisit. Sed exules, præter eos qui civili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, queis pulsi erant, jussit. Et

Græci

Græci haud ausi imperium aspernari, quamquam solvendarum legum id principium esse censebant, bona quoque, quæ exstarent, restituere damnatis. Soli Athenienses, non suæ modo, sed etiam publicæ vindices libertatis, colluvionem hominum, quia ægre ferebant, non regio imperio, sed legibus moribusque patriis regi assueti, prohibuere finibus. Igitur exules ejiciunt, omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suæ, tunc etiam exilii, admitterent. Alexander senioribus militum in patriam remissis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi jussit; existimans, modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis præsidia disposuisset; nuperque conditas urbes, quas colonis replesset, res renovare cupientibus obstare. Ceterum, priusquam excerneret quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat. Et quamquam ipsorum luxu contractum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi tentari ipsos rati: quo facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex satis gnarus, professioni æris pudorem, non contumaciam obstare, mensas totis castris poni jussit, & decem millia talentorum proferri. Tum demum fide facta professi sunt. Nec amplius ex tanta pecunia quam c & xxx talenta superfuere. Adeo ille exercitus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ quam prædæ deportavit ex Asia. Ceterum, ut cognitum est alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes, & disciplinæ militaris immemores, seditiosis vocibus castra complent. Regemque ferocius quam alias adorti, omnes simul missionem postulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemque capitum ostentantes. Nec aut Præfectorum castigatione, aut verecundia Regis deterriti, tumultuoso clamore & militari violentia volentem loqui inhibebant; palam professi, nusquam inde nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto, magis quia motum esse.

esse credebant, quam quia ipsi moveri poterant, quidnam aucturus esset, exspectabant. Ille, Quid hæc, inquit, repens consternatio, & tam procax atque effusa licentia denunciat? Eloqui timeo: palam certe rupistis imperium, & precario Rex sum, cui non alloquendi, non noscendi monendique, aut intuendi vos jus reliquistis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulo post deportare statuerim: tam illos acclamantes video qui abituri sunt, quam hos cum quibus præmissos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in causa idem omnium clamor est. Pervelim scire, utrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur. Crederes uno ore omnes sustulisse clamorem. Ita pariter ex tota concione responsum est, Omnes queri. Tum ille, Non hercule, inquit, potest fieri, ut adducar, querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in qua major pars exercitus non est, utpote cum plures dimiserim, quam retenturus sum. Subest nimirum, altius malum, quod omnes avertit à me. Quando enim Regem universus exercitus deseruit? Ne servi quidem uno grege profugiunt dominos: sed est quidam in illis pudor, à ceteris destitutos relinquendi. Verum ego tam furiosæ consternationis oblitus, remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno, nec ut cum militibus meis (jam enim esse destitistis) sed ut cum ingratissimis oportet, agere decrevi. Secundis rebus quæ circumfluunt vos, insanire cœpistis: obliti status ejus, quem beneficio exuistis meo. Digni hercule qui in eodem consenescatis: quoniam facilius est vobis adversam quam secundam regere fortunam. En tandem Illyriorum paulo ante & Persarum tributariis, Asiæ & tot gentium spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo seminudis, amicula ex purpura sordent. Aurum & argentum oculi ferre non possunt. Lignea enim vasa desiderant, & ex cratibus scuta, rubiginemque gladiorum. Hoc cultu nitentes vos accepi, & quingenta talenta æris alieni, cum omnis regia supellex haud amplius quam sexaginta talentorum

lentorum esset, meorum operum fundamenta, quibus tamen (absit invidia) imperium maximæ terrarum partis imposui. Asiæne pertæsum est, quæ vos gloria rerum gestarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deserto, cum pluribus vestrum defuturum viaticum fuerit, ni æs alienum luissem! nempe in Asiatica præda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium spolia circumferentes reverti velle ad liberos conjugesque, quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam ceterorum, dum etiam spei vestræ obviam istis, arma quoque pignori sunt. Bonis vero militibus cariturus sum, pellicum suarum concubinis, quibus hoc solum ex tantis opibus superest, quod impenditur. Proinde fugientibus me pateant limites: facessite hinc ocius. Ego cum Persis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: liberate oculos meos, ingratissimi cives. Læti vos excipient parentes liberique, sine vestro Rege redeuntes! obviam ibunt desertoribus transfugisque! Triumphabo mehercule de fuga vestra, & ubicumque ero, expetam pœnas; hos, cum quibus me relinquitis, colendo, præferendoque vobis. Jam autem scietis, & quantum sine Rege valeat exercitus, & quid opis in me uno sit. Desilivit deinde frendens de tribunali, & in medium armatorum agmen se immisit; notatos quoque, qui ferocissime oblocuti erant, singulos manu corripuit. Nec ausos repugnare, tredecim asservandos custodibus corporis tradidit.

3. Quis crederet sævam paulo ante concionem obtorpuisse subito metu? &, cum ad supplicium videret trahi, nihil ausos graviora quam ceteros? * tam effusam ante licentiam, atque seditiosam militum violentiam ita compressam, ut non modo nullus ex omnibus irruenti Regi restiterit, verum etiam cuncti pavore exanimati attonitis similes, quid de ipsis quoque Rex statuendum censeret, suspensa mente exspectarent? Itaque * sive nominis, quod gentes quæ sub regibus sunt inter Deos colunt, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium, conterruit

cos.

eos. Singulare certe ediderunt patientiæ exemplum: adeoque non sunt accensi supplicio commilitonum, cum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil omiserint quod singuli magis obedienter ac pie facerent. Nam cum postero die prohibiti aditu venissent, Asiaticis modo militibus admissis lugubrem totis castris edidere clamorem, denunciantes, protinus esse morituros, si Rex perseveraret irasci. At ille pervicacis ad omnia quæ agitasset animi, peregrinorum militum concionem advocari jubet, Macedonibus intra castra cohibitis: & cum frequentes coïssent, adhibito interprete, talem orationem habuit: Cum ex Europa trajicerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deceptus sum, quod de his credidi famæ. Sed ad illa hoc quoque accessit, quod video fortes viros erga Reges suos pietatis invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia felicitate mergi in voluptates. At hercule munia militiæ hoc animorum corporumque robore impigre toleratis: & cum fortes viri sitis, non fortitudinem magis quam fidem colitis. Hoc ego non nunc primum profiteor, sed olim scio. Itaque & delectum è vobis juniorum habui, & vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis. Obsequium vero & patientia imperii longe præstantior est quam ceteris. Ergo ipse Oxatris Persæ filiam mecum in matrimonio junxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde cum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darii filiam duxi, proximisque amicorum auctor fui, ex captivis generandi liberos, ut hoc sacro fœdere omne discrimen victi & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non ascitos, milites, credite. Asiæ & Europæ unum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do. Inveteravi peregrinam novitatem: & cives mei estis, & milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Macedonum mores adumbrare, nec Macedonibus Persarum imitari indecorum est. Ejusdem juris esse debent, qui sub eodem

eodem Rege victuri sunt. * Hac oratione habita, Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cum Macedones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate & ætate gravem, ad Regem ita locutum ferunt.

4. * Quousque, inquit, animo tuo, etiam per supplicia, & quidem externi moris, obsequeris? Milites tui, cives tui, incognita causa captivis suis ducentibus trahuntur ad pœnam. Si mortem meruisse judicas, saltem ministros supplicii muta. Amico animo, si veri patiens fuisset, admonebatur. Sed in rabiem ira pervenerat. Itaque rursus, nam parumper, quibus imperatum erat, dubitaverant, mergi in amnem, sicut vincti erant, jussit. Nec hoc quidem supplicium seditionem militum movit. Namque copiarum duces atque amicos ejus manipuli adeunt; petentes, ut, si quos adhuc pristina noxa judicaret esse contactos, juberet interfici. Offerre se corpora iræ, trucidaret. *Postquam vero cognitum est, Persis ducatus datos, Barbaros in varios ordines distributos, atque Macedonica iis imposita nomina, se vero ignominiose penitus rejectos esse, non jam amplius conceptum animis dolorem perferre potuerunt. Sed concursu in regiam facto, interiori duntaxat retenta tunica, arma ante januam, pœnitentiæ signum, projecerunt, ac præ foribus stantes intromitti se, sibique ignosci suppliciter atque flentes orabant, utque Rex suppliciis suis potius saturet se quam contumeliis; ipsos nisi venia impetrata non discessuros. Quæ cum Alexandro nunciata essent, apertis regiæ foribus ad ipsos est egressus. Postquam vero ipsorum ejulatum, atque pœnitentiam nec non miserandum atque afflictum habitum vidisset, diu quoque collacrymatus est. eaque modestia, ut ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc modeste incusatis, nunc comiter appellatis, complures bello inutiles exautoravit, magnificentissimeque donatos dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum, Macedoniæ Præfectum, eis ad spectanda certamina priores in theatro sedes assignari,

ri, coronatosque sedere jussit. Defunctorum quoque liberos pupillos paterna contrahere stipendia voluit, Cratero iis præposito: quem etiam Antipatri loco, Macedonibus, Thessalis, Thracibusque præesse jussit, Antipatrumque cum supplemento tironum in Crateri locum vocavit. Jam pridem quidem Alexandro litteræ, & ab Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex quibus mutuam inter ipsos simultatem preceperat. Mater Antipatrum affectati regni insimulabat. Antipater Olympiadem multa præter ipsius decorum gerere scripserat. itaque evocari se valide iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peractis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, regni necessaria disposuit, spectacula denuo & solennes indixit dies. Illis forte diebus Hephæstion, quem Rex unice ac fratris loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa quæ regiam majestatem minime decerent admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tanquam in curando negligentior fuisset, suspendi jussit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit, vixque inde ab amicis abstractus est. Diem atque noctem luctum continuavit. Aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minime credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephæstioni, tanquam Heroi, sacrificare jusserit. In funus atque monumentum ei faciendum, plusquam duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem Chaldæi vates occurrerunt, monentes ne Babylonem ingrederetur. profectionem enim ejus per id tempus, vitæ periculum ei portendere. Quibus spretis, quo destinaverat ire pergit. Nunciabatur enim ei, legatos ex diversis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluxisse, ejusque adventum exspectare. Adeo totum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes, velut destinato sibi Regi, adularentur. Igitur tanquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quo cum venisset, legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Iisdem fe-

re

re diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est. Ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Herculis scypho epoto, repente, velut telo confixus, ingemuit. Elatus è convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici, causam morbi, intemperiem ebrietatis, divulgarunt. Revera autem insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo & Iolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne aliis quam Thessalo & fratribus crederet. Philippus itaque & Iollas, potum Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis supermiserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur, idque celari crederent, partim ejus desiderium ferre non possent, mœsti sese in regiam contulerunt, ut sibi Regis videndi copia fieret orantes; atque à custodibus ex mandato Regis intromissi sunt.

* Intuentibus lacrymæ obortæ præbuere speciem jam non Regem, sed funus ejus, visentis exercitus. mœror tamen circumstantium lectum eminebat. quos ut Rex aspexit: Invenietis, inquit, cum excessero, dignum talibus viris Regem. Incredibile dictu, audituque, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat cum admissurus milites esset, durasse, donec à toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est: demissoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit. propiusque adire jussis amicis (nam & vox deficere jam cœperat) detractum annulum digito Perdicæ tradidit, adjectis mandatis, ut corpus suum ad Hammonem ferri juberet. Quærentibusque his, cui relinqueret regnum, respondit, Ei qui esset optimus. ceterum prævidere jam, ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus, Perdicca interrogante, Quando cœlestes honores haberi sibi vellet, dixit, Tum velle, cum ipsi felices essent. Suprema hæc vox fuit Regis, & paulo post extinguitur. Ac primo

ploratu,

ploratu, lamentiſque, & planctibus tota regia perſonabat. Mox,velut in vaſta ſolitudine, omnia triſti ſilentio muta torpebant; ad cogitationes, quid deinde futurum eſſet, dolore converſo. Nobiles pueri cuſtodiæ corporis ejus aſſueti,nec doloris magnitudinem capere, nec ſeipſos intra veſtibulum regiæ retinere potuerunt: vagique & furentibus ſimiles, totam urbem luctu ac mœrore compleverant; nullis queſtibus omiſſis, quos in tali caſu dolor ſuggeret. Ergo qui extra regiam adſtiterant, Macedones pariter Barbarique concurrunt, nec poterant victi à victoribus in communi dolore diſcerni. Perſæ juſtiſſimum ac mitiſſimum dominum; Macedones optimum ac fortiſſimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœſtorum ſolum, ſed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem, & in flore ætatis fortunæque invidia Deûm ereptum eſſe rebus humanis. Vigor ejus & vultus educentis in prælium milites, obſidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedones divinos honores negaſſe ei pœnitebat, impioſque & ingratos fuiſſe ſe confitebantur, quod aures ejus debita appellatione fraudaſſent. Et cum diu, nunc in veneratione, nunc in deſiderio Regis hæſiſſent, in ipſos verſa miſeratio eſt. Macedonia profecti ultra Euphratem, mediis hoſtibus novum imperium aſpernantibus, deſtitutos ſe eſſe cernebant: ſine certo Regis hærede, ſine hærede regni, publicas vires ad ſe quemque tracturum. Bella deinde civilia, quæ ſecuta ſunt mentibus augurabantur. Iterum non de regno Aſiæ, ſed de Rege, ipſis ſanguinem eſſe fundendum. Novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modo petita miſſione à juſto Rege, nunc morituros pro potentia forſitan ſatellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes volventibus, nox ſupervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii alius è muris, alius è culmine ſui quiſque tecti proſpectabant, quaſi certiora viſuri. Nec quiſquam lumina audebat accendere. Et quia oculorum ceſſabat uſus, fremitus voceſque auribus captabant.

captabant. Ac plerumque vano metu territi, per obscuras semitas alius alii occursantes, invicem suspecti & solliciti ferebantur: Persæ comis suo more detonsis, in lugubri veste cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & modo hostem, sed ut gentis suæ justissimum Regem, vero desiderio lugebant. Assueti sub Rege vivere, non alium, qui imperaret ipsis, digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus continebatur, sed proximam regionem ab ea, deinde magnam partem Asiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaserat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata est. Abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem sumpsit: laceratisque crinibus, humi corpus abjecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nupserat, lugens; propriasque caussas doloris in communi mœstitia retractabant. Sed omnium suorum mala Sysigambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaret. Crederes modo amissum Darium, & pariter miseræ duorum filiorum exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul vivosque. Quem enim puellarum acturum esse curam? Quem alium futurum Alexandrum? Iterum esse se captas: iterum excidisse regno. Qui mortuo Dario ipsas tueretur, reperisse: qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho sævissimo Regum trucidatos, adjectumque stragi tot filiorum patrem. E septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse. Ipsum Darium floruisse paulisper, ut crudelius posset extingui. Ad ultimum dolori succumbit, obvolutoq; capite assidentes genibus suis neptem nepotemque aversato, cibo pariter abstinuit & luce. Quinto postquam mori statuerat die extincta est. Magnum profecto Alexandri indulgentiæ in eam, justitiæque in omnes captivos documentum est mors hujus: quæ cum sustinuisset post Darium vivere, Alexandro esse superstes erubuit. Et hercule juste æstimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuisse; vitia vel fortunæ

vel

vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modo excellens, ſed inter illos quoque, quorum hæc ſola virtus fuit: liberalitas ſæpe majora tribuentis, quam à Diis petuntur: clementia in devictos: tot regna aut reddita, quibus ea demſerat bello, aut dono data: mortis, cujus metus ceteros exanimat, perpetua contemptio: gloriæ laudiſque ut justo major cupido, ita ut juveni & in tantis admittenda rebus: jam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati conſecrare decreverat, Philippum ultus erat. Jam in omnes fere amicos benignitas, erga milites benevolentia: conſilium par magnitudini animi, & quantum vix poterat ætas ejus capere, ſolertia: modus immodicarum cupiditatum: Veneris intra naturale deſiderium uſus: nec ulla, niſi ex permiſſo, voluptas; ingentes profecto dotes erant. Illa fortunæ, Diis æquare ſe, & cœleſtes honores accerſere, & talia ſuadentibus oraculis credere, &, dedignantibus venerari ipſum, vehementius, quam par eſſet, iraſci: in externum habitum mutare corporis cultum: imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam ſpreverat. Nam iracundiam & cupidinem vini, ſicut juventa irritaverat, ita ſenectus mitigare potuiſſet. Fatendum eſt tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuiſſe fortunæ, quam ſolus omnium mortalium in poteſtate habuit. Quoties illum à morte revocavit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ, ſtatuit. Expectavere eum fata, dum Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impleret. Huic Regi Ducique ſucceſſor quærebatur. Sed major moles erat, quam ut unus ſubire eam poſſet. Itaque nomen quoque ejus, & fama rerum, in totum propemodum orbem Reges ac regna diffudit: clariſſimique ſunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæſerunt.

6. Ceterum Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus cuſtodes, in regiam principes amicorum, duceſque

duceſque copiarum advocavere; ſecuta eſt militum turba, cupientium ſcire in quem Alexandri fortuna eſſet tranſitura. Multi duces, frequentia militum excluſi, regiam intrare non poterant; cum præco, exceptis qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed precarium ſpernebatur imperium. Ac primum ejulatus ingens ploratuſque renovatus eſt. Deinde futuri exſpectatio inhibitis lacrymis ſilentium fecit. Tunc Perdicca, Regia ſella in conſpectum vulgi data, in qua diadema veſtiſque Alexandri cum armis erant, annulum ſibi pridie traditum à Rege, in eadem ſede poſuit: quorum aſpectu rurſus obortæ omnibus lacrymæ integravere luctum. Et Perdicca, Ego quidem, inquit, annulum, quo ille regni atque imperii vires obſignare erat ſolitus, traditum ab ipſo mihi, reddo vobis. Ceterum quanquam nulla clades huic, qua affecti ſumus, par ab iratis Diis excogitari poteſt: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuentibus, credere licet, tantum virum Deos accommodaſſe rebus humanis: quarum ſorte completa, cito repeterent eum ſuæ ſtirpi. Proinde quoniam nihil aliud ex eo ſupereſt, quam quod ſemper ab immortalitate ſubducitur, corpori nominique quam primum juſta ſolvamus, haud obliti in qua urbe, inter quos ſimus, quali Rege ac Præſide ſpoliati. Tractandum eſt, commilitones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta eſt, obtinere poſſimus. Capite opus eſt. Hocne uno, an pluribus; in veſtra poteſtate eſt. Illud ſcire debetis, militarem ſine duce turbam, corpus eſſe ſine ſpiritu. Sextus menſis eſt, ex quo Roxane prægnans eſt. Optamus ut marem enitatur: cujus regnum Diis approbantibus futurum, quandoque adoleverit. interim à quibus regi velitis, deſtinate. Hæc Perdicca. Tum Nearchus, Alexandri ſanguinem ac ſtirpem regiæ majeſtati convenire, neminem ait poſſe mirari: ceterum expectari nondum ortum Regem, & qui jam ſit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum. Eſſe è Barſine filium Regis, huic diadema dandum. Nulli placebat oratio:

Itaque

Itaque ſuo more haſtis ſcuta quatientes, obſtrepere perſeverabant. Jamque prope ſeditionem pervenerant, Nearcho pervicacius tuente ſententiam. Tum Ptolemæus, Digna prorſus eſt ſoboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barſines filius, cujus nomen quoque Europam dicere pigebit, majore ex parte captivi. Cur Perſas vicerimus, ut ſtirpi eorum ſerviamus? quid juſti illi Reges Darius & Xerxes tot millium agminibus tantiſque claſſibus nequicquam petiverunt. Mea ſententia hæc eſt, ut ſede Alexandri in regia poſita, qui conſiliis ejus adhibebantur, coëant quoties in commune conſulto opus fuerit: eoque, quod major pars eorum decreverit, ſtetur. Duces Præfectique copiarum his pareant. Ptolemæo quidam, potiores Perdiccæ aſſentiebantur. Tum Ariſtonus orſus eſt dicere, Alexandrum conſultum, cui relinqueret regnum, voluiſſe optimum deligi. Judicatum autem ab ipſo optimum, Perdiccam, cui annulum tradidiſſet. Neque enim unum eum aſſediſſe morienti, ſed circumferentem oculos, ex turba amicorum delegiſſe cui traderet. Placere igitur, ſummam imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitavere, quin vera cenſeret. Itaque univerſi procedere in medium Perdiccam, & Regis annulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pudoremque, & quo modeſtius quod appetebat exſpectaret, pervicacius oblaturos eſſe credebat. Itaque cunctatus, diuque quid ageret incertus, ad ultimum tamen receſſit, & poſt eos, qui ſederant proximi, conſtitit. At Meleager unus è ducibus confirmato animo, quem Perdiccæ cunctatio erexerat, Nec Dii ſiverint; inquit, ut Alexandri fortuna, tantique regni faſtigium in iſtos humeros ruat. homines certe non ferent. Nihil dico de nobilioribus quam hic eſt, ſed de viris tantum, quibus invitis nihil perpeti neceſſe eſt. Nec vero intereſt, Roxanes filium, quandocumque genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cum iſte ſub tutelæ ſpecie regnum occupaturus ſit. Itaque nemo ei Rex placet, niſi qui nondum natus eſt. Et in tanta omnium feſtinatione, non juſta modo, ſed etiam

am necessaria, exactos menses solus expectat, & jam divinat marem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse, vel subdere. Si medius fidius Alexander hunc nobis Regem pro se reliquisset, id solum ex his, quæ imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurritis? harum enim opum regiarum utique populus est hæres. Hæc elocutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunti viam dederant, ipsum ad prænunciatam prædam sequebantur.

7. Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem ac discordiam versa concione: cum quidam plerisque Macedonum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis, civilique bello, habentibus Regem, quem quæritis? Aridæus Philippo genitus, Alexandri paulo ante Regis frater, sacrorum cæremoniarumque consors modo, nunc solus hæres, præteritur à vobis. Quo merito suo? quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro similem quæritis, nunquam reperietis. Si proximum, hic solus est. His auditis, concio primo silentium velut jussa habuit. Conclamant deinde pariter, Aridæum vocandum esse, mortemque meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Python, plenus lacrymarum, orditur dicere: Nunc vel maxime miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium militumque fructu & præsentia fraudatus esset: nomen enim memoriamque Regis sui tantum intuentes, ad cetera caligare eos. Haud ambigue in juvenem, cui regnum destinabatur, impensa probra, quæ * magis ipsi odium, quam Aridæo contemptum attulerunt. quippe dum miserentur, etiam favere cœperunt. Igitur non alium se, quam eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum jubent. Quem Meleager infestus, invisusque Perdiccæ, strenue perducit in Regiam, & milites Philippum consalutatum Regem appellant. Ceterum hæc vulgi erat vox, principum alia sententia. E quibus Python consilium Perdiccæ exequi

equi cœpit, tutoreſque deſtinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam & Leonatum ſtirpe regia genitos. Adjecit ut in Europa Craterus & Antipater res adminiſtrarent. Tum jusjurandum à ſingulis exactum, futuros in poteſtate Regis geniti Alexandro. Meleager haud injuria metu ſupplicii territus, cum ſuis ſeceſſerat. Rurſus Philippum trahens ſecum, irrupit in regiam, clamitans ſuffragari Reip. de novo Rege paulo ante concepto: robur ætatis experirentur, modo ſtirpem Philippi, & filium ac fratrem Regum duorum ſibimet ipſis potiſſimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vaſtum fretum, & procelloſum, tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique ſi nova & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccæ modo electo, plures Philippo quam ſperaverat, Imperium dabant. Nec velle, nec nolle quidquam diu poterant, pœnitebatque modo conſilii, modo pœnitentiæ ipſius: ad ultimum tamen in ſtirpem regiam inclinavere ſtudiis. Ceſſerat ex concione Aridæus principum auctoritate conterritus: & abeunte illo conticuerat magis quam languerat militaris favor. Itaque revocatus, veſtem fratris, eam ipſam, quæ in ſella poſita fuerat, induitur. Et Meleager thorace ſumpto, capit arma, novique Regis ſatelles. Sequitur phalanx haſtis clypeos quatiens, expletura ſe ſanguine illorum, qui affectaverant nihil ad ipſos pertinens regnum: in eadem domo familiaque imperii vires remanſuras eſſe gaudebant; hæreditarium imperium ſtirpem regiam vindicaturam. aſſuetos eſſe nomen ipſum colere venerarique, nec quenquam id capere, niſi genitum ut regnaret. Igitur Perdicca territus, conclave in quo Alexandri corpus jacebat, obſerari jubet. Sexcenti cum ipſo erant ſpectatæ virtutis. Ptolemæus quoque ſe adjunxerat ei, puerorumque regia cohors. Ceterum haud difficulter à tot millibus armatorum clauſtra perfracta ſunt. Et Rex quoque irruperat, ſtipatus ſatellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratuſque Perdicca, hos qui Alexandri corpus tueri vellent ſevocat: ſed qui irruperant, eminus tela in ipſum jaciebant,

ciebant, multiſque vulneratis, tandem ſeniores, demptis galeis quo facilius noſci poſſent, precari qui cum Perdicca erant cœpere, ut abſtinerent bello, Regique & pluribus cederent. Primus Perdicca arma depoſuit, ceterique idem fecere. Meleagro deinde ſuadente ne à corpore Alexandri diſcederent, inſidiis locum quæri rati, diverſa regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobiliſſimis juvenum conſtabat, Perdiccam & Leonatum frequens ſequebatur, placebatque excedere urbe, & tendere in campos. Sed Perdicca ne pedites quidem ſecuturos ipſum deſperabat. Itaque, ne abducendo equites abrupiſſe à cetero exercitu videretur, in urbe ſubſtitit.

8. At Meleager Regem monere non deſtitit, jus imperii Perdiccæ morte ſanciendum eſſe, ne occupetur impotens animus rerum novarum: meminiſſe eum, quid de Rege meruiſſet. Neminem autem ei ſatis fidum eſſe quem metuat. Rex patiebatur magis, quam aſſentiebatur. Itaque Meleager ſilentium pro imperio habuit, miſitque Regis nomine qui Perdiccam accerſerent. Iiſdem mandatum, ut occiderent, ſi venire dubitaret. Perdicca nunciato ſatellitum adventu, ſedecim omnino pueris regiæ cohortis comitatus, in limine domus ſuæ conſtitit, caſtigatoſque, & Meleagri mancipia identidem appellans, ſic animi vultuſque conſtantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros juſſit equos conſcendere; & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, jam firmiore præſidio vim propulſaturus, ſi quis inferret. Poſtero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum: & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi cum Regem adiſſent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendi ipſe juſſiſſet. Ille, Meleagri inſtinctu ſe juſſiſſe, reſpondit. Ceterum non debere tumultuari eos: Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimiſſa, Meleager equitum maxime defectione perterritus, inopſque conſilii (quippe in ipſum periculum reciderat, quod inimico paulo ante intenderat) triduum

triduum fere consumpsit incerta consilia volvendo. Et pristina quidem regiæ species manebat. Nam & legati gentium Regem adibant, & copiarum duces aderant, & vestibulum satellites armatique compleverant. Sed ingens sua sponte mœstitia ultimæ desperationis index erat; suspectique invicem, non adire propius, non colloqui audebant: secretas cogitationes intra se quoque volventes: & ex comparatione Regis novi desiderium excitabatur amissi. ubi ille esset, cujus imperium, cujus auspicium secuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas indomitasque gentes, expetituras tot cladium suarum pœnas quandocumque oblata esset occasio. His cogitationibus animos excedebant, cum annunciatur, equites qui sub Perdicca essent, occupatis circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primum, deinde fames esse cœpit. Et qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Forte acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum vicorumque veriti, confugerent in urbem: oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena sedes quam sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in regiam coeunt, quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti, de finienda discordia, armisque ponendis. Igitur à Rege legatur Pasas Thessalus, & Amissas Megalopolitanus, & Perilaus. qui cum mandata Regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quam si Rex discordiæ auctores dedidisset, tulere responsum. His renunciatis, sua sponte milites arma capiunt. quorum tumultu è regia Philippus excitus, Nihil, inquit, seditione est opus: nam inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratiæ cito abrumpere, ad bellum civile properantium est. Altera legatione, an mitigari possint, experiamur: & credo nondum Regis corpore sepulto ad præstanda ei justa omnes esse coituros. Quod ad me attinet,

tinet, reddere hoc imperium malo, quam exercere civium ſanguine. Et ſi nulla alia concordiæ ſpes eſt, oro quæſoque eligite potiorem. Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, ſi quis ſe digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem ſpem indolis ante eum diem fratris claritate ſuppreſſam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti inſtare cœperunt, ut quæ agitaſſet, exequi vellet. Eoſdem rurſus legat, petituros ut Meleagrum tertium ducem acciperent. Haud ægre id impetratum eſt. Nam & abducere Meleagrum Perdicca à Rege cupiebat, & unum duobus imparem futurum eſſe cenſebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egreſſo, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen, mutua ſalutatione facta, coit, in perpetuum (ut arbitrabantur) concordia & pace firmata.

9. Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & inſociabile eſt regnum, & à pluribus expetebatur. Primum ergo collegere vires, deinde diſperſerunt, & cum pluribus corpus, quam capiebat, oneraſſent, cetera membra deficere cœperunt: quodque imperium ſub uno ſtare potuiſſet, dum à pluribus ſuſtinetur, ruit. Proinde jure meritoque populus Romanus ſalutem ſe principi ſuo debere profitetur; cui noctis, quam pene ſupremam habuimus, novum ſidus illuxit. Hujus hercule, non ſolis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum ſine ſuo capite diſcordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempeſtatem ſubita ſerenitate diſcuſſit? Non ergo revireſcit ſolum, ſed etiam floret imperium. Abſit modo invidia, excipiet hujus ſeculi tempora ejuſdem domus, utinam perpetua, certe diuturna poſteritas. Ceterum ut ad ordinem, à quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam, Perdicca unicam ſpem ſalutis ſuæ in Meleagri morte deponebat: vanum eundem & infidum, celeriterque res novaturum, & ſibi maxime infeſtum, occupandum eſſe. Sed alta diſſimulatione conſilium premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quoſdam

ex copiis, quibus præerat, subornavit, ut quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum æquatum esse Perdiccæ. Quorum sermone Meleager ad se relato, furens ira, Perdiccæ, quæ comperisset, exponit. Ille, velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei cœpit. At ultimum convenit, ut comprehenderentur tam seditiosæ vocis auctores. Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccam, fidem ejus in se ac benevolentiam collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more lustrari: & probabilis causa videbatur, præterita discordia. Macedonum Reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte. Intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, Rex cum equitibus elephantisque constiterat contra pedites, queis Meleager præerat. Jam equestre agmen movebatur, & pedites subita formidine ob recentem discordiam, haud sane pacati quidquam exspectantes, parumper addubitavere, an in urbem subducerent copias, quippe pro equitibus planities erat. Ceterum veriti, ne temere commilitonum fidem damnarent, substitere, præparatis ad dimicandum animis, si quis vim inferret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque Rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, discordiæ auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccæ ad supplicia deposcens: minabaturque, omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes. stupebantque improviso malo pedites. Nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii aut animi. Tutissimum ex præsentibus videbatur exspectare potius quam movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes & obnoxios vidit, trecentos fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, secuti erant, à ceteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objicit; omnesque belluarum pedibus obtri-

ti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore. apparebatque, id modo pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit. Meleager, sero intellecta fraude Perdiccæ, tum quidem quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cum ejus nomine, quem ipse fecerat Regem, in perniciem suam abutenteis videret inimicos, confugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

10. Perdicca, perducto in urbem exercitu, consilium principum virorum habuit, in quo imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem summam ejus obtineret: Satrapes Ptolemæus, Ægypti & Africæ gentium, quæ in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phœnice data est: Philotæ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphilia & majore Phrygia obtinere jussus Antigonus. In Cariam Cassender, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adjunctam, Leonati provinciam esse jusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat imperium. Python Mediam, Lysimachus Thraciam, appositasque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussi. Qui Indiæ, quique Bactris & Sogdianis, ceterisque, aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quisque finibus habuisset, imperii etiam jus obtineret. Decretum est, ut Perdicca cum Rege esset, copiisque præesset, quæ Regem sequebantur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias, sed famam ejus rei (quanquam ab auctoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes, divisis imperii partibus, tuebantur, quas ipsi fundaverant, si unquam adversus immodicas cupiditates terminus staret. quippe paulo ante Regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant regna, sublatis certaminum causis, cum & omnes ejusdem gentis essent, & à ceteris sui quisque imperii

perii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora quæque sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere regna, quam fuisset accipere. Septimus dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in solio; curis omnium ad formandum publicum statum à tam solenni munere aversis. Et non aliis quam Mesopotamiæ regioni fervidior æstus existit: adeo ut pleraque animalia quæ in nudo solo deprehendit, extinguat. Tantus est vapor solis, & cœli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum & rari sunt, & incolentium fraude celantur. Ipsis usus patet; ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tabe, ne minimo quidem livore corruptum videre qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat. Itaque Ægyptii Chaldæique jussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admovere, velut spiranti, manus: deinde precati, ut jus fasque esset mortalibus attrectare eum, purgavere corpus, repletumque est odoribus. Aureum solium, & capiti adjecta fortunæ ejus insignia. Veneno necatum esse credidere. Plerique, filium Antipatri inter ministros, Iollam nomine, patris jussu dedisse. Sæpe certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum regium affectare fastigium, majoremque esse præfecti opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia à se data afferentem sibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque exurat. ungulæ jumenti duntaxat patiens esse constat. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum traditumque fratri Iollæ, & ab eo supremæ Regis potioni inditum. Hæc, utcunque sunt tradita, eorum, quos rumor asperserat, mox potentia extinxit. Regnum Macedoniæ Antipater, & Græciam quoque invasit. Soboles deinde excepit, interfectis omnibus quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant.

 Ceterum

Ceterum corpus ejus à Ptolemæo, cui Ægyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est, omnisque memoriæ ac nomini honos habetur.

FINIS.

JANI

JANI RUTGERSII
EMENDATIONES
ALIQUOT
IN Q. CURTIO.
LIBER III.

PAg. 21. verſ. 10. *Cultu haud ſane à vilioribus vulgatiſque uſu abhorrens.* Lego, *vulgatique uſus.*

Pag. 37. v. 36. *Dein Deum templa ruinis & ignibus eſſe deleta.* Ita vetuſti impreſſi. Modius ex veſtigiis membranarum ſuarum edidit, *Dedita deis templa.* Legendum *dedicata*, non *dedita.*

Pag. 39. verſ. 33. *Equi pariter equiteſque Perſarum, ſerie laminarum ob id genus grave agmen, quod celeritate maxime conſtat, ægre moliebantur. quippe in circumagendis equis ſuis Theſſali multos occupaverant.* Sic veteres Editiones ante Modianam. Lego, *ſerie laminarum graves, id genus agminis, quod celeritate maxime conſtat, ægre moliebantur. quippe in circumagendis equis Theſſali multo occupaverant. Genus agminis quod celeritate maxime conſtat*, eſt id quod Græci μεταβολὴν vocant, aut certe ſimile. Eſt autem uſus voce *occupo* eodem modo quo Varro apud Nonium: *Quod ſi Actæon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet, & non nugax ſaltatoribus in theatro fieret.* Hoc ergo dicit, Barbaros ferreis tunicis graves ſuos ægre circumegiſſe, quod tam expedite faciebant Theſſali, ut longe Barbaros anteverterent. Aliquanto poſt,

Pag. 43. verſ. 14. de Darii filiabus, *Virgines reginas excellentis forma tam ſancte habuit, quam ſi eodem, quo ipſe, parente genitæ forent.* Ita Modius. Lego *Virgines regias.*

Pag. 45. verſ. 9. *Vehicula quoque à ſuis deſtituta ingentis opulentiæ plena.* Mod. Ed. *gentis opul.* Lego, *Vehicula quoque ſuis deſtituta agentibus.* Tantum enim

 terrorem

terrorem Barbarorum fuisse vult, ut omnia, etiam vehicula, quibus eorum opes portabantur, reliquerint, id solum agentes, ut seipsos fuga servare possent. Dixit autem *agentes* pro aurigis: eodem modo quo Ovidius in Phaëthontis fabula, *Non aget hos currus.*

LIBRO IV.

Pag. 64. vers. 19. *Lingua gravius castigatur, quam ullum probrum: nec magnam rem magis sustineri posse credunt ab eo cui tacere grave sit.* Puto legendum, *Magi*, & hoc fortasse tam certum est, ut probatione non indigeat. Paulo post,

Pag. 66. vers. 4. *Linqui deinde animo, & submitti genu.* Puto, *subniti.*

Pag 70. vers. 30. *Africae deinde, quae Ægypto juncta est, praepositus Apollonius vectigalibus ejusdem [Africae] Ægyptique Cleomenes.* Posterius *Africae* glossema est. delendum igitur.

Pag. 81. vers. 4 *In laevo cornu Bactriani ibant equites mille admodum: Dahae totidem, & Arachosii, Susianique quatuor millia explebant.* Ita Modii codices: sed scribendum, *Susianique*, aut *Susiique.* Arrianus libro III. Τὸ μὲν δὴ εὐώνυμον αὐτοῖς κέρας οἵ τε Βάκτριοι ἱππεῖς εἶχον, καὶ ξὺν αὐτοῖς Δάαι, καὶ Ἀραχῶτοι. ἐπὶ δὲ τούτοις Πέρσαι ἐπετετάχατο, ἱππεῖς τε ὁμοῦ καὶ πεζοὶ ἀναμεμιγμένοι, καὶ Σούσιοι ἐπὶ Πέρσαις, καὶ ἐπὶ Σουσίοις Καδούσιοι.

LIBRO V.

Pag. 114. vers. 17. *Cyrus Pasargadum urbem condiderat, quam Alexandro praefectus ejus Glibares tradidit.* Alias *Gobares.* Legendum, *Chobares*; ut libro VII. Pag. 165.

Pag. 123. vers. 31. *Profusisque mutuis lacrymis inhaerentem sibi avelli jussit.* Ita scribo non *perfusis.* aut *perfusus* denique.

LIBRO

LIBRO VI.

Pag. 140. v. 1. *Crebri namque nodi nudaverant stipites, & in se implicati arborum rami suspensis circulis similes lento vimine frustrabantur ictus:* Delendum est τὸ *nodi.* quod librarius ob sequentis vocis similitudinem importune iteraverat. Totum igitur locum lego hoc modo: *Crebri namque nodaverant stipites, & in se implicati arborum rami,* &c.

LIBRO VII.

Pag. 189. v. 19. *Hac Barbarus. Contra rex, fortuna sua, & consiliis eorum, se usurum esse respondit.* Legendum est *suorum.* Non enim Scytharum, sed Macedonum suorum, consilio se usurum dicit.

LIBRO VIII.

Pag. 234. v. 23. lego, *Ipse Porus humanæ magnitudinis prope excesserat normam:* non, ut vulgo, *formam.*

LIBRO IX.

Pag. 242. vers. 6. *Phegelis erat gentis proxima rex,* &c. Quod si verum id ejus principis nomen est, non video quomodo mox Curtius Orbilii ferulam effugiat, iis verbis, *Percontatus igitur Phegela, quæ noscenda erant.* A *Phegelis* enim non nisi *Phegelim,* & *Phegelida,* declinari potest. Ego scribendum puto: *Phegel, is erat gentis proxima rex, qui,* &c. Apud Diodorum quoque, quo loco αὐτὸς ἢ εἰς τὴν φηγέως δυναστείαν ἐμβαλὼν legitur, φηγέλος legendum est. Nusquam securius grassata est veterum librariorum audacia, quam in propriis virorum ac feminarum nominibus depravandis. Nec difficile esset aliquot centuriis exemplorum id ostendere, nisi & res ipsa pervulgata, & mihi alio quodam loco dicendum foret.

LIBRO X.

Pag. 271. v. 17. *Igitur Mesopotamiæ prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæsa devectaque ad urbem Syriæ Capsagas, ingentium carinas navium ponere, septiremes omnes esse, deducique Babylona.* Etiam hoc loco vocula ob præcedentis similitudinem inepte repetita est. Ea igitur ejecta, lego hoc modo: *septiremes esse, deducique Babylona.* Hæc erant, quæ in Curtio emendasse mihi visus sum. Plura poteram, sed & cuivis obvia sunt: & erunt, quibus hæc quoque nimia videbuntur.

JOSEPHI SCALIGERI palmaria correctio.

Lib. III. pag. 25. v. 22. *Distinguebant internitentes gemmæ jugum: ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia; quorum alterum pacis, alterum belli gerebat effigiem.* Interpolata à sciolis lectio. Veteres editiones habent: *quorum alterum in alterum belli gerebat effigiem.* Quare non dubitabis cum Scaligero emendare. *quorum alterum Nini, alterum Beli gerebat effigiem.* Per Ninum Assyriæ, per Belum Babyloniæ imperium conjunctum innuebant currus Darii artifices.

FINIS.

INDEX
IN Q. CURTIUM.

A

Abdalonymus Rex constituitur. 50
Abisares Rex Alexandro se permittit. 203
Abulites Susæ præfectus. 103
Acesines fluvius. 221, 248
Achilles; è quo Alexander genus ducit. 66
Adulatio vatum. 69
Ægyptii Persarum opibus infensi. 67
Agenor Tyrum & Sidonem condidit. 60
Agidis, Lacedæmoniorum regis, animi magnitudo, & mors. 135
Agis Argivus, pessimorum carminum post Chœrilum conditor. 211
Agrammes, Parrhasiorum Rex. 242
Alexandria, in Ægypto condita. 70 alia in radicibus Caucasi. 172, 265. alia in India. 269 alia ad Tanaim. 183
Alexander, Philippi frater. 3
Alexander M. suæ demtum gloriæ existimabat, quicquid cessisset alienæ. 131. quem arma Persarum non fregerant, in peregrinos mores abeuntem vitia vicerunt. ibid. super uxoris Darii morte crebros edidit gemitus. 76 eamque honorifice humavit. 77
Alexandri cognati omnes ab Antipatro interfecti. ult. corpus Alexandriam in Ægypto translatum. ibid.
Alexander sagitta ictus. 225. quo anno regni sui & ætatis Asiam subegerit? 256. in obsidione Gazæ sagitta vulneratur, ejusque crus in obsidione Gazæ saxo affligitur. 65, 66. Carthagini infensus. 271
Alexandro Babylonia deditur. 99
Alexandri ad Uxiorum urbem virtus. 105. & propter Sysigambis intercessionem clementia 106. ad Darium litteræ 68. duces vulnerati. 96. in Macedonas missionem petentes indignatio. 275. &

& rabies. ibid. *ſuper Darii morte lacrymæ.*
Alexander pedes per nivem & concretam glaciem dolabra iter ſibi facit. 115. *ſarcinas primum ſuas, deinde totius exercitus incendi præcipit.* 142
à Tyro Arabiam petit. 55. *ſemper bello quam poſt victoriam clarior.* 220
Alexandri triumphus ad imitationem Liberi Patris. 224
Alexander haud contentus mortali faſtigio, Jovis filius credi volebat. 67, 70, 211
Alexandri in bibendo continentia mira. 177. *& intolerabilis cupiditas vini.* 115. *in captivas continentia.* 43. *ingens mœror ſuper morte Cliti.* 202, 203
Alexander à muliere attonita ſervatus. 210
Alexandri ſuper Hephæſtionis morte dolor. 279. *milites Babylonia corrupti.* 101. *dextrum femur leviter mucrone perſtrictum.* 39
Alexander Parmenionis occidendi negotium Polydamanti dat. 165.
Alexandri legati à Tyriis occiſi. 54. *exercitus pavor.* 81. *cervix à Memacenis ſaxo ita icta, ut oculis caligine effuſa collaberetur, ne mentis quidem compos.* 182
Alexandro inſidiæ à' ſuis parantur. 145, 157, 214, 280
Alexandri ingreſſi amnem Cydnum artus horrore ſubito rigere cœperunt. 28. *& inde pia lamentatio.* ibid.
Alexander, genus ab Achille deducens, ob id eum pœnam de hoſte capiendo imitatus. 66. *rebus à Philippo patre geſtis detrahit.* 200. *intra urbem Oxydracarum graviſſimè vulneratus.* 252
quando regnum adeptus. 10
Alexandri in fallendo hoſte dolus. 232. *virtutum & vitiorum enumeratio.* 283
Alexander ſolus omnium mortalium fortunam in poteſtate habuit. ibid.
Alexandri nominis terror. 279
Alexander veſtem detrahit, verticibus ſeſe ſubducturus. 249. *ad Mazagas è muro ſagitta percuſſus.* 225
Alexandri in Porum regem liberalitas.

liberalitas. 237. in Taxilem liberalitas. 230
Alexander jacere humi prostratos venerabundos patitur, & Persica veste utitur. 141
Alexandri ad Arbellam dimicaturi somnus. 84. & exercitus. 85
Alexander sagitta vulneratur. 280. ad fines Hyrcaniæ penetrat. 136
Alexandri desiderium, ut Olympias mater immortalitati consecraretur. 256. in Græcos à Persis mutilatos beneficentia. 112, 113. ad Susidas Pylas clades. 106, 107. Oceanum visendi pervicax cupido. 262. phalanx, 36. evellendi speculi impost. 252. de Philota querela. 147
Alexander dux, & idem miles. 38. 39. quando natus. 5
Alexandri super valetudine Ptolemæi somnium. 262. in Tyrios ira, & expugnatio difficilis. 59, 60. morituri impia magnanimitas. 280. regnum divisum. 292
Alexandri militis virtus, & mors. 228
Amissas Megalopolitanus. 289
Ammonis satana Oraculum. 69. & templum. 66. effigies. ibid.
Amnis tranandi consilium novum. 177
Amphoterus, classis Alexandri præfectus. 71
Amyntas Philippi pater. 3
Amyntas Prætor Alexandri transfuga. 40. ejus mors. 51
Amyntas Philotæ amicus. 162
Ancyra urbs. 21
Andromachi Syriæ præfecti mors. 71
Annonæ in castris Alexandri penuria. 174
Antigonus, Lydiæ Prætor. 51
Antipater, Macedoniæ præfectus. 52. in Alexandrum conjurat. 214. Alexandrum veneno interficere statuit. 279. Macedoniæ regnum & Græciam invasit, ac omnes, quicumque Alexandrum, etiam longinqua cognatione contingebant, interfecit. ult.
Antiphanes, scriba equitum 163.
Aornon, petra. 226
Appollinis simulacrum Pœni Syracusis Tyrum deportarunt, ubi catenis vinctum. 58

Aquila

Aquila aurea, à Dario sacrificata. 25

Aquila super Alexandri caput volans. 92

Arabiæ fertilitas. 99

Arachosii. 170

Araxes amnis. 108, 171

Arbella vicus, quem sua clade nobilem fecit Darius. 73

Arbores violare, apud Indos capitale est. 223

Aridæus, Philippo genitus, Alexandri frater. 286

Arimazes, Sogdianus, an Alexander volare possit, interrogat. 193. *se dedit, cumque suis cruci affigi jubetur, Petra urbe capta.* 196

Ariobarzanes. 106. *strenuus militum præfectus sub Alexandro occidit.* 110

Arisba Molossorum rex. 9

Aristander, expertissimus vates. 54, 65, 84

Aristomenes, præfectus classis Darii, superatur. 52

Aristonicus Methymnæorum Tyrannus, fraude captus. 63. *necatus.* 71

Aristenis insignis pugna. 74

Armeniæ montes. 172

Arpalus. Vide *Harpalus.*

Arsaces, Mediæ præfectus. 207

Arsanes, Ciliciæ Prætor. 26

Artabazus, Darii fidissimus. 118. *olim Philippi hospes.* 138

Asclepiodorus in Alexandrum conjurat. 214

Aspastes, satrapes Carmaniæ. 267. *interfici jussus.* 268

Astaces, Darii prætor. 67

Attalo graviorem inimicum Alexander non habuit. 151

Athenodorus Græcorum militum, qui ab Alexandro defecerunt, princeps. 257. *per Boxum in convivio occisus.* ibid.

Atheniensibus infestus Alexander. 273

Athenienses soli, ex Alexandri edicto, exules non recipiunt. 274

Attinas, Alexandri præfectus, cum trecentis equitibus occisus. 198

B.

B*Abylonia Alexandro deditur.* 99, *ejus conditrix.* 100, *muri bitumine interliti.* ibid. *descriptio.* ibid. *pons lapideus, inter*

inter mirabilia Orientis opera numeratus. ibid. horti pensiles. 101
Babyloniorum turpissimi mores. 101, 102.
Bactra. 62, 167, ultima Asiæ. 175
Bactriana terra. 174
Bactriana arx à Græcis militibus, qui ab Alexandro defecerant, occupata. 257
Bactriani promptissimi. 64
Bactrianorum defectio. 181
Bactrus amnis. 175
Bagoas, spado, Alexandrum obsequio corporis sibi devinxerat. 272, hinc Orsinem insontem ad supplicium rapit. 273
Bagophanes, arcis, & regiæ pecuniæ, in Babylonia custos. 99
Balæna monstrosa. 59
Barbarus quidam Darii miles, simulato transfugio, Alexandri cervicem appetit. 65
Barsine, pellex Alexandri. 284
Barzentes defectionis Arachosiis auctor, vinctus ad Alexandrum perductus. 231
Batis, Vide Betis.
Bazaria, regio. 199
Belon strenuus miles, sed rudis, in Philotam invehitur. 157
Belus Babyloniam condidit. 100
Bessus, Bactrianorum dux. 64, 117. cum Nabarzane regem suum Darium prodere cogitat. 121, 122, 136. quem vinciunt. 124. & confodiunt. 126. Bactra petit. ibid. sumpta veste regia, se Artaxerxem appellari jubet. 142.
Bessi in Cobarem indignatio. 173
Bessus à Bactrianis militibus desertus. 174. à Spitamene vinctus. 178. ad Alexandrum perducitur. 179
Bessi supplicium. 180
Betis, Gazæ Præfectus. 64 ejus egregia virtus, & crudelissima mors. 66
Bezira urbs. 225
Bion transfuga. 86
Bituminis fons. 99
Byzantium urbs quando condita. 7
Boxus Macerianus Atheniensium in convivio occidit, mox ipse à militibus Græcis interfectus. 257
Branchidæ ad internecionem omnes cæsi. 179
Bucephalus equus neminem præter Alexandrum dorso insidere patitur. ibid. 140
Bucephalus urbs ab Alexandro

xandro condita. 247

C.

CAlis, reus factus. 160
Calisthenis gravitas, & libertas, Alexandro invisa. 212
Calisthenes ab Alexandro vinctus. 216
Calisthenis mors, quæ summam apud Græcos Alexandro excitavit invidiam. 220
Canes venatici. 241
Captivi Græci, Vide Græci.
Carthagini infensus Alexander. 276. Carthago à Tyriis condita. 53
Carthaginenses Saturno, usque ad excidium urbis suæ, ingenuum puerum immolarunt. 58
Caspium mare, quod & Hyrcanum, dulcius ceteris. 137
Cassander venenum Alexandro dedit. 280
Castra Cyri, regio. 26
Catenis, & ejus sagittandi peritia. 180. ab Alexandro deficiens, in prælio occisus. 210
Caucasus Asiam perpetuo jugo dividit. 171
Cartasis Scytharum regis frater. 183
Ceballinus Philotæ insidias Alexandro paratas detegit. 146
Cedrosia, regio. 266
Chaldæi vates Alexandrum monent, ne Babylonem ingrediatur. 279
Chares Atheniensis. 63
Chari virtus, & mors. 228
Charidemus, Atheniensis exul ejus interitus. 23
Chicharcha. 103. ibid. 24
Choaspis amnis aqua delicata. ibid.
Chœrilus pessimorum carminum conditor. 211
Chrysolai Methymnæorum ducis mors. 71
Cidaris, Persarum diadema. 25
Cleander. 56. prætor regius. 168. Parmenionem jugulat. ibid.
Cleo, adulator. 211
Cleochares Alexandri ad Porum regem legatus. 203
Cleophes, Assaceni Mazagarum regis, mater. 225. Alexandro deditur. 226
Clitus apud Granicum amnem nudo capite Alexandrum dimicantem clypeo suo texit, & Rhosacis manum gladio amputavit. 199
Cliti cum Alexandro contentio, & pertinacia. 200, 201
Clitus ab Alex. occisus. 202

Cobares,

Cobares, magus. 172. ad Alexandrum transfugit. 174
Cœle-Syria. 62
Cœnus sagittis prope cecisus. 96. morbo extinctus. 147
Colonia Græcorum Carabactra deducta. 257
Cognati Regis, militum genus apud Persas. 25
Conjurationes. 145, 214, 280, 266
Cophes Artabazi filius. 195
Copidæ, gladii. 235
Corycium nemus. 27
Corvi, bellica machina. 58
Corvi in Gazæ obsidione augurium. 65
Corvi Alexandro duces eum Ammonem satanam peteret. 68
Cossæi montes. 81
Craterus Alexandro carus, Philotæ adversus. 148. Ozinem & Zariaspem nobiles Persas defectionem molientes oppressit. 267
Crocodili. 221
Cydnus amnis. 27
Cypriorum reges à Dario ad Alexandrum deficiunt. 71
Cyri castra, regio. 26. sepulcrum. 272
Cyropolis. 181

D.

D.

DÆdala, in India regio. 225
Dahæ Alexandro se dedunt. 198, 207
Daharum pernicitas. 186
Damascenorum miserabilis fuga & captivitas. 44, 45
Darii armatorum numerus. 22, 23. somnium. 24. agminis ordo. ibid. 25
Darius invalidis quibusdam militibus manus amputat. 34
Darii acies. 36. fuga. 40. mater, conjux, liberi, captivi. 40, 41, 42, 43. Susæ depositi. 104. uxoris mors. 76. & humatio. 77. ad Alexandrum literæ. 61
Darius omnia auxilia Babyloniam contrahit. 72
Darii literæ, quibus Græci milites solicitantur, ut Alexandrum interficiant, interceptæ. 76
Darius legatos ad Alexandrum mittit. 78
Darii ad Arbellum militum numerus. 81. & fuga, 93. fugientis præclare dictum. 94
Darius naturæ simplex & mitis. 33, 121. servorum suorum vinctus captivus,

ptivus. 124. à suis confossus. 126
Darii morituri verba. 127
Darius, quomodo Rex Persarum factus. 135
Dataphernes, Spitamenis defectionis particeps, Alexandro deditur. 207
Democrates Atheniensis gladio se transfigit. 139
Domophoon vates. 250
Didymaon templum, violatum. 178
Dimachæ, equites. 125
Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis. 258. falsò à Macedonibus furti insimulatus, ignominiæ impatiens, ferro se interimit. 259
Doryphori, Persarum milites. 25
Drangarum bellicosa natio. 144
Duellum. 258
Dyardenes fluvius. 221
Dymnus insidias Alexandro paratas Nicomacho exoleto aperit. 145 gladio se interimere vult. 147

E.

Ecbatana, caput Mediæ. 117
Epaminondas, strenuissimus Thebanorum dux, atque Philosophus præstantissimus. 3
Epimenes in Alexandrum conjurat. 214. conjurationem detegit. 215
Equus Solis apud Persas. 25
Erigyi cum Satibarzane duellum. 175. mors. ibid.
Erimanthus, fluvius. 221
Erycis occisi caput atque arma ad Alexandrum delata. 229
Erythræo mari non à colore, sed ab Erythro rege inditum nomen. 221, 270, 258
Erythri Regis monumentum. 271
Euctemon, unus Græcorum captivorum. 111
Eudamon, dux Thracum. 271
Euergetæ, qui ante Agriaspæ. 170
Eurydices, Amyntæ uxoris, Philippi matris, parricidia. 4
Eurylocho fratri conjurationem detegit Epimenes, & ab eo injectâ manu in regiam trahitur. 215
Eurylochi ob conjurationem detectam præmia. 216
Eurynoe, Philippi soror. 3
Excipinus. 191
Exules recipi jussit Alexander. 273

F.

FAlcatæ quadrigæ. 72
Fames & pestilentia in exercitu Alexandri. 266
Fati inevitabilis fors. 272
Fons apud Ammonis templum mirabilis. 69
Fons bitumen effundens. 99
Fons in tabernaculo Alexandri subito conspectus 192
Fortunæ ludibria. 94
Fortuna Alexandro indulgendo nunquam fatigata. 206

G.

GAdes Tyriorum colonia. 61
Gamaxus Rex exiguæ partis Indorum, ad Alexandrum vinctus perductus. 231
Gangabæ Persarum bajuli. 44
Gangaridæ, quæ natio. 242
Ganges, egregius fluvius 220. maximum totius Indiæ fluminum. 242
Gaza, urbs. 62. obsidetur. 62. ab Alexandro capitur. 64
Globares Pasergadum Alexandro tradit. 114
Gordium, Midæ civitas regia, & Gordius nodus. 20, 21
Gordyæi montes. 75
Gortuæ gentes. 81
Græci captivi ad quatuor millia, quos Persæ variis suppliciorum modis affecerant. 111
Græcorum temporaria ingenia. 62
Græcorum in mentiendo licentia, in Jovis femore Liberum Patrem esse celatum. 224
Græcorum militum ab Alexandro defectio. 257
Græcos exules recipi Alexander jussit. 273

H.

HAges Pori Regis frater. 233
Halys, amnis. 78
Harpalus, Alexandrum fugiendo, & Athenas petens, Athenis excedere jubetur, & à Græcis militibus trucidatur. 273
Histanes ab Alexandro defecit, & capitur. 210
Hecatompylos. 133
Hectoris, Parmenionis filii, mors. 71
Hellanice, Alexandri nutrix, Cliti soror. 199
Heneti, Veneti. 21

Hephæstion, cui brachium hasta ictum. 96. Alexandro unice ac fratris loco dilectus. 42. febricitans moritur, cui tanquam Heroi sacrificari jussit Alexander. 279
Herculi Tyrii urbem dicaverant. 58
Hercules Tyrius. 71
Herculis simulacrum, maximum bellantibus Indis incitamentum. 234
Herculis scyphus. 280
Hermolaus, puer nobilis, apri causa in Alexandrum conjurat. 214
Hipsidis mors. 186
Hispania, quæ & Iberia. 271
Horatæ. 243. à Leonato superati. 265
Horratæ Macedonis, & Dioxippi Atheniensis, singulare certamen. 258
Horti pensiles. 101
Hydaspis amnis. 230, 231, 248
Hypases, fluvius. 242
Hyraotes, fluvius. 240
Hyrcaniam Alexander penetrat. 136
Hyrcanum, vel Caspium mare. 137

I.

IGnis apud Persas æternus. 24
Immortales milites apud Persas dicti. 25
Incestus Nauraniorum. 204
Indiæ sapientes. 222. situs. 220. sylva. 239
Indiam nives obruunt, cum aliæ terræ fervore solis exæstuant. 221
Indus, fluvius. 220
Indorum ritus. 221, 222. Regis magnificentia. 222. Sapientes, dii. 222, 223. Reguli Alexandro occurrunt. 223
Indi fatum occupant, seque vivos cremari jubent. 222
Indi maritimi. 265
Insidiæ, & earum lex. 158, 280, 256
Iollas, Antipatri filius, Alexandro venenum præbuit. 280
Iovis cultus. 84. templa. 21, 68
Isthmiorum solenne ludicrum. 62
Iumentorum carne vescuntur milites Alexandri. 174

L.

LAcedæmoniorum & Macedonum cruentum bellum. 130, 131
Lacedæmonii à Macedonibus fusi. ibid.
Lacedæmoniorum & Macedonum

cedonum cæsorum numerus. 131
Lacus salsus. 265
Lanificium apud Persas contumeliosum. 104
Legati Alexandri à Tyriis occisi. 54
Leo magnitudinis raræ, ab Alexandro uno vulnere occisus. 199
Leonidas, Parmenionis intimus; & ejus cohors. 169
Liber Pater in Iovis femore celatus. 224. ejus termini. 190. triumphum imitatur Alexander. 267
Lignum igne duratum. 22
Lyncestes Alexander. 162
Lycius Alexandro viæ dux Persidem intranti factus. 108
Lysimachus, qui post Alexandrum regnavit, & feram eximiæ magnitudinis solus occidit, an ab Alexandro leoni objectus. 199

M.

Macedonum contra Darium acies. 25, 26, 85. miseranda pœnitentia. 278
Macedonibus, privilegiis concessis, ignoscit Alexander. ibid.
Macedonum lex, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi insidiati erant, cum ipsis necarentur. 158, 216. exercitus seditiosis vocibus Alexandrum increpat. 249. luctus super morte Regis Alexandri. 280, 281. contentio, quis Alexandrum vulneratum ferre debeat. 180, 181. scitum, ne Alexander solus venetur. 199. à Spitamene edita cædes. 182, 186
Macedones, jure interfectum Clitum, decernunt. 203
Macedonum mos in capitalibus rebus. 150. alloquendi Regem. 246. sanctissimum coëuntium pignus. 210. cum Lacedæmoniis cruentum bellum. 130, 131. muris futuræ urbis polentam destinandi ritus. 70
Macedones liberos adultos Regibus tradebant. 213. eorum munia. ibid.
Macedonum exercitus per decem dies Libero Patri operatus. 224. confitetur, se unius Alexandri spiritu vivere. 254. solenne munus humandi suos. 107. in faucibus Syriæ cæsorum numerus. 41. ad Arbellam cæsorum numerus. 96. & Lacedæmonum. 131

Macedones

Macedones Lacedæmonios in fugam vertunt. ibid.
Macedones sub Persarum satellitum ministeria redacti. 278
Tumultus. 133
Macedonas pœnitet, divinos honores Alexandro negasse. 281
Magia, non ars, sed vanissimi cujusque ludibrium. 172
Mallorum regio. 249
Maracanda, urbs. 182
Mardorum gens bellicosissima. 115
Mareotis palus. 67
Marginia urbs. 192
Marsyas, fluvius. 20
Mazæus, Darii Prætor. 72, 73
Mazæus Babyloniam Alexandro tradit. 99
Medus, amnis. 108
Meleager. 230. *infestus Perdiccæ.* 285. *in templo occisus.* 290
Melo, Darii interpres, 125
Memaceni, Alexandri legatos, vino prius ebrutos, occidunt; hinc obsidio gravissima, & Alexander saxo graviter vulneratus. 182
Memnonis celebrata regia. 70
Memnon Arachosiis datus Prætor. 170. *& ejus mors.* 267
Memphis Alexandro tradita. 67
Menedemus insidiis à Spitamene circumventus. 185
Menedemi cædes. 186
Menidas sagittis prope occisus. 96
Mennis, urbs. 96
Meros, mons. 224
Mesopotamia æstus.
Metroni insidias Alexandro paratas detegit Ceballinus. 146
Miletum captum. 62
Militaris disciplina ab Alexandro reformata. 102, 103
Minervæ cultus. 84
Mirabile Orientis. 100
Mitylene Alexandro deditur. 63
Mœris, Pathalyæ Rex. 262
Monumenta expeditionis Alexandri in India. 247
Mullinus, scribat Alexandri. 227
Murices ferrei. 86
Musicani in ditionem redacti. 260. *ab Alexandro deficientes, rursus in potestatem redacti.* 261

N.

N*Abarzanes, Darii prætor,* 32. *ejus proditio.* 118. *occiso Dario Hyrcaniam petit.* 126. *ejus ad Alexandrum*

Alexandrum littera. 136. accepta fide, Alexandro occurrit. 140
Nasamones, natio. 68
Naurani parentes stupro coire cum liberis soliti. 204
Nicæa urbs ab Alexandro condita. 247
Nicanoris, Parmenionis filii, mors. 143
Nicanoris, nobilis juvenis, temeritas atque audacia. 231, 232
Nicomachus, exoletus, Cebalino fratri insidias Alexandro paratas detegit. 146
Nicostratus in Alexandrum coniurat. 214
Nysa, Indiæ urbs. 223

O.

OCeanum visendi Alexandri pervicax cupido. 262
Oceani æstus. 263
Ochus octoginta fratres Sysigambis eodem die trucidavit. 282. ejus filiæ. 45. & neptis, captiva. 132
Ochus, amnis. 192
Olympias, Neoptolemi Melossorum Regis filia. 4
Olympiadis & Antipatri simultas. 279
Olympias, Alexandri mater, immortalitati consecratur. 256
Orientis mirabile. 100
Oritæ, Vide Horitæ.
Orsines, Pasergadarum Satrapes. 271. secreto à Bagoa spadone fit reus. 272. jussu Alexandri occisus. 273
Oxartes qualis Alexandri legatus. 204
Oxatres, Darii frater. 132, 179
Oxyatres, prætor Bactrianorum. 260
Oxydates, Mediæ præfectus. 207
Oxus, fluvius. 172, 192
Oxycanus Indorum Rex, occisus. 260
Oxydracarum regio. 249
Ozines Perses, defectionem moliens, a Cratero oppressus. 267

P.

PAlatyron, Herculis templi sedes. 52
Parapamisadæ, agreste hominum genus. 170
Parmenio Philippum Alexandri medicum criminatur. 29. in occidendo Attalo minister Alexandri. 162
Parmenionis ad filios literæ. 151. occidendi negotium Polydamanti ab Alexandro

dro datur. 167
Parmenio à Cleandro occisus. 168
Parmenionis truncum corpus militibus ad sepulturam datum, & caput ad Alexandrum delatum. 169
Paropamissus mons. 175
Parthiene, quondam ignobilis, nunc caput omnium, qui post Euphratem & Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. 133
Pasas Thessalus. 290
Pasergadum conditum à Cyro. 114
Pasitigris fluvius. 105
Pathalya gens. 262
Patron, dux Græcorum militum. 120, 121
Perdicca sagittis prope occisus. 96
Perdiccæ infestus Meleager. 285
Perdiccas trecentos Macedonas elephantis in conspectu totius exercitus objicit. 291
Persæ satellites Macedonas ad supplicia trahunt. 278
Persæ arcana Regum mira celant fide, & linguam gravius quam ullum probrum castigant. 64
Persarum ad Arbella cæsorum numerus. 95, 96. *cæsorum cadavera sepeliri jubet Alexander.* 42. *feminæ non aliud magis in contumeliam accipiunt quam lanæ manus admovere.* 104. *luctus super morte Regis Alexandri.* 281, 282. *in faucibus Syriæ cæsorum numerorum.* 41. *regia cedro ædificata incensa.* 116
Persis coporis sui custodiam tradit Alexander, eisque Macedonica imposita nomina. 277, 278
Persis, regio, sub Vergiliarum sita sidus. 114
Persepolis, caput regni Darii. 62
Pestilentia & fames in exercitu Alexandri. 266
Petra, quam occuparat Arimazes Sogdianus. 193
Phalanx Alexandri. 36
Phegelas Rex. 242
Philippus, Amyntæ filius, Alexandri pater, primus omnium Regum ejus gentis, Macedoniæ regnum ad summam potentiam evexit, totam Græciam subegit, & Illyriis ac Thebanis obses datur. 3. *ab Epaminonda institutus.* ibid.
Philippi somnium super nativitate Alexandri. 5
Philippus Acarnan, medicus Alexandri; quam criminatur

criminatur Parmenio. 29, 30
Philippi, Lysimachi fratris, indoles rara. 205. mors. 206
Philotæ catena injecta. 149
Philotas ad quæstionem tractus. 157
Philotæ in tormentis contumacia. 158. confessio. 159
Philotas in Alexandrum conjurat. 214
Phradates. 138. regnum affectasse suspectus, jussu Alexandri occisus. 273
Phrataphernes Alexandro se dedit. 138
Pithon Musicanos rebellantes in potestatem redegit. 261. in comitiis pro Aridæo. 286
Polydamanti, Parmenioni longe acceptissimo, negotium occidendi Parmenionis ab Alexandro datur. 167
Polypercon regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. 211. in custodiam traditus. 213
Polystratus, in Darium confossum incidit. 127
Polytimetus, amnis. 191
Porus Rex. in ulteriore ripa Hydaspis consedit, transitu prohibiturus hostem Alexandrum. 230, 231. Taxilis Regis fratrem telo transfigit. 236
Prometheus in rupe ad Caucasum vinctus. 172
Ptolemæus, Philippo genitus, telo venenato saucius. 261
Puer ingenuus saturno immolari solitus. 58
Pugnæ nova forma. 248
Pylæ Amanicæ. 34
Pylæ Susidæ. 106
Pylæ, arctissimæ fauces. 26
Pyramus fluvius. 27
Pythagoras, Rex Cypriorum. 56
Python. Vide Pithon.

Q.

Quadriga falcata. 72

R.

Rhinoceros. 239
Rhodii urbem suam portusque Alexandro dedunt. 62
Rhidagus, fluvius. 136
Roxane, Alexandro connubio juncta. 218. ex eo prægnans. 284

S.

Sabaces, prætor Ægypti. 39

Sabraca, gens, populi, non Regum imperio regi solita, in fidem accepti. 259
Sabus Rex. 260
Saca gens Scythica. 191
Sagittarum Indicarum magnitudo. 222, 252
Samarita Andromachum, in Syria Alexandri Præfectum, cremarunt. 71
Sangarius, fluvius. 20
Sanguis apud Macedonas è pane manavit, & ex fornacibus apud Tyrios. 54
Sapientes Indiæ. 222
Saptina, Darii filia. 61
Sarcinas primum suas, deinde totius exercitus, incendi præcipit Alexander. 142
Sarissophoris, hastati. 91
Satibarsanes ab Alexandro deficit. 143
Satibarsanis & Erigyi duellum. 175
Satrapene, regio. 102
Saturno olim ingenuus puer immolari solitus. 58
Scenitæ, Æthiopes. 68
Scytha bellicosissima gens rapto vivere assueti. 64
Scythæ Abii. 181
Scythis non, ut ceteris Barbaris, rudis sensus est. 187
Scytharum fuga. 190
Scythæ petunt, ut Alexander Regis sui filiam matrimonio sibi iungat, 198
Semiramis. 182, 256. Babyloniam condidit. 100
Serpentes inusitatæ magnitudinis. 239. squamis fulgentibus. 240
Seuthes Odrysas populares suos Thracas ad defectionem compulit. 273
Sicilienses, natura vitio adulatores. 211
Sidon urbs, vetustate & conditorum fama inclyta. 49. eam condidit Agenor. 60
Simmias, Philotæ amicus. 162
Sisenes, Perses. 32
Sitis in exercitu Alexandri. 176
Sogdianorum defectio. 181. deserta. 191. captivorum, cum ad mortem ducerentur, lætitia. ibid.
Solis equus, apud Persas. 25
Solis aqua, ad Ammonis satanæ templum. 69
Somnium Alexandri, super valetudine Ptolemæi. 262
Sophitis regnum. 241
Sopolis, Hermolai pater. 216
Sostratus cum Hermolao occidendi Alexandri consilium capit. 214
Spitamenis in Bessum insidiæ. 178
Spitamenes ab Alexandro deficit. 181. transfuga, Macedo-

Macedonum præsidio dejecto maracanda urbem occupat. 182. *Menedemo insidias tendit.* 186. *Macedonas cædit*, ibid. *Bactra profugit.* 191. *ejus in uxorem amor.* 206. *& caput ab illa ad Alexandrum delatum* .207
Stupro coire cum liberis, apud Nauram parentibus fas est. 204
Sunium, promontorium Atticæ terræ. 273
Susam Alexandro ingreditur. 103
Susidæ Pylæ. 106
Susitanorum deserta. 176
Symmachi temeritas atque audacia. 231, 232
Syracusani Africam urunt. 57
Sysigambis, Darii mater. 26. *Alexandri captiva.* 40, 41. *constantia illius in mœrore.* 90. *Susæ ab Alexandro relicta.* 104. *cujus luctus super morte Alexandri, fratres octoginta, & mors.* 282
Sysimithres, Nauræ satrapes. 204

T.

T*Abas, oppidum.* 125
Tanaïs, fluvius. 133
Tarson, urbs. 27
Tauron, Agrianorum Præfectus. 105
Triarius, mons. 172
Taxiles, Rex. 230
Tenedos Alexandro deditur. 63
Terioltes, satrapes, Alexandri jussu interfectus. 260
Thaidis pellicis consilio, Persarum regia incenditur. 115
Thalestris Amazonum Regina. 141
Theatus, Atheniensis. 112
Thebæ, Tyriorum colonia. 61
Thermodoon, fluv. 140
Thracas Odrysas ad defectionem compellit Seuthes. 273
Thymodes Mentoris filius. 24
Thymondas, dux. 33
Tigris, fluvius, à celeritate dictus. 73
Timæi virtus, & mors. 252
Titoni celebrata regia. 70
Tranandi amnem consilium novum. 177
Triumphus Alexandri, ad imitationem Liberi Patris. 267
Troglodytæ, Arabes. 68
Typhonis specus. 27
Tyriotes, spado, Dario uxoris mortem nunciat. 77
Tyrii literas invenere. 61. *Alexandri legatos occidunt.* 54. *conjuges liberosque devehendos Carthaginem tradunt.* 58. *expugnatorum*

Tyrii supplicia. 66
Tyri conditor. ibid. obsidione fatigatur Alexander. 59
Tyrus Herculi dicata. 58. ab Alexandro capitur. 60

V.

VEnatici canes nobilissimi. 241
Venenum, quo Alexander extinctus est. pag. ult.
Venetorum origo. 21
Vergiliarum sidus. 114
Victoria cultus. 83
Uxii. 105. Alexandro deduntur. 105, 106

X.

XEnippa, regio. 203

Z.

ZAriaspes, Perses, defectionem moliens, a Cratero oppressus. 267
Zioberis, amnis. 136
Zopyrio, Thraciæ præpositus, procellis cum toto exercitu oppressus. 273

F I N I S.

Multo enim utilius est ad amicos
comparandos interdum praeterire aequi-
-tatis terminos